

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kadın Çalışmaları Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE’DE NAMUS ADINA İŞLENEN
CİNAYETLER: MÜCADELE VE KAZANIMLAR
KAMER ÖRNEĞİ

Özge ÜNKAP

2501050064

Tez Danışmanı

Doç. Dr. İnci ÖZKAN KERESTECİOĞLU

İstanbul 2009

Anahtar Kelimeler; *şiddet, aile içi şiddet, namus cinayetleri, feminist mücadele ve kazanımlar, KA-MER.*

ÖZET

Bu çalışmada kadına yönelik şiddet ve bu şiddetin en uç noktadaki tezahürü olan namus adına işlenen cinayetler konularına değinilmiştir. Türkiye’de kadına yönelik şiddete karşı oluşan mücadeleler ve bu mücadele sonucu edinilen kazanımlara değinilen bu çalışmada, namus adı altında işlenen cinayetlerin önlenmesi için kalıcı çözümler üretebilmenin mümkün olabileceğini gösteren bir örnek olan KA-MER incelenmiştir. KA-MER, namus adına işlenen cinayetlerin sıklıkla gündeme geldiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde aktif olarak çalışmalarını sürdürmekte olan ve bağımsız örgütlenen bir kadın kuruluşudur. Ayrıca gerçekleştirdiği projelerle namus kisvesi altında işlenmesi muhtemel cinayetleri engellemek üzere kalıcı çözümler üretmenin yanı sıra toplumda bu konuda bir bilinç uyandırmakta, resmi kurumlar ile kadın kuruluşlarının işbirliği içinde ortak çalışmalar yürütmelerini sağlamaktadır.

KA-MER, projelerinde, kadına yönelik şiddet evrensel bir sorun olsa da bu şiddetin niteliğinin ve niceliğinin ülkeler, kültür, bölge ve geleneklere göre değiştiğinin vurgulanması, çözüm aşamasında ise yerel özelliklerin göz önünde bulundurularak yerel mekanizmaların etkin olarak çözüme katılmasını sağlamayı hedef olarak koymaktadır.

Keywords; *violence, domestic violence, honour crimes, feminist struggle and gains, KA-MER.*

ABSTRACT

This study is about domestic violence against women and honour crimes as the most extreme reflection of violence against women. In this study, KA-MER has been researched, as an example which shows it is possible to develop permanent methods to prevent killings committed under the name of honor. KA-MER is an operative, independent women organization which is actively working in Eastern and Southeastern Anatolia where honor killings frequently occur. KA-MER generates permanent solutions for preventing killings committed under the guise of honor, besides makes people conscious of honor killings and provides communication and collaboration between public associations and women institutions.

In the projects KA-MER puts stress on that; although violence against women is a universal problem, it is necessary to underscore the facts that such violence varies in terms of quantity and quality according to country, region, culture and traditions; that local characteristics must be taken into consideration when trying to generate solutions; and that local mechanisms need to be active participants in effecting solutions.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada kadına yönelik aile içi şiddet ve ölümle sonuçlanması nedeniyle kadına yönelik şiddetin en sert tezahürlerinden biri olan namus adına işlenen cinayetler ele alınarak, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde elde edilen kazanımlar konu edilmiştir.

Özelde ise bu konu üzerine çalışmalarını yürütmekte olan bir kuruluş olan KAMER ele alınmıştır. Bağımsız bir kadın kuruluşu olan KAMER, kuruluş aşamasından itibaren incelenmiş ve amaçları, ilkeleri, yapısı ve yürüttüğü projeler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bir kadın kuruluşu olarak KAMER’in şiddetle mücadele ve namus adına işlenen cinayetler kapsamında getirdiği kazanımlardan bahsedilmektedir.

Bu çalışmanın amacı mücadele sonucunda elde edilen kazanımları ve bu kazanımları elde etmek için nasıl bir yöntem izlemek gerektiğini ortaya koymaktır.

Namus cinayetleri ile ilgili sağlıklı verilere ulaşamama ve verilerin yetersizliği araştırmayı kısıtlayan bir unsur olmuştur.

Bu tezi hazırlama sürecinde bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan KAMER’li kadınlara, benden yardımını esirgemeyen tez danışman hocam İnci Kerestecioğlu’na, aileme ve bilgi ve deneyimini paylaşarak çoğalan, feminist mücadeleye destek veren ve bu zorlu mücadelede bana kendimi yalnız hissettirmeyen tüm kadınlara gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	
I. ŞİDDET	5
A. Şiddet Nedir?	5
B. Şiddet ve Ataerki İlişkisi	7
C. Kadına Yönelik Şiddet	10
1. Namus Adına İşlenen Cinayetler	16
a. Namus Nedir?	17
b. Namus Adına İşlenen Cinayetlerin Dinamikleri	19
c. Namus Adına İşlenen Cinayetler ve Töre Cinayetleri	23
II. İÇ HUKUK VE ULUSLARARASI HUKUKTA KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALANINDAKİ DÜZENLEMELER	28
A. İç Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Alanındaki Düzenlemeler	28
1. Anayasa	28
2. Yeni Türk Medeni Kanunu	29
3. Aile Mahkemeleri	31
4. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	32
5. Türk Ceza Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler	34
6. 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi	36
B. Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Alanındaki Düzenlemeler	37
1. CEDAW ve İhtiyari Protokol	37
C. Uluslararası Düzenlemelerin İç Hukuka Yansıması	38
D. İç Hukuk ve Uluslararası Hukukta Namus Cinayetleri	39
1. Yeni TCK'da Namus Cinayetleri	40
2. Uluslararası Hukukta Namus Cinayetleri	42
3. Diğer Ülkelerin Hukukunda Namus Cinayetleri	43

III. TÜRKİYE’DE KADIN HAREKETİNİN MÜCADELE VE KAZANIMLARI: KAMER ÖRNEĞİ	47
A. Türkiye’de Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci	47
B. Türkiye’de Kadın Hareketinin Mücadele ve Kazanımları	50
C. Başlangıcından Bugüne KAMER	52
1. Proje ve Çalışmaları	60
a. Acil Yardım Hattı	60
b. Çocuklara Hayat Projesi	61
c. Kadın Girişimciliği Projesi	63
d. Kadının İnsan Hakları Bilinç Yükseltme Grup Çalışmaları	63
2. Namus Adına İşlenen Cinayetleri Önleme ve Toplumsal Duyarlılık Yaratma Projesi	64
a. Proje Kapsamında Edinilen Kazanımlar	68
(1) 2003 Yılı	68
(2) 2004 Yılı	70
(3) 2005 Yılı	72
(4) 2006 Yılı	75
3. KAMER’li Kadınların Dilinden KAMER	78
a. KAMER’in İlkesel Duruşu	79
b. KAMER’in Yarattığı Değişim	81
c. KAMER’in Diğer Kuruluşlardan Farkı	82
d. KAMER’in Namusa Bakışı	84
e. KAMER’in Feminizmi	89
SONUÇ	90
EKLER	
EK-1 CEDAW İhtiyari Protokol	93
EK-2 İnsan Hakları Başkanlığı Töre ve Namus Cinayetleri Raporu	100
EK-3 KAMER Acil Yardım Hattı İstatistikleri	109
EK-4 KAMER’li Kadınlarla Yapılan Görüşmeler	113
KAYNAKÇA	138

TABLÖLÄR

KÄMER ACİL YARDIM HATTI İSTATİSTİKLERİ TABLÖLÄRİ

Tablo-1: YAŞANAN ŞİDDET TÜRLEİ	109
Tablo-2: YAŞ GRUBU	109
Tablo-3: MEDENİ DURUM	109
Tablo-4: NASIL EVLENDİ?	110
Tablo-5: EVLİLİK TÜRLEİ	110
Tablo-6: EVLİLİK YAŞI	110
Tablo-7: ÇOCUK SAYISI	111
Tablo-8: EĞİTİM DURUMU	111
Tablo-9: ARADIĞI YER	111
Tablo-10: EV KİME AİT	112
Tablo-11: İNTİHAR DÜŞÜNCESİ VAR MI? TEHDİT EDİLİYOR MU?	112
Tablo-12: GELİR DURUMU	112
Tablo-13: GÖÇ ETTİ Mİ?	112
Tablo-14: GÖÇ NEDENİ	113
Tablo-15: KA-MER ACİL YARDIM HATTI NE YAPTI?	114

AYH	Acil Yardım Hattı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW-	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırimcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
DSÖ (WHO)	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KAMER	Kadın Merkezi Eğitim, Üretim, Danışma ve Dayanışma Vakfı
OMCT	Dünya İşkence Karşısı Örgütü (Organisation Mondiale Contre la Torture)
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TCK	Türk Ceza Kanunu
UAÖ (AI)	Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)

GİRİŞ

Tarih boyunca insan hayatında var olduğunu bildiğimiz şiddet olgusu birçok çalışmaya konu olmuştur. Şiddeti sorgulayan ve araştıran bu çalışmalarda şiddetin nedeni olarak birçok etmen ortaya konmuştur. Çalışmaların kimi, şiddetin insan doğasının bir parçası olduğunu, kimi ise şiddetin öğrenilmiş bir davranış olduğunu savunmuştur.

Kadınlara sistematik bir biçimde uygulanan psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddeti kapsayan kadına yönelik şiddet ise feminist hareketin doğuşuyla birlikte fark edilmeye, konuşulmaya başlanmıştır. Şiddete maruz kalanın kadın, uygulayanın erkek olmasından yola çıkarak toplumsal cinsiyet rolleri ile şiddet arasında bir bağlantı olduğunu söyleyebiliriz. Kadınların bağımlı ve denetlenen, erkeklerin ise karar veren ve denetleyen olmalarını öngören toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların erkeklerin tahakkümünde yaşamalarını ve itaat zincirini kırdıklarında cezalandırılmalarını olağanlaştırmaktadır. Ne acı ki bu tip ilişkilerin mecburi ve belirleyici olduğu yerlerde kadının zayıflığı ve bağımlılığı o kadının hayatta kalma olasılığını yükseltmektedir.

Her yıl dünya çapında binlerce kadın değişik gerekçeler gösterilerek cinayete kurban gitmektedir. Kadına yönelik şiddet türlerinin arasında bir önem sıralaması yapmak mümkün olmasa da, kimi zaman namus, kimi zaman kıskançlık, kimi zaman tutku cinayetleri olarak nitelendirilen bu cinayetler, ölümle sonuçlanması sebebi ile kadına yönelik şiddetin en sert tezahürleridir. Kadına yönelik şiddetin ölümle sonuçlanması durumu dünyanın her yerinde değişik isimlerle ve formlarla kendini göstermektedir. Dil, din, ırk farkı gözetmeksizin tüm kadınlar üzerinde denetimin kendini en yoğun şekilde hissettirdiği bu cinayet türlerinden birisi de namus adına işlenen cinayetlerdir. Namus adına işlenen cinayetlerin de, diğerlerinde olduğu gibi, altında yatan temel anlayış; kadınlara itaat, erkeklere ise buyurma ve denetim rollerini uygun gören cinsiyetçi anlayıştır. Toplumda geniş ölçüde kabul gören bu cinsiyetçi anlayış altında yatan etmen ise; kültürel ve etik normlar, sosyal kurallar, yasalar ve gelenekler tarafından belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin, kişisel deneyimler aracılığıyla değil, bir ideal doğrultusunda kurgulanmasıdır. Erkeklerin ve kadınların güce dayalı rol dağılımları bu kurgu

aracılığıyla belirlenir. Bu doğrultuda belirlenen davranış şekli ve benimsenen roller istek, tercih ve yaşantı yoluyla değil, çevresel kurgularla bireylere öğretilmektedir. Giydiğimiz kıyafetlerden davranış şeklimize, içinde bulunduğumuz duygu halinden aldığımız kararlara kadar hepsi bu kurgu dâhilinde bize öğretilir. Doğumdan itibaren yaşadığımız bu biçimlenim bahsedilen ideali destekler niteliktedir.

Bu ideal, tarih boyunca erkeklerin koyduğu ve uyguladığı yasalarca da desteklenmiş ve kadınların gündelik hayattaki görünmezliği, yasalar önündeki mağduriyetleri, sömürülen emekleri ve daha çoğaltabileceğimiz birçok durum ile kendini göstermiştir. Ve hâlen de göstermektedir.

Bu çalışmada, bahsedilen idealle desteklenen güç ilişkilerinden kaynağını alan namus adına işlenen cinayetler, bu cinayetlerin engellenmesine yönelik yapılan çalışmalar ve bu çalışmalar sonucu edinilen kazanımlara değinilmiştir.

Kadına yönelik şiddeti incelemeden namus adına işlenen cinayetleri incelemenin yöntem olarak hatalı olacağından 3 ana bölümden oluşması öngörülen bu çalışmanın 1. bölümünde, kadına yönelik şiddetin bir türü olarak değerlendirilen namus adına işlenen cinayetlerin şiddetle bağlantısını ortaya koymak amacıyla şiddet olgusu incelenecektir. Şiddet olgusunun incelenmesi ardından şiddetin ataerkiyle bağlantısı ve ölümle sonuçlanması sebebiyle kadına yönelik şiddetin en sert tezahürlerinden biri olan namus adına işlenen cinayetler konu edilecektir. Bu cinayetleri analiz etmek adına namus olgusunun incelendiği bir bölümü namus adına işlenen cinayetlerin dinamiklerinin tartışıldığı bir bölüm takip edecektir.

1. bölümde son olarak, Türkiye'nin gündemini bir hayli meşgul eden “Namus mu? Töre mi?” tartışmalarına değinilecektir.

2. bölümde Türkiye'nin iç hukukunda, kadın hareketinin etkisiyle gerçekleşmiş önemli yasal düzenlemelere yer verilecektir. Bu bölümde Türkiye devletinin de taraf olduğu, kadına karşı her türlü ayrımcılığın engellenmesi yönünde oluşturulmuş bir sözleşme olan CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) incelenecektir. İç hukuk ve uluslararası hukukta namus cinayetlerine değinilecek olan alt bölümde yeni TCK'da, uluslararası hukukta ve diğer ülkelerin hukukunda namus adına işlenen cinayetlerin hukuki düzlemdeki

yansımaları üzerinde durulacaktır.

Son bölümde de Türkiye’deki kadın hareketinin mücadelesiyle beraber hareketin kurumsallaşma süreci ve bu süreç ardından gelen kazanımlara değinilecektir. Bu doğrultuda, son bölümde, çatışmaların yoğun olarak yaşandığı ve birtakım tali faktörlerin şiddet oranını arttırdığı bir bölgede ortaya çıkan, kadına yönelik şiddetin temelini cinsiyet ilişkilerine dayandığı ve bu ilişkilerin toplumsal yapılarca desteklendiği önermesinden hareket ederek bu güç ilişkilerini sorgulayan aktif bir kadın kuruluşu olan KAMER incelenecektir.

Bu inceleme sırasında KAMER’in kendi yayınlarını da kapsayan yazılı metinlerden, KAMER’in resmi internet sitesinden ve KAMER’li kadınlarla bu tez kapsamında yapılan görüşmelerden faydalanılacaktır.

İncelenmek üzere KAMER’in seçilmiş olmasının nedenlerinden biri; KAMER’in gerek yapılanması, gerekse çalışmalarıyla feminist harekete önemli bir ivme katmış olmasıdır. Bir diğer neden; kendi içlerinde yaşadıkları farkındalıkları mümkün olduğunca çok kişiye yayıp farkındalık ve duyarlılıkla gelişen bir toplumsal dönüşüm yoluyla değişim oluşturmayı hedeflemeleridir. Bir diğeri ise; bu hedef doğrultusunda gerçekleştirdikleri çalışmalar sonucunda ve sırasında edindikleri deneyimin ve kazanımların insanların yaşamlarında hayati bir önem arz ediyor olmasıdır.

Ayrıca KAMER, şiddetin değilse bile, namus adına işlenen cinayetlerin engellenebileceğini düşünerek bu doğrultuda projeler geliştirmiş ve bu projeler kapsamında birçok kadının namus adına işlenecek cinayetlere kurban gitmesine engel olmayı başarabilmiş bir kadın kuruluşudur. Namus adına işlenen cinayetlerin kaynağını aldığı cinsiyetçi yapılarla mücadeleyi önceleyen bir kuruluş olarak bu mücadele sonucu her alanda dönüşüm sağlanacağını bilincinde olan kadınların çalışmalarıyla varlığını sürdürmektedir.

KAMER’li kadınlar değişim için gereken sürecin uzun ve zor bir süreç olduğunun farkındalar ve gerçekleştirilen bu çalışmalar ardından yapılan gözlemler sonucu toplumsal bir dönüşüm ile değişim sağlanabileceğini görmüş ve karşılaşılan zorlukların onları yıldırmamasına izin vermeden çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bunu da kendilerine ait sözlerini ve kararlı duruşlarını yitirmeden devlet kurumlarıyla

işbirliğı içinde çalışarak, bir nevi devlet kurumlarının zaten yapmaları gereken işleri yapmalarını sağlayarak başarmışlardır.

Bu çalışmada namus adına işlenen cinayetlerin dinamiklerinin ortaya konması ve KAMER'in, yukarıda da kısmen bahsedilen, yapılanmasının anlatılması hedeflenmiştir. Ayrıca, KAMER'in çalışmaları sonucu şu an gelinen nokta ile buraya gelene kadar kat edilen yol konu edilmiş ve KAMER'li kadınların sabır ve gayretle yarattıkları değişim ile bu değişimi yaratırken nasıl bir yöntem ve dil geliştirdiklerinin ortaya konması öngörülmüştür.

I. ŞİDDET

A. ŞİDDET NEDİR?

Şiddet nedir? İktidarla ilişkisi nedir? Güç, şiddet, iktidar, ideoloji hangi noktada kesişir? Şiddet, varlığını saldırganlık boyutunda mı, keyfi bir dışavurum boyutunda mı sürdürür?

Şiddetin anlamı incelendiğinde şiddet; bir kişiye güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddet uygulama eylemi; duyguların kabaca ifade edilmesine doğal eğilim; bir şeyin karşı konulamaz gücü; bir eylemin hoyrat yapısı şeklinde tanımlanmaktadır.¹

Şiddet sözcüğünün çok geniş bir kullanım alanı vardır. Bu kullanımlar arasında; bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye neden olma, kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama, bozma ya da uymama, gelişmesini engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara, vb. yersiz kısıtlamalar getirme, anlamın çarpıtılması, büyük güç, sertlik ya da haşinlik, kişisel duygularda sertlik, tutkulu davranışlara ya da dile başvurma bulunmaktadır.²

Şiddetin etimolojik yönden incelemesini yapacak olursak, sözcüğün Türkçeye Arapçadan geçtiğini ve anlamının ise sertlik, sert ve kaba davranış, kaba kuvvet kullanma olduğunu görmüş oluruz.³

Terimin kökenine inildiğinde ise, şiddet ve güç ilişkisinin kendini hissettirdiğini görürüz; şiddet (violence); sert, acımasız kişilik, güç anlamına gelen “*violencia*” kelimesinin kökü olan “*vis*”ten gelmektedir ve güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç anlamında kullanılmaktadır.

Eric Fromm 2 türlü şiddetten bahseder; yaşamı sürdürmeyi amaçlayan şiddet ile saldırganlık ve ölümü amaçlayan şiddet. Kimi zaman şiddet bir canlının yaşamını sürdürmesi amacıyla açığa çıkar. Doğada gördüğümüz şiddet buna bir örnektir. İkinci şiddet türü ise gündelik hayatta güç ilişkileri sonucu ortaya çıkarak tamamen keyfi edimleri içerir ve yaşamsal faaliyetlerle bir bağlantısı yoktur. İnsan ilişkilerinde ortaya çıkan bu şiddet türü, bir bireyin ya da grubun başka bir birey ya da grup

¹ Yves Michaud, **Şiddet**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 5

² Hobart Mark, “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, **Cogito**, sayı:6-7, Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, Syf.52

³ Ünsal Artun, “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **Cogito**, sayı:6-7, Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.29

üzerinde iktidar sağlamak, varlığını hissettirmek amacıyla kullandığı yöntem ve politikaları kapsar.

Şiddetin, ya içgüdüsel ve bu nedenle toplumsallaşma sürecinde çok az değişen, ya da sadece ve sadece çevre etkenlerinden kaynaklanan bir davranış olarak görüldüğü vurgulanır. Ancak her iki seçeneğin de gerçek olduğunu varsayarsak, her iki durumda da insanın şiddet edimini kontrol edebilme potansiyelinin var olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız.

Mark Hobart şiddet üzerine yazdığı bir makalesinde insanların zihinsel aktivitelerine rağmen şiddeti bir yöntem olarak kullanmalarına ilişkin şu yorumu yapmaktadır; “Toplum bir organizma ya da dil ise, şiddet onun patolojik düzensizliği ya da iletişimsel kopukluğu demektir.”⁴ Burada sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulduğu toplumlarda şiddetin patolojik bir davranış şekli olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Toplumlar gibi toplumların yarattığı normlar da zamanla değişmektedir. Şiddet kavramı da, temelde özelliği ne olursa olsun, zamana ve topluma göre değişiklik göstermektedir. Şiddet, öğrenilmiş ve toplum normları tarafından yaratılmış bir kavram olup, değişen normlar dâhilinde tanım değiştirebilir ve bu tanım doğrultusunda şekillenebilir.⁵ Yüzyıl önceki şiddet anlayışı ve tanımı ile bugünkü şiddet anlayışının ve tanımının değişmesi de buna bir göstergedir.

Örneğin; çok değil 10 yıl önce birçok kadın atılan bir tokadı şiddet olarak algılamazken günümüzde, şiddet alanında yapılan çalışmaların da etkisiyle, durum değişmiştir. Bu değişimin gerçekleşmesinde şiddetin tanımının değişmesinin, enformasyon ağlarının güçlenmesiyle beraber bilgi dolaşımının ve bilgiye erişimin kolaylaşmasının etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

B. Şiddet ve Ataerki İlişkisi

Şiddet ile ataerki arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi şiddeti uygulayanın çoğunlukla erkek, şiddete maruz kalanın kadın olması bu ilişkiyi kanıtlamaktadır.

⁴ Hobart Mark, **a.g.m.**, syf.53

⁵ Ünsal Artun, **a.g.m.**, s.31

Şiddetin nasıl, kim tarafından, hangi koşullarda temsil edildiği sorunu, iktidar ve bilgiyle ilgili bir sorundur. Şiddet iktidarın görünür yönüdür.⁶ İktidarı elinde tutan kişi iktidarını dayattığı kişiyi şiddet aracılığıyla kontrol altında tutmaya çalışır. Bu yolla iktidarını sürekli kılıp sağlamlaştırır. İktidar, insanın sahip olduğu, uyguladığı, kullandığı, ele geçirdiği ancak göz ardı edemeyeceği bir şeydir. İktidar zor ve şiddet gibi dışavurumlar aracılığıyla kavranır.

Çevresel etkenlerden kaynaklandığı ve tamamen toplumsallaşmanın bir parçası olarak görüldüğünde, planlanmış bir şiddet eyleminin, toplum fertleri tarafından haklı gösterilmeye çalışılarak vicdanların rahatlatıldığı gözlenir. Buradan yola çıkarak şiddet uygulayan insanlar, çevreleri ve yakınları tarafından doğru bir davranış sergiledikleri duygusuna kapılmalarını sağlayacak denli bir onaylama ve desteğe gereksinim duyarlar. Bu nedenden ötürü ideolojiler, şiddet unsurunu körüklemeye olabildiğince uygundur.⁷

Garry Marvin, makalesinde, boğa güreşlerinden yola çıkarak toplumdaki tüm erkeklik idealinin bir incelemesini ortaya koymaktadır.⁸ Erkeğin arenadaki tavrı, gündelik hayatta bir güçlülük karşılaştığında takınması gereken ideal tavidir. Meydan okuma başarıyla sonuçlanırsa kişiye saygınlık ve statü kazandırır. Aynı arenada olduğu gibi gündelik hayatta da şiddet edimi ile erkek olma iddiası fiilen doğrulanmış olur.

Var olmak için ötekilere ihtiyaç duyan, bir yandan da kendini ötekilerin gözleriyle gören birey şeref fikrine gereğinden fazla önem verir. Ve itibarın herkes önünde kazanılmasının ve savunulmasının zorunlu olduğunu düşünür.

Erkek iktidarı ve otoritesi yaratma yeteneğinden kaynağını almaktadır. Yaratma kudretinin erkeğe ait olduğu fikri, üremede kadının rolünü ikinci plana atarken erkeğe de tanrısal bir güç ve değer atfeder. Böylelikle kadın erkeğin yarattığı varlığı taşıyan bir kap olarak görülüp değersizleştirilir. Yaratıcı gücün erkeğe mal edilmesiyle kadının yaratma yetisi elinden alınır ve doğurganlığı küçümsenir. Tanrının dünyayı yaratma gücünün fani bir yansıması olarak görülen erkeğin

⁶ Hobart Mark, **a.g.m.**, s.51

⁷ Moses Rafael, “Şiddet Nerede Başlıyor?”, **Cogito** , sayı:6-7 , Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.23

⁸ Riches David, **Antropolojik Açıdan Şiddet**, Çev. Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1989, s.156-157

namusunun temizliği ise çocuğunun kendi menisinden olduğundan emin olmasıyla mümkündür. Bundan emin olmak için ise tek yol kadının bedeninin ve kendisinin kontrol edilmesidir.⁹ Kadın bedenine sahip değildir, bedenin kendisidir. Kadının bedeninin sahibi olan kişi kendisi değil kontrolü elinde tutan erkektir. Kadınlar hayatlarının öznesi değildirler ve özerk olma hakları da yoktur. Kadınların ne kadar namuslu olduklarını belirleyen ölçütler bağımlılıkları ve zayıflıklarıdır.

Yaratma gücünün erkeklerle ilişkilendirilmesi namusun erkeklerle ilgili bir kavram olması fikrini de doğurur. Namusu kirlendiğinde toplum içine çıkamayan, sivil ölüme terk edilen kişi erkektir. Namusunu temizleyemeyen erkek, erkekliği sorgulanırken adeta kadınlaştırılarak aşağılanır.

Bu durum incelendiğinde kadın bedeninin ve buradan hareketle kadın cinselliğinin denetlenmesi de tesadüfen oluşmuş bir durum değildir. Namus cinayeti kadar sert ve görünür bir olgu ile daha doğallaşmış ataerkil pratikler arasındaki bağlantıların açığa vurulması önemlidir. Namus adına işlenen cinayetlerin günlük yaşantılarımızda deneyimlediğimiz ataerkil pratiklerle doğrudan bir ilişkisi vardır. Kadınlar üzerinde ve kadın bedeni üzerinde oluşturulan kontrolün gündelik hayatta alıştığımız, doğallaşmış bir davranış şekli olması kimi zaman bu ilişkiyi görmemize engel olabilmektedir.

Kadınların tarihsel ezilmesi büyük ölçüde dışının bedenle ilişkilendirilmesiyle ilgilidir. Bu ilişkilendirme ise üreme süreçlerine dayandırılır. Kadınların gebe kalabilme, emzirme, adet görme gibi yetilerinin akıldan bağımsız işlemesi, kadınların da rasyonellikten yoksun sayılmalarına neden olmuştur. Kadınların bedenleri üzerinden belirlenimi onları biyolojik açıdan aşağı konuma sokmaktadır. Bu da erkek bedeninin denetimli haline karşıt kadın bedeninin denetlenmesi gereken bir varlık olduğu fikrini doğurmuştur.¹⁰

Cinsel deneyimin de aslında bedensel bir deneyim oluşu, gelenekler, inançlar, davranışlar ve bedene ilişkin kurgular gibi cinselliğe ilişkin tanımlarımızın da iktidar ilişkileri içinde oluştuğunun bir göstergesidir.

⁹ Pervizat Leyla, **Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinin Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, s.67

¹⁰ Berktaş Fatmagül, “Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik”, **Cogito**, sayı:58, Bahar 2009, Yapı Kredi Yayınları, s.58

Şiddetin iktidarla olan ilişkisini incelerken güce dayalı ilişkilerin sonucu oluşan toplumsal cinsiyet rollerimize de değinmeden geçemeyiz. Simone de Beauvoir'ın ünlü sözü “Kadın doğulmaz, kadın olunur” durumu oldukça net açıklamaktadır. Kız ve erkek çocukları olarak doğarız fakat zamanla cinsiyetimize göre bizlere biçilen roller ve nitelikler doğrultusunda kadınlığı ve erkekliği öğreniriz.

Kadın ve erkeklere uygun görülen ve kazandırılmaya çalışılan birtakım nitelikler vardır. Cesaret, güç, özgüven, dayanıklılık gibi nitelikler erkeklere atfedilirken, yumuşaklık, fedakârlık, çekingenlik gibi nitelikler kadınlara atfedilir. Cinsiyete göre belirlenen bu nitelikler biyolojik varlıklarımızla ilişkilendirilir ve cinsiyetimizin kişisel niteliklerimizi belirlediği gibi bir yanlış inanış ortaya çıkar. Kişilere küçüklüğünden itibaren öğretilen bu niteliklerin doğalmışçasına kabul görmesi beklenir. Örneğin kadınların adet görme ve doğurabilme özelliklerinin onları doğaya yaklaştırdığı, uygarlığın ise erkek ürünü olduğu düşünülür. Yine kadınların anne olabilme yetileri sebebiyle daha sevecen, duygusal oldukları fikri yerleşmiştir. Ancak annelik ile kadınsılık arasında kurulan bağ biyolojiden çok, cinsiyete ilişkin inanç ve değerlerden kaynaklanmaktadır. Kadınların fedakâr olmalarının nedeni anne olmaları değil, kadınlardan fedakâr olmaları beklendiği için anneliğin de fedakârlıkla tanımlanmasıdır. Zira gündelik yaşam pratikleri çok daha farklı işleyen sosyal gruplar vardır. Örneğin Avustralya yerlileri Aborijinler annelik ve babalığı doğal değil toplumsal birer kavram olarak görürler. Anne ile çocuk arasında bir kan bağı olduğu gerçeğine çok önem verilmez. Çocuk kolektif bir şekilde topluluğun tüm fertlerince büyütülür.¹¹

Küçük yaşlardan itibaren birtakım kalıplara sokuluruz. Bu kalıplar bizi şekillendirmekle kalmaz hayatımız boyunca değişseler de varlıklarını korurlar; iffetli genç kız, fedakâr anne, uysal gelin, cadı kaynana, sorumluluk sahibi, güçlü erkek, dik kafalı erkek, cesur erkek gibi.

Bu tür biçimlenimler ve bu biçimlenimler doğrultusunda cinsiyete dayalı biri işbölümü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu biçimlenim ve rollere riayet etmeyen kadınlar toplumsal yeniden üretimi sekteye uğratmaması için cezalandırılabilirler. Güce dayalı iktidar ilişkileri kadınlara mütemadiyen

¹¹ Ed. Işık Nazik, **Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi-3: Eğitici Eğitim Kitabı**, y.y., 2007, s.24-25

rollerini anımsatır. Cezalandırılmayan ve rolleri kendine anımsatılmayan kadın toplum için bir tehlike olarak görülmektedir. Bu da kadına yönelik şiddeti doğuran ana unsurdur.

C. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet farklı ırk, din, dil, sınıf ve etnik gruba mensup kadınların yaşadıkları ortak bir sorundur.

Kadınlara yönelik şiddet, ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak tanımlanır. Ancak şiddetin bunlarla sınırlı olmadığını belirtilmesi gerekmektedir. Buna göre kadının aile içinde maruz kaldığı şiddet, hakaret, aşağılama ve kötü muamele, dayak, cinsel istismar, cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, kız çocukların istismarı, evlenirken verilen başlık, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren bekaret kemeri, kadın sünneti gibi geleneksel uygulamalar yanında, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dahil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulamalarını içermektedir.¹²

Birleşmiş Milletler'in (BM) 1993 yılında kabul ettiği Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde kadına yönelik şiddet; "kamusal ve özel alanda gerçekleşen, kadınların fiziksel, cinsel, duygusal zarar görmesiyle sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan her türlü cinsiyet temelli şiddet eylemi veya bu eylemin yapılacağına ilişkin tehdit ya da zorlama ve keyfi olarak özgürlüğün kısıtlanması" olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanım dünya genelinde kabul görmüş olup BM'den Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) kadar birçok uluslararası kuruluşun metinlerinde kullanılmaktadır.

DSÖ de kadına yönelik şiddeti; "Cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarda bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamda ona

¹² Karınca Eray, "Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle İlgili Ulusal ve uluslar arası Yasal Düzenlemeler", (çevrimiçi) <http://www.aileicisiddet.net/egitim/set/KYAIS-Ilgili-Ulusal-ve-Uluslararası-Yasal-Düzenlemeler.pdf>, Şubat 2009, s.42

baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her tür davranış” olarak tanımlar.¹³

Pınar İlkcaracan da kitabında aile içi şiddeti;

“Erkeklerin kadınlara sistematik olarak uyguladıkları ve psikolojik baskı, dayak, tecavüz, cinsel taciz ve cinayet gibi çok çeşitli biçimler alabilen bu şiddet, en sık evde, aile içerisinde olagelmekte... Aile içinde uygulanana şiddette, kadın olmak, şiddete maruz kalma riskinin artırıcı başlıca öğedir. Ülkelerde etnik veya dinsel hegemonya kurmuş grupların diğer gruplara uyguladıkları şiddet ile kadınlara özellikle aile içinde uygulanan sistematik şiddet arasındaki açıkça görünen paralelliğe rağmen bu durum, hala kadının insan haklarının ihlali olarak görülmemekte, hem toplum hem devlet tarafından, eşler arasında çözümlenmesi gereken özel bir mesele olarak kabul edilmektedir.” şeklinde anlatmaktadır.¹⁴

İlkcaracan, kadına karşı şiddetin kültürel dayanakları olarak;

-Var olan cinsiyetçi düzenin “doğal” olarak algılanması,

-Kadının nesneleştirilmesini,

-Şiddete boyun eğişin toplumsal yapı ve kültür tarafından desteklenmesi(şiddeti yaşayan kadının yaşadığı şiddet nedeniyle suçlanması ya da şiddetin nedeninin, şiddeti uygulayan erkek yerine kadında aranması, toplumda kadın-erkek arasındaki güç dengesizliğinden kaynağını alır ve toplumdaki statükoyu koruyucu bir işlev görür) ,

-Fiziksel güç ve zor kullanımının hoşgörülle karşılanmasını gösteriyor.¹⁵

Aile içi şiddet farklı biçimlerde kendini göstermektedir; tokat, yumruk, tekme ve dayak gibi fiziksel saldırıdan sindirme, sürekli küçümseme ve aşağılama, ailesinden ve arkadaşlarından tecrit etme, hareketlerini izleme ve kısıtlama, bilgiye ve yardıma erişimini engelleme gibi kontrol amaçlı tavırları da içeren psikolojik tacize kadar geniş bir spektrumda görülmektedir.

Yapılan araştırmalar kadına yönelik şiddetin aile içinde de yaygın olduğunu göstermektedir. Bu şiddet biçiminin diğer şiddet biçimlerine göre daha az görünür olmasının temel nedeni, erkeğin aile içinde ya da sevgililik ilişkisinde kadına uyguladığı şiddetin özel alana ait olduğu, kamusal alanın dışında kaldığı ve kamu kurumları ile yasa koyucuların yetki alanı içine girmediği varsayımlarıdır.

¹³ A.y., s.49

¹⁴ İlkcaracan Pınar, Gülçür Leyla, Arın Canan, **Sıcak Yuva Masal, Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz, Metis Yayınları**, İstanbul, 1996, s.27

¹⁵ A.e., s.29

Bir başka deyişle kadınların aile ya da sevgililik ilişkileri içinde yaşadıkları dayak, yaralanma, tecavüz, tehdit, dayatma, zorlama, baskı, hakaret ve aşağılama kişiler arası ilişkiler içinde yaşandığı için toplumsal bir sorun olarak kabul edilmemektedir. Kadına yönelik şiddete dair kayda değer bir duyarlılığın görülmediği ülkelerde dahi tecavüz yasalar çerçevesinde bir suç olarak kabul edilmektedir. Hatta birçok hukuksal sistemde tecavüz mağduru kadının evli olması verilecek cezayı arttırmaktadır.

Ancak evlilik içi tecavüzün bir suç olarak ceza yasalarına girmesi ancak son yıllarda gerçekleşmiştir.

Ceza yasaları bir yabancının kadına tecavüzünü cezalandırırken, yakınının tecavüzünü suç saymaması durumu kadını erkeğin mülkü olarak görüldüğü cinsiyete dayalı ilişkilerin bir çıktısıdır. Ayrıca bir erkek bir kadına tecavüz ettiğinde başka bir erkeğin mülküne ve mülkiyet haklarına saldırıda bulunduğu fikri yaygındır. Bu nedenledir ki kadına karşı işlenen cinsel suçlar uzun yıllar kadın bedenine yönelik değil topluma yönelik işlenmiş suçlar kapsamında değerlendirilmiştir. Ve yine kadının kocanın mülkü olarak görülmesi sebebiyle uzun yıllar hem kamu hem de yasalar nezdinde, kocanın uyguladığı fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet sorunsallaştırılamamıştır.¹⁶

Aynı şekilde bir erkeğin “bir kadına el kaldırması” toplum içerisinde hoş görülmezken, hane içerisinde kabul edilebilir olarak görülmektedir.

Türkiye’de kadına yönelik şiddetin, kadınların toplumsal ve ekonomik hayata katılımlarına etkisini ölçmeye yönelik istatistikler bulunmasa da, bu alanda çalışan uzmanların görüşüne göre aile içinde yaşanan şiddetin sağlık, güvenlik ve yargı alanlarındaki sonuçlarıyla baş etmenin kamuya maliyeti kadına yönelik şiddetle mücadele alanında önleyici tedbirlerin getireceği maliyetten çok daha fazladır. Ülkemizde kamu politikaları aile içinde kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici, eğitici ve caydırıcı tedbirler ve programlar içermedikleri için sağlık ve hukuk sorunlarının çözümü için şiddeti önlemeye yönelik politika ve programlara ayrılandan çok daha fazla bir bütçe ayrılmak zorunda

¹⁶ Ed. Işık Nazik, A.g.y., s.52

kalınmaktadır. Ayrıca bunun yanında %90'lara varan oranda kadının temel insan haklarının ihlaline göz yumulmaktadır.¹⁷

Kadına yönelik şiddetle mücadelede birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli konu, yasaların bilinir, kullanılır ve uygulanır kılınmasıdır. Hakların bilinmesi ve uygulanması, yerel yönetimlerin, sosyal hizmet kuruluşlarının, baroların, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile oluşturulacak Kadın Danışma Merkezleri ve Kadın Sığınma Evleri ile sağlanabilir. Ve bu merkezlerde kadın bakış açısına sahip gönüllü ve profesyonellerin çalışması sağlanmalıdır.

Uluslararası Af Örgütü'nün dünya genelinde gerçekleştirilmiş farklı araştırmalardan yola çıkarak ortaya koyduğu istatistiksel veriler kadına yönelik şiddetin dünya çapında ne denli ağır ve yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bu rakamlar bu insan hakları ihlalinin gerçek boyutunu göstermemektedir. UAÖ internet sitesinden alınan kadına yönelik şiddet verileri şöyle;¹⁸

- Dünya çapında her üç kadından en az biri, veya yaklaşık bir milyar kadın hayatlarının bir noktasında dayak yemiş, zorla seks yapmaya zorlanmış ya da farklı bir biçimde tacize uğramıştır. Bunu yapan genellikle kendi ailesinden veya tanıdığı biridir. (E, L. Heise, M Ellsberg, M Gottemoeller, 1999)
- Kadınların yaklaşık %47'si ilk cinsel ilişkilerinin zorla olduğunu bildirmektedir. (DSÖ, 2002)
- Mısır'da kadınların %35'i evliliklerinin bir noktasında kocalarından dayak yemiştir. (UNICEF, 2000).
- Bolivya'da 20 yaş ve üzerindeki tüm kadınlar son 12 ay içinde fiziksel şiddete maruz kalmıştır. (DSÖ, 2002).
- Kanada'da aileye yönelik şiddetin maliyeti, tıbbi bakım ve verim kaybı dahil yılda 1.6 milyar dolardır. (UNICEF, 2000).
- ABD'de her 15 saniyede bir kadın, genellikle kocası/partneri tarafından, dövülmektedir. (Dünya Kadınları hakkında BM Çalışması, 2000).

¹⁷ A.y., s.55

¹⁸ (çevrimiçi) UAÖ İnternet Sitesi,
http://www.amnesty.org.tr/yeni/index.php?view=article&catid=60&id=241&option=com_content
adresinden verilere ulaşılabilir

- Yeni Zelanda’da kadınların %20’si erkek partnerleri tarafından dövüldüğü veya fiziksel tacize uğradığını belirtmektedir.(UNICEF, 2000).

- Pakistan’da kadınların %42’si şiddeti kader olarak görüyor; %33’ü karşı koymak için çok çaresiz olduklarına inanıyor; %19’u karşı koymuş ve %4’ü şiddete karşı harekete geçmiştir. (Hükümetin 2001 yılında Pencap’ta yaptığı çalışma).

- Rus hükümet dışı örgütlere göre, Rusya Federasyonu’nda 36,000 kadın her gün kocaları veya partnerleri tarafından dövülüyor. (OMCT, 2003).

Tecavüz cinsel şiddetin en şiddetli biçimidir. Ayrıca istenmeyen gebelik ve HIV/AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara da yol açmaktadır. Ancak, tecavüz, içinde damgalanmayı barındırdığı için, büyük oranda gerçeğin altında belgelenmekte ve nadiren cezalandırılmaktadır.

Cinsel şiddet suçlarına baktığımızda; dünya çapında,

- Her beş kadından biri hayatında tecavüz veya tecavüz girişimi kurbanı olacaktır (DSÖ, 1997).

- Güney Afrika’da her gün 147 kadın tecavüze uğramaktadır. (Güney Afrika Irk İlişkileri Enstitüsü 2003).

- ABD’de her 90 saniyede bir kadın tecavüze uğruyor (ABD Adalet Bakanlığı, 2000).

- Fransa’da her yıl 25,000 kadın tecavüze uğruyor (Avrupa Kadınlar Lobisi, 2001).

- Türkiye’de ise kadınların %35.6’sı bazen, %16.3’ü sık sık aile içi tecavüze uğramaktadır. (2000 yılında yayınlanan taramalar, Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik, WWHR Yayınları: İstanbul, 2000).

Ayrıca Türkiye’de 1994 yılında tamamlanan “Aile içi Şiddetin Sebep ve Sonuçları” isimli araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre kadınların %61’i uzun süredir şiddete maruz kalıyor. Bu orana karşılık erkekler eşlerine %30 oranında şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. Verilerin değişiklik göstermesinin altında yatan sebep kadın ve erkeğin şiddete bakışlarındaki farklılıktır

Aynı araştırmada yer alan başka bir çarpıcı sonuç da ilk şiddet davranışının %57 oranında evliliğin ilk günleri gerçekleştiğidir.

Kadına yönelik şiddet kimi zaman ölümlle sonuçlanabilmektedir. Birtakım araştırmalar sonucunda kadına yönelik şiddetin ölümcül sonuçlarını ortaya koyan veriler de şöyle;¹⁹

- Dünyanın birçok ülkesinde yapılan çalışmalar, cinayete kurban giden kadınların, erkeklerin aksine yabancılar tarafından değil, daha çok kocaları, erkek arkadaşları ya da yakın bir akrabaları tarafından öldürüldüklerini göstermektedir.
- BM Uluslararası Kadın Fonu, dünyadaki kadın cinayetlerinin yarısının kadının halihazırdaki eşi ya da eski eşi/sevgilisi tarafından işlendiğini işaret etmektedir.
- Brezilya’da yapılan bir araştırma, kadın ölümlerinin %13’ünün sebebinin cinayet olduğunu ve bu cinayetlerin de %60’ının kadının erkek partneri olduğunu ortaya koymaktadır.
- Arjantin’den Bangladeş’e, İsrail’den Peru’ya dünyanın birçok yerinde ailenin kadın üyelerini aile namusunu kirlettiği için öldüren erkekler ya çok az ceza almakta ya da hiç ceza almamaktadır.
- Hindistan’da her sene 15.000 kadın çeyizlerinin yetersiz olması gerekçesiyle kocaları ya da kocalarının aileleri tarafından öldürülmektedir.
- İspanya’da 2000 yılında her beş günde bir kadın erkek partneri tarafından öldürüldü (D, Joni Seager, The Atlas of Women).
- Britanya’da haftada yaklaşık 2 kadın partnerleri tarafından öldürülüyor(E, Joni Seager, 2003).
- Zambia’da haftada beş kadın erkek partneri veya aile bireyi tarafından öldürülmektedir (E, Joni Seager 2003).
- Bangladeş’te tüm cinayetlerin %50’sini partnerleri tarafından öldürülen kadınlar oluşturuyor(E, Joni Seager, 2003).
- Kadın cinayet kurbanlarının yaklaşık %70’i erkek partnerleri tarafından öldürülmüştür. (DSÖ, 2002).
- Kenya’da haftada birden fazla kadının erkek partneri tarafından öldürüldüğü bildirilmektedir. (E, Joni Seager, 2003).

Kadına yönelik şiddetin ölümlle sonuçlanması durumu dünyanın her yerinde değişik isimlerle ve formlarla kendini göstermektedir. Namus adına işlenen cinayetler dil,

¹⁹ Ed. Işık Nazik, A.g.y., s.51-52

din, ırk farkı gözetmeksizin tüm kadınlar üzerinde denetimin kendini en yoğun şekilde hissettirdiği cinayet türlerinden birisidir.

1. Namus Adına İşlenen Cinayetler

Namus adına işlenen cinayetler, kız çocukların ve kadınların, ailenin veya bulunduğu toplumsal çevrenin egemen gelenek veya törelerinin belirlediği namus anlayışını ihlal ettiği, dolayısıyla aile şerefini lekelediği, aileye veya erkeğe utanç kaynağı olduğu gerekçesiyle, aile meclisi veya erkek bir aile ferdinin kişisel kararıyla öldürülmesi olarak açıklanabilir. Namus adına işlenen cinayetlere, içinde yaşadıkları toplumun gelenek, görenek ve kültürel yapısına ters düşen, ailenin namusuna leke sürdüğü düşünülen kadınların ve kızlar maruz kalmaktadır. Bu cinayetler feodal yapıdan çok kadın bedeni ve cinselliği üzerine çeşitli mekanizmalarla denetim kuran ataerkil sistemin ürünleridir.

Ekte de sunulmuş olan BAŞBAKANLIK İnsan Hakları Başkanlığı TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ RAPORU'nda da belirtildiği gibi töre ve namus cinayetlerinin faktörü olarak, kadının ataerkil geleneksel yapıdan kaynaklanan özellikle namus kavramıyla tanımlanan cinselliğe ilişkin kendisinden beklenen rollere aykırı davranmasıyla veya başka bir ifadeyle cinselliğe ilişkin geleneksel toplumsal normlardan ciddi sapmalar durumunda ortaya çıkan nedenler sayılabilir. Namus sebebiyle işlenen cinayet sayısı 370'i geçmektedir. Bu, toplam sayının % 30'unu aşkın bir orana tekabül etmektedir. Yasak ilişki sebebiyle ölenlerin sayısı 106, cinsel taciz sebebiyle öldürülenlerin sayısı 72 ve tecavüz nedeniyle öldürülenlerin sayısı ise 18'dir. Yasak ilişki, tecavüz, cinsel taciz gibi sebeplerin de namusla ilgili sebepler sayılması durumunda (geniş anlamda namus kavramı) ise sayının çok daha fazla olacağı ve oransal olarak % 50' yi aşacağı aşikârdır.

a. Namus Nedir?

Sözlük anlamıyla namus; ar, edep, ırz, dürüstlük, doğruluk, yüz akı, korunması gereken değer²⁰ olarak tanımlanıyor.

²⁰ Demiray, Kemal, **Temel Türkçe Sözlük**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1990, s.600

Etimolojik olarak incelendiğinde ise namus kelimesi Eski Yunan'dan Farsçaya oradan da Türkçeye geçmiş; kanun, kural anlamına gelen *nomos* sözcüğünden gelmektedir.²¹

Namus, bir kadının sahip olması gereken fiziksel ve ahlaki değerleri belirleyen bir çeşit cinsel norm olarak görülmektedir. Kadınlar hayatları boyunca namuslarını korumak zorundadırlar. Ayrıca kadınlardan, kızları, torunları, yeğenleri gibi, etraflarındaki kadınların ve kızların da namuslarını korumaları beklenir, özellikle evlilikten önce, evlilik sırasında veya eşlerinin ölümü ardından. Namus, evlilik öncesinde bekâretle, evlilik sırasında ise kadınların eşlerine olan itaat ve bağlılıklarıyla değerlendirilir. Evlilik birliği sona erse bile erkekler, eski eşlerinin cinsel davranışları sebebiyle namuslarına leke sürüldüğünü düşünebilirler. Bu nedenle evlilik sona erse de kadın üzerindeki kontrol devam eder. Ya da erkek ölmüş olsa bile kadın kendisinin ve onun namusunu korumak zorundadır.

Antropologların, kan bağı ve evlilik ilişkileri temelinde sosyal ilişkilerin kurgulandığı bir model olarak değerlendirdikleri akrabalığa-dayalı toplum modelinde grubun üremesi üyelerin cinsel davranışına bağlı olduğundan bireylerin cinselliği tüm toplumun denetimi altına alınır. Namusun da sosyal kimlikleri ve bireysel değerleri belirleyen bir unsur olarak ortaya çıkışı bu tür toplumlarda gerçekleştiği düşünülmektedir.

Bu yapılanma doğrultusunda namus toplumsal cinsiyet minvalinde kurgulanmakta ve bu kurgu doğrultusunda kadınlar ve erkekler açısından namus kavramı farklılık göstermektedir. Kadının namusu kendi cinselliği ile ilgiliyken, erkeğin namusu sorumluluğu altındaki kadınların cinselliği üzerindeki kontrolü ile ilgilidir. Bu da namusu her iki cinsiyet açısından ahlaki bir mesele haline getirir. Sirman'a göre akrabalığa dayalı toplumlarda namussuz bir erkek ya da kadın toplumun ahlaki yapısı için bir tehdit teşkil eder.²² Bu nedenle de kadın ve erkek üzerinde farklı kontrol mekanizmaları oluşturarak kadının cinselliği ve erkeğin kadın cinselliği üzerindeki denetimi kontrol altına alınmış olur.

²¹ Yirmibeşoğlu Vildan , **Toprağa Düşen Sevdalar-Töre ve Namus Gerekçesiyle İşlenen Suçlar**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, t.y., s.73

²² Sirman Nükhet, "Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği", **Namus Adına Şiddet**, (Ed.by.) Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2006, s.49

Haneyi temel alan günümüz modern toplumunda ise cinselliğin denetimi gruptan ziyade bireyin sorumluluğu haline gelir. Modern ulus-devlet idealinde eşlerin sevgi ve mantık çerçevesinde cinsellikleri denetim altına alacakları varsayılmıştır. Böyle toplumlarda da namus kavramının önemini yitireceği öngörülmektedir.²³

Fakat bu söylem kadın bedenini kontrol altına alan namus olgusunun ortadan kalkmasından ziyade, bu olguyu sürdüreceği yeni ve daha etkili yollar yaratmıştır.

Modern düzen geleneksel erkekliği tanımlayan iktidar ilişkilerini desteklemiştir. Böylelikle namus kavramı modern düzenin işleyişinde önemli bir yer tutmaktadır. Namus geleneksel toplumlara özgü bir olgu değildir. Bu yönde yapılan bir değerlendirme, toplumca yaratılan kimliğin kadınların hayatlarının düzenlenmesinde hala etkin olduğunu görünmez kılmaktadır. Aynı zamanda namus kavramının gelişmişlik düzeyinin artması ve kalkınma yoluyla ortadan kalkabileceği yanılgısının oluşmasına neden olabilmektedir.

Buradan yola çıkarak namusu basit bir kültürel ilişkiden çok, kişisel ilişkiler kadar kamusal düzenlemeyle de bağlantılı olan siyasal bir ilişki çeşidi olarak tarif edebiliriz. Siyasal düzenin modern bir kurumu olan aile temeline kurulu sömürge sonrası ulus-devletlerde, namus hala cinsiyet temelli bir iktidar ilişkisi çeşidi olarak işlevini sürdürmektedir.²⁴

Namus cinayeti; küçük bir kızın, genç veya yetişkin bir kadının, çekirdek veya geniş ailenin bir ya da birden fazla erkek ferdi tarafından, önceden tasarlanarak öldürülmesini anlatmak için kullanılan sosyal bir terimdir.

UAÖ'nün 1999 yılı raporuna bakıldığında bu cinayetlerin, genellikle, aile meclisinin, iddiaları, suçlamaları ve kurbanın cinsel uygunsuzluğuna ilişkin delilleri değerlendirerek, infazın şekline ve zamanına karar vermesiyle gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Aile meclisi çoğunlukla baba ve erkek kardeşlerden oluşmakla birlikte ailenin diğer erkek fertlerini de kapsayabilmektedir.²⁵

b. Namus Adına İşlenen Cinayetlerin Dinamikleri

²³ A.e., s.53

²⁴ Mojab Shahrzad, “ ‘Namusun’ Tikelliği ve ‘Öldürmenin’ Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye”, A.e., Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, s.59

²⁵ Sever Aysan , Gökçeçiçek Yurdakul, “Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey”, **Violence Against Women**, 2001, 7, s. 964

Namus adına işlenen cinayetler, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun her toplumda karşılaşılan, kökleri cinsiyetçi anlayış ile beslenen bir olgudur. Namus adına işlenen cinayetlerin altında yatan temel anlayış; kadınlara itaat, erkeklere ise buyurma ve denetim rollerini uygun gören cinsiyetçi anlayıştır.

Çoğu zaman doğuya, belli bir kültüre ait bir davranış şekli olarak gösterilmeye çalışılsa da, toplum eliyle örülmüş namus ağlarına takılan davranışlar, zaman ve mekân gözetmeksizin, kimi zaman kıskançlık, kimi zaman aile şerefi, kimi zamansa bir anlık öfke bahane gösterilerek cezalandırılır.

Namus cinayeti olgusunun belirli ve uzak bir kültüre ait olmadığını vurgulamak, olgunun sosyo-normatif yanını yok saymaktan çok, her kültürün içine sinmiş ataerkiye dayalı güç ilişkilerini görünür kılmak açısından önemlidir.

Kapsamının, ideolojiler ve iktidar ilişkileri; şeklinin ise toplum normları doğrultusunda belirlendiği cezalardan oluşan bir ceza mekanizması vardır ve bu mekanizma çoğunlukla ailenin erkek fertleri tarafından işletilir.

Erkeklerin kadın bedeni üzerinde hak iddia etme, kadınları kontrol altında tutma eğilimi, yaygın erkek egemen anlayıştan kaynağını alır. İktidar ilişkileri üzerine kurulu bu anlayışa göre kurgulanan cinsiyet rolleri de kadınlara itaatkâr, fedakâr, sebatkâr olmayı dayatırken, erkeklere karar alma, kontrol etme, son sözü söyleme gibi sözde ayrıcalıklar sunar.

Kadınlara yönelik şiddetin en uç noktası olan cinayetler kadınları tehdit etmiş ve yüzyıllardır kadınların hayatında var olagelmiştir. Bu cinayetlerin gündeme taşınması ve konuşulur olması ise son yıllarda gerçekleşmiştir. Son yıllarda namus adına işlenen cinayetlerin yoğun bir şekilde gündeme gelmesi, tartışılır olması, basında yer alması namus adına işlenen cinayetlerdeki artıştan çok kadına yönelik şiddet karşı gelişen bir bilincin varlığının göstergesidir.

Ancak yüzyılımızın son çeyreğinde kırılmaya başlayan erkeklerin kamusal alan hâkimiyeti birçok yerde hala varlığını sürdürmektedir. Kadınların kamusal alandaki varlıklarının hissedilir olmaya başlaması ile bir kontrol mekanizması yaratmak adına, kadınlar her topluma göre değişiklik gösterebilen farklı kodlarla değerlendirilmeye başlanmıştır. Namus kavramının toplumsallaşması süreci de böyle başlamıştır.

Cinayet sebebi olarak evden dışarı çıkmak, sinemaya gitmek, arkadaşla buluşmak, eve geç gelmek gibi herhangi bir davranış şekli gösterilebilir.

Namus adına işlenen cinayetleri anlayabilmek için öncelikle namus fikrinin ve yarattığı etkilerin incelenmesi gerekmektedir.

Her yıl dünya genelinde binlerce kadın ailelerindeki erkek fertler tarafından aile namusu adına öldürülüyor. Bu cinayetler tecavüz, kısırlık, bir erkekle flört etme ya da ailenin namusunu lekeleyeceğine inanılan herhangi bir davranış sebebiyle işlenebiliyor. Birçok kadın bir aile ferdinin şüphelerine dayanarak, kendilerini savunma fırsatı bulamadan öldürülüyorlar. Bir iddia bile ailenin onurunu kirletmeye ve bu nedenle de kadının ölümünü meşrulaştırmaya yetiyor. Suçu işleyen erkekler ise kimi zaman ceza almıyor kimi zaman ise çok düşük bir cezayla kurtuluyorlar.

Her yıl sadakatsiz davranma, boşanma talebinde bulunma, kendi seçtikleri kişilerle evlenmek isteme gibi gerekçelerle ailenin namusuna leke sürdüğü düşünülen binlerce kadın ve kız, babası, kocası, erkek kardeşi tarafından bıçaklanıyor, yakılıyor, sakat bırakılıyor.

İçinde bulundukları sınıfa, etnik ve dini gruba bakılmaksızın, kadınlar aile içinde erkeklerin malı olarak değerlendirilmektedir. Mal sahibi sayılan erkeğin de kadınların hayatı üzerinde karar verme hakkı olduğu düşünülmektedir. Bu sahiplik fikri de kadınların değiş tokuş edilen, alınıp satılan bir mal olarak değerlendirilmelerine sebep oluyor.²⁶ Bu durum da kadınların birer birey oldukları fikrini iyice görünmez hale getirip kadınların değerini azaltıyor.

Birtakım nedenler insanları namus cinayeti işlemeye itebilmektedir, ancak bir yandan da tek başına belli nedenler bir katil yaratmamaktadır. Bu toplumsal bir örüntü içinde oluşmaktadır. Bu tip suçların anlaşılabilmesi için öncelikle suçu işleyen kişinin içinde bulunduğu ruhsal durumun ve kurbanın onun için ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması gerekmektedir.²⁷

Adı her ne olarak anılırsa anılsın namus cinayetleri dünya çapında gerçekleşmektedir. Ve erkeklerin kadınları kendi malları gibi gördükleri ve bu fikri şiddet uygulayarak ayakta tutmaya çalıştıkları sürece gerçekleşmeye devam edecektir.

²⁶ Triphati Anushree, Yadav Supriya, “For The Sake of Honour: But Whose Honour? “Honour Crimes” Against Women”, **Asia Pacific Journal on Human Rights and the Law**, 2004-2 , 63-78, s.64

²⁷ A.y., s. 65

Namus adına işlenen cinayetlerin verileri çoğu zaman gerçek durumu yansıtmamaktadır. Kız çocuklara ve kadınlara karşı gerçekleştirilen, tecavüz, aile içi tecavüz, çocuk istismarı gibi diğer şiddet suçlarında olduğu gibi, kayıtlı namus cinayeti vakaları da buzdağının görünen yüzünü teşkil eder²⁸.

Namus adına işlenen cinayetler dünya genelinde var olan kadına yönelik ataerkil şiddetin uç noktalarından biridir ve kendisini gelişmiş, laik, demokratik toplumlarda da gösterebilmektedir.

Koğacıoğlu namus adına işlenen cinayetleri konu aldığı makalesinde namus adına işlenen cinayetlerin, cinsel davranışları onaylanmayan bir kadının aile fertleri tarafından öldürülmesi şeklindeki geniş tanımına yer veriyor.²⁹

3. dünya ülkeleri feministleri, 1. dünya ülkeleri feministlerine gönderme yaparak, bu gibi uygulamaları gelenek olarak adlandırmanın mevcut güç yapılarını ve eşitsizliği yok saymak olacağını söylüyor. 3. ve 1. dünya ülkelerinde yaşayan feministler arasında hala sürmekte olan bu diyalog aslında önemli bir başarının göstergesidir.

Namus adına işlenen cinayetler ve onlarla başa çıkma yöntemleri denen şeylerin, aslında kurumsal eylem ve söylemlerle ilişki içinde üretildiğinin görünür kılınması gerekmektedir. Namus adına işlenen cinayetlerin sorgulanması için, var olan analitik çerçevenin gelenek, kültür odağından çoklu kurumsal yapıların sorgulanmasına kaydırılması gerektiğini düşündüğünü belirtiyor ve Foucault'nun birey analizinden yola çıkarak her gelenek açılımının güç dağılımı bağlamında etkileri olduğunu ekliyor. Kadınlara yönelik şiddeti, geleneksellikle, az gelişmişlikle ya da dini, etnik değerlerle açıklamak son derece yüzeysel bir tutumdur ve kadınların maruz kaldığı şiddetin sınıf, ırk ya da kültür farkı gözetmeksizin her düzeyde varlığını görmezden gelmektedir.

Vildan Yirmibeşoğlu'nun 1995-2000 yılları arasında meydana gelen 300 namus cinayetine ilişkin yargılamalarla ilgili önemli sonuçlar ortaya koyan araştırmasında, namusun, kadının cinselliğini erkeklerin onayıyla yaşayabilmesi ve onların koyduğu sınırların dışına çıkmaması olarak; namus adına işlenen cinayetlerin ise, kız çocukların ve kadınların, ailenin veya bulunduğu toplumsal çevrenin egemen gelenek

²⁸ Sever, Gökçeççek, **a.g.e.**, s.965

²⁹ Koğacıoğlu, Dicle, "The Traditional Effect: Framing Honor Crimes in Turkey", **A Journal of Feminist Studies**, 15:2, s.119

veya törelerinin belirlediği namus anlayışını ihlal ettiği, dolayısıyla aile şerefini lekelediği, aileye veya erkeğe utanç kaynağı olduğu gerekçesiyle, aile meclisi veya erkeğin kişisel kararıyla öldürülmesi olarak tanımlanabileceğini söylüyor.³⁰ Namus adına işlenen cinayetlerin ortak özellikleri olarak ise, ailenin veya erkeğin kadının yaşamı ve bedeni üzerinde hak sahibi olduğu fikrini, erkeğin kendinde kadını yargılama hakkı bulması, cinayetin işlenmesiyle namusunun temizleneceğine olan inancı ve buradan hareketle aile üyelerinin saygınlık kazanarak sosyal kurtuluşlarının sağlanacağını gösteriyor.

Çalışmada belli sosyal kontrol unsurları olarak sınıflandırılan; kültür, ahlak, din, hukuk, siyasal kurum, aile, gelenekler incelenmektedir.

Bekâret ve cinsiyet yüklü tüm toplumsal değerlerin korunması için işlenen namus suçları kadınlar ve bedenleri üzerinde denetim kurma araçlarıdır ve kadınların çalışma, seyahat, beden, yaşam hakları gibi haklarını kısıtlamak için verilen cezalardır.

Nicole Pope makalesinde batının namus cinayetlerini kendi toplum gerçekliğinden uzak, dehşet verici bir cinayet türü olarak görme eğiliminden bahseder.³¹

Pope'a göre namus cinayetleri en uç ataerkil denetim biçimidir ve cinsiyet eşitliğinin var olduğunu düşündüğümüz liberal batı toplumlarında bile halen devam etmektedir. Namus adına işlenen cinayetler hayata geçirilme açısından ortaya çıktıkları kültüre özgüdürler. Fakat bu cinayetlerin kaynağını aldığı onur ve utanç kavramları her toplumda farklı şekillerde varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle namus suçları, kadınlara yönelik diğer ayrımcılık şekillerinden ayrı olarak ele alınamaz.

Üzerine düşünülmesi ve analiz edilmesi gereken asıl şey suçu tetikleyen unsurlardır. Kıskançlık sebebiyle sevgilisini öldüren Avrupalı bir erkeği de, Pakistan'da kızını öldüren bir babayı da cinayete sürükleyen unsurlar benzerdir; yaralanmış onurları, egemenlik kurma istekleri, kadınların denetim altına alınabilecekleri ve hatta alınmaları gerektiği inançları.³²

³⁰ Yirmibeşoğlu Vildan, **a.g.e.**, s.50

³¹ **A.e.**, Pope Nicole, "Namus Cinayetleri: Ataerkil Denetim Araçları", Abdo Nahla, Mojab Shahrzad s.107

³² Pope Nicole, **A.e.**, Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, s.111

Namus adına işlenen cinayetler ile ilgili oryantalist sorular, problemin odak noktasını temel meseleden kaydırmaktadır; temel mesele farklı durumlarda ve farklı kültürel bağlamlardaki erkeklerin kadınlara yönelik şiddet kullanımlarıdır.

Asa Elden kültürel bir namus bağlamından söz etmektedir. Bu bağlama göre kadının davranışları, erkeğin ya da ailesinin namusundan ayrı tutulamaz ve bu namus da kadının cinsel davranışlarıyla ilgilidir. Şeref, bekâret ve namus kadınların toplumsal kimliğinin kurgulanmasında önemli birer rol oynarlar ve kadınlara yönelik baskı, tehdit ve şiddet bu kavramlara gönderme yapılarak meşrulaştırılır.³³

c. Namus Adına İşlenen Cinayetler ve Töre Cinayetleri

Namus adına işlenen cinayetler ile töre cinayetlerinin uzun yıllar birbiri yerine kullanılması birbirinden farklı bu iki kavramın iç içe geçmesine, karıştırılmasına neden olmuştur. Leyla Pervizat töre cinayetleri ile namus cinayetlerinin farkını ortaya koyan 2 önemli saptamada bulunur; kan davaları feodal yapının bir göstergesidir ve toplum değiştikçe, geliştikçe azalma gösterebilir. Namus adına işlenen cinayetlerde ise aynı durum söz konusu değildir. Bunun sebebi de namus adına işlenen cinayetlerin feodal düzenden çok kadın erkek arasındaki güç dengesiyle ilişkili olmasıdır. Bu da demek oluyor ki; yapısal anlamda bir gelişme sağlansa bile kadın-erkek arasındaki eşitsizlik ve erkeğin kadın üzerindeki iktidarı sürdükçe namus adına işlenen cinayetlerde bir azalma görülmeyecektir.³⁴

Bundan kaynaklı olarak namus adına işlenen cinayetleri yalnızca feodal düzenin bir parçası olarak görmek bizi çözüme yönelik ilerlenecek yoldan uzaklaştırır.

Aynı zamanda töre ifadesi belli bir bölge ve aşiret yapısıyla ilişkilendirilmesi sebebiyle, töre cinayetleri terimi namus adına işlenen cinayetleri doğru olarak betimlememektedir. Böylece kişisel namus adına işlenen cinayetlere açık kapı bırakılmaktadır. Kadın bedeni ve cinselliği üzerinde bir denetim aracı olan namus anlayışının, bölge, etnisite, eğitim durumu, ekonomik koşullar gibi değişkenlere bakılarak tüm kadınları farklı bir biçimde cendereye alıyor olması değişkenler ne olursa olsun kavramın kendisinin varlığının sürdüğü gerçeğini değiştirmez. Bugün

³³ Eldén Asa, “Hayat Memat Meselesi Olarak Namus: genç Kadınların Şeref, Bekaret ve Namus Hakkındaki Şiddet Dolu Hikayeleri- İsveç Bağlamı” A.e., Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, s. 97-98

³⁴ Pervizat Leyla, A.g.e., 2005, s.77-78

sadece Türkiye’de değil, dünyanın hemen her yerinde kadınlar kısa etek giydiği, yalnız sokağa çıktığı, babasının, kocasının sözünü dinlemediği için, kıskançlık, töre, namus adı altında öldürülüyorlar. Yani namus adına işlenen cinayetler feodal yapıdan çok kadın bedeni ve cinselliği üzerine çeşitli mekanizmalarla denetim kuran ataerkil sistemin, güce dayalı cinsiyet ilişkilerinin ürünüdür. “Töre cinayeti” terimi yerine “namus cinayeti” teriminin kullanılması talebine uzun süre direnilmesi, “namus”un kadın bedeni ve cinselliği üzerinden tanımlanmasını destekleyen bir tavır olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵

Namus cinayeti gibi sert görünen bir konunun gündelik hayattaki ataerkil pratiklerle ilişkisinin görünür kılınması oldukça önemlidir. Bir kadın törelerin, geleneklerin kendilerini yoğun bir şekilde hissettirmede kalabalık şehirlerde ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olmadığını düşünebilir. Ancak gündelik yaşamımızda da nasıl oturup kalkacağımızdan, ne giyip giymeyeceğimize, şehrin nerelerinde dolaşabileceğimizden, saat kaçta eve gitmemiz gerektiğine kadar birçok konuda yaşamımıza müdahale eden ataerkil pratiklerle karşı karşıya kalırız. Doğal karşılanırlığının yarattığı meşruiyet çoğu zaman bu müdahaleleri fark etmemizi güçleştirir. Töre, gelenek olarak adlandırılan davranış biçimlerinin aslında gündelik yaşamlarımızda ne kadar sıklıkla karşımıza çıktığını fark etmeyiz.

Namus adına işlenen cinayetlerin sebepleri içerisinde gelenek ve törelere atıfta bulunmak namus adına işlenen cinayetleri diğer ataerkillik biçimlerinden ayıran bir söylem yaratmaktadır. Bu da cinsiyete dayalı güç ilişkileri ile namus adına işlenen cinayetler arasındaki kuvvetli bağın görünürliğini ortadan kaldırmaktadır. Bu yolla ataerkil toplumsal ilişkiler gündelik hayatta söylem ve pratikler üzerinden oluşturulup meşrulaştırılmaktadır.³⁶

Yukarıda da belirtildiği üzere namus cinayeti kadar sert ve görünür bir olgu ile daha doğallaşmış ataerkil pratikler arasındaki bağlantıların açığa çıkarılması önem taşımaktadır. Cinsiyete dayalı güç ilişkilerinden kaynağını alan namus adına işlenen cinayetler yalnızca, “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan

³⁵ Demirler Derya, Gümüş Pınar, “TCK Değişirken”, (Çevrimiçi) <http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=460> , Nisan 2009

³⁶ Koğacioğlu Dicle, “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği”, *Cogito*, sayı:58, Bahar 2009, Yapı Kredi Yayınları, s. 351

yolların bütünü” olarak tariflenen töreyle açıklanamamaktadır.³⁷ Örneğin bu tarife bakarak töre olarak değerlendirilebilecek olan büyüklere saygı gösterme edimi ile namus adına bir cinayet işlenmesi edimini ayrı yerlere koymamıza neden olan birtakım tali unsurlar vardır. Bu tali unsurlar davranışlar altında yatan, davranışı belirleyen diğer fikirlerdir. Namus adına işlenen cinayetleri analiz ederken sadece törelere, geleneklere gönderme yapmak yerine egemen cinsiyetçi anlayışı, bu anlayışı destekleyen toplumsal cinsiyet rollerini, cinsiyete dayalı güç ilişkilerini de değerlendirmek bizi daha sağlıklı sonuçlara götürecektir.

Türkiye’de namus adına işlenen cinayetler gelenek olarak kabul edilip, bir kültür meselesi olarak adlandırıldığında iktidarın yeniden yapılanması ile uyumlu bir müdahale nesnesi yaratılmış oluyor. Ne kalkınmacı devletin kurmuş olduğu hiyerarşiler, ne son dönemdeki silahlı çatışma yahut fakirleşme ve yerinden edilme ne de İslamcı veya Kürt ideolojilerinin etkilerinin tartışılmasına gerek kalıyor. Mesele teknik bir meseleye dönüşüyor, daha önce denenmiş çeşitli modellerden bir sentez yapılarak namus adına işlenen cinayetlere müdahale edilmesi öngörülüyor. Çeşitli kurumlar aracılığıyla bu müdahaleyi mümkün kılacak şekilde bilgiler toplanıyor.³⁸

Dicle Koğacıoğlu cumhuriyetle birlikte kadınların gelenek üzerinden ikiye ayrılışını şöyle anlatıyor;

““Geleneğin” cumhuriyet Türkiye’inde ataerkillikten ayrı bir şekilde konuşulmasının kadınlara etkisi çok çeşitliydi. Bu şekilde kadınlar iki ayrı gruba ayrılıyordu. Birinci grupta kalkınmadan şimdiden yeterince yarar görmüş, eğitimden ve yasal eşitlik gibi cumhuriyetin verdiği ‘imtiyazlardan’ yararlanan, Yeşim Arat’ın Cumhuriyetin Kızları dediği kadınlar vardı. Bunlar devamlı Osmanlı geçmişi, diğer Müslüman ülkelerdeki kadınlar, ve de seçkin olmayan kadınlar ile kıyaslanıyor, cumhuriyetin onlara verdiği haklar için şükretmeleri bekleniyordu.....Gelenek söylemi üzerinden yaratılan ayrımın kurduğu ikinci grup geleneğin nesnesi haline getirilmiş olan kadınlardı. Geleneğin pençesindeydiler ve de kurtarılmaya ihtiyaçları vardı. Bu kadınlar hakkında fazla bilgi de üretilmedi zira onların öznelliklerinin tümünün gelenek tarafından belirlendiği düşünülüyordu....Tüm bunlarla beraber gelenek söylemi sayesinde kalkınmacı seçkinler ile toplumun diğer kesimleri arasındaki ilişki bir fark olarak kodlandı. Gelenek söylemi bu ilişkinin eşitsizlik, sömürü, çatışma gibi terimlerle

³⁷ (çevrimiçi), TDK Resmi İnternet Sitesinde yer alan “töre” tanımı için bakınız;
<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=t%C3%B6re>

³⁸ A.e., s.374

anlaşılmasına karşı kullanılabilirdi. Bu şekilde de bu terimlerin giderek marjinalleşmesinde önemli rol oynadı.”³⁹

Gelenek söylemi üzerinden yaratılan kurtarılmış ve kurtarılmayı bekleyen kadın figürleri, batıda yaşayan kadınların erkek egemen yapılardan sıyrıldığını düşünen, sorunların kaynağını Doğu’da gören oryantalist görüşü destekler niteliktedir.

Bu durum kadın haklarının Orta Doğu için “yabancı” olduğu ve Batının “medeniyet”ini kanıtlamak için bir araç olduğu iddiasını körüklemek için kullanılmaktadır.

Aynı zamanda bu görüş doğuda yaşayan kadınların kendi toplumları içinde haklarını güvenceye almak için sürdürdüğü siyasi mücadelelerin, örgütlenmenin, hukuksal ve bilimsel çalışmaların da görmezden gelinmesine neden olmaktadır.

Bir yandan da bölgesel bir takım özelliklerin davranış ve ilişki şekillerini belirlediğini de göz ardı etmememiz gerekmektedir. Her toplumun yapısı o toplumda meydana gelen şiddet olaylarının nitelik ve nicelik açısından farklılık göstermesine neden olmakta, şiddetin derecesi ve aldığı biçim, söz konusu toplumun yapısına göre farklılık gösterebilmektedir. Sağlıklı analizler yapmak için, adı ne konursa konsun, iktidar ilişkilerinin var olduğu her yerde şiddetin de var olacağını aklımızdan çıkarmadan, kadına yönelik şiddetin makul karşılanması, kadınların kapatılması, kadınlara söz hakkı tanınmaması gibi davranışların neden belli bölgelerde kendine daha rahat zemin bulduğunu analiz etmemiz gerekmektedir. Antropolog Germaine Tillion’un geleneksel Akdeniz toplumlarındaki akraba evliliği, kan davası, namus cinayetleri, kadınların kapatılması gibi birçok geleneğin evrimini açıklamayı hedeflediği çalışmasında,⁴⁰ belli bölgelerde şiddetin nitelik ve nicelik bakımından farklılık göstermesini ekonomik, siyasi ve ahlaki nedenlere bağlamaktadır. Kimliğin ve kültürel yapının, bir toplumun kendi özünden değil, toprağa el koyma biçiminden ve bunun zaman içinde geçirdiği değişimden kaynaklandığını açıklar. Buradan hareketle, akrabalığın bir yeniden üretme mekanizmasından çok ekonomik, siyasi ve ahlaki bir düzen olduğunu belirtmektedir. Kadın akrabasıyla evlendirilirken, malın aile dışına çıkması engellenmiş olur. Böylelikle aşiret, ekonomik ve siyasi gücünü

³⁹ A.e., s.370

⁴⁰ Tillion Germaine, **Harem ve Kuzenler**, Çev. Şirin Tekeli, Nükhet Sirman, İstanbul, Metis Yayınları, 2005

korurken bir yandan da kadınların “namusunu korumuş” olur. Kadın ve erkeğin birbirlerine "bacı" ve "kardeş" olarak hitap ettikleri Akdeniz Havzasında, "bacı"ların namusunun korunması görevi erkeklere verilmiştir ve bu da erkekleri, kadınların denetlenmesi yönünde her türlü vahşete başvuran despot bireyler haline getirmiştir. Aşiretin dayanışmasını ve işbirliğini güçlendirmek adına Akrabalık örüntüsüyle beslenen ve Akdeniz havzasının hâkim inanışlarına kaynaklık eden aşiret yapısı temelde, aşiret dışı birisinin, aşirete ait toprak parçası üzerinde hak iddia edememesi üzerine kuruludur. Aile dışındaki bireylerin evlilik yoluyla mallara ortak olması engellenir. Bu koşulları korumak için de kadın sürekli denetim altında yaşar ve mülkiyetin aile dışına çıkması gibi tehlikeli addedilen bir durum yaratmamak adına kapatılır. Bu nedenlerden ötürü, Tillion, kadının bağımlılığının genelde sanıldığı gibi tek bir dine bağlanamayacağını, aksine Akdeniz havzası gibi, tektanrılı üç dinin yayıldığı bir coğrafyada da kendini gösteren akrabalık örüntüsünden kaynaklandığını ifade eder ve kadınların kapatılmasının toprak mülkiyetiyle olan ilişkisini ortaya koyar.

Farklı fikirlerin getirdiği bu açılımlardan yola çıkarak, yöresel özelliklerin şiddetin tek nedeni olmamakla birlikte şiddetin nitelik ve niceliğini belirleyen önemli unsurlar olduğu sonucuna varabiliriz.

II. İÇ HUKUK VE ULUSLARARASI HUKUKTA KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALANINDAKİ MÜCADELE VE KAZANIMLAR

Hukuk kadınlar için önemli bir mücadele alanıdır ve kadın hareketi tarihi de bunun bir göstergesi olmuştur. Ancak yine tarih bize göstermiştir ki; yasal değişiklikler tek başına kadınların özgürleşmesi için yeterli değildir. Bugün bile gelişmiş addedilen Avrupa Birliği ülkelerinde kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi yönünde yapılan birçok yasal düzenlemeye rağmen kadınların çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalıyor olması bunun bir göstergesidir. Bu durum da bize hukuki kazanımların uygulanabilirliğini arttırmak için ataerkiyle mücadelenin devam etmesi gerektiğini göstermektedir. Bu yasaların uygulamalarının ve hayatlarımızdaki karşılıklarının takipçisi olup yeni kazanımlar için mücadele etmemiz gerekmektedir.

Bu bölümde yerel ve uluslararası bağlamda elde edilmiş hukuki kazanımlar incelenmiştir. Bu kazanımların elde edilmesinde kadın hareketi mücadelesinin önemli bir rolü vardır. Türkiye’deki kadın hareketine 3. bölümde daha ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

A. İç Hukukta Kadına Yönelik Şiddet Alanındaki Kazanımlar

Türkiye’de son yıllarda hukuki anlamda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Ancak bu kazanımların elde edilmesiyle mücadele alanının ortadan kalktığını söylemek yanlış olur. Yasaların değişmesi kadar uygulanması da mücadele gerektiren bir alandır. Yasa uygulayıcıların zihniyeti değişmediği sürece yasaların değişmesi bir anlam ifade etmemektedir.

Türkiye’de Anayasa, Medeni Kanun, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa, Türk Ceza Kanunu(TCK)’na önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu alanlarda kadınlar lehine gerçekleşen yasal düzenlemelerden bazıları şunlardır;¹

1. Anayasa

Türkiye’de kadın-erkek eşitliği ilkesi, Anayasanın 2001 yılında yapılan 41’inci ve 66’ncı maddeleri, 2004 yılında yapılan 10’uncu ve 90’ıncı maddelerindeki değişikliklerle güçlendirilmiştir.

¹ KSGM, **Türkiye’de Kadının Durumu**, Ankara, Haziran 2008, (çevrimiçi) www.ksgm.org.tr, Eylül 2008

- Anayasa'nın 10'uncu maddesine;

“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü eklenmiş,

- 41'inci maddesine;

“Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra gelmek üzere “ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” hükmü eklenmiş,

- 66'ncı maddesinde;

Türk vatandaşlığının düzenlenmesi ile ilgili eşitsizlik içeren hüküm maddeden çıkarılmıştır.

- 90'ıncı maddesine;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" hükmü eklenmiş, bu çerçevede CEDAW Sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

2 Yeni Türk Medeni Kanunu

Türkiye’de kadının durumunu anlatan raporda Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu Türk toplumuna çağdaş gelişmeleri yasama imkânı tanıyan bir düzenleme olduğu belirtilmiştir.

Medeni Kanun yeni şekliyle kadın-erkek eşitliğini gözeten, cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadınları aile ve toplum içerisinde erkekler ile eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren bir düzenlemedir.

Yeni Medeni Kanun ile özellikle aile hukuku alanında bugüne kadar yaşanan gelişmeler değişim ve ihtiyaçlar dikkate alınarak yapılan önemli değişiklikler şunlardır;

- "Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler" hükmü getirilmiştir.

- Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanununda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir.

- Evin seçimini kocanın yapacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.
- Kadına önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren ve 1997 yılında yapılan değişiklik yeni yasada aynen benimsenmiştir.
- Eski Medeni Kanunda yer alan eşlerin çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyunin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir. Evlilik dışında doğan çocuğun velayeti anneye aittir.
- Yeni Medeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemeyle eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir. Ayrıca maddenin devamında "eşlerin meslek seçiminde evlilik birliğinin huzur ve yararını göz önünde tutması" gerektiği yer almıştır. Eski Kanundaki kadının meslek seçiminde eşinden izin alacağı hükmü 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.
- Yeni Kanun, vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ve koca için öngören maddeyi kadın erkek eşitliğini zedelediği için tamamen kaldırmıştır.
- Yeni Kanun mirasın taksiminde, tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özgüleneceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükmü yer vermemiştir.
- Eski Medeni Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi "mal ayrılığı" iken, Yeni Kanunda "edinilmiş mallara katılma rejimi" getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Kişisel mallar ve miras yoluyla intikal eden mallar ise paylaşma girmez.
- Eski Medeni Kanuna göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, Yeni Medeni Kanunda, "Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla birlikte katılırlar" şeklinde düzenleme yapılmıştır.
- Yeni Kanun ile evlenme yaşı kadın ve erkek için eşitlenerek yükseltilmiş ve 17 yaşını doldurma şartı getirilmiştir. Ancak hakim olağanüstü durumlarda ve pek

önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.

- Daha önce evlenme için müracaat yeri, erkeğin oturduğu yerin evlendirme memurluğu iken Yeni Kanunda kadın veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu olarak düzenlenmiştir.

- Genel hükümlere göre boşanmadan sonra nafaka davalarının açılma yeri davalının ikametgahı yeri mahkemesidir. Yeni Kanunda, "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir".

- Kanunda getirilen önemli bir düzenlemede tarafların talepleri ile boşanma davalarının gizli celse ile yapılabilecek olmasıdır.

- Bir başka değişiklik de sağ kalan eşin ölen eşine ait olan, birlikte yaşadıkları konut üzerinde, kendisine katılma alacağına mahsup edilmek, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle intifa yada oturma hakkının tanınmasını isteyebilmesidir.

- Yine mirasın paylaşımında haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya miras bırakanın diğer yasal mirasçılarının birinin istemi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı da tanınması imkanı getirilmektedir.

- Aile konutu ile ilgili yapılan düzenlemede, eşlerden biri diğerinin açık rızası olmadan aile konutu üzerindeki tasarruflarına sınırlandırma getirilmesidir. Kiralık bir konut bile olsa diğer eşin rızası olmadan kira akdi fesih edilemez.

- Evlilik dışında doğmuş ve soy bağı tanıma veya hakim hükmüyle kurulmuş olanlara, baba yönünden, tıpkı evlilik içindeki çocuklar gibi eşit mirasçı olabilmek hakkı getirilmiştir.

- Yeni Medeni Kanunda evlat edinme konularında da önemli yenilikler getirilmiştir. Yeni hükme göre 30 yaşını dolduranlar evlat edinebilirler. 18 yaşından küçükleri evlat edineceklerin çocuksuz olmaları koşulu kaldırılmıştır.

3. Aile Mahkemeleri

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 9.1.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile aile hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve Adli yargıda görevli, evli çocuk sahibi, 30

yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hâkimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

Bu Mahkemeler Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadırlar. Bu alanda ihtisaslaşmış mahkemelerin ve uzman kadronun görev alması kadınların yargıda hak arayışlarının önündeki engelleri azaltacağı tarafımızca değerlendirilmektedir.

4. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Şiddet mağdurlarını korumayı amaçlayan tedbirleri içeren 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla 1998 yılında yürürlüğe girmiştir.

2007 yılında ise kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesi amacıyla Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile yapılan bir dizi toplantı sonucunda hazırlanan Değişiklik Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tasarıyla ABD, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda ve Norveç gibi ülkelerde uygulanan, şiddete uğramış aile bireylerinin mahkeme kararıyla koruma emri alabilmelerini sağlayan hükümler Türk hukuk sistemine dâhil edilmeye çalışılmıştır.²

4320 sayılı Kanunun temel amacı; aile içinde şiddet uygulayan bireyi ortak yaşam alanından uzaklaştırmak ve diğer öngörülen tedbirleri de uygulamaya koyarak aile içi şiddeti önlemektir. Kanunda yapılan düzenleme, devletin aile içi şiddete karşı olduğunu ve mağdurların korunmasına öncelik veren bir yaklaşıma sahip olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Düzenleme kapsamında; aynı çatı altında yaşamayan ayrılık nedeniyle ayrı konutlarda bulunan bireyler ve evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile

² A.g.e., Ed. Işık Nazik, s.92

bireyleri ve çocuklar da aile içi şiddete maruz kalabildiklerinden aile içi şiddet mağduru kapsamı gerçeklere uygun olarak düzeltilmektedir.³

Şiddet mağduru olarak belirlenen 'eşlerden biri' ibaresinin yanına, "çocukların veya aynı çatı altında yaşayan ve diğer aile bireylerinden biri" ibaresinin eklenmesiyle beraber şiddet mağdurunun kapsamı, eşlerin yanında, çocukları ve birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba, kardeş veya diğer aile bireylerini de içerecek biçimde genişletilmiştir.

Aile içi şiddetin mağduru yanında failinin de kapsamının genişletilmesidir. Şiddet edimini gerçekleştiren kişinin yalnızca eş olmadığı, aynı çatı altında oturan, kayınvalide, kayınpeder, kayın birader, amca, dayı, teyze, halanın da şiddet uygulayabildiği hususu gözetilmiştir. Böylece artık sadece “kusurlu eş” hakkında değil, “kusurlu diğer aile bireyleri” hakkında da tedbir kararı alınabilmesinin yolu açılmıştır.

“Bu kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icrai işlemler harca tabi değildir.” hükmünün getirilmesi de şiddete uğramış kişilerin hukuki yoldan haklarını aramalarının önündeki ekonomik engelleri ortadan kaldırması açısından önemlidir.

Bir başka önemli değişiklik "ortak konuta gelmemesi ve ortak konutta" ibaresinin değiştirilmesidir. Buna göre, "şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde" biçiminde düzenlenmiştir⁴

“Şiddet uygulayanın sağlık kuruluşuna muayene ve tedavi için başvurması” yönünde tedbir kararı alınmıştır. Böylelikle şiddet uygulayan kişinin herhangi bir rahatsızlığının olup olmadığının tespit edilip, rahatsızlık varsa tedavi edilerek yaşanacak şiddet olaylarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Bu yenilikler yararlı olmakla birlikte resmi nikâhlı olmayan birliktelikleri açıkça kapsamına almadığı için eksiktir. Yine de aile içi şiddetin hukuksal birlikteliklerden öte sosyolojik bir olgu olarak değerlendirilmesi halinde, madde ve gerekçedeki

³ www.istanbulbarosu.org.tr/documents/4320AKDK.doc adresinden metne ulaşarak yapılan değişiklikler hakkında daha ayrıntılı bilgi alınabilir.

⁴ Karınca Eray, “Ailenin Korunması Kanunu’ndaki Değişiklikler Hakkında”, (Çevrimiçi), <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/106837-ailenin-korunmasi-kanunundaki-degisiklik-hakkinda> , Ocak 2009

açılımlardan yola çıkarak yapılacak yorumlarla, resmi evlilik dışı birlikteliklerdeki şiddet mağdurlarının da korunma kapsamına alınması gerekmektedir.

5. Türk Ceza Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler

Yürürlüğe girdiği 1926 tarihinden itibaren TCK'da meydana gelen en büyük değişiklik 2004 yılında gerçekleşmiştir. Kadın örgütlerinin yıllardır süren faaliyetleri ve uluslararası sözleşmelerin getirdiği yeni standartlar geç kalmış bu değişikliğin gerçekleşmesine yardımcı olmuştur.

30'a yakın kadın örgütünden oluşan ve TCK'daki kazanımların örgütler arası birlik deneyiminin ve mücadelenin başarısı olduğunu belirten TCK Kadın Platformu, yaptıkları basın açıklamasında 3 yıllık mücadelelerini hangi alanlarda kazanıma dönüştürdüklerini ve gelecek taleplerini şöyle aktarıyor;

"TCK Kadın Platformu üç yıl boyunca kararlılıkla sürdürdüğü "Kadın Bakış Açısından TCK Reformu" kampanyası sonucunda 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni Türk Ceza Yasasında Türkiyeli kadınların cinsel ve bedensel haklarının güvenceye alınmasını ve yasada kadın erkek ayrımcılığının ortadan kaldırılmasını sağladı. Biz kadınlar, bugün kazanımlarımızı kutlarken, **hem yeni TCK'nın kâğıt üstündeki eşitlikçi ve özgürlükçü bakış açısı ile uygulanmasının takipçisi olduğumuzu yineliyor hem de namus cinayetleri, bekâret kontrolleri ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını ve gençlerin rızaya dayalı cinsel ilişkilerini cezalandıran maddenin kaldırılmasını talep ediyoruz.**

Kadın hareketi, Türkiye'deki sivil toplum örgütlenmesinin en köklü ve güçlü gruplarından biri olduğunu bir kez daha gözler önüne sererek, TCK reform sürecinin başından beri Türkiye'nin her yanından kadınların taleplerini dile getiren uzun soluklu ve başarılı bir kampanya yürüttü. TCK Kadın Platformunun üç yıldır süren kampanyası sonucunda, TCK'da yaklaşık 30 maddenin yanı sıra, kanunun dili ve felsefesi de değiştirilerek, tam cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadın ve kız çocuklarının cinsel ve bedensel haklarına yönelik ihlallerin önlenmesi doğrultusunda devrim niteliğinde bir adım atıldı.

"Kadın Bakış Açısından TCK Reformu" Kampanyası sonucunda, aşağıda belirtilen şartlar yerine getirilmiş bulunuyor.

-Cinsel saldırı suçları, "topluma", "aileye", "edep törelerine" karşı suçlar olarak değil, "kişilere karşı suçlar" olarak tanımlanıyor.

-Cinsel saldırı suçları "ırza geçme", "ırza tasaddi" gibi suçun tanımını yapmayan ve cinsel saldırıları erkeklerin ve toplumun "namusu" üzerinden tanımlayan ifadeler yerine "cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar" adı altında kişinin "vücut dokunulmazlığına karşı suçlar" olarak tanımlanıyor.

-Cinsel tecavüz, cinsel saldırı ve cinsel taciz tanımları, cinsel saldırının gerçekleşebileceği bütün şekilleri kapsayabilecek şekilde genişletildi ve bu suçlara daha ağır cezalar öngörülüyor; işkence sırasında cinsel saldırı ve cinsel saldırının mağdurun beden veya ruh sağlığına zarar vermesi ağırlaştırıcı neden kabul ediliyor.

-Evlilik içi tecavüz ve cinsel saldırı açıkça suç olarak tanımlanıyor ve diğer cinsel saldırılara öngörülen cezaya tabi tutuluyor.

-İşyerinde cinsel taciz açıkça suç kabul ediliyor ve cezalandırılıyor.

-Yetkili savcı ve hakim kararı olmaksızın genital muayene yapan ve yaptırana ceza öngörülüyor.

-Eski TCK'da "toplumun haya duygularını zedeleyebilecek hareketler" gibi muğlak bir şekilde tanımlanan "hayasızca hareketler" maddesi teşhircilikle sınırlanıyor.

-Aile içi şiddet, işkencenin bir alt tür olan "eziyet" kapsamına alınarak ağır cezalar öngörülüyor.

-Çocukların cinsel istismarı ayrı bir suç olarak tanımlanıyor ve daha ağır cezalara tabii tutuluyor.

- Çocukların cinsel istismarında veya cinsel saldırılarda "rıza"nın var olabileceğini varsayan tanımlamalar kaldırıldı.
- Eski TCK'da tecavüzcüyle evlendirmede cezanın ertelenmesini öngören madde kaldırıldı.
- Eski TCK'da evlenmek amacıyla kaçırma ve alıkoyma suçlarında cezanın iptalini öngören madde kaldırıldı.
- Töre cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına alındı.
- Irz, haya, edep gibi zamana göre değişen, göreceli ve kadınların hak özgürlüklerini kısıtlamak için yorumlanan ve çağdaş hukukta yeri olmayan kavramlar kaldırıldı.
- Evli-bekâr, bakire-bakire olmayan kadınlar arasında ayrımcılık yapan düzenlemeler kaldırıldı.
- Evlilik dışı yeni doğmuş çocuğunu öldüren anneye ceza indirimi öngören madde kaldırıldı.

Yürürlüğe girecek olan yasa, bir başlangıçtır. Yeni TCK, Türkiye’de kadının insan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması yolunda atılacak adımlara kanuni dayanak sağlamakta ve daha da önemlisi kadın bedeni ve cinselliği üzerindeki tasarruf yetkisini toplumdan, aileden ya da erkekten alarak, kadının kendisine vermektedir.

Kadınlar, yasanın yazılması sürecinde gösterdikleri kararlılığı, uygulamanın takipçisi olarak da göstermekle kalmayacak, Türkiye’de kadın-erkek eşitliğinin hayata geçirilmesi ve kadınların insan hakları ihlallerinin tamamen ortadan kaldırılması için gerekli her türlü düzenleme ve uygulama değişikliğini talep etmeye devam edeceklerdir.

-Yeni TCK’nın amacı ilk maddede "kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak" olarak ifade edilmiştir. Eğer yeni TCK bu amaca ulaşacak, kadınların, erkeklerin, gençlerin haklarını ve özgürlüklerini eşit olarak koruyacaksa, talep ettiğimiz diğer değişikliklerin de yapılması gerekmektedir.

-Bekâret kontrolleri açıkça her koşulda yasaklanmalı ve kadının rızası olmadan genital muayene cezaya tabi olmalıdır.

Cinsel yönelime dayalı ayrımcılık açıkça suç olarak tanımlanmalı ve yasada dil, din, ırk, cinsiyet vb. dayalı ayrımcılığa öngörüldüğü gibi cezalandırılmalıdır.

-15-18 yaş arası gençlerin rızaya dayalı cinsel ilişkisini cezalandıran düzenleme kaldırılmalıdır.

-Yasal kürtaj süresi 12 haftaya çıkartılmalıdır.

-Namus cinayetleri nitelikli insan öldürme kapsamına alınmalı ve "töre saiki" ifadesi "namus saiki" ile değiştirilerek her tür namus cinayetinde ceza indirimi verilmesi önlenmelidir.

-TCK Tasarısının Alt Komisyonunda, Adalet Komisyonunda ve Genel Kurulda görüşüldüğü 3 yıl boyunca TCK Kadın Platformu, yoğun lobicilik ve savunuculuk faaliyetlerinin yanı sıra sokak eylemleri ve faks kampanyaları düzenleyerek, basınla ve ülkedeki diğer kadın platformlarıyla işbirliği içinde çalışarak, yoğun bir kampanya yürüttü.

Ancak, kadınların ısrarlı taleplerine rağmen, yeni ceza yasası töre cinayetlerine ağırlaştırılmış hapis cezası verirken, namus cinayetlerine haksız tahrik indirimi kapısını açık bırakmıştır. Bekâret testlerini açıkça adlandırmadan, genital muayeneyi hakim ya da savcı kararına bağlarken, kadının rızasını bir önkoşul olarak saymamıştır. 15-18 yaş arasındaki gençlerin kendi istekleriyle girdikleri cinsel ilişkiye hapis cezası öngörmüş, eşcinsellere yapılan ayrımcılığı suç kapsamına almamıştır. Tanımı olmayan bir müstehcenlik maddesiyle ifade özgürlüğüne darbe vurmuş ve kürtajı Dünya Sağlık Örgütstandarı olan 12 haftanın altında tutmuştur. Kadınlar TCK reformunun başarısını gölgeleyen bu düzenlemelerin değiştirilmesi ve TCK reformunun hayata geçirilmesi için, yerel, ulusal ve uluslararası platformlarda kararlı ve ısrarlı çalışmalarına devam edeceklerdir.

TCK Kadın Platformu”

Son üç yılda, güçlerini TCK Kadın Platformu adı altında birleştiren kadınlar, “Kadın Bakış Açısından TCK Reformu” kampanyası ile birlikte ve kararlılıkla bu çalışmanın ürününe elde etmişlerdir. Bunun yanında mücadelelerinin halen sürmekte olduğunu da bilinciyle uygulamaların takipçisi olacaklarını belirtmektedirler.

Yasanın değişmesi uygulamaya hemen yansıyamamaktadır. Yasa uygulayıcıların da değişime ve işbirliğine açık olması gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan değişiklikler hiçbir önem arz etmemektedir.⁵

Namus adı altında işlenen cinayetlere yönelik TCK değişiklikleri aşağıda daha ayrıntılı olarak sunulacaktır.

6. 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

Temmuz 2006’da yayınlanan ”Çocuk ve Kadınlara Yönelik şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesiyle kadına yönelik şiddet, “töre ve namus cinayetleri”⁶-nin önlenmesine ilişkin alınacak bir takım tedbirler belirlenmiştir. Buna göre; ilgili kurumlar sistematik bir zihniyet dönüşümü için erkek egemen zihniyetin hâkim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirmeleri; bunu da ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbeler aracılığıyla yapmaları gerekmektedir. Tüm kurumlarda geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, ataerkil yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanmalıdır.

“Töre/namus cinayetleri” konusunda devlet, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ortak kampanyalar düzenlemelidir. Bu kampanyalarda kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddete karşı bilinç yükseltici eğitim almaları sağlanmalıdır.

⁵ Yaşanan çarpıcı olaylar değişim yolunun sonunun olmadığını ve bu yolda ilerlemek için çok çaba harcamamız gerektiğini kanıtlar niteliktedir. 3 Ocak 2006 tarihinde Radikal gazetesinde yayınlanan haber şöyle; “Yeni TCK’nin uygulanmasında sorunlar devam ediyor... Diyarbakır’da, kızını ‘kötü yola düştüğü’ gerekçesiyle öldüren bir babaya verilen ömür boyu hapis cezası ‘tahrik’ olduğu gerekçesiyle 20 yıla indirildi... Ablasını öldürdüğü için önce ömür boyu hapis, ardından olay tarihinde yaşının 17 olması nedeniyle 11 yıl 8 ay hapis cezası verilen Erkan Kaçmaz ise yeni TCK’deki lehte olan hükümlerden faydalandırıldı. Altı yıl sekiz ay hapis cezasına çarptırılan 19 yaşındaki Erkan Kaçmaz, tutuklu kaldığı sürenin cezasını karşıladığı gerekçesiyle tahliye edildi.”

(çevrimiçi) http://www.ucansupurge.org/arsiv/www.ucansupurge.org/indexa6f9.html?option=co_m_content&task=view&id=2776&Itemid=87

⁶ Bu genelgede de töre ve namus cinayeti göndermesi kadına yönelik şiddetin bir çıktısı olan namus adına işlenen cinayetlere yapılmaktadır.

“Töre/namus cinayetlerinin” önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.

B.Uluslararası Hukukta Kanına Yönelik Şiddet Alanındaki Kazanımlar

1. CEDAW ve İhtiyari Protokolü

Kadınların insan hakları bildirisi olarak da tanımlanan BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW) 3 eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye’nin 1986 yılında taraf olduğu bu sözleşme ile başta anayasa olmak üzere eşitliğe aykırı tüm yasaların değiştirilmesi, eşitliğin yaptırımcı uygulamalarla sağlanması ve cinslerin birbirine üstünlüğü üzerine kurulmuş tüm gelenek, görenek, örf ve âdetin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

CEDAW karar ve önerileri, taraf devletleri “aile içi şiddet, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer toplumsal cinsiyete bağlı şiddet biçimlerinin kurbanlarına yeterli koruyucu ve destek hizmetleri sağlamaya” çağırır. Sözleşme vatandaşlık hakları ve siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel haklar alanlarında geniş tanımlamalara yer verir.

CEDAW taraf devletlerde kadınların kanun karşısında eşitliğinin sağlanmasının ötesine geçerek, medeni hallerine bakılmaksızın kadınların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda erkeklerle eşit konumda olmaları ilkesini benimsemekte, devletleri bu amaçları hızla gerçekleştirmek için özel geçici önlemler almaya yöneltmekte ve kadınlarla erkekleri ayırımcı kalıp yargılarla tanımlayan geleneksel ve kültürel davranış kalıplarını ve tutumları dönüştürmek için önlem almaya zorlamaktadır. CEDAW hem kamusal, hem özel alan bağlamında kadınların aleyhine olan olumsuzlukların, ayrımcılıkların bir an önce ortadan kalkması için geçici, süreli, etkin ve amaca yönelik önlemler alınması üzerine kurulmuş çok yönlü ve geniş kapsamlı bir sözleşmedir. Bu bağlamda CEDAW sözleşmesi hem yasalarda, hem de gerçek yaşamdaki ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kamu yaşamında olduğu gibi özel yaşam ve özellikle aile ilişkilerinin ayırımcı kalıp yargılar ve davranışlardan arındırılmasını öngörmektedir.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karsı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe

girmiştir. İmzalanan İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW Sözleşmesini ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesine başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

CEDAW Komitesi inceleme sonucunda ihlal ile suçlanan ülkeyi, gerekli önlemleri almaya ve şikâyetle bulunan birey veya grupların haklarına zarar vermekten kaçınmaya çağırabilmektedir.

Bireysel başvuru hakkının, ülkelerin uluslararası saygınlığının sarsılmaması açısından caydırıcı olacağı kuşkusuzdur. İhtiyari Protokol bu haliyle dahi Sözleşme'nin etkinliğini sağlayacak ve Sözleşme'nin güvenceye aldığı hak ve özgürlüklerin uluslar arası denetimi açısından çok önemli bir adım oluşturmaktadır

C. Uluslararası Düzenlemelerin İç Hukuka Yansımaları

Türkiye'de Anayasa'nın 90. maddesine göre yürürlüğe konmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda uluslararası anlaşmalar esas alınmaktadır. Ayrıca AIHM'in kararları da iç hukuk açısından değer taşımaktadır.

Uluslararası düzenlemelerle iç hukuk arasındaki farklılıklardan doğan sıkıntıları gidermek ve uluslararası gelişmeleri Türkiye iç hukukuna yansıtmak amacıyla 1997 yılında Türkiye için ulusal bir eylem planı hazırlanmıştır. Bu planla uluslararası gelişmeler doğrultusunda kadına yönelik şiddetin önlenmesi hedeflenmiştir. Ulusal Eylem Planı'nda kadına yönelik şiddetin önlenmesi için yapılması gerekenler hükümet, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin çalışmaları olarak saptanmıştır. Bu saptamalar doğrultusunda;

- Sivil toplum örgütleri uluslararası kuruluşlarla bilgi alışverişi gerçekleştirecek ve ortak çalışma ortamı sağlayacak,
- Yargı, sağlık, güvenlik, sosyal hizmet, eğitim personeli kadın ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi ve uygulayıcıların cezalandırılması konusunda eğitim alacak,
- Şiddete uğramış bireylerin ilk geldikleri yerler olan karakol, hastane, mahkeme, vb. hizmet kurumlarında kadın personel ve cinsiyet konusunda duyarlı uzmanlardan oluşan birimler oluşturulacak,

- Şiddete uğrayan kadınların başvuracağı danışma merkezleri ve sığınma evlerinin sayısı artırılacak, gerekli personel, donanım, yerel yönetimlerin bütçelerinden pay sağlanacak,
- Kent planlamasında sokak ve parkların aydınlatılması, telefon kulübelerinin sıklaştırılması gibi önlemler alınarak güvenli ortamlar oluşturulacak,
- Göçmen, azınlık mensubu, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mülteci ve yerinden edilmiş kadınlara hizmet sunulacak,
- Aile içi şiddeti önlemek amacıyla ana-baba ve çocuk eğitim programları yapılacak,
- Medya özellikle kadın ve çocuklara yönelik şiddeti olumlayan yayınlar yapmaması konusunda uyarılacak ve bu yayınların yapılmaması konusunda kamuoyu oluşturulacak,
- Şiddete uğrayan kadın ve çocukların yasal haklarını bilmeleri ve bilinçlendirilmeleri konusunda hukuki danışmanlık hizmeti verilecek
- Kadın hakları konusunda toplumun bilincini geliştirmeye yönelik kampanya ve eğitim programları düzenlenecektir.⁷

Aradan geçen süre içerisinde bu alanlarda yeterli olmasa da önemli adımlar atılması ardından 2007 yılında yürürlüğe giren “2007-2010 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı”yla da toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak, koruyucu hizmetleri düzenlemek, aile içinde şiddet gören kadına ve şiddet failine yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini düzenlemek gibi hedefler konarak bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır.

Bu alanlar dışında, bu tezin A bölümünde de bahsedilen hukuki düzenlemeler, İş Kanunu’nda cinsel tacizin suç sayılması, gibi tüm bu adımların atılmasında uluslararası anlaşmalar ve bu anlaşmaların yaptırımları önemli bir yer tutmaktadır.

D. İç Hukuk ve Uluslararası Hukukta Namus Cinayetleri

Eski Roma’da kadının doğasının bozulmaya açık olduğu düşünülen kadın erkeklerle aynı haklardan faydalanamıyor, aile reisi olamıyor, . Roma vatandaşları başkasının hukukundan olanlar ve kendi hukukundan olanlar olmak üzere 2’ye ayrılıyordu.

⁷ Karınca Eray, “Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle İlgili Ulusal ve uluslar arası Yasal Düzenlemeler”, (çevrimiçi) <http://www.aileicisiddet.net/egitim/set/KYAIS-Ilgili-Ulusal-ve-Uluslararası-Yasal-Düzenlemeler.pdf> , Şubat 2009, s.46

Haklara ehil olan kişi aile babası olduğu için baba kendi hukukundan, kadınlar ve kızlar ise babanın hâkimiyetinde bulundukları için başkasının hukukundan sayılıyorlardı. Evlendiğı zaman ise kocasının hukukuna girmiş sayılıyordu.⁸ Kadın ve bedeni üzerindeki kontrol yüz yıllar öncesine dayanmaktadır. Günümüzde olduğu gibi Eski Roma’da da kadının cinsel saflığı, yani namusu hayati bir önem taşımaktadır. Kadınların cinsel saflığının sahibi sayılan erkeklerin namusunu belirlediğı anlayışının hâkim olduğu bir düşünce evreninde kadınların bedenlerinin ve hayatlarının öznesi olmamaları, yaşamlarının erkeklerin kontrolünde olması bir tesadüf değildir.⁹

Roma hukuku’nda kadın cinselliğı özel alandan çıkarılarak toplumsal bir müdahale alanına dönüştürülmüş ve yoğun bir şekilde düzenlenip kontrol altına alınmıştır. Böylelikle topluma ve toplum kurallarına karşı işlenmiş bir suç sayılan kanun dışı bir cinsel edim, herhangi bir erkeğın isteğı üzerine yargılanabilmekteydi. Namus kavramının hayati önem taşıdığı asırlar öncesinin Romasından, namus kavramının hayati önem taşıdığı günümüze gelecek olursak; günümüz hukuk kurallarının temeli kabul edilen Roma Hukuku ‘aile reisine’, başka bir erkekle ilişkisi olan eşini ya da evlilik dışı ilişkisi olan kızını öldürme hakkı vermektedir.

Eski Roma’da namusa bakışa ve günümüz hukuk sisteminin temelini aldığı Roma Hukukunda namus cinayetlerine kısaca değindikten sonra sıradaki bölümde, uluslararası hukukta, Türkiye ve çeşitli ülkelerin hukuk sistemlerinde namus cinayetleriyle ilgili uygulamalara değinilecektir.

1.Yeni TCK’da Namus Cinayetleri

TCK tasarısının oluşumu sırasında gerçekleşen “Töre mi? Namus mu?” tartışmaları gündemi oldukça meşgul etmiştir.

En temel insan hakkı olan yaşama hakkı namus adına ihlal edilemeyeceğı fikrine rağmen 1926 tarihli TCK’ya göre gerekçeleri törelere dayandırılan suçlarda bu hakkın ihlalini içeren cezai yaptırım üçte bir oranında indirim görüyordu. Namusunu ve şerefini korumak adına eşini, kızını, kız kardeşini, sevgilisini öldüren baba, koca, ağabey, sevgili yani namus cinayeti faili haksız tahrik gerekçesiyle ceza indiriminden yararlanabiliyordu.

⁸ Pervizat Leyla, **A.g.e.**, s.88

⁹ **A.e.**, s.89

Kadınların hayatında büyük bir önem arz eden bu konu TCK tasarısının oluşturulma sürecinde TCK Kadın Platformu tarafından Adalet Komisyonu'na taşınmıştır. TCK Kadın Platformu, mağdurlarını büyük oranda kadınların oluşturduğu ve ölümle sonuçlanan namus cinayetlerinin nitelikli insan öldürme suçu kapsamına alınarak ağırlaştırılmış müebbet hapis ile cezalandırılması talebi sonucu TCK'da "namus saikiyla işlenen suçlar" ifadesi yerine "töre saikiyla işlenen suçlar" ifadesi kullanılarak bu suç "töre cinayeti" nitelikli insan öldürme suçu kapsamına alınmıştır. Her ne kadar kadın örgütlerinin "töre cinayeti" yerine "namus cinayeti" teriminin kullanılması yönündeki ısrarları sonuç vermese de TCK'da önemli bir değişiklik yapılmıştır ve yapılan bu değişiklik kadın hareketinin bir kazanımıdır.¹⁰

Yeni TCK'da tek bir "namus" sözcüğünün geçmemesi, "namus" yerine "töre" ifadesinin kullanılması ve kullanım alanının son derece muğlâk olması uygulamada sıkıntılara neden olmaktadır. Namus ve töre cinayetlerinin içerik olarak farklı anlamlar taşıyor olması bu maddedeki düzenlemeyi yetersiz kılmaktadır.

Bu da demek oluyor ki; kadınların yıllardır ısrarla savundukları, 'namus cinayetleri'ne indirim sağlayan düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması ve nitelikli adam öldürme fiili olarak tanımlanıp, cezalandırılması talebi, kısmi bir kabulle TCK'da yer almıştır. TCK değişikliği tartışmalarında en önemli sorun alanlarından birini oluşturan bu talep, yeni TCK'ya 'töre cinayetleri' nitelemesi ile girmiş oldu.

Yeni TCK'da 29. maddesi olan 'haksız tahrik' maddesi de yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenlemeye göre 'haksız tahrik'in kabulü için, hiddet ve şiddetli eylemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması ve doğrudan haksız fiil eylemcisine yönelik olması şartı aranmaktadır. Böylece suçun mağduruna yönelik eylemlerde ceza indirimine gidilememektedir. Örneğin tecavüz sonucu hamile kalmış bir kadını öldüren kişi bu indirimden yararlanamamaktadır.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının, haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet ve şiddetli eylemin etkisiyle suç işleyen kimse için on iki yıldan on sekiz yıla kadar hapis cezasına indirilmesini öngören "haksız tahrik" maddesinin gerekçelerinde "namus cinayeti failleri"nin kapsam dışında tutulması yönünde bir ifade yer almaması uygulama yönündeki sıkıntıları arttırmaktadır. Ancak, yasanın 'haksız

¹⁰ Demirler Derya, Gümüş Pınar, "TCK Değişirken", (Çevrimiçi) <http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=460> , Nisan 2009

tahrik' başlıklı 29. maddesinin gerekçesinde yasa koyucunun namus ve töre kavramlarını, aynı anlamlar yükleyerek açıklamış olması yasayı uygulayıcının kararı doğrultusunda namus cinayetlerinin de aynı madde içinde ve nitelikli adam öldürme fiili olarak değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

2. Uluslararası Hukukta Namus Cinayetleri

Namus suçlarının esas amacı kadınların evlilik, boşanma, cinsel ilişkiye girip girmeyeceği ya da kiminle cinsel ilişkiye gireceği gibi konularda özerk kararlar alma hakları gibi -uluslararası düzeyde kabul edilmiş- temel haklarını reddederek ailede ve toplumda erkeğin iktidarını muhafaza etmektir.

Namus suçları uluslararası insan hakları yasasında kadınlara yönelik şiddetinin kabul görmüş bir biçimi -kişi yaşama hakkı ve güvenliğinin ihlali; işkence, zulüm, insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleden uzak olma; kanun karşısında eşitlik ve kanun hükümlerinden herkesin eşit olarak yararlanmasıdır. Namus suçları aynı zamanda Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi tarafından kadınlara sağlanmış, eşini seçme, evlilikte eşitlik hakkı gibi hakları da ihlal etmektedir. CEDAW'ın 19 sayılı Genel Tavsiye'si toplumsal cinsiyet temelli şiddeti kadınlara yönelik ayrımcılık olarak tanımlamakta ve "namus suçları"na açıkça atıfta bulunmaktadır. Devletleri aile üyeleri tarafından uygulanan şiddet de dahil olmak üzere, kadınları toplumsal cinsiyet temelli şiddetten korumaya ve kadınlara yönelik şiddet davranışlarını önlemeye, soruşturmaya ve cezalandırmaya zorlamakta olan sözleşme aynı zamanda devletlerden "namus"un kadınlara yönelik şiddetin yasal bir savunması olmasına son vermesini talep ediyor.

CEDAW bu yükümlülükleri tekrar etmekte ve "Devletler kadınlara yönelik şiddeti kınamalı ve ayrımcılığın önlenmesi konusundaki yükümlülüklerinden kurtulmak için hiçbir gelenek, görenek ya da dini düşünceye başvurmamalıdır." diye belirtmektedir.¹¹

BM'in 2004 yılında "Namus adına kadınlara ve kızlara karşı işlenen suçların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışma" kapsamında aldığı kararlar, namus adına işlenen

¹¹ MADRE, "Namus Suçları", çev. Seray-Feminist Kadın Çevresi, (çevrimiçi), <http://www.znet-turkiye.org/ma090406.htm> , Nisan 2009,

cinayetlerin önlenmesi adına büyük önem taşımaktadır. Kararların Avrupa, Asya ve Afrika'dan pek çok ülkenin katılımıyla alınmış olması namus alanında yavaş da olsa bir farkındalığın oluşmaya başladığının bir göstergesidir.

Karar Taslağıyla birlikte, namus adına kadınlara ve kızlara karşı işlenen suçların ortadan kaldırılmasında ve önlenmesinde temel araçlardan biri olarak kadınların güçlendirilmesinin ve karar alma ve politika oluşturma süreçlerine etkili katılımlarının öneminin altı çizilmiş ve taraf devletler;

-Namus adına kadınlara ve kızlara karşı işlenen suçların nedenleri ve sonuçları hakkında, devlet personeline eğitim vererek mağdurların korunmasını güvenceye almak için gerekli tedbirleri alma kapasitelerini güçlendirmeye;

-Erkeklerin, namus adına işlenen suçların önlenmesindeki rolleri, cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması ve cinsiyete ilişkin klişelerin önlenmesi için bilinç yükseltme çabalarını yoğunlaştırmaya;

- Namus adına kadınlara ve kızlara karşı işlenen suçları derhal ve derinlemesine soruşturmaya, etkili biçimde takibatta bulunmaya ve bu tür olayları belgelemeye ve failleri cezalandırmaya,

- Sivil toplumun bu soruna ilişkin çalışmalarını desteklemeye;

- Mağdurlara uygun koruma, güvenli barınma, danışma, adli yardım, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, psikolojik sağlık ve diğer ilgili alanlar da dahil olmak üzere sağlık-bakım hizmetleri kurmaya,

-Bu suçlara ilişkin şikayetleri güvenli ve gizli bir ortamda bildirebilmelerini sağlayacak kurumsal mekanizmalar kurup bu tür suçların gerçekleşmesine ilişkin istatistiksel bilgiyi toplamaya ve yaymaya ve bu tür bilgiyi kapsamlı raporda sunmaya çağırılmıştır.

Bu kararların alınması ülkelerin namus adına işlenen cinayetleri engellemeleri yönünde politika üretmeleri ve uygulamalarını mecburiyete dökmesi açısından önemlidir.

3. Diğer Ülkelerin Hukukunda Namus Cinayetleri

Uluslararası hukuk, devletleri kadınları korumaya davet etse de devletler namus suçlarını engelleme yönünde sağlıklı politikalar üretmemekte ve yeterli önlemler

almamaktadır. Örneğin Irak kanunları namus adına işlenen cinayetleri suç olarak kabul etmemektedir. Ayrıca namus adına kadınlara tecavüz edilmesine, kadınların sakatlanmalarına ve öldürülmelerine oldukça azaltılmış cezalar vermektedir. Üstelik birçok toplumda, hakiki otorite hükümet değil “namus cinayetleri”ne göz yuman yerel liderler veya aşiret liderleridir. Örneğin Pakistan’da namus adına işlenen cinayetler kadınların çabaları sayesinde yasa dışı ilan edilmiştir. Ancak kanunun uygulaması oldukça yetersiz kalmıştır.

“Namus suçları” Batının hukuk öğretisinde çoğu kez “ihtiras suçları” şeklinde değerlendirilir. Karar suça göre değil; failin duyguları üzerinden verilir. Örneğin 1999’da Texas’ta bir hâkim, bir adamı 10 yaşındaki çocuğunun gözü önünde karısını öldürmek ve karısının sevgilisini yaralamaktan 4 ay hapis cezasına çarptırmıştır. Namus adına işlenen bir cinayette de olacağı gibi zina, bu davada hafifletici neden olarak görülür. ABD gibi bireyci toplumlar namusu kişiyle ilgili olarak konumlandırma eğilimindeyken namus adına işlenen cinayetlerin daha sıklıkla görüldüğü yerlerde namus aile, aşiret veya klan çıktısı olarak konumlandırılıyor. Namus cinayetleri bu sebeple kamu desteğiyle -hatta bazen kadının ölümüyle büyük felakete uğrayan gruplarca- icra ediliyor.¹²

Farklı ülkelerin namus konusundaki tutumlarının birbirine bu kadar çok benzemesi aslında şaşılacak bir tutum değildir. Tüm dünyada hüküm süren, kadın bedeninin erkekler tarafından kontrol edilmesini meşru kılan ve kadının erkeğin mülkü olarak görülmesine neden olan cinsiyetçi anlayış dünyanın her yerinde bize kendini göstermektedir. Leyla Pervizat’ın doktora tezinde farklı ülkelerin hukuki uygulamalarına yer verilmiştir.¹³

Bu ülkelerden ilki Brezilya’dır. Brezilya’da namus cinayeti fiili savunma altında geçmektedir. Erkek kullanabileceği her durumda namusu mazeret olarak kullanmaktadır. Dünyanın diğer birçok yerinde olduğu gibi Brezilya’da da namus adına işlenen cinayetleri önleyebilecek etkin programlar uygulanamamaktadır. 1991 yılında Yargıtay namus kavramının kullanılmaması gerektiği konusunda bir yasaklama getirmiş olsa a buna pek uyulmamıştır.

¹² (çevrimiçi), Nisan 2009, <http://www.znet-turkiye.org/ma090406.htm>

¹³ Pervizat Leyla, A.g.e., s.121-135

Brezilya’da kararları verenin hâkim olmasına rağmen, cinayet davalarında kararı veren jüridir. Bu da toplumsal önyargıların işin içine girmesine yol açmaktadır.

Kadınlara yönelik işlenen namus cinayetlerinin arı bir maddesi olmadığından kanunun diğer bölümlerine entegre edilmeye çalışılır. Bu da kadının kendisine yönelik işlenen suçta savcıyı ikna etmesi gerekmektedir. Savcıların da yaşadıkları toplumun bir parçası olduğu düşünülürse alınacak kararların baskın görüş aksine olması beklenemez.

Ekvator Ceza Kanununun 22. maddesine göre eşlerden birinin diğer eşi zina durumunda yakalaması durumunda eşini öldürürse ceza almaz.

Peru’da cinayetin şiddetli duygu yoğunluğu altında işlenmesi durumunda affedilir bir nitelik kazanmaktadır. Aile bireylerinden birini ya da ilişki içinde olduğu bireyi öldüren sanığın en az 15 yıl cezalandırılması öngörülmektedir.

Venezüella Ceza Kanununa göre eğer koca karısını ve onun olduğu kişiyi öldürürse ceza 3 ay ile 6 yıl olarak belirlenmiştir. İyi gelenek ve göreneklere uymayan ve aile düzenini bozan hareketlere yönelen kadınlar 6ayla 3 yıl arası bir cezaya mahkum edilirler. Buna karşın, karısını aldatan kocaya 3 aydan 18 aya kadar hapis cezası verilmektedir.

Teksas Ceza Kanununa göre zina halinde yakalanan kadının öldürülmesi eşlerin birbirinden ayrılmamış olması koşuluyla mazur görülmektedir. Örneğin bir davada karısını kendisine ihanet ettiği gerekçesiyle dövmekte olan koca, karısının sevgilisi olaya müdahale edince sevgilisini öldürmüştür. Sanığın kendisini savunduğunu iddia etmesi mahkemede kabul görmüştür. Sevgilinin ölümünün kabul görmesini sağlayan 1220. Madde zamanla karısını öldürmesinin de kabul görmesi sağlanacak şekilde değişmiştir.

Teksas’ta erkeğin eşini ani bir ihtiras seliyle ya da kıskançlıkla öldürdüğü takdirde bu, hafifletici sebep olarak kabul edilmektedir.

Orta Doğu’da da durum çok farklı değildir. Mısır Ceza Hukukuna göre bir kişi bir başkasını kendi malı ve mülküne zarar verirken yakalarsa bu kişiye yönelik işlediği bir suçta ceza almayacağı hükmü yer almaktadır. Kişinin malını, mülkünü koruması nefsi müdafaa olarak değerlendirilir. Kadının erkeğin malı olarak görüldüğünden

yola çıkarak namus adına işlenen cinayetlerin nefsi müdafaa olarak algılanmakta olduğunu görürüz.

İran Ceza Hukukuna göre kocanın karısını zina nedeniyle öldürmesi yasal olmakla kalmaz teşvik edilir. Madde 630 gereği kocanın zina anında kadını ve sevgilisini öldürmesine izin verilir. Kadının ise böyle bir hakkı yoktur. Kadını erkeğin malı olarak gören, öldürülen kadınlarla ilgili hiçbir araştırma ve soruşturmaya girmeyen İran devletinin kadını ve kadına yönelik şiddeti önemsiz gördüğü ortadadır.

Ürdün’de 340. maddeye göre kadın zina halinde yakalandığında kadını ve yanındaki kişiyi öldüren koca ya ceza almamakta ya da çok az bir ceza almaktadır.

Ürdün’de parlamentoda yer alan bir senatör, aslında egemen anlayışı ortaya koyarak şöyle söylemiştir; “Kocasına ihanet eden kadınlar, karısına ihanet eden erkeklerden daha kötüdür. Çünkü onlar ailenin devamını sağlayacak olan çocukları doğururlar ve eğer babası belirsiz çocuklar doğururlarsa ailenin mirası kaybolacaktır.” Buradan da anlaşılacağı üzere kadın ve kadının bedeni üzerindeki kontrol yasa koyucular tarafından meşrulaştırılmaktadır.

Son olarak İsrail ve Filistin’e bakacak olursak; bu bölgenin içinde bulunduğu durum nedeniyle bölgede sürekli ve sağlıklı bir yargı sisteminin var olduğunu söyleyemeyiz. Namus adına işlenen cinayetler ya mahkemeye gitmez ya da 6 ay gibi kısa bir süreyle cezalandırılır. Mahkemeye gitmeyen cinayetlerin %70’inin namus adına işlendiği belirtilmiştir. 2 yıl içinde polis kaydına geçen olayların sayısı ise yalnızca 39’dur. Gerçek rakamlarla kayıtlara geçen rakamlar arasındaki uçurumun nedeni ise hukuki bir açıklama olmasa da ölümlerin namus sebebiyle değil kadınların kaderleri sebebiyle gerçekleştiğinin iddia edilmesidir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde Türkiye’de kadın hareketinin mücadele ve kazanımları, kadın hareketinin kurumsallaşma süreci ve bu edinilen kazanımları hayata geçirmek üzere azami uğraş veren bir kadın kuruluşu olan KAMER incelenecektir. KAMER’in namus adına işlenen cinayetler ve şiddet alanlarında yaptığı çalışmaların hukuki kazanımları destekleyen ve yeni kazanımlara yol veren yönleri üzerinde durulacaktır.

III. TÜRKİYE’DE KADIN HAREKETİNİN MÜCADELE VE KAZANIMLARI: KAMER ÖRNEĞİ

A. Türkiye’de Kadın Hareketinin Kurumsallaşma Süreci

90’lı yıllarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadeledeki önemli gelişmeler, 80’li yıllarda az sayıda kadının belirli illerde yürüttüğü feminist eylemler ile mümkün oldu. 80’lerde görünürlük kazanan şiddetle mücadele zamanla yaygınlaştı ve kurumsallaştı. Yani başka bir deyişle 80’lerde ivme kazanan kadın hareketi 90’lı yıllarda yerini kurumsallaşmaya bıraktı.

İstanbul’da Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı’nın ve Ankara’da Kadın Dayanışma Vakfı’nın kurulması 1980’lerde kendisini hissettiren kadına yönelik şiddetle mücadelenin 1990’larda kurumlarını yaratmasının 2 somut örneği oluşturmaktadır.¹ Bu iki kurum aile içi şiddeti sorgulamak, görünür kılmak, şiddet yaşayan kadınlara destek vermek ve bu destek için kaçınılmaz olan kadın sığınakları açmak üzere kurulmuştur. Kurumsallaşmayla birlikte artık sorunlar tanımlanmış, aile içi şiddet *özel, aile içi* bir sorun olmaktan çıkarılıp, ataerkil sistemin kadını ikincil gören anlayışının bir uzantısı olarak kamusal ve siyasal bir içerik kazanmıştır. Bu iki vakfın kurulmasıyla artık çözüm için çalışılmaya başlanmıştır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların yasal ve ruhsal destek almaları ve yeni bir hayata başlamalarına yardımcı olmak adına sığınma evlerinin kurulması gündeme gelmesiyle bu vakıflar kurulmuş ve maddi olanaksızlıklar nedeniyle sonradan kapanmak zorunda kalsa da bu vakıflar kuruldukları dönemde bağımsız sığınaklar açmışlardır.

90’lardaki kurumsallaşma sürecinde, kadına yönelik şiddete karşı mücadele eden kadınların yanında, uluslar arası örgütlerin, özellikle de Birleşmiş Milletlerin payı büyüktür. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin, Pekin’de gerçekleşen 4.Dünya Kadın Konferansının ve Pekin+5 olarak bilinen beş yıllık uygulamaların değerlendirildiği BM Özel Oturumlarının sivil toplum kuruluşlarının örgütlü bir şekilde hareket etmesini ve devlet

¹ Kerestecioğlu İnci, “Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddet: Mücadele, Kazanımlar ve Sorunlar”, **Birikim**, Sayı:Ağustos-Eylül, 2004, s.123

kurumlarında ise bürokratik duyarlılığın ve birikimin ortaya çıkmasını sağladığını söylüyor.²

Kadın hareketi kendi kurumlarını oluştururken bir yandan da devleti dönüştürmesi ve bu dönüşümlerin de kurumsallaşması kurumsallaşma sürecinin çok katmanlı olduğunun göstergesidir. Zamanla bu kurumlar arasında da etkileşimler ve ortak çalışmalar meydana gelmiştir. Böylelikle kadın hareketi kendi bünyesinde kurumlar yaratırken, devlet bünyesinde de kurumlaşmalar meydana gelmiştir. Baroların kadın komisyonları, çıkan yeni kanunlar, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi eski kurumlara yeni işlevler yüklenmesi, var olan kurumların dönüştürülmesi, bu kurumlara bağlı sığınakların açılması önemli adımlardır.

Ayrımcılığa karşı çalışan birimler de bu sürecin çıktılarıdır.³ Devlet kurumlarının, kadına yönelik şiddetle mücadele etmeye yönelik birimler ve kurumlar oluşturması da hem iç hem dış dinamiklerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin devlet düzeyinde kurumsallaşması kadın hareketinin mücadelesiyle gerçekleşmiştir.

90'lardaki süreci değerlendirirsek kadınların kadına yönelik şiddeti sona erdirmeye yönelik mücadelelerinin 90'larda kesintisiz devam ettiği gerçeğini ortaya koyar ve kadınların 80'lerde kendi gündemlerine ve ülkenin gündemine soktukları aile içi şiddeti gündemlerinden düşürmeyerek dayanışmayı sürekli kıldıklarına vurgu yapmamız gerekir. Kadınların kadına yönelik şiddetle mücadeleyi sürekli dillendirerek, sürdürerek konuyu ülke gündemine taşımalarının, aile içi şiddete karşı dayanışmasını ve konuyu sürekli gündemde tuttuğunu ve bu sürekliliğin de 90'lardaki kurumsallaşmayı kaçınılmaz kıldığını belirtir.⁴

Nazik Işık 90'lara girerken kadın hareketinin sahip olduğu özellikleri ve bu özelliklerin simgelerini şöyle anlatıyor;

“-Dar bir tanım, fakat net bir mesaj: “Dayağa Hayır!”,

-Başka ideolojilerden ve politik hareketlerden bağımsızlaşmayı başarmışlık; kadına özgü, cinsiyetçi, eşitsizlik temelli bir ideoloji olarak feminizmin açıkça kullanılması,

² A.y., s.123

³ Altınay, Arat, a.g.e., s.21

⁴ Bora, Aksu-Günel, Asena, **90'larda Türkiye'de Feminizm**, İletişim Yayınları, İstanbul,2002, s.47

-Mücadeleyi sürdürme amaçlı kurumlaşmaya başlamışlık; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ile Vakfın kurulmasına yol açan ilk kadın danışma merkezinin kurulması, sığınak hedefinin ortaya konmuş olması,

-Kurumlaşmada belirginleşmiş çalışma ilke ve hedefleri; Hiyerarşisiz(yatay, kolektif) ve eşitlik esaslı kurum-içi ve kurumlar/ gruplar/ kadınlar arası birlikte çalışma ilkesi ve hedefi,

-Kadınların ve kadın hareketinin yazılı tarihi açısından yeni ve ileri adımlar; “Bağır Herkes Duysun!” ile başlayan ve kurumlaşma ile iç içe geçen yayınlar.”⁵

Işık, kadın hareketinin kendi içinde kurumlar oluşturma sürecini net bir şekilde ortaya koyar; kadın danışma merkezlerinin ve sığınakların açılması için yapılan çalışmalar kadınları kurumlaşmayla karşı karşıya bırakmıştır. Danışma merkezleri ve sığınaklara sahip olabilmenin önkoşulu, kadın hareketinin hiyerarşik olmayan, esnek yapısının ve birlikteliklerinin tüzel kişilere dönüştürülmesi olmuştur. Ve bu da beraberinde, bağımsız danışma merkezleri ve sığınakların oluşturulması ve merkez ve sığınakların kadın hareketinin elinde kalması için bu kurumların sahibi olan kadın kuruluşlarının oluşturulması olmak üzere 2 tür kurumlaşmayı getirmiştir.⁶

1990’larda önemli değişimlere yol açan birtakım yasal düzenlemeler gerçekleşmiştir. Bu düzenlemelerden bazıları kadın sığınaklarının sosyal hizmet kurumu sayılmalarına ilişkin kanun değişikliği ve SHÇEK kadın misafirhaneleri yönetmeliğinin çıkarılması olmuştur. Bu düzenlemelerle kadın danışma merkezlerinin ve sığınakların kurumsallaşmasında önemli adımlar atılmıştır.

1973-1982 yılları arasında kadın kuruluşların sayısı 10’u bulurken 1983-1992 yılları arasında 64’e, 2004 yılında ise 350’nin üzerine çıkmıştır.⁷

Kadın hareketinin kurumlaşmasıyla gelen bu artış harekete önemli bir ivme katmıştır ve bunun sonucu olarak elde edilen kazanımlar da kendini gündelik pratiklerde göstermeye başlamıştır.

⁵ A.e., s. 46

⁶ A.e., s. 48

⁷ Uçan Süpürge, **Türkiye’de Kadın Örgütleri Rehberi 2004**, Ankara, 2004

B. Türkiye’de Kadın Hareketinin Mücadele ve Kazanımları

Garry Marvin makalesinde *şerefine halel getirilmiş* birinin devlet kurumlarına başvurmamasının sebebi olarak; devlet kurumlarına başvurmanın yabancı bir sisteme başvurmak olduğunun, hakarete uğrayan kişinin sosyal karakterine sürülen lekeyi silmediğinin ve kişinin kendisini küçük düşüren, aşağılayan kişi karşısındaki durumunu onarmasına imkan vermediğinin düşünülmesi olduğunu belirtir. Ve böyle bir sistemde geçerli olan şeyin, bireyin *ötekiler tarafından* kendisine uygun olarak görülen, “nam” olduğunu ve bireyin de ötekilerin kendisinin doğru davrandığı kanısına varmalarını sağlayacak şekilde yani bu nama uygun şekilde davranmak zorunda olduğunu ekler.⁸

Yasalarda yapılan birçok düzenleme, yasa uygulayıcıların ataerkil değer yargıları veya salt yetersiz bilgilerinden ötürü kadınların hayatına ve mücadelelerine yansımamaktadır. Pek çok görevli memur aile içi bir olaya müdahil olmama gerekçesiyle yasal işlem başlatmamakta, aile fertlerini, kadının can güvenliğini hiçe sayma pahasına, barıştırıp eve göndermektedir. Aile içi şiddetin yasalarca suç sayıldığı bir durumda bu tavır yasal değildir.

Türkiye’de şiddete karşı kadın hareketi 1987 yılında bir yargıcın “kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” atasözünü gerekçe göstererek hamile bir kadının açtığı boşanma davasını reddetmesiyle başlamıştır. 80’lerde seslerini duyurmaya başlayan kadınlar 90’lı yıllarda şiddete karşı kurumsallaşmaya yoğunlaşmıştır.

Türkiye’deki kadın hareketi ilk yıllarında kadına karşı fiziksel şiddete dur demeyi bir öncelik olarak benimsemiştir. 80’li yıllarda kadına yönelik şiddet konulu sokak gösterileri, kısa süreli yayınlar, dergiler ve bilinç yükseltme gruplarıyla kendini gösteren bir akım oluşmuş ve birçok kampanya yürütülmüştür. Bunlardan bazıları; 1986’da CEDAW’ın uygulanması için yürütülen imza kampanyası, 1987’de Dayağa Karşı Kampanya, 1988’de Dayağa Karşı Kampanya’ya katılan kadınların katılımıyla başlayan ve somut kazanımlar yaratmaya yönelik projeler ortaya koyan kahve toplantıları, dayak yiyen kadınların tanıklıklarının ve şiddet üzerine feminist

⁸ Riches David, **Antropolojik Açıdan Şiddet**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1989

analizlerin yer aldığı ilk yayın olan “Bağır Herkes Duysun!” , 1989 yılında “Bedenimiz Bizimdir- Cinsel Tacize Hayır” ve “Mor İğne” kampanyalarıdır.⁹

Bu kampanyaların her biri kadın hareketinin hukuki, sosyal anlamda (kadına yönelik şiddetin, cinsel tacizin görünür kılınması, bu konulara ilişkin tanım ve yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulanması gibi) önemli kazanımlar elde etmesini sağlamıştır.

“Ailenin Korunmasına Dair Yasa” kapsamında, yaralama suçunun aile içinde yaşanması durumunda mağdur şikâyetçi olmasa bile durumu öğrenen polis memuru ya da Cumhuriyet Savcısı yasal işlem başlatmak zorundadır. Aile içi şiddet olaylarında mağdurun şikâyeti olmaksızın yasal soruşturma başlatılabilmesi caydırıcı bir unsur oluşturacaktır.

Türkiye, CEDAW’a (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) 1986 yılında taraf olmuştur. 2000 yılında belli fıkralara konan çekinceler kaldırılmıştır. Ekim 2002’de ise CEDAW ihtiyari Protokolü TBMM’de onaylanmıştır. İhtiyari protokol, ayrımcılığa uğrayan kadınlara iç hukuk yollarının tükendiği noktada BM CEDAW Komitesine başvuru hakkı getirmektedir.¹⁰

Devletin yakın döneme kadar kadına yönelik şiddeti engellemek için çok az şey yaptığını belirten Mor Çatı Kolektifi bunun bir ölçüde halen geçerli olduğunu, CEDAW’a taraf olunduğu halde hala belli yükümlülüklerin yerine getirilmediğini savunuyor. Medeni Kanun’da, Türk Ceza Kanunu’nda ve Belediye Yasası’nda kadına karşı şiddeti önlemeye ve sığınak açmaya yönelik yapılan düzenlemeler, 4320 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi, aile içinde kadın ve çocuklara yönelik şiddet konusunda Emniyet Müdürlüğü, SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) gibi kurumlara yükümlülük verilmesi gibi belli hukuki kazanımları ise kadınların örgütlü bir şekilde uzun yıllardır verdikleri mücadelenin bir çıktısı olarak değerlendiriyorlar. Kolektifte aktif olarak görev alan kadınlar uygulamaları yetersiz bulduklarını ve söz konusu kadına yönelik şiddet olunca devletin yürütme gücünün kadınlar lehine kullanmakta ve şiddeti doğuran yapısal eşitsizlikleri ortadan kaldırmakta çekimser kaldığının açıkça görüldüğünü belirtiyorlar. Ayrıca sığınak sayısının uluslararası

⁹ Altınay Ayşe Gül, Arat Yeşim, **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Raporu**, İstanbul, 2007, s.18

¹⁰ Mor Çatı Kolektifi (yay. haz. Beril Eyüboğlu), **Sorular ve Cevaplarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması**, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, Haziran 2008, s.33

standartların ve bu konuda çıkarılan yasaların oldukça altında olduğu, mevcut sığınakların da güçlendirilmesinin ihmal edildiği ve 4320 sayılı yasanın tam olarak uygulanmadığı gözlemleniyor.¹¹

Arat ve Altınay Türkiye'deki süreci ve hukuki kazanımları kısaca şöyle tanımlıyorlar;

“1980’lerden bugüne Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda söylem düzeyinde paradigmatik bir değişim yaşanmıştır. Yirmi yıl kadar önce dayaağa karşı olmak radikal bir feminist önermeyken, bugün dayak yaygın biçimde kınanmaktadır. Artık hem kamusal alanda hem devlet düzeyinde kadına yönelik şiddet çözülmesi gereken bir sorun olarak benimsenmektedir. Kadın hareketi yaygın bir kurumsallaşma ile önemli hukuksal reformların gerçekleştirilmesinde, yeni kanunların gerek içeriğinin belirlenmesinde, gerekse kabul edilmesinde kilit rol oynamıştır. 4320 sayılı Aileyi Koruma Kanunu, yeni Medeni Kanun, yeni Ceza Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve özellikle Temmuz 2006 Başbakanlık Genelgesi kadına karşı şiddetle önemli mücadele araçlarıdır.”¹²

1990’lı yıllar hukuki kazanımlar açısından feminist mücadele için önemli bir yıl olmuştur. Bu yılda Türkiye’de kadın hareketinin ilk hukuki kazanımı fuhuş yapanlara tecavüzde ceza indirimi öngören yasanın yürürlükten kalkmış, kadınların dışarıda çalışmalarını kocanın iznine bağlayan 159. madde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, zina suç olmaktan çıkarılmış, kadınların kendi soyadlarını evlendikten sonra kullanmalarının yolu açılmıştır. Başka bir önemli yasal gelişme ise aile içi şiddete karşı kadınları korumayı hedefleyen 4320 sayılı kanunun yürürlüğe girmesidir.

C. Başlangıcından Bugüne KAMER

KAMER fikri ilk olarak 1993–95 yıllarında, şiddetin dorukta olduğu dönemlerde ortaya çıktı. İleriki yıllarda kadınların desteği ile çoğalarak büyüyen ve güçlenen KAMER yasal olarak 1997’de kuruldu. Bugün geldiği noktada on binlerce kadına ulaşan KAMER halen Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da 23 ilde devam eden çalışmalarını ilçelere, köylere, mahallelere yaymaya çalışıyor.

KAMER’li kadınlar bir zamanlar feminist olduklarını fısıldarken, şimdi haykırdıklarını söylüyor ve ataerkinin çetin yollarında dayanışmayla nasıl hızla yol aldıklarını gösteriyorlar.

KAMER’li kadınlar başlangıç hikâyelerini kısaca şöyle anlatıyorlar;

¹¹ A.e., s.32

¹² Altınay, Arat, a.g.e., s.46

“Biz en zor olandan başladık. Yalnızlaşmayı, dışlanmayı, aşağılanmayı göze ala ala. Pek çoğumuzun şiddeti ilk fark edişi gözüaltından, sokaktan başlasa da, şiddetin farklı uygulanış biçimleri arasındaki bağı gördük ve ev içi şiddetin başlangıç yeri olduğunu kabul ettik. Cinsiyetçiliği sorgulamak için, tüm aidiyetlerimizden bağımsız bir alanda yer edinmeye çalışırken, bireysel farkındalıklar yaşamaya başladık. Kendi şiddetimizi, kendi ayrımcılığımızı, nasıl ezilip, nasıl ezdiğimizizi sorguladık. Hiyerarşinin, ayrımcılığın, şiddetin olmadığı, paylaşım ve dayanışmanın, şeffaflığın, katılımcılığın, haktan ve haklıdan yana olmanın esas olduğu bir dünya için feminizmin vazgeçilmez olduğunu biliyoruz. Kadınların şiddetten kurtulmak için geliştirdikleri yöntemlerin yeni bir dünyayı mümkün kılacağına inanıyoruz.”¹³

KAMER, her biri farklı sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak çalışmış, içinde yaşadıkları ve 1984 yılından bu yana Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu içine alan çatışma ve şiddet ortamını sorgulayan ve bilgi ve deneyimlerini paylaşarak çoğalmayı ve her türlü şiddetle mücadeleyi ilke edinen kadınların çabasıyla 1997 yılında kurulmuştur. İçinde bulundukları şiddet ortamı KAMER’li kadınlara, başka bir insanı kolayca öldüren, döven, asan, kesen, tecavüz eden bu insanların kim olduğu, nasıl yetiştirildikleri, şiddetin bu denli normalleşmesini başlatan sürecin ne olduğu gibi soruları sordurtmuştu. Bu sorular ise KAMER’li kadınları şiddetin normalleştiği yer olan evlere yöneltti. Şiddetin alışılmış bir durum olarak sürüp gitmesinden rahatsız olan bu kadınların her biri bu durumun bir mağduru ve öznesiydi. “Kadınlarla birlikte, kadınlar için çalışma” gerekliliği de böylece KAMER’in kurulması için gerekli itkiyi yaratmış oldu.

Nebahat Akkoç bir arada yol almalarını sağlayan ortak paydanın; sözlü yasalar olan geleneksel kurallara hapsedilmiş olduklarını, başkaları tarafından alınan kararlara maruz kaldıklarını, erkeklerden çok çabalasalar da asla karar mekanizmalarında yer alamadıklarını fark etmeleri olduğunu belirtiyor.

Fark edişin doğurduğu bu beraberliği Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yapılan bir araştırma projesi izliyor. Bu proje kadınlarla birlikte, kadınlar için çalışma düşüncesini ortaya çıkarması açısından KAMER için önemli bir projedir. Akkoç proje sonucu ortaya çıkan vahim durum beklentilerden de kötü olduğunu belirtiyor. Araştırma sonucuna göre kadınların %45,8’inin okuma yazma bilmediği, %33,5’inin sadece ilkokulu bitirebildiği, evliliklerin %60,8’inin aile kararıyla

¹³ KAMER ile ilgili tanıtım yazısına KA-MER’in resmi sitesi olan www.kamer.org.tr adresinden ulaşılabilir.

yapıldığı, evlenmeden önce kocasıyla görüşmeyen kadın oranının %51,6 olduğu gibi sonuçlar ortaya çıkıyor. Akkoç proje dâhilinde elde ettikleri en büyük kazanım olarak gördükleri mülakatlardan hareketle, bu proje sonucu kadınlar nerede yaşarlarsa yaşasınlar, dillerine, dinlerine, ırklarına bakılmaksızın yaşadıkları şeylerin aynı olduğunu gördüklerini ve KAMER olarak bu duygu ve düşünceler içinde gözlemlerini değerlendirerek bir araya geldiklerini belirtiyor.¹⁴

KAMER kadınların kimliklerini fark etmeleri, içlerindeki gücü görmeleri açısından önemli bir yere sahip. Her kadının kendini ait hissettiği,ilmek ilmek dokuduğu, kendinden bir parça bulduğu ve kendinden bir parça kattığı bir yapılanma KAMER.

02 Şubat 2009 tarihinde yaptığımız görüşmede da Zahide¹⁵ bunu vurgularken diğer örgütlerden KAMER’i ayıran en önemli şeylerden birinin de KAMER’de çalışan kadınların hemen hepsinin aslında başvuruyla ya da çalışmalara katılarak KAMER’e dahil olması olduğunu söylüyor.

Nebahat Akkoç KAMER olarak insan haklarından, kadının insan haklarından yana taraf olduklarını açıklasalar da bağımsızlık ile tarafsızlığın ayırt edilemeyeceğini bile bile bağımsız örgütlenen bir kuruluş olduklarını ortaya koyduklarını belirtiyor. Yardımcı olacaklarını düşündükleri kadınların çoğu kendilerini Kürt olarak tanımlasalar da KAMER kendi yapısı adına böyle bir tanım yapmaktan kaçınmıştır. Bunun nedeni olarak da kendilerini belli kimliklerle tanımlamanın mutlaka belli sınırlar yaratacağı ve bu tanım dışında kalacak kadınları dışarıda tutacağını, oysa her bir kadının çok önemli olduğunu düşünmeleri olduğunu vurguluyorlar. Kendilerini kimliklerle sınırlama kaygısıyla, KAMER’e gelen kadınların da kendilerini belli kimliklerle tanımlamasını istemediklerini söylüyorlar.

“En önemli ilkelerinden birini “şiddete karşı olmak” olarak belirleyen KAMER 1997 yılında kuruldu.” diyor Nebahat Akkoç. Ve yaptığı bir görüşmede¹⁶ kuruluş aşamasında şiddeti sorgulamak üzere yola çıktıklarını ve o dönemde henüz kadınlık rollerinin farkında olmadıklarını söylüyor.

KAMER ilk yıllarında toplumsal cinsiyetin, yarattığı eşitsizliklerin ve kadına yönelik şiddetin farkında olan bir grup olarak başlamamıştır. Kadına yönelik şiddet

¹⁴ Bora, Günel, a.g.e. , s.206

¹⁵ 2009’un Şubat ayında gerçekleştirilen görüşmeler ekte sunulmuştur.

¹⁶ Bahsi geçen röportaja vakfın internet adresinden ulaşılabilir. (çevrimiçi) www.kamer.org, Ağustos 2008

konusunda, toplumsal cinsiyet meselesi konusunda farkındalığı olmayan bir grubun şiddeti hemen yanı başında yaşaması ve bundan doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmesiyle ortaya çıkmıştır. "Şiddet bir iletişim yöntemi midir? Bir amaca ulaşma aracı mıdır? Biz birbirimizi nasıl bu kadar rahat incitiyoruz? Şiddeti bu kadar normalleştirerek doğal bir iletişim yöntemi olarak mı kabul ediyoruz? Şiddet neden ve nasıl böyle normalleşiyor ve yayılıyor?" gibi sorular yönelterek şiddeti sorgulayıp şiddete karşı bir eylem oluşturarak gelişmiştir. Bu da KAMER'i bölgedeki diğer örgütlerden ve diğer kadın örgütlerinden farklı bir yere oturtmamızı sağlamaktadır. Peki, bunun sebebi nedir?

KAMER'li kadınlara göre bunu yaparak ortaya çıkmış bir grup, şiddeti bir yöntem, bir araç olarak kullanan tüm unsurlardan bağımsız olmalıydı. Çünkü şiddeti sorgularken birinin diğerine uyguladığı şiddeti, şiddetin herhangi bir tarzının iyi diğerinin kötü olduğunu düşünmeden bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. KAMER'li kadınlar çalışmaları ne doğrultuda olursa olsun esas olarak şiddeti sorguladıklarını da hiç kaçırmadan, şiddetin ev içinde normalleştiğine inanarak çalışmalarına başladıklarını anlatıyorlar. Farkındalıklarının gelişmeye başladığı dönem görmüşler ki, şiddet ev içinde normalleşiyor, sıradanlaşıyor ve yeniden üretiliyor. Dolayısıyla ev içindeki şiddet üzerine konuşup, daha çok onun üzerine çalışmaya karar veriyorlar.

Sonra zamanla, aslında şiddetin yaygınlaştığı, alışıldığı yerin aile içi olduğunu, aile içinde şiddet olmayan bir dünyada şiddetin bu kadar yaygın olamayacağını konuşmaya başlıyorlar. Bir çocuk hiç şiddeti tanımadan ya da hiç şiddet yaşamadan büyümüşse eğer, kimsenin kolay kolay ona şiddet uygulatamayacağı fikrinden yola çıktıklarını belirtiyor Akkoç; sonra kendilerini, kendi şiddetlerini konuşmaya başladıklarında kendileriyle yüzleştiklerini ve kadına yönelik şiddetin en alışılmış şiddet türü olduğunu, kadına yönelik şiddetin şiddeti normalleştirdiğini fark ettiklerini belirtiyor.

02.02.2009 tarihinde yaptığımız görüşmede Nebahat Akkoç şunları söylüyor;

"Bu bölgede büyük bir araştırma yaptık, o sırada, her gittiğimiz yerden döndüğümüzde bile kendi farkındalığımız yoktu aslında, oradaki kadınlara acıyorduk. Ama bir şey oluyor, sen istesen de istemesen de o hikâyeler bir şekilde sana dokunuyor, değişiyor, geliyor gidiyor ve bir farkındalık başlıyor. Kendimiz ile ilgili farkındalıklarımız ondan sonra başladı. Epeyce ağladık biz diğer kadınların haline kendimize ağlamadan önce."

Akkoç konuşmasında karşılaştıkları 2 büyük güçlükten bahsediyor. Bu güçlükler; kadınların, şiddeti kadın olmanın gereği olarak görmeleri ve katlanılması gereken doğal bir süreç olarak algılamalarıdır. Ölüm tehlikesi ya da ağır yaralanmalar haricinde yaşanan tokat, bir tekme, bir kere dayak gibi davranışlar birçok kadın açısından şiddet sayılmıyor. Kadınların küçük bir oranı ise şiddete karşı, ama şiddetten kurtulmanın mümkün olmadığını, kimsenin böyle bir çalışma yapamayacağını savunuyor. KAMER geliştirdiği projeler dahilinde yapabileceği bir şey, başvurabileceği bir yer olmadığını düşünen kadınlara bir çözüm yolu açıyor. Bu nedenle Nebahat şiddet yaşayan kadınlara destek olacak bir kadın danışma merkezi açmanın ilk elde tek başına yetmeyeceğini, şiddeti ortaya çıkarmak gerektiğini, onu konuşmak, tartışmak, fark ettirmek gerektiğini böylece anladıklarını belirtiyor.

Akkoç iki çalışmaya eş zamanlı olarak başladıklarını, bir yandan Acil Destek Merkezlerini şekillendirirken, bir yandan da şiddeti tartıştıkları, herkesin kendi şiddetini fark etmesini sağladıkları farkındalık yaratma gruplarına başladıklarını belirtiyor. Daha KAMER yokken yaptıkları plan kendi şiddetini fark etmiş kadınların sayısının artmasını sağlamak ve bu kadınlar şiddetten kurtulmak istedikleri zaman da onlara destek olacak bir kuruluşun hazır beklemesiydi. Bu planın da aynen işlediğini söylüyor Nebahat Akkoç. Birileri şiddetlerini fark edecekti, gelecekti ve KAMER onlara destek olacaktı.

Nebahat Akkoç farkındalık grupları sırasında içlerinde keşfettikleri öfkeyle birlikte her birinin çocuklarından, babalarından, kocalarından nefret ettikleri, hiçbirini görmek istemedikleri, kimsenin evlerine gitmek istemediği bir dönem olduğunu anlatıyor. Fakat dertlerinin erkeklerle ya da kadınlarla değil kadınlık ve erkeklik meseleleriyle, toplumsal cinsiyet rolleriyle olduğunu fark ettikleri bu grup çalışmalarından içlerindeki öfkeleriyle değil, bu öfkelerle baş ederek çıktıklarını belirtiyor. Bunun toplumsal bir dönüşüm sağlamak adına çok önemli bir yol olduğu bir gerçek. Çünkü bu yolla kocaların, babaların, çocukların hedef kitleleri içinde olduğunu fark edip, değişim ve dönüşümü büyük bir sabırla buralardan sağladıklarını görüyoruz.

Erkek şiddetinin içselleştirilmiş olması nedeniyle kadınların çoğu bunu kaçınılmaz görüp, bu duruma katlanması gerektiğini ve yapılabilecek bir şey olmadığını

düşünüyorlar. KAMER'in kuruluş amaçlarını tanımlarken; Akkoç bu yaygın düşüncelerin kırılması ve kadınların hakları konusunda bilinçlenmelerini sağlamayı amaç edindiklerini söylüyor.

Çalışma alanını ve yöntemini belirlemesi sırasında ihtiyaçları esas alan KAMER yöntem olarak bilgi ve deneyim paylaşımını seçmiştir. Kendilerini dönüştürebilmek adına 6 ayda bir, çalışmalardan destek almış tüm kadınlardan bir değerlendirme yapmalarını istemiş ve “Siz bize geldiniz, gittiniz, neyi eksik buldunuz, neyi istiyorsunuz, ne yapmalıyız?” diye sormuşlardır. Bu çalışmalara katılan kadınlar çocuklarını bırakabilecek yerleri olmamaları nedeniyle sıkıntı çektiklerini, bunun ciddi bir problem olduğunu belirtmişlerdir. Çocuk bakımının kadınların görevi olduğunu doğrultusundaki genel yargı ve kadınların kendileri için bir şey yaparken çocuklarının bakımını da üstlenmeleri gerektiği düşünülmesi sebebiyle aileden kimsenin çocuklarla ilgilenmek istememesi ve aile haricinde de kimseyi bulamamalarının kadınlar için büyük bir problem olduğunu belirtiyorlar.

Çocukların ruhsal sağlığını ve katılımcıların verimini düşünülerek farkındalık yaratma gruplarına ya da kadının yaşadığı şiddeti anlattığı görüşmelere çocukları almak istemiyorlar. Bu sebeplerden yola çıkarak KAMER’li kadınlar bu probleme bir çözüm bulmak üzere yakın çevrede yer alan ve kadınların çocuklarını rahatlıkla bırakabilecekleri bir çocuk yuvası aramaya başlıyorlar. Çocukların güvenerek bırakılabileceği bir yer ararken erken çocukluk dönemi konusunda duyarlılığın çok zayıf olduğunu ve yuvaların bir eğitim kurumundan çok bir barınak gibi algılandığını gözlemliyorlar. Bu yuvalarda çocukların bazen şiddet yaşadıklarını, yaparak, yaşayarak ve eğlenerek öğrenmelerini sağlayacak sağlıklı ortamın var olmadığını, sürekli televizyon izletilerek yaratıcılıklarının törpülendiği bir ortamın var olduğu gözlemleniyor. Buradan hareketle KAMER’li kadınlar kendi yuvalarını açmaya ve içlerine sinmeyen öğelerden ayıklanmış yeni bir yöntem oluşturmaya karar veriyorlar.

Bu pratikten de anlaşılacağı üzere KAMER kadınların ihtiyaçlarını ortaya koyup bu ihtiyaçlar doğrultusunda politika yapmayı kendisine ilke edinmiştir.

Bu gözlemler ve sorgulamalar sonucu KAMER’li kadınlar ilk aşamada 2 temel önyargıyı aşmanın temel ihtiyaç olduğunu gözlemlemişti. Bunlar;

- Normalleşme sürecinin evde başladığı şiddetin, kadınlar tarafından, kadın olmanın bir sonucu olarak doğal karşılanıyor ve yaşıyor olması,

- Ya da küçük bir oranda kadının şiddeti tanımlayabiliyor fakat şiddetten kurtulabilmenin yolu olmadığını düşünüyor olmasıdır.

Bu doğrultuda KAMER’de çalışan kadınlar gözlemlerini ve yaşadıklarını birleştirerek amaçlarını şöyle belirliyorlar;¹⁷

- *Kadınların hakları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak*: Bu, kadına yönelik şiddetin doğal olduğunu düşünerek yaşadıklarının bilincinde olmayan kadınların, yaşadıkları şiddeti erkeklerin ayrıcalığı olarak görmeleri ve bunun kaderleri olduğunu düşünmelerinin, değişmesi gereken yanlış bir yargı olduğu fikrinde yola çıkılarak belirlenmiş bir hedeftir.

- *Aile içi şiddeti yaşayan ve yaşadıklarına karşı koymaya karar veren kadınlara, destek olmak, onların yanında olmak*: Bir kısım kadın ise yaşadıklarının bilincinde ancak çaresizdirler. Yaşadıklarını hak etmediklerini bildiği halde başvuracak bir yeri olmadığı için eyleme geçemeyen kadınlara yardım amaçlı “Acil Yardım Hattı” oluşturulması ile bu amaca hizmet edilmektedir.

- *Kadınlar için istihdam çalışmaları yaparak gücümüz yettiğinde onları evden çıkarmayı ve ekonomik özgürlüklerini kazanmalarını sağlamak*: Kadınların işsizliğinin sebebi olarak görülen erkeklerin kadınlara izin vermemeleri ve geleneksel yapı gereği kadınların ev dışında çalışmalarının ayıplanması gibi engelleri ortadan kaldırmak üzere oluşmuş bir hedeftir.

- *Sosyal ve kültürel etkinlikler organize etmek*: Yıllardır süregelen şiddet ortamının kültürel etkinlikleri sona erdirmesi nedeni ile koruma içgüdüsüyle sosyal yaşamdan uzaklaşmış olmalarının en azından KAMER’e ulaşan kadınlar için değişmesi amaçlanmaktadır.

- *Kadınlar arası paylaşım, dayanışma ve desteği sağlamak üzere kadınları buluşturmak*: Kadın çalışmasının evrenselliği gerçeğinden hareket eden KAMER Türkiye ve dünyadaki kadın hareketi ile tanışmayı, kadınlar arası köprüler kurmayı kendine hedef koymuştur.

¹⁷ Bora, Günel , a.g.e. , s. 207

- *Cinsiyetçi eğitimi ve şiddeti reddeden, çocuğu birey olarak kabul eden çocuk projeleri geliştirmek*: Bu hedef cinsiyetçi ayrımcılığın erken çocukluk evresinden başlayarak bizlere öğretildiği ve hayatımız boyunca devam ettiği bilgisinden hareketle ortaya çıkmış bir hedeftir.

KAMER'in amaçları fark edişlerle zamanla gelişerek; "Kadına yönelik şiddetin görülmeyen kısmı olan, aile içi şiddeti fark ettirmek ve şiddet yaşayan kadınlara ilk ve acil destekler sağlamak" tan, yukarıda yer alan amaçları da kapsayan "Kültür ve geleneklerin kadın ve çocuklara zarar veren uygulamalarını tespit etmek, bu uygulamaların insan haklarına uygun alternatiflerini geliştirmek ve uygulanabilir olmasını sağlamak için yöntemler geliştirmek"e dönüşmüştür. Bu dönüşüm ise çalışmalara katılan kadınlarla birlikte edinilen bilgi ve deneyim birikimiyle oluşmuştur.

Bu tespitler bir kadın merkezi kurma gerekliliğini ortaya koymuş ve bu fark ediş ise KAMER'i aşağıda daha kapsamlı değinilecek olan çalışma gruplarına yöneltmiştir.

Akkoç KAMER'in, temel insan haklarını her durumda savunan ve bu hakların kadınların özel hayatlarında da geçerli olması gerektiğine inanan, ırk, dil, din ve cins ayrımcılığına ve her çeşit ayrımcılığa, her türlü şiddete, hiyerarşiye karşı olan, bağımsız kadın çalışmasına inanan kadınlar tarafından kurulduğunu belirtiyor.¹⁸

KAMER'in bağlı olduğu ilkeleri şunlar;

- İnsan haklarından ve kadının insan haklarından yana taraf olmak,
- Düşünsel ve örgütsel anlamda tüm siyasi yapılanmalardan, sivil toplum örgütlerinden kişi, kurum ve kuruluşlardan bağımsız olmak,
- Her türlü ayrımcılığı reddetmek,
- Her türlü şiddeti reddetmek,
- Yapısal hiyerarşiyi reddetmek,
- Paylaşım ve dayanışmadan yana olmak,
- Evrensel düşünüp, yerel çalışmak.

KAMER, kadınların bilgi, deneyim ve tanıklıklarını paylaştıkları grup çalışmalarını çok önemseyen bir kadın örgütüdür.

¹⁸ A.e., s. 209

Grup çalışması yapılan bazı konular ise şunlardır; Tanışma, İhtiyaç Saptaması ve Grup Kurallarının Belirlenmesi, Kadının İnsan Hakları, Anayasal Haklar, Medeni Kanun, Aile İçi ve Aile Dışı Şiddet, Cinsellik, İletişim, Kadının Ekonomik Hakları, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kız Çocuğun Eğitimi, Feminizm ve Kadın Örgütlenmesi, Ayrımcılık.

Başlangıçta yalnız Diyarbakır ve çevresinde hizmet vermek üzere kurulmuş olan KAMER bugün Doğu ve Güneydoğu’da Adıyaman, Kars, Hakkari, Tunceli, Erzincan, Gaziantep, Siirt, Elazığ, Malatya, Kilis, Iğdır, Ardahan, Muş, Ağrı, Erzurum, Bitlis ve Van ve Şırnak gibi birçok il ve ilçede çalışmalarını sürdürmektedir. Kadın Danışma Merkezleri açarak ilkeleri doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır. İlk çalışmalarını kadın hareketinde önceden denenmemiş bir yöntem kullanıp bir şirket kurarak başlatan KAMER 22.07.2004 tarihinde Diyarbakır ve ilçelerindeki kadın çalışmalarını sürdürmek için dernekleşme ihtiyacı duyarak KAMER Derneği’ni kurdu. 2000 yılından bu yana yürütmekte olduğu bölgesel çalışmaların tümünü kapsayacak bir örgütlenme modeli olarak da KAMER Vakfı’nı 14.09.2005 tarihinde kurdu.¹⁹

1. PROJE VE ÇALIŞMALARI

a. Acil Yardım Hattı

Aile içi şiddet yaşayan kadınların ilk ve acil ihtiyaçlarına cevap vermek ve Namus Kisvesi Altında işlenecek bir cinayetin muhtemel kurbanlarına destek olmak üzere oluşturulmuş bir yapılanma olan “Acil Yardım Hattı”nın kuruluş çalışmaları 1997 yılında tamamlanmıştır. Kuruluş sürecinde bir çok kurum ve kuruluş ile bağlantılar kurulmuş ve ortak çalışmalar yapılmıştır.

Bu kuruluşlardan birisi de Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfıdır. Bu konuda daha deneyimli olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın kadınlara acil destek konusundaki bilgi ve deneyiminden faydalanılmıştır. Mor Çatı ile 2 ay boyunca yapılan toplantılar ardından Mor Çatı’dan iki kadın Diyarbakır’a giderek KAMER’li kadınlara çalışmalar hakkında bilgi vermişlerdir. Ardından Mor Çatı’nın İstanbul’da düzenlediği gönüllü eğitimi toplantısına katılan KAMER’li kadınlar Acil Yardım

¹⁹ KAMER Vakfı’nın ilkeleri ile ilgili bilgiye vakfın internet adresinden ulaşılabilir. (çevrimiçi) www.kamer.org, Ağustos 2008

Hattı'nda danışmalık yapmak üzere eğitim almışlardır. İlk başvurularını aldıkları Mor Çatı'da 1 haftalık uygulama ardından hazır olduklarına emin olan KAMER'li kadınlar da 1 aralık 1997 günü Acil Yardım Hattı çalışmalarına başlamışlardır.²⁰

Acil Yardım Hattı Projesi dahilinde şiddet yaşadığı gerekçesiyle başvuru yapmak isteyen kadınlar telefonla veya kadın merkezine gelerek yüz yüze görüşme yapabiliyorlar. Başvuranlara kendi istekleri doğrultusunda psikolojik, hukuksal, iş danışmanlığı destekleri veriliyor. Gizlilik esasına dayanan bu programda kadınlar gerekmedikçe gerçek kimliklerini bildirmek zorunda değildirler. Acil Yardım Hattı servisi kadın merkezlerinin açıldığı tüm illerde yapılandırılmıştır.

Bu proje kapsamında çok sayıda kadın yasal haklarını öğrenmek üzere hukuki danışmanlık desteği almış, başvuran her kadın psikolojik danışmanlık servisinden faydalanmış, çalışma olanağı bulunan kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği içine girilerek kadın işçi ihtiyacı olduğunda KAMER'i aramaları sağlanmış ve bu sayede iş danışmanlığı servisine başvuran çok sayıda kadına iş bulunmuştur. Kadın için istihdam alanı yaratmanın öneminin bilincinde olan KAMER kurduğu etkili bağlantılarla iş olanağı sağladığı ve düşük de olsa kendilerine ait paralarını kazanan kadınların kendilerini güvende ve mutlu hissetmelerini sağlamaktadır.²¹

Namus Kisvesi Altında işlenecek bir cinayetin muhtemel kurbanlarından gelen başvurular başvuran her kadının hikayesi ve doğal çevresi ile ilgili özellikleri içinde değerlendirilmektedir. İlk ve acil olarak can güvenliği sağlanmakta kendi tercihleri doğrultusunda ve güven içinde yaşaması için gerekli şartlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu proje için Valilik, SHÇEK, BARO, Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Nüfus Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü, Jandarma ve diğer Sivil Toplum Örgütleri ile işbirliği yapılmaktadır. Bu çalışma halen "Kadınlar Geleceğe Bakıyor" adlı bir proje olarak yürütülmektedir.

b. Çocuklara Hayat Projesi

Başlangıçta çocuk evi projesi olarak başlayan bu proje tamamen bir ihtiyaçtan kaynağını almıştır. Çalışmalara katılmak isteyen ya da Acil Yardım Hattı'na başvuran ve çocuklarını bırakacak güvenilir bir yeri olmayan kadınlar düşünülerek

²⁰ Bora, Günel, a.g.e., s.211

²¹ A.e., s.212

bu projeyi geliştirilmiştir. Bir kreşin varlığının, kadınların görüşme sırasında çocuklarını herhangi bir yere bırakmaları nedeniyle huzursuz olmaları, görüşmeye girmelerinin çocukların sağlığını olumsuz etkilemesi, kadınların çocuklarını bırakacak yerleri olmadığı için çok istemelerine rağmen grup çalışmasına katılamamaları gibi birçok olumsuzluğu ortadan kaldıracağı düşüncesi böyle bir yerin açılması fikri ortaya çıkarmıştır. Böylelikle hem kadınlar açısından engel teşkil eden olumsuz koşullar ortadan kalkmış hem de çocuklarda hedeflenen olumlu değişimler hayata geçmiş olacaktır. Çocuklara güvenilir bir yer sağlanması hem başvuran kadınlar için hem de çalışmaları yürüten kişiler için daha verimli olacağı fikriyle de hareket edilmiştir.

Ve KAMER’li kadınlar, çocukların da birer birey olarak algılandığı, yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrendikleri, özgür hissedebilecekleri, cinsiyetçi bir eğitimin verilmediği, yeterli oyun alanına sahip, ailelerin de dahil olabileceği projelerin yürütüldüğü bir yer açma düşüncesini 1999’un Eylül ayında çocuk evinin açılmasıyla gerçekleştirmiş oldular.²² KAMER’li kadınlar kendi kreşlerini açarak, kadınlık ve erkeklik rollerinin tanınmaya, benimsenmeye başlandığı yaşlar olan erken çocukluk dönemi sırasında uygulanan, cinsiyetçi olmayan, çocuğun katılımcı olmasını, açık olmasını, yaparak, yaşayarak öğrenmesini sağlayan bir eğitim metodu ile bu rollerin bu yaşlarda ters yüz edebileceklerini ve bir çocuk hiç şiddeti tanımadan ya da hiç şiddet yaşamadan büyümüşse eğer, kimsenin kolay kolay ona şiddet uygulatamayacağını düşünüyorlar.

12 çocuk evinde sürdürülen çalışmalarda;

- Çocuğu birey kabul edip, öğrenme sürecinin karşılıklı olduğunu unutmadan; onun yetişkin otoritesinin, tecrübesinin ve bilgisinin karşısında kendini saklamaması ve bu anlamda ona şans vermek,
- Onun zihinsel-duyusal gelişiminin önünü açmak, kendi sorunlarını çözebilme yeteneğine kavuşturmak,
- Hayal dünyasının gelişimine olanak sağlayıp bu gelişimin yaşam gerçeğiyle örtüştürmesini sağlamak,

²² Bora,Günel, a.g.e., s.215

- Dünya kaynaklarının sınırlı olduğu bilgisiyle hareket ederek çevre ve tasarruf bilincini geliştirmek,
- Çocukların yaş grubu farklarını bilincinde olup buna uygun psiko-motor gelişimini sağlamaya uygun etkinlikler vermek,
- Eğitimin örgün ve yaygın olduğu bilgisiyle hareket edip aile katılımını sağlamak
- Onun dış yaşam sürecine donanımlı, hazır katılması için eğitimin yuvayla sınırlı tutulmamasını sağlamak,
- Öz bakım becerilerini kazanmalarını, kendi kendine yetebilir olmalarını sağlamak,
- Okul öncesi eğitimin bir hazırlık olduğu bilgisinden hareketle, onu hayata ve okula hazırlamak hedeflenen ve toplum bireyleri tarafından önemsenmesi istenilen davranışlar olarak belirlenmiştir.²³

c. Kadın Girişimciliği Projesi

KAMER, kadınların bilgi ve finansman kaynaklarına ulaşmasında köprü görevi görmeyi amaçlayan bu proje ile kendi işlerini kurmak isteyen kadınların taleplerine destek olmayı hedefliyor. Ayrıca bu proje ile grup çalışmalarına katılarak ya da Acil Yardım Hattı servislerinden destek alarak geleneksel statülerini fark edip sorgulamış, değiştirmek için çaba harcayan kadınların ekonomik olarak güçlenmeleri, kadın çalışmalarının ekonomik sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kadınların toplumsal katılım süreçlerine katkıda bulunulması sağlanmaya çalışılmaktadır.

d. Kadının İnsan Hakları İçin Bilinç Yükseltme Grup Çalışmaları

Nebahat Akkoç kadınların hakları, yaşadıkları konusunda bilinçlenmeleri, dayanışma ve paylaşım içinde olmalarını sağlayan bu çalışmalara KAMER kurulmadan önce başladıklarını belirtiyor. Akkoç bu çalışmanın ilk önce KAMER'in kurulmasında görev alan 12 kadının çalışmayı uygulamak üzere eğitim alıp grup kolaylaştırıcılığını gerçekleştirebilecek bilgi ve beceriye sahip olmalarıyla başladığını ekliyor. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin tüm illerinde gerçekleştirilmekte olan bu çalışmalar her hafta 2 grup kolaylaştırıcısının yer aldığı 15-20 kişilik kadın grubuyla 14 hafta süresince yapılan grup çalışmaları öncesinde hazırlık toplantıları gerçekleştiriliyor. Bu toplantılarda grubun amacı, grup kuralları, çalışma programı ve

²³ (çevrimiçi) www.kamer.org, Ağustos 2008

toplantı konuları belirleniyor ve her biri 3–4 saat süren haftalık toplantılar başlıyor. Grup çalışmalarında, talepler doğrultusunda konuları belirleyip bu konular üzerine bilgi toplayarak metinler hazırlayan KAMER taleplere cevap verecek şekilde hazır olmayı hedefliyor. Ve bu çalışmalar sonunda da katılımcı kadınlar arasından grup kolaylaştırıcılığı yapabilecek ve bunun için istekli olan kadınları tespit ederek grup çalışmasının yaygınlaşması sağlanıyor.²⁴

Yukarıda da belirtildiği gibi toplantılar; Tanışma, İhtiyaç Saptaması ve Grup Kurallarının Belirlenmesi, Kadının İnsan Hakları, Anayasal Haklar, Medeni Kanun, Aile İçi ve Aile Dışı Şiddet, Cinsellik, İletişim, Kadının Ekonomik Hakları, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kız Çocuğun Eğitimi, Feminizm ve Kadın Örgütlenmesi, Ayrımcılık gibi konularda gerçekleştirilmektedir.

Kadınların geleneksel kurallar çerçevesinde sürüp giden statülerini fark edip, sorgulamalarını değiştirmek için direnç ve yöntem geliştirmelerini hedefleyen grup çalışmaları ile kadınların bireysel, toplumsal, ekonomik ve yasal anlamda güçlendirilmesi ve toplumsal olarak cinsiyet eşitliği anlamında yeni bir bilinç gelişmesi sağlanmaktadır.²⁵

Bunun haricinde grup çalışmalarına katılan kadınların her biri hayatlarında çok önemli değişiklikler gerçekleştiğini düşünüyorlar. Birey olduğunu hissetmek, haklarını öğrenip hakları için mücadele etmek, şiddetin kapsamını tanımlayabilmek, yaşanan şiddete karşı durmak, gelenekleri sorgulamak, kız çocuklarına karşı tavır değişikliği, iş hayatına atılmak, yargılamadan dinlemeyi öğrenmek, kadın çalışmasının önemini kavramak bu grup çalışmalarının bireylerde yarattığı değişikliklerden, bireylere getirdiği kazanımlardan, kadınlara sağladığı faydalardan bazılarıdır.²⁶

2. Namus Adına İşlenen Cinayetleri Önleme ve Toplumsal Duyarlılık Yaratma Projesi

Bu proje Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde namus cinayetlerine kurban gitmesi muhtemel kadınların hayatta kalmalarını sağlamak üzere metotlar geliştirilmesi gerekliliğinden doğmuştur. Proje, yeni bir yerde, yeni bir yaşam

²⁴ Bora, Günel, a.g.e., s.209-210

²⁵ (çevrimiçi) www.kamer.org, Ağustos 2008

²⁶ A.e., s.210

sunmak, güven içinde yaşanabilecek bir ortam hazırlamak, önceden öldürülmüş kadınların dava sürecini takip etmek gibi istekler doğrultusunda şekillenmiştir.

Proje kapsamında; her ildeki kadın merkezlerinde namus adına işlenen cinayetlerle ilgilenecek en az 3 kişilik bir birim oluşturmak, resmi ve sivil toplum örgütlerinden oluşan bir koordinasyon kurulu oluşturmak, konuyu gündeme getirerek toplumsal duyarlılığı arttırmak gibi kalıcı yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır.²⁷

Kadının ikincil konumunu korumak için konulmuş olan belli kurallar, ölçüler vardır ve bunların her biri “namus” sayılmaktadır. Bu proje de bu kurallar ve ölçülerin kadın hayatındaki etkileri, namus cinayetleriyle bağlantıları, bu cinayetlerin hangi sürelerde kim tarafından işlendiği gibi konulara dair veri toplamak amacıyla oluşturulmuştur.

KAMER’li kadınlar deneyimlerine dayanarak namusu; erkek egemen düşünce sisteminin kadının ikincilliğini korumak ve kadın erkek eşitliğini ortadan kaldırmak amacıyla konmuş olan ölçüler olarak tanımlıyorlar.

Bu ölçülere uymayan kadının namussuz olarak kabul edilmesi ve cezalandırılması gerektiği düşünülmektedir. Kadının namussuzluğu nedeniyle saygınlığını yitiren, fakat kadının öldürülmesiyle eski saygınlığına kavuşma şansı yakalayan aile için, kadının yaşamını sürdürmesi önemini yitirir.

KAMER namus adına işlenen cinayetleri önlemek için yeni yöntem ve teknikler geliştirmek üzere bu projeyi başlatmıştır.

Projenin hedef kitlesi “namus” cinayetine kurban olma tehlikesi altında yaşayan kadınlar, kurban adaylarının aileleri ve çevreleri, aile üzerindeki etkili kişiler, kurum ve kuruluşlardır.

Bu proje, çalışmalarına 1997 yılında başlayan Acil Yardım Hattı’na yapılan başvurularda ortaya çıkan ihtiyaçtan kaynağını almıştır. Başvuru sahibi kadınlardan birinin namus adına öldürülmesi olayından çok etkilenen KAMER, Acil Yardım Hattı’na ölüm tehlikesiyle başvuran kadınlar için farklı teknik ve yöntemler izlenmesi gerektiğine karar vermiştir. Ve buradan yola çıkarak kadına karşı şiddetin en uç uygulamalardan biri olan namus adına işlenen cinayetlere karşı, 01.01.2003 tarihinde bu proje ile, doğrudan ve ayrıntılı bir mücadele başlatmıştır. Başvuran

²⁷ KA-MER, “Keşke” Dememek İçin: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2004 Raporu, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2005, s.21

kadınlardan her birinin “namus” adına işlenecek bir cinayetin kurbanı olabileceği düşünülerek hareket edilmektedir.

KAMER’li kadınlar projenin amacının; “kültür ve geleneklerin kadının yaşam hakkını tehdit eden uygulamalarına karşı mücadele etmek ve bu tür olaylara müdahaleler sırasında konu ile ilgili bilgi edinmek, ayrıca çeşitli kişi, kurum ve kuruluşları harekete geçirerek konu ile ilgili toplumsal duyarlılık yaratmak” olduğunu belirtiyorlar.²⁸

Nebahat Akkoç bu proje ile yaptıkları en önemli şeyin alıştıkları şeyleri sorgulamak olduğunu söylüyor. Gündelik hayatımızda artık sıradanlaşan, neredeyse görünmez olan, içselleştirdiğimiz şiddet, bize ezberletildiği ve alıştırıldığı gibi yaşamak, sadece bizden isteneni görüp duymaya alışmış olmak bunlardan bazıları. Yapılması gereken en önemli şeyin ise doğduğumuz günden beri sistem tarafından şekillenen dil ve davranışlarımızı değiştirerek kültürel bir dönüşüm yaratmak olduğunu söylüyor. Amaçlarının ise namus adına işlenen cinayetlerin nedenlerine, şekillerine, sonuçlarına ve çözüm yollarına tüm boyutlarıyla eğilmek ve bu kapsamda elde edilen verileri paylaşmak, bu paylaşım ile her biri birer yargısız infaz olan namus cinayetleri ile ilgili toplumsal duyarlılık yaratmak ve elbirliği ile kalıcı çözümler üretebilmek olduğunu ekliyor.²⁹

Başlangıçta 12 olarak hedeflenen fakat 6’sına ulaşılabilen her ilden bir kişinin projeye ekibine dahil olmasıyla proje ekibi oluşturulmuştur. 2003 yılında projenin yürütüldüğü iller; Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Bingöl, Hakkari ve Mardin illeri olmuştur.

Proje ekibinde yer alan kadınların rolü ölüm tehdidi altındaki kadınlara ulaşarak onların KAMER’e yönlendirilmesini sağlamaktır. Ekibe dahil olan kadınların “Kadının İnsan Hakları Bilinç Yükseltme Grup Çalışmaları”na katılmış olması, kadın bakış açısına sahip olup kadından yana tavır alması ve çalışmanın doğurabileceği riskleri gönüllü olarak göze alması gerekmektedir.³⁰

²⁸ KA-MER, **Alışmayacağız: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2003 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2004, s.17

²⁹ **A.e.** , s.7

³⁰ **A.e.** , s.19

Proje ekibi projeyi tanıtmak, işbirliği sağlamak ve toplumsal duyarlılık yaratmak amacıyla, ulusal ve uluslar arası düzeyde, bir takım kurum ve kuruluşlarla temasa geçmiştir. Bu süreç boyunca;

- Diyarbakır valiliğinden destek alındı,
- Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Beyin Cerrahi ve Psikiyatri Servisi ile işbirliği yapıldı,
- Diyarbakır Ticaret Odasından ilaç desteği sağlandı,
- Kimliği olmayan kadınlara kısasa sürede kimlik çıkarılmasını sağlamak amacıyla Nüfus Müdürlüğüyle ortak bir çalışma yürütüldü,
- Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi ile işbirliği yapıldı,
- Diyarbakır Emniyet Müdür Yardımcısı ile görüşülüp desteği alındı,
- Sağlık Müdürlüğü ile işbirliği yapıldı,
- Diyarbakır Devlet Hastanesi Başhekimliği ile görüşüldü ve işbirliği yapıldı,
- Diyarbakır Barosu ile ilişki kurarak muhtemel kurbanların hukuki destek almaları sağlandı,
- Bir başvuru kapsamında Mardin, başka bir başvuru kapsamında da Urfa Valiliği ile görüşüldü,
- Diyarbakır’da faaliyet gösteren kadın kuruluşlarıyla görüşmeler yapıldı ve ortak çalışma gerçekleştirildi,
- Yerel ve ulusal düzeyde basın-yayın kuruluşlarıyla iletişime geçilerek projenin tanınması sağlandı,
- Uluslararası düzeyde; Amerika, Almanya, İsveç, İsviçre ve Fransa’da gazeteler ile görüşme yapıldı, Kanada Toronto Üniversitesi’nden Aysel Sever’le görüşme yapıldı, bir Alman televizyonu için KAMER’i ve projeyi tanıtıcı belgesel çekildi, Almanya-Berlin İşkence Tedavi Merkezi ile ve bireysel düzeyde görüşmeler yapıldı,
- Olaya dahil olan ve aile içinde etkili olabilecek kişi ve topluluklarla görüşmeler yapıldı,³¹
- “Kadına Yönelik Şiddet ve Namus Cinayetleri” konulu aktivistlerin, akademisyenlerin, kişi ve kurumların katıldığı 4 toplantı ile namus adına işlenen cinayetler gündeme getirildi, başvurular sırasında gerçekleştirilen bağlantıların nasıl

³¹ A.e. , s.20

kalıcı mekanizmalar haline getirilebileceği ve çözüme yönelik neler yapılabileceği gibi konular tartışıldı.

a. Proje Kapsamında Edinilen Kazanımlar

(1) 2003 Yılı

2003 yılı boyunca yürütülen proje değerlendirme çalışmaları kapsamında başvuru sahiplerinin profili, elde edilen olumlu ve olumsuz sonuçlar, yaşanan ve öngörülen riskler, yapılan tespitler ve kalıcı çözüme yönelik kısa ve uzun vadeli öneriler değerlendirilmiştir. Değerlendirme; proje ekibinin kendi içinde, Hacettepe Üniversitesi'nde çalışan 4 kişilik bir antropolog ekibi ve kadının insan hakları savunucuları ile birlikte olmak üzere 3 aşamada gerçekleştirilmiştir.

Değerlendirme sonucunda; namus gerekçesiyle işlenecek bir cinayete kurban gitme tehlikesiyle başvuru yapan kadınlardan oluşan, yaşları 15 ila 50 arasında değişen 23 başvuru sahibinin 7'sinin bekâr, 16'sının evli olduğu, evli olanların ise 7'sinin dini, 9'unun resmi nikâhlı olduğu tespit edilmiştir.

Başvuru sahiplerinin 6'sından kesin sonuç alınarak ailelerinin yanında yaşamaları sağlanmıştır. Başvuru sahibi 5 kadın yeni bir ilde, yeni bir hayat kurmuştur. 2003 yılının sonunda 6'sı halen sığınma evinde kalmakta, 4'üyle ise görüşmeler sürmektedir. Biri 35 diğeri 16 yaşlarında 2 kadın ise yaşamlarını yitirmiştir. 35 yaşındaki Şemse Allak evlilik dışı hamile kalarak aile namusunu kirlettiği gerekçesiyle ailenin erkek fertleri tarafından taşlanarak öldürülmeye çalışılmıştır. Öldü sanılıp bırakılan Şemse jandarmalar tarafından bulunmuş ve Dicle Üniversitesi Beyin Cerrahi bölümüne getirilmiş,uzun süre komada kalmış ancak başından aldığı ağır darbeler sonucu 7 aylık bir mücadele ardından hayatını yitirmiştir.³²

Ölümlle sonuçlanan ikinci olayda ise tecavüz sonucu hamile kalan 16 yaşındaki Kadriye Demirel de tüm çabalara rağmen başından aldığı ağır darbeler nedeniyle kurtarılamamıştır.³³

Başka infaz sebepleri ise; kocaya ya da ailenin erkeklerine hizmette kusur etmek, erkeklerin şiddet içeren davranışlarına karşı koymak, evden dışarı çıkmak, kentten gelmiş kadının köy geleneğine göre giyinmeyi reddetmesi, konuştuğu her erkekle

³² A.e. , s.25

³³ A.e. , s.38

ilişkisi olduğu suçlamalarına karşı gelmek, tacize sebebiyet vermek, yüksek sesle konuşmak, gülmek, ailenin kararıyla evlenmeyi reddetmek, boşanmaya kalkmak, başka bir erkek ile konuşmak.³⁴

Bir yıl boyunca yaşananlar değerlendirilip bir takım risk ve tedbirler konusunda;

-Başvurucu KAMER'e gelir gelmez SHÇEK, mahalle karakolu ve Valilik İnsan Hakları Koordinasyon Birimi'nin bilgilendirilmesi ve sürecin hızla işlemesi açısından bilgi formu hazırlanması,

-Tehlike oranına bakılmaksızın, gerekli tedbirler alınmadan başvuru sahibi ile dışarı çıkılmaması,

-Başvuru sahibi kadınların yakınlarına konu ile ilgili hiçbir bilgileri yokmuş gibi davranılması,

-Başvuru sahibinin il dışına polis desteği ile götürülmesi,

-Sığınma evi talebinde bulunan kadınların SHÇEK'e gönderilmesi,

-Başvuru sahibinin mümkün oldukça proje ekibinde yer alan kadınların kimlik bilgilerine ve telefonlarına ulaşmasının engellenmesi gibi birtakım gereklilikler ortaya çıkmıştır.³⁵

Çalışmanın sonunda namus adına işlenen cinayetlerin son bulması ve sorun için kalıcı çözümler üretmek adına;

a) Muhtar, imam, öğretmen ve sivil toplum kuruluşlarının yürüteceği ortak çalışma ile nüfusa kayıtlı olmayan kadınların kaydedilmelerinin, resmi nikahın teşvik edilmesinin, tüm işlemlerde hızlandırılmış ve kolaylaştırılmış yöntemlerin uygulanmasının sağlanması,

b) Dilden kaynaklanan iletişim zorluklarını aşmak adına Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun Kırmanca ve Zazaca anlatıldığı video kasetlerin hazırlanmasının, bu kasetlerin her köy muhtarına dağıtılarak köyde izlenmesinin sağlanması,

c) Namus adına bir cinayet işleneceğine ilişkin duyum ve şüphe anında muhtar, imam ve öğretmenlerin olaya müdahale etmelerinin, edemiyorlarsa suç duyurusunda bulunmalarının ve can güvenliği olmayan kadının korunmaya alınmasının sağlanması,

³⁴ A.e. , s.47

³⁵ A.e. , s.45

- d) Ölüm tehlikesiyle bir kurum ya da kuruluşa sığınmış kadınlar için sığınaklarda kontenjan ayrılmasının, SHÇEK personelinin kadını kararından vazgeçirmeye ya da kadına zorla bir şey kabul ettirmeye çalışmamasının sağlanması,
- e) Okuma yazma oranının arttırılması için köyler için de okuma yazma kurslarının planlanmasının, kadın okula gelemiyorsa kursların köy evlerinde yapılmasının sağlanması,
- f) Şiddetsizlik kültürünün inşasında en önemli dönem olan erken çocukluk dönemine yönelik çalışmaların teşvik edilmesi gibi önlemlerin hayata geçirilmesi gerekmekte olduğu sonucuna varılmıştır.³⁶

(2) 2004 Yılı

2004 yılı boyunca namus cinayetine kurban gitmesi muhtemel, 25'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden, 6'sı yurtdışından olmak üzere 31 kadının başvurusu alınmıştır.

Türkiye'den yapılan başvuruların sahibi 25 kadından 6'sının aileleri ile ilişkiye geçilerek ailelerinin yanında yaşamaya devam etmeleri, 7'sinin ise yeni bir ilde yeni bir yaşama başlamaları sağlanmıştır. Kalan 12 başvuru sahibi kadın ise 2004 sonunda halen yerleştirildikleri sığınma evlerinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

Başvuru sahiplerinin 13'ü bekar, 18'i ise evlidir. Evli olanların 8'i dini, 8'i ise hem dini hem resmi nikahlıdır. 2 kadın ise evlilik şekilleri hakkında bilgi vermemiştir. 2003 ve 2004 yıllarının verileri birlikte değerlendirildiğinde Acil Yardım Hattına ölüm tehlikesiyle başvuran kadınların %48'inin sadece dini nikahlı olduğu gözlemlenmiştir.³⁷

Yine iki yılın verileri değerlendirildiğinde 54 kadının 15'inin hiç okula gitmemiş ve okuma yazması olmayan, 8'i ise okula gitmeyip, dışardan okuma yazma öğrenmiş kadınlardır. Genellikle bu kadınların problemlerini çözmekte sıkıntı yaşanmıştır. Aynı durum ilkokul mezunu olan 16 kadın için de geçerliken, lise mezunu olan başvuru sahiplerinin kendi doğal çevreleri içinde yaşamalarını ya da yeni bir yaşam kurmalarını sağlamanın daha kolay olduğu gözlemlenmiştir. Dil bilmeyen kadınların

³⁶ A.e. , s.48-49

³⁷ KA-MER, “Keşke” Dememek İçin: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2004 Raporu, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2005, s. 66

ise en fazla uğraş gerektiren başvurular olmasının nedenleri; dil bilmedikleri için seyahat etmeyi ya da sığınma evine gitmeyi kabul etmemeleridir.

Nebahat Akkoç bu gözlemi değerlendirirken gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun kadına yönelik şiddetin her ülkede yaşanan evrensel bir sorun olduğunu ancak kadınların yaşadığı ortamın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına göre kadınlara karşı işlenen suçların nitelik ve nicelik açısından farklılık gösterdiğini vurguluyor ve bu nedenle cinsiyet ayrımından uzak bir eğitimin önemini tekrar tekrar vurgulamak gerektiğine inandığını söylüyor.³⁸

Başvurular sonucu alınan sonuçlar ise şöyle;

Kadınların talepleri doğrultusunda hareket ederek kadınlara yaşam güvencesi sağlanmış, 2004 yılı sonunda, her iki yılın da verileri değerlendirildiğinde 24 kadın için kesin sonuç alınmıştır. Bu 24 kadının 12'si ailesi yanında yaşamaya devam etmek istedikleri için kendi istekleri doğrultusunda aileleriyle görüşülerek destek alınmaya ve toplumsal baskı azaltılmaya çalışılmıştır. Ve talepleri aileleriyle yaşamaya devam etmek olan 12 başvuru sahibinin kendi doğal çevrelerinde yaşamaları sağlanmıştır.

İçinde bulundukları aile içi durumun düzelme ihtimali olmadığını düşündükleri için yaşamlarını sürdürdükleri yerden ayrılmak ve yeni bir hayat kurmak isteyen diğer 12 kadının ise bu talepleri dikkate alınarak yeni bir şehirde yeni bir yaşam kurlmaları sağlanmıştır.³⁹

“Keşke Dememek İçin” isimli bu raporda KAMER’li kadınlar, keşke dememek için kadına yönelik şiddetin en ağır biçimi ve her biri birer yargısız infaz olan bu cinayetleri işleyenlere, azmettirenlere ve onaylayanlara hiçbir gerekçe göstermeden karşı çıkılması gerektiğini belirtiyorlar.

Kadın ve ailenin yaşadığı toplumsal baskılar, çocuk yaştaki erkeklerin cinayeti işleyenler olmaları gibi durumların yarattığı “ama”lar durumun sorunsallaştırılması sürecinde problem yaratmaktadır.

Söz konusu olanın bir kadının yaşaması ya da ölmesi gibi ciddi bir konu olduğunun ve “ama”ların sorunu maruz göstermeyeceğinin farkında olmanın önemini vurguluyorlar.

³⁸ A.e., s.67

³⁹ A.e., s.69

(3) 2005 Yılı

2005 yılında KAMER adına sevindirici gelişmeler meydana gelmiştir. Diyarbakır’da bir sığınma evi açılmış, yine Diyarbakır ve Mardin’de muhtemel bir namus cinayetine müdahale edecek “Acil Müdahale Ekibi” oluşturulmuş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da her ile bir kadın merkezi açılması konusunda gelişmeler kaydedilerek 9 yeni kadın merkezi açılmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında “Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri” konusunda çalışmak üzere bir komisyon kurulmuş ve cinayet işleyen ve azmettirenin ağır cezalar aldığı yeni TCK uygulanmaya başlanmıştır.⁴⁰

2005 yılı boyunca 13 ilde çalışmalar yürütülmüş, bu çalışmalar sonunda da her ilin ortak görüşü doğrultusunda;

- Bu illerin her birinde birer kadın merkezi açılması,
- Her merkezin tam zamanlı iki çalışanın olması,
- Merkezlerde yürütülen projelere destek olabilecek gönüllülerin olması,
- İl örgütlenmelerinin tamamlanması ardından, bir yandan taban çalışmaları devam ederken bir yandan da ilçelerle çalışmaların başlatılması,
- Örgütlenmenin aynı şekilde ilçelerden de köylere yayılması,
- Böylelikle her kadının olası bir şiddet ya da cinayet tehlikesinde başvurabileceği bir yerin olmasının sağlanması gibi ihtiyaçların ortaya çıktığı görülmüştür.

Her kadına ulaşılması ihtiyacını karşılamak üzere uygulanan “Her Kadına Bir Fırsat” projesi kapsamında 23 ilde açılması öngörülen kadın merkezleriyle her ilin kendi içinde yaygın ve etkili çalışmalar yürütmesi sağlanmış olacaktır.

KAMER 2005 yılı içerisinde namus cinayetlerini önlemeye yönelik projelerine ulusal ve uluslararası destek sağlamak için pek çok çalışma yürütmüş, uluslararası bağlamda birçok ülkede, ulusal bağlamda ise birçok ilde tanıtım ve duyarlılık yaratma çalışmalarını sürdürmüştür. Namus kisvesi altında işlenen cinayetlere ilişkin pek çok gazete, radyo ve televizyon kanalıyla görüşmeler yapılmış, sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapılmış, resmi kurum temsilcileri ile görüşülmüş, konferanslara katılmıştır.⁴¹

⁴⁰ KA-MER, **Suçlu Kim?: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2005 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2006, s.13-14

⁴¹ A.e., s.32

“Namus Kisvesi Altında İşlenen Cinayetler” kampanyasının tanıtımı, işleyişi ve değerlendirilmesi amacıyla bir takım toplantı serileri gerçekleştirilmiştir. 2004 yılının sonunda yapılan ilk seri toplantılar kampanyanın tanıtımını yapıp yerel yönetimlerin, resmi kurum ve kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının duyarlılığını arttırmak ve kampanyaya katılımlarını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılar aynı zamanda çalışmalar sürecinde ilişki içinde olması muhtemel kuruluşların birbirlerini tanımasını da sağlamıştır. Toplantılar sırasında kampanyanın mümkün olduğu kadar fazla destekle yürütülmesinin önemine ve yeni işbirliklerinin önemine vurgu yapılmış, muhtemel kurbanların başvurularından sonra yaşanan aksaklıklara dikkat çekilmiş ve namus kisvesi altında işlenen cinayetler ile ilgili çalışmalar ve hedefler değerlendirilmiştir.

Toplantı sonucunda acil durumlarda işbirliği sağlanmak üzere Kadın Kuruluşları, Valilik ve Belediyeler, SHÇEK İl Müdürlüğü yetkilileri, Baro ve Sağlık Kuruluşları, Müftülükler, Emniyet ve Jandarma’dan oluşan “Acil Müdahale Ekipleri”nin oluşturulmasına karar verilmiştir. Katılımcı kurumlardan birer temsilci seçilerek ekip oluşturuldu. Ölüm tehlikesiyle katılımcı kurum ya da kuruluşlara başvuran kadınlara acil destek sağlanabilmesi amacıyla, toplantı sırasında Acil Müdahale Ekibi’nde yer alacak kişilerin telefon numaralarının olduğu bir liste katılımcılara dağıtıldı.

İkinci seri toplantılarda ise ilk toplantılarda alınan kararlar doğrultusunda hazırlanmış olan kampanya metni katılımcılara sunularak bir değerlendirme yapılması istendi. Toplantılar sırasında kampanya malzemesine ortak anlayışı yansıtan son şekli verildi ve kampanya başlatıldı.⁴²

Başlangıçta iki ille sınırlı kampanya kişi ve kuruluşların duyarlılığı sayesinde, Şanlıurfa, Adıyaman, Kars, Siirt, Bingöl gibi illere de yayıldı. Görsel materyalle desteklenen proje kapsamında şehre posterler asıldı, film ve radyo spotu hazırlandı.

Posterler asıldıktan sonra alınan tepkilerde insanlardan; bunun ne ile ilgili olduğu, kimin hazırladığı, namus cinayetinin ne demek olduğu, bu kampanyanın olası cinayetleri önleyip önlemeyeceği, bu sorunun nasıl çözümleneceği, bu cinayetlerin önlenmesinde kişilerin neler yapabileceğine ilişkin soruların geldiği tespit edilmiştir. İşlenen cinayetler konusunda duyarlı olan kişilerin artık bu cinayetlerin işlenmemesi

⁴² A.e., s.36-37

gerektiği, kimsenin yaşam hakkının gerekçesi ne olursa olsun elinden alınamayacağı gibi tepkiler gözlemleyen KAMER kampanyanın şehrin ve bölgenin her yerine yayılması için çalışmalarını sürdürmüştür. Kampanyanın sonunda hazırlanan anket sonucunda farkındalık oranının %2 oranında arttığı belirtiliyor.

2005 yılı boyunca Acil Yardım Hattına, namus cinayeti kaynaklı ölüm tehlikesiyle 31 kişi başvurmuştur. Başvuran 31 kişinin, 16'sında kesin sonuç alınmıştır. Bu 16 kişiden 9'unun aileleriyle iletişime geçilerek sorun çözülmüş ve kadınların kendi talepleri doğrultusunda ailelerinin yanında yaşamaya devam etmektedirler. 7'si ise yeni bir yerde yeni bir hayat kurmuştur. 2005 yılı sonunda başvuru sahibi 10 kadın halen sığınma evinde kalmakta, 3 kadınla görüşmeler devam etmekte, can güvenliği sağlanarak istediği yere gönderilen 2 kadın başvuruyla ise bağlantı sağlanamamaktadır.⁴³

Başvuran 31 kadından 17'si okula gönderilmemiş olmalarından kaynaklı olarak Türkçe'yi çok az ya da hiç konuşamamaktadır.

Başvuru sahibi 14 kadın "Acil Müdahale Ekibi" üyesi olan kurum ve kuruluşlarca KAMER'e yönlendirilmişlerdir.

Son üç yılın bir değerlendirilmesi yapıldığında; başvuran 85 kadından 62'sinin sorununa kalıcı çözümler üretilmiştir. Bu kişilerden 48'i kendi istekleri doğrultusunda ailelerinin yanında yaşamayı sürdürmektedirler. Kendi doğal çevresinde yaşamını sürdürme olanağı bulan kadınların kendilerini destekleyen bir akrabalarının muhakkak olduğu, ablası, babaannesi tarafından desteklenen kadınlar olduğu gibi, dayı, hala, amca ya da kuzenler tarafından desteklenen kadınların da olduğu gözlemlenmiştir.

2003 yılında hayatını kaybeden Şemse Allak ve Kadriye Demirel dışında hayatını kaybeden bir kadın olmamıştır.

Üç yılın sonunda edinilen deneyimlerden hareketle kalıcı yöntemler geliştirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Bu yöntemler; her il ve ilçede kadınların şiddetten kurtulmak için gerekli desteği alabilecekleri merkezlerin kurulması, merkezler aracılığıyla söz konusu illerde kurum ve kuruluşlarla ortak çalışılması, 2005 yılı

⁴³ A.e., s.75

sonunda Diyarbakır ve Mardin’de faaliyet gösteren “Acil Müdahale Ekibi” projesinin her ilde uygulanmasının sağlanması gibi yöntemlerdir.⁴⁴

KAMER sorun gidermek için gerçekleştirilecek eylemlerde başvuru sahibinin talebine göre farklı yollar geliştirmiştir.

Kadın sığınma evine gitmek istiyorsa;

-Öncelikle güvenliğini sağlamak amacıyla başvuru polise bildirilir,

-Nüfus cüzdanı yoksa Nüfus Müdürlüğü ile iletişime geçilir ve acilen bir nüfus cüzdanı edinilir,

-Sağlık problemi var ise tedavi başlatılır,

-Avukata vekalet vermesi sağlanır,

-Gerekli görüldüğü durumda savcılığa suç duyurusunda bulunulur,

-SHÇEK bünyesindeki sığınma evlerine ya da mevcut bir sığınma evine başvurusu yapılır,

-Yol gideri karşılanarak polis eşliğinde gideceği yere gitmesi sağlanır.⁴⁵

Kendi doğal çevresinde yaşamayı tercih eden kadınlar için ise;

-Başvuru sahibine psikolojik destek verilir,

-Aile ile iletişim kurabilecek kişilere ulaşılmaya çalışılır ve bu kişiler araştırılır,

-Gerekli girişimlerle aile üzerindeki baskı giderilmeye çalışılır,

-Kadının güvencede olduğuna emin olduktan sonra kadın talebi dikkate alınarak ailesinin yanında yaşaması sağlanır,

-Olası bir olumsuzluk yaşanması durumunda müdahale edebilmek adına avukata vekalet verilmesi sağlanır.

(4) 2006 Yılı

2006 yılında da KAMER tarafından, namus kisvesi altında işlenen cinayetlere kurban gitmesi muhtemel kadınlara destek olmak ve bu cinayetleri önlemek adına kalıcı yöntemler geliştirmeyi hedefleyen bir proje gerçekleştirilmiştir. Doğal karşılanan namus cinayetlerinin aslında her birinin birer yargısız infaz olduğu bilincini yaymak gerekliliğiyle doğan, “Kadınlar Geleceğe Bakıyor” isimli bu projenin amaçları; bu tür cinayetlere müdahale edip tehlike altındaki kadınlara güvence sağlamak, toplumsal duyarlılık oluşturmak, ulusal ve uluslararası mekanizmaları harekete

⁴⁴ A.e., s.79

⁴⁵ A.e., s.81

geçirmek, Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerin uygulanması için zemin oluşturmak, namus cinayetlerine karşı mücadele için illerde koordinasyon kurulları gibi kalıcı yapılar kurmak, namus kisvesi altında işlenen cinayetleri engellemek adına geliştirilen resmi politikaları etkilemek.⁴⁶

Önceki senelerde de olduğu gibi bu projede de kadınların talepleri dikkate alınarak kalıcı çözümler üretilmeye önem verilmiştir. Kadınların istekleri doğrultusunda ya yeni bir hayat kurmaları sağlanmış ya da kendi toplumsal ortamlarında güven içinde yaşamalarını sağlayacak koşullar geliştirilmiştir. Ayrıca namus kisvesi altında işlenmesi muhtemel cinayetlerin engellenmesi için; kadın merkezlerinde namus kisvesi altında işlenecek cinayetler konusunda çalışacak sürekli birimler oluşturmak, sivil ve resmi kuruluşları kapsayan ve sürekliliği olan koordinasyon kurulları oluşturmak, konuyu mümkün oldukça çok yerde gündeme getirip duyarlılık ve destek sağlamak, uluslararası sözleşmeler ve yasalardan doğan hakların kullanımı konusunda bilinç yaratmak, namus kisvesi altında işlenen cinayetlerle ilgili veri tabanı oluşturmak gibi kalıcı yöntemler oluşturulması da önem verilen diğer bir konudur.⁴⁷

2006 yılında başlayan “Kadınlar Geleceğe Bakıyor” projesi kapsamında tam zamanlı çalışabilecek 42 kadından oluşan proje ekibi iki ayrı yöntemle desteklendi. Bunlardan biri proje ekibinin kendi içinde gerçekleştirdiği deneyim ve bilgi paylaşımına dayanan eğitim faaliyetleri, diğeri ise dışarıdan uzmanların desteğiyle gerçekleştirilen eğitim faaliyetleridir. Bu faaliyetler projenin tanıtılması, her ildeki resmi ve sivil kuruluşlarla ilişki geliştirilmesi, başvuru ve sonrası sürecinin hızlı işleminin sağlanması gibi amaçlara ulaşılması açısından büyük bir önem teşkil etmektedir.

Projenin yürütüldüğü illerde resmi ve sivil kuruluşlarla bağlantı kurularak şiddet yaşayan kadınların zamanında destek almalarını sağlamak amacıyla kadın kuruluşları, valilikler, belediyeler, SHÇEK İl Müdürlükleri, baro, sağlık kuruluşları, müftülükler, emniyet ve jandarma ile koordinasyon kuruldu. Yetkililerle bağlantıya geçilerek yaklaşık 350 kişiyle görüşmeler yapıldı.

⁴⁶ KA-MER, **İstersek Biter: Namus Adına İşlenen Cinayetler 2006 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2007, s. 35,36

⁴⁷ A.e., s.37

Ayrıca 4 Temmuz 2006’da yürürlüğe giren Başbakanlık Genelgesiyle kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerine karşı alınacak önlemler konusunda ilgili kurumlara yetki ve sorumlulukları bildirilmiştir. Bu genelge, yasal bir yaptırımı olmasa da, tüm sivil ve resmi kurumlara cinsiyetler arası eşitlik ilkesinin benimsenmesi konusunda öneride bulunmaktadır.

Genelgeyle kadınların şiddet durumunda destek almalarına ve varolan haklarını kullanabilmelerine yönelik çalışmalar dahilinde kurumlara yeni sorumluluklar verilmiştir. Ayrıca bu doğrultuda sivil kuruluşların ve kamu kurumlarının koordinasyonlu bir biçimde çalışmaları öngörülmektedir.

Bu kapsamda Diyarbakır’da, valilik, kaymakamlıklar, halk eğitim müdürlükleri, jandarma, muhtarlar, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Dicle Üniversitesi ve KAMER’in katılımıyla düzenlenen toplantıda birtakım kararlar alınmıştır. Bu kararlar doğrultusunda; ilçelerde resmi kurum ve sivil kuruluşların katılımıyla, ilçe koordinasyon kurullarının oluşturulması ve bu koordinasyonlar tarafından köylerde çalışmalar başlatılması kararları alınmıştır.

Böylelikle KAMER’in de projesine dâhil olan koordinasyon kurulu Diyarbakır’ın Çınar ilçesinde oluşturulması amacıyla düzenlenen atölye çalışmalarına; SHÇEK İl Müdürü, Dicle Üniversitesi Psikiyatri Bölümü, İlahiyat Fakültesi akademisyenleri, KAMER çalışanları, Psikolog Jülide Aral, Çınar Kaymakamı, Jandarma, Emniyet Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Milli Eğitim Müdürü, Halk Eğitim Müdürü, öğretmenler, sağlık personeli, eczacılar, toplum lideri konumundaki bireyler, muhtarlar, müftüler ve imamlar katılmıştır. Toplantı sonunda “Acil Müdahale Ekibi” oluşturulmuş ve diğer illerde de bu doğrultuda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.⁴⁸

2006 yılında da namus cinayetlerinin önlenmesi doğrultusunda bazı kazanımlar elde edilmiştir. 2006 yılı içerisinde programın uygulandığı iller dışında yer alan Tunceli, Erzincan, Ağrı, Gaziantep, Kilis, Muş, Ardahan, Iğdır illerindeki kadın merkezleri ile bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirilerek bu illerin de programa dâhil olması için çalışmalar başlatıldı. Yapılan etkinlik ve toplantılara 2500’den fazla kişi katıldı. Medya aracılığıyla yapılan tanıtımların da etkisiyle geniş kitlelere ulaşıldığı görüldü.

⁴⁸ A.e., s.45

Böylelikle Türkiye'nin farklı illerinden ve yurt dışından alınan destekle bir takım işbirlikleri gerçekleştirildi.

Bu işbirliklerinin yanı sıra iletişim kurulan sivil ve resmi kuruluşlarla da ortak çalışmalar yürütülerek bu kuruluşlara mensup bireylerin duyarlılık kazanmaları sağlanmış ve bu mekanizmaların desteği alınmıştır. Valilikler kadınlar için kullanılmak üzere fonlar ayırmış ve çalışanlarını kadınlarla ilgili işlemleri kolaylaştırmaya teşvik etmişlerdir. SHÇEK, nüfus müdürlükleri, muhtarlıklar gibi kurumlarda da ortaya çıkan aksaklıklar, duyarlılık kazanmış kurum çalışanlarının bireysel çabalarıyla aşılmıştır. Tutanak tutma, sağlık raporu alma, hukuki süreci başlatma gibi konularda daha dikkatli ve hassas bir tutum sergilemeye başlayan polis ve jandarma karakolları karakola başvuran kadınları kadın merkezlerine yönlendirmişlerdir.⁴⁹

2006 yılı içerisinde Acil Yardım Hattına başvuru yapan 497 kadının 73'ü namus adına işlenecek bir cinayete kurban gitme tehlikesiyle karşı karşıya olan kadınlardı.

2003 ve 2006 yıllarında Doğu ve Güneydoğu illerini kapsayan projede 2003 yılında 23, 2004 yılında 31, 2005 yılında 31, 2006 yılında ise 73 kadın olmak üzere toplam olarak 158 kadının başvurusu alınmıştır.

2006 yılında başvuruların bu denli artmasının sebebi olarak KAMER'in 23 ilde merkezler açması görülebilir. Farklı illerde merkezlerin açılması ile başvuru kolaylaşmış, önlenen namus cinayetlerinin duyulmasıyla ise konuya duyarlılık artmış ve çalışmaların faydaları görünür olmuştur.

4 yıl boyunca yapıla çalışmalarda kadınların çoğu için kalıcı çözümler üretilmiştir. Toplam 158 kadının 53'üyle gereken müdahale yapıldıktan sonra iletişim kesilmiştir. Diğer kadınların ise 34'ü kendi isteği üzerine ailesinin ya da aile fertlerinin birinin yanında, 42'si farklı bir şehirde, 2'si akrabalarının yanında, 1'i ise kendisine destek olan eşinin yanında hayatını sürdürüyor, 17'si eşinden ve ailesinden ayrı yaşıyor, 6'sı sığınma evi ve çocuk esirgeme kurumlarında yaşamlarını sürdürüyorlar. Akrabaları tarafından öldü diye bırakılıp, ağır yaralı bir şekilde kaldırıldıkları hastanedeyken başvurusu alınan 3 kadın ise tüm çabalara rağmen hayatlarını kaybetmişlerdir.

⁴⁹ A.e., s.46,47

Bu süreçte KAMER, kadınların 153'ünü psikolojik destek alması için yönlendirerek, 132'sinin can güvenliğinin sağlanmasına, 103'ünü sığınma evlerine yerleşmesine yardımcı olarak, 103'ünün hukuki yardım almasını, 25'inin sağlık muayenesi ve tedavi olmasını, 13'üne nüfus cüzdanı çıkarılmasını sağlayarak, 10'una iş imkanı sunarak, 9'unun aileleri ile görüşerek, 4'ünü ise istedikleri bilgilere ulaşabilecekleri kaynaklar konusunda bilgilendirerek desteğini gösterdi.⁵⁰

3. KAMER'li Kadınların Dilinden KAMER

Bu bölümde KAMER'de aktif olarak çalışan 7 kadınla yapılan görüşmelerden faydalanılarak KAMER hakkında bilgi verilmiştir.⁵¹

“KAMER içinde evden çıkıp çalışan ilk kadın olarak çalışıyorum. Aslında başvuruyla geldim ve KAMER'de onuncu yılım. Yeni dünya dili çok zor, bazen duraksıyorsun, bazen kekeliyorsun. Ancak seni o kadar mutlu ediyor ve doyuruyor ki... Açıklamak dahi beni heyecanlandırıyor. Eğer bir kadına dokunabiliyorsam, kendi yaşadığım bir sorunu ona da fark ettirebiliyorsam ayrı bir duygu ve beslenme oluyor. O nedenle yazmak çizmek değil de sahada çalışmak gibi bana kendimi iyi hissettiren bir şey yok hayatta”.

Diyerek başlıyor Sacide konuşmamıza, KAMER'le beraber yaşadıkları farkındalığı hayatlarında değişime çevirebilmiş bütün kadınların paylaştığı heyecanla. Ve tüm KAMER'li kadınların anlattığı gibi yaşadıkları ve yaşattıkları bu değişimin ne kadar hayati olduğunu anlatıyor.

a. KAMER'in İlkesel Duruşu

Kurulduğu günden bu yana ilkelerinden ve bağımsız duruşundan taviz vermeyen KAMER bağımsız örgütlenen bir kadın kuruluşu. Herhangi bir kurum ya da kişiye bağlı olmaksızın bağımsız örgütlenmelerinin nedeni ise cinsiyetçiliğin tüm kurum ve kişiler tarafından içselleştirilmiş ve benimsenmiş olduğunu düşünmeleri.

Bağımsızlık ilkelerini farkındalık gruplarının en önemli çıktısı olarak gören KAMER'li kadınlar, bu farkındalık grupları sayesinde her birinin söyleyecek bir sözü olduğu, bağımsız durup düşünebileceği bir alan yarattıklarını düşünüyorlar.

KAMER'li kadınlar, KAMER'in ilk yıllarında kadına yönelik şiddetin, toplumsal cinsiyetin ve yarattığı eşitsizliklerin farkında bir grup olarak ortaya çıkmadığını söylüyorlar. Kadına yönelik şiddet konusunda, toplumsal cinsiyet meselesi

⁵⁰ A.e., s.140

⁵¹ Yapılan görüşmeler ekte sunulmuştur. Bknz. EK-4 s.109

konusunda farkındalığı olmayan bir grubun şiddeti çok yanı başında yaşaması, bundan doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmesi ve dolayısıyla "Şiddet bir iletişim yöntemi midir? Bir amaca ulaşma aracı mıdır? Biz birbirimizi nasıl bu kadar rahat incitiyoruz? Şiddeti bu kadar normalleştirerek doğal bir iletişim yöntemi olarak mı kabul ediyoruz? Şiddet neden ve nasıl böyle normalleşiyor ve yayılıyor?" gibi sorularla yola çıktı, şiddete karşı bir şey yaparak, şiddeti sorgulayarak ortaya çıktı. Bu da KAMER'i farklı bir yere oturtmamızı sağlıyor. Fakat neden?

KAMER'li kadınlara göre bunu yaparak ortaya çıkmış bir grup, şiddeti bir yöntem, bir araç olarak kullanan tüm unsurlardan bağımsız olmalıydı. Çünkü şiddeti sorgularken birinin diğerine uyguladığı şiddeti, şiddetin herhangi bir tarzının iyi diğerinin kötü olduğunu düşünmeden bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. KAMER'li kadınlar çalışmaları ne doğrultuda olursa olsun esas olarak şiddeti sorguladıklarını da hiç kaçırmadan, şiddetin ev içinde normalleştiğine inanarak başlıyorlar çalışmalarına. Şiddet ev içinde normalleşiyor, sıradanlaşıyor ve yeniden üretiliyor. Dolayısıyla ev içindeki şiddet üzerine konuşup, daha çok onun üzerine çalışmaya karar veriyorlar.

Nebahat Akkoç farkındalık grupları sırasında içlerinde keşfettikleri öfkeyle birlikte her birinin çocuklarından, babalarından, kocalarından nefret ettikleri, hiçbirini görmek istemedikleri, kimsenin evlerine gitmek istemediği bir dönem olduğunu anlatıyor. Fakat dertlerinin erkeklerle ya da kadınlarla değil kadınlık ve erkeklik meseleleriyle, toplumsal cinsiyet rolleriyle olduğunu fark ettikleri bu grup çalışmalarından içlerindeki öfkeleriyle değil, bu öfkelerle baş ederek çıktıklarını belirtiyor. Bunun toplumsal bir dönüşüm sağlamak adına çok önemli bir yol olduğu bir gerçek. Çünkü bu yolla kocaların, babaların, çocukların hedef kitleleri içinde olduğunu fark edip, değişim ve dönüşümü büyük bir sabırla buralardan sağladıklarını görüyoruz.

Dernek bünyesinde aktif olarak çalışan Vildan KAMER'in çalışmaya başladığı dönemi içinde bulunan konjonktürü değerlendirerek şöyle özetliyor;

"KAMER çalışmaya şiddetin çok yoğun olduğu bir dönemde çalışmaya başladı. Aile içi şiddet dediğimizde, bu kadar yoğun çatışmalar varken, insanlar öldürülürken bu ne lüks diyorlardı. Ama aslında KAMER'in çıkış noktası da bu kadar şiddetin olağanlaşmasıydı. Bu insanlar öldürülüyor, işkenceye maruz kalıyor. Bu nereden kaynaklanarak bu kadar olağanlaşıyor? Baktığımızda gerçekten öğrenilen bir davranış şiddet ve aile içinde başlıyor. Örneğin babanın anneye uyguladığı şiddet, çocuğa uyguladığı şiddet. Ve bir şekilde şiddet kanıksanıyor. KAMER

kurulduğunda ilk kadın kuruluşuydu. Tabii ki çok zorluklar yaşadık, özellikle bağımsızlık noktasında. Diyarbakır'da 2 taraf görünüyor; bir örgüt tarafı, bir de devlet tarafı. Biz tüm kadınların merkezi olmak istedik. Kürt, Türk, alevi, Sünni her kadın bize rahatlıkla gelebilsin istedik. Kadın sorunu evrenselidir. Sadece Kürt kadını, Arap kadını şiddet yaşamıyor. Dünyanın her yerinde yaşıyor. O nedenle bağımsızlığımız çok önemli. Bu süreçte büyük zorluklarla karşılaştık. Hem devlet tarafından hem örgüt tarafından zorlandık. Bağımsız durunca herkes bir tarafa çekmek istiyor. Biz kadının insan haklarından tarafız, bu da evrensel bir sorun. Zor oldu ancak biz bu bağımsızlık ilkemizden hiç taviz vermedik.”

b. KAMER'in Yarattığı Değişim

Nebahat Akkoç 02.02.2009 tarihinde yaptığımız görüşmede kat ettikleri yola ilişkin şunları söylüyor;

“Çok önemli bir yol. Bazen insan umutsuzluğa kapılıyor hiç değişmeyecek gibi geliyor. Kat ettiğimiz yolu bir örnekle anlatsam daha somut olur. Biz çalışmalarımıza başlamadan önce bu bölgede Kadının insan hakları projesi kapsamında bir çalışma yapıldı. Bu çalışma sonucunda kadınların neredeyse %80'i, %90'ı şiddet kadın olmanın doğal sonucu olarak yaşanır ve bizim buna karşı yapacak bir şeyimiz yoktur demişlerdi. Ama geçen sene Ayşegül Altınay ve Yeşim Arat'ın yaptığı çalışmada ise 10 kadından 9'u haklı şiddetin olamayacağını söylüyorlar. Bu kat edilen bir mesafedir. Ben şiddetin gizli kalmadığını düşünüyorum. Azalıyor demeyeceğim ama gizli de kalmıyor. Artıyor da olabilir ancak artmasının nedeni kadınların artık şiddete boyun eğmemesi de vardır. Mesela eskiden birçok cinayet olurdu biz sonradan filanca yerde bir kadın bulundu diye duyardık. Artık cinayetler de gizli kalmıyor. Ve 23 il için söyleyebilirim ki kapısını çaldığımız tüm resmi kurumlar açılıyor. Eskiden olsa; “Bize ne! Bizim işimiz değil, biz bir şey yapamayız” gibi tepkilerle karşılaşıyorduk. Şimdi ise gece saatlerinde polisle birlikte başvuru kovalıyoruz. Ve daha da önemlisi aynı dili konuşuyoruz. Bu polis eğitiminin de sonuçlarını görebiliyoruz çalışırken....”

Kimi zaman yaşadıkları olaylar ya da içinde kaldıkları olumsuz durumlar, KAMER'li kadınların umutlarını, sözlerini, inançlarını yitirmelerine sebep olmamış. Başlangıçta karşılaşılan güçlüklerden en büyüğünün insanların kadın sorununa ilişkin farkındalıklarının olmaması olduğunu söyleyen Nilüfer yetkili bir kişi ile yapılan bir görüşmede, kadınların sorunları mı var gibi bir soruyla karşılaşılabildiklerini ve çözüm üretme aşamasına geçmeden sorunu anlatmaları gerektiği pek çok durumla karşılaştıklarını belirtiyor. Nilüfer, başlangıçta çok zor görünse de bu yolla bireylerde bir farkındalık yaratmış olduklarını söylüyor ve ekliyor;

“...Bu farkındalık çalışmalarının değişik yöntemlerle yapıları oluyor. 14-15 kadından oluşan ve 14 hafta süren gruplar şeklinde yapıları, orada kadınlarla bir farkındalık grubu yapıp onların birçok şeyi fark etmesine yardımcı oluyoruz, bir de bu tür görüşmelerle lobi şeklinde yapıları. Çok da faydasını görüyoruz. Bu yolla toplumun her kesiminde bir bilinç oluşturunuz, gidip dokunuyorsunuz ve diyorsunuz ki bakın böyle bir problem var ve siz de bu sorunun çözümü için bir şey yapmalısınız.”

Bireylere, içlerindeki insani duyguları uyandırarak çözümün bir parçası olabilecekleri anlatıldığında sonuçsuz kalan bir görüşmelerinin olmadığını da belirtiyor Nilüfer.

Hayriye de yaratılan değişimi, kat edilen yolu değerlendirirken koşullar ne olursa olsun yılgınlık göstermeden çalışıldığını vurguluyor. Başlangıçta SHÇEK'in mesai mantığıyla çalışarak 5'ten sonra başvuruları kabul etmezken şimdi gelinen noktada gece gündüz demeden işbirliği içinde çalışılıyor olmasını KAMER'in kadının insan haklarından yana, ısrarcı duruşuna bağlıyor ve bunu şöyle dile getiriyor;

“Önceden gittiğimizde 5'ten sonra başvuru kabul edilmezken bu durumu değiştirdik. Şimdi gece 11 de olsa 5 de olsa o kapılar açılıyor. Başbakanlık genelgesi olsun, yasadaki küçük değişiklikler olsun (küçük diyorum çünkü henüz istediğimiz şekilde gerçekleşmedi) uygulama kısmında sıkıntılar var. Ama biz bunu biliyorduk, bildiğinde de göğüslemek daha kolay oluyor. Bu yolu kat ettik. En azından kurumlarda kapılar yüzümüze kapanmıyor. AB süreci de çok etkili oldu tabii. Örneğin KAMER olarak Avrupa Lobisi'ne gidip birçok konuyu tartışabiliyoruz. Baskı unsuru olarak da kendimizi hissettiriyoruz. Değişim oradan olacaksa o kanalı zorluyoruz. Her türlü yolu da deniyoruz.”

Tabii ki Ayten'in de belirttiği gibi olumlu gelişmelerin olması işlerinin bittiğini anlamına gelmiyor. Asıl önemli olan şeyin, kanunlarda yapılan değişikliklerin uygulamaya geçmesi olduğunu vurgulayan Ayten bu yönde önemli bir çaba olduğunu da ekliyor.

“Gazetelerde şunları yeni yeni okumak çok mutlu edici, gelişmelerin olması da güzel. eş şikayetçi oluyor ve mahkeme diğer eşe, yani bir erkeğe eşinin kontrolünde medeni kanunu okuma cezası veriyor. Ve bu da kontrol ediliyor. Elinde kitap, gayet mutlu poz veriyor. Bu mutlu edici bir gelişme. Yine başka bir ilde psikolojik ve fiziksel şiddet şikayetiyle baroya başvuran bir kadının eşi hizmetlisi olmayan bir okulda hizmetli olarak çalışmak üzere cezalandırılmış. Bu örnekler tartışılabilir. Ama önceden namus adına işlenen cinayetlerde yaş indirimi vardı. Bu nedenle çocuk katiller oluyordu. Böyle bir gerçek de var. Şimdi kişi azmettirdiği için suçun ve cezanın ortağı oluyor.”

KAMER'li kadınlar kendi içlerinde de ciddi değişimler yaratmışlar. Bunu da tartışarak, inceleyerek başarmışlar. Örneğin; Başlangıçtan beri var olan cinsiyetçi sisteme karşı mücadelelerini artık ataerkillik olarak adlandırmamaya başlamaları bu tartışmaların bir sonucu. Nilüfer bunu şöyle anlatıyor;

“Başlangıçta erkek egemen sistemden bahsediyorduk ancak zamanla bunun aslında erkek egemen sistem değil bir cinsiyetçilik sorunu olduğunu, bunun bir cinsiyetçilik sorunu olduğunu anladık. Kadına ve erkeğe bakışla ilgili bir sorun olduğunu düşünüyorduk zamanla bu fikir ve üzerine kurulan dil değişti.

c. KAMER'in Diğer Kuruluşlardan Farkı

Yapılan görüşmeler sırasında herkesin önemle vurguladığı nokta KAMER'in bağımsız duruşu ve bu duruştan taviz vermemesi olmuştur. KAMER'in bölgedeki diğer kadın örgütlerinden farkını ortaya koyan en önemli özelliği her tarafa eşit mesafede durmasıdır. KAMER'li kadınlar her tarafa uzak bir mesafede durulduğunda, her tarafa bakma şansları olduğunu ve bu şansın da yöntem geliştirirken gerekli olduğunu belirtiyorlar.

Kadına yönelik şiddet konusunda farklı çalışma yöntemleri KAMER'i farklılaştıran başka bir unsur. KAMER hem yöntem hem öncelikler açısından diğer örgütlerden farklılık gösteriyor. Doğrudan kadınlarla sahada çalışıyor olmaları esasa yönelik çalıştıklarının en önemli göstergesi.

KAMER'li kadınların en önemli hedefi, gerek bir başvuru alırken, gerek namus cinayetleri üzerine çalışırken, gerekse resmi bir kurumla işbirliği yaparken kalıcı bir zihniyet dönüşümü sağlamak. Bunu yaparken de kullandıkları dilin önemine vurgu yapan Akkoç bunun da diğer örgütlerden KAMER'i ayıran bir sonuç doğurduğunu şöyle açıklıyor;

“Kamerin diğer kadın kuruluşlarından en önemli farkı, fiilen 97 yılında kurulsaydı da fikir olarak ortaya çıktığı 94 yılından bu yana şiddeti sorgulamaktı. Kadına yönelik şiddet konusunda, toplumsal cinsiyet meselesi konusunda farkındalığı olmayan bir grubun şiddeti çok yanı başında yaşaması, bundan doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmesi ve dolayısıyla "şiddet bir iletişim yöntemi midir, bir amaca ulaşma aracı mıdır" gibi bir merakla yola çıkması, şiddete karşı bir şey yaparak başlamasıdır. Bunu yaparak ortaya çıkmış bir grup, üç beş kişi zaten o zaman şiddeti bir yöntem, bir araç olarak kullanan tüm unsurlardan bağımsız olmalıydı.”

diyor ve ekliyor;

“Esas çabamız sürekli bir zihniyet dönüşümü. Diğerleri o çaba için kullandığımız sebepler. Bu nedenle dilimizin daha uygun ve yumuşak olduğunu düşünüyorum. Uzaklaştıran değil yakınlaştıran, daha farkındalık yaratan bir dilimiz var. Dolayısıyla şu anki farkımız bizim kadına yönelik şiddet konusundaki çalışma yöntemlerimizin de farklı olması, dolayısıyla orada da ayırıyoruz. Örneğin biz kadına kurtarıcı gözüyle bakmayız, onun bilgilerini hiçbir şekilde deşifre etmeyiz, öncelikli hedefimiz kadını korumaktır, kadına yönelik şiddeti biz bitireceğiz gibi bir iddiamız yoktur, bu çalışmalar sorunu ortaya çıkarmak ve yöntem geliştirmek için sadece bir araçtır. Böyle bir takım çalışma yöntemlerimizde de farklılıklar var ama bunların hepsini orada toplayabiliriz; her yere eşit mesafede durulduğu zaman, ya da benim şiddetim masumdur gibi bir düşünce içinde olmadığımız zaman bunları geliştirme şansınız oluyor.”

Bağımsızlığın ete süte dokunmamak, kendini sıyırmak değil, ilkesel anlamda uzaklık, yakınlık mesafesini bilmek olduğunu söyleyen Ayten bazı örgütlerde, örgüt içinde şiddet yaşayan kadınların bunu açıklayamadığını, kimi zaman da açıklasalar

da dikkate alınmadıklarını belirtiyor. Birebir yaşadığı bir örnekte ortak mücadele içinde yer aldıkları erkeği korumak adına şiddete uğramış bir kadını, rapor almamaya ikna ederek yanlış yönlendirebildiklerini gördüğünü anlatıyor.

Ayten, Kürt kadın olmanın daha sorunlu bir şey olduğunun düşünülmesinin, yaşanan sorunların ırk, dil, din fark etmeksizin diğer tüm kadınlarca da paylaşıldığının görülmesi önünde bir engel olduğunu belirtiyor. Bu durum farklı mücadeleleri önceleyen kadınların oluşmasına neden olmakta ve kadın sorunlarının kaynağını aldığı cinsiyetçi sistemle mücadeleyi yavaşlatmaktadır. Bağımsız çalışma ve tarafsız olma algısının olmadığı bir dönemde bağımsız bir kadın çalışması yapmak büyük zorluklarla mücadele etmeyi gerektirmektedir. Mücadeleyi sürdürürken bir yandan da bu mücadelenin gerekliliğini ortaya koymak gerekmektedir.

Nilüfer önemsedikleri dertlerden birinin çevredeki insanlara ve diğer kuruluşlara kadına yönelik şiddetin sadece kadın sorunu değil toplumsal bir sorun olduğunu anlatmak ve bu vesileyle onların da değişim dönüşüm yaşamasını hedeflemek olduğunu söylüyor.

Nilüfer de KAMER’li diğer kadınlar gibi herkesin sizden taraf olmanızı beklediği bir ortamda bağımsız durabilmenin zorluğundan bahsediyor ve şunları ekliyor;

“ 11 yıldır bundan kaynaklı çok sıkıntı çektik. Çünkü bağımsız olmakla tarafsız olmak arasındaki ince çizgi çok da iyi anlaşılmadı. Nasıl olunur ki diye yaklaşıldı. Hâlbuki biz hep şöyle tanımladık; içinde bulunduğumuz alanı dönüştürmek için ortada bir yerde durup herkese söyleyecek bir sözümüz olmalı. Yani partiler, kurumlar, örgütler, devlet vb. yapılar... Cinsiyetçi yapılanmanın buralarda var olduğunu düşünüyorsak hepsine söylenecek bir sözümüz olmalı.”

d. KAMER’in Namusa Bakışı

Namus anlayışı kişiden kişiye ya da aileden aileye değişiklik gösterebilen bir kurallar ağına işaret etmektedir. Bu anlamda sınırları çizilebilen net bir tanımı olmayan namusu, KAMER’li kadınlar, kadının bedeni ile yaşam alanına dair pek çok unsurdan oluşan bir algı olarak değerlendiriyorlar. Kadınların namus adına cezalandırılmalarını ise üzerinde söz hakkına sahip olmadıkları bedenleri üzerinden konan kurallar dışına çıkmaları halinde dayatılan pek çok geleneksel norm nedeniyle yargılanmalarının sonucu olarak görüyorlar. Emir-itaat zincirini oluşturan bu unsurlar, sanıldığı gibi sadece bekâretini yitirme, evlilik dışı cinsel ilişkiye girme, yasak tabir edilen bir ilişki sonucu hamilelik gibi cinsellik odaklı kuralları değil, aynı

zamanda ailenin ekonomik, sosyal, eğitim yapısına göre değişiklik gösteren ve kadının itaat etmesini mecbur kılan kuralların tümünü kapsıyor. Bu kuralların ihlal edilmesi hatta ihlale teşebbüs edilmesi bile namussuzluk sayılarak cezalandırılabilir.

Nilüfer bu durumu şöyle özetliyor;

“Toplumun kadını koyduğu yer ve ona yüklediği roller, kadınlık rolleri, erkeklik rolleri ile ilgili. Demin de dediğimiz gibi erkek egemen sistem değil cinsiyetçi sistem demeye başlamamızın nedeni de buydu. Çünkü erkek egemen sistem dediğinizde belli bir cinsi karşınıza alıp bunun sadece onun sorunu imiş gibi, bu sorunu sadece o yaratıyormuş gibi de ele almış oluyorsunuz. Fakat üzerine çalıştıkça bunun sadece bir erkeklik problemi değil, cinsiyetçi sistemin kadın ve erkeklere yüklediği rollerle ve onlara nasıl bakıldığı ile ilgili bir problem olduğunu gördük. Kadına verilen rolleri biliyoruz. Aslında her şey kadın bedeni üzerinden kurgulanıyor. Kadın sadece ailenin değil tüm sülalenin ortak, tapulu malı oluyor ve bu kurguda herkesin bu beden üzerinde bir hakkı var. Bu nedenle namus adına işlenen cinayetlerde her vaka farklı. Her vakada illa ki kadının bir erkekle birlikte olması, onunla bir ilişki yaşaması gerekmiyor. Fakat dediğim gibi genel geleneksel yapıya baktığımızda, bu yapı içinde kadın eve hapsedilmiş durumda. Her ailenin kapısını çaldığınızda o ailenin farklı bir çitası vardır. Örneğin bir ailede kadının sinemaya gitmesi sorun teşkil etmezken, başka bir ailede camdan bakması büyük bir sorun teşkil eder ve kadının öldürülmesini gerektirir. Dedikoduya sebebiyet vermesi bile öldürülmesi için yeterli bir sebeptir. Bu nedenle bu rollere baktığımızda, bu fiziksel şiddetin son noktası haline geliyor. Yani çok büyük bir hırsa kapılıp o anda, kadını toplumun koyduğu normları ihlal ettiği için, itaat etmediği için öldürülme gerçekleşiyor. Yani bir itaatsizlik var ortada, eğer itaat ederseniz sorun yok fakat itaatsizlik ettiğiniz noktada öldürülme gerçekleşiyor.”

Ayten ise şunları ekliyor;

“Süreç içerisinde biz gördük ki; namus kavramı sadece bekâretle, cinsellikle ilgili bir kavram değil. İtaat, denetim, kontrol ile ilişkili bir kavram. Örneğin bir kadının saçının rengini değiştirmesi, radyoda bir şarkı istemesi, pencereden dışarı bakması bile karşıdaki zihniyete göre namus meselesi sayılabilir.”

Sacide de namus adına işlenen cinayetlere ve geliştirdikleri yöntemlere şöyle değiniyor;

“Namus adına işlenen cinayetlerin o kadar çok nedeni var ki saçının açık olmasından radyoda istek istemesine, komşuya gitmesine kadar birçok neden sayılabilir. İtaat dediğimiz sınır her kadın için farklı. Bu da her ailenin yapısına göre şekilleniyor, değişiyor. Biz de hep deneyerek yol aldık. Başladığımız zaman düşe kalka, kendimiz yöntemler geliştirerek başladık. Çok bilinçli başlamadık, ihtiyaçtan doğan bir itkiyle başladık. Hep yöntem geliştirerek böyle bir yere kadar geldi. Her başvuru ayrı bir ihtiyaçla geldi. İhtiyaçlar yöntemi doğurdu. Bunlar bizi hem geliştirdi hem de yöntemlerimizi farklılaştırdı.”

Devletin namusa ve namus adına işlenen cinayetlere bakışının KAMER’den farklı olduğunu düşünen Nilüfer yasalarda bile hala “namus” kelimesinin yer almamasının uygulamada yarattığı güçlüklerden şikâyetçi;

“Namus adına işlenen cinayetlere hala töre cinayeti deniyor, hala töre cinayetlerine bir takım kulplar bulunup tahrik indirimleri yapılıyor. Namus adına işlenen cinayetlerle, onların tabiriyle

töre cinayetleri ile ilgili eylem planı çıkardılar, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında bir çalışma yapıldı KSGM ile birlikte. Bu proje dâhilinde 2007–2010 eylem planı yapıldı ve bu plana namus adına işlenen cinayetler de dâhil edildi. Bunlar tam mükemmel, ideal bir şekilde yapıldı. İşte budur denecek şekilde hazırlandı. Ancak uygulamada çok ciddi sorunlar var. Tamamen farklı bakılıyor namus işin içine girince orada bir esneklik yapmak güçleşiyor. Fakat şimdi bir eşitlik komisyonu kuruldu umarım yavaş yavaş o da gündeme gelecek.”

Yasaların tek başına anlam ifade etmediğini belirten Vildan devletin ya da devlet kurumlarında çalışan personelin namusa bakışının KAMER’den farklı olduğunu belirtiyor ve ekliyor;

“Fakat evet bunlar çok önemli ama bunların çıkması tek başına yeterli olmuyor. Bir yandan da yasa uygulayıcıların bakışı da çok önemli. Örneğin bir hâkimin cinsiyetçi bir bakış açısı varsa ve bu bakış içinde bir “namus” algısı varsa farklı kararlar da çıkabiliyor. Sadece hâkim, savcı değil, kadınların başvurdukları tüm kurumlardaki kişilerin zihniyetleri çok önemli. Bu bugünden yarına değişebilecek bir durum değil tabii ki. Aslında bu genelge bu sebeple çıkarılmış bir genelge. Tüm resmi ve sivil kurumlara iş düşüyordu. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin, namus adına işlenen cinayetlerin önlenmesine yönelik bir genelgeydi. Tabii bu genelge çok uygulanmıyor ancak biz ne yapıyoruz? Tüm görüşmelerimize bu genelgeyle gidiyoruz. Bu işimizi daha kolaylaştırıyor. Bu genelgeyle ilçelerde kaymakamlıklara, illerde valiliklere gittiğimizde bir duruyorlar. Çünkü onlara da iş düşüyor, bu aslında onların işi ve biz onların işini onlara yaptırmaya çalışıyoruz aslında.”

Cahide’nin ise bu konudaki fikri şöyle;

“Yasalarda bile kurulan dilden namusu bizim algıladığımız gibi algılamadıklarını görüyoruz. Örneğin Van’da 2,5 yıl önce yaşanan olayda namus adına işlenen bir cinayette azmettiriciler müebbet hapis cezası aldılar. Basın tüm kadın kuruluşlarını aramaya başladılar, bu konuda görüşmek istediklerini söylediler. Sunucunun sorusu şu oldu; “Çok ilginç bir karar verildi siz nasıl değerlendiriyorsunuz? gibi sorular geldi. Aslında bu verilmesi gereken bir karardı, zaten olması gereken buydu. Ama o kadar içselleştirmişiz ki basından, devlete kadar herkes için bu durum böyle.”

KAMER devlet politikalarını etkilemeyi başarabilmiş bir kuruluş. Hayriye bunu nasıl başardıklarını şöyle açıklıyor;

“Devlet politikalarını nasıl etkiledik? İlk kurulduğumuz dönemde devlet de, yereldeki örgütler de şüpheyle bakıyorlardı. Bir grup kadın bağımsız bir çalışma yaptıklarını söyleyerek ortaya çıkıyor. Devlet bizim partili olduğumuzu, partililer ise devletçi olduğumuzu düşünüyorlardı. İki taraftan da baskı altında olduğumuz zor bir çalışma başlattık. Fakat namus cinayetleri konusuyla beraber biz de ne yapabileceğimizi çok konuştuk, kendi içimizde çok tartıştık. Bir toplantıyla bunu kadınların güvenliğini nasıl sağlayabiliriz, duyarlılığı nasıl arttırabiliriz, herkesin bir şekilde taşın altına elini koymasını nasıl sağlayabiliriz yollarını aramaya başladık. 2003 yılında bir toplantı yaptık. Diyarbakır’dan birçok sivil toplum örgütü vardı, belediye vardı, valilik vardı. Burada herkesin ideolojik kimliğini bir yana bırakıp, söz konusu insan hayatıyla ilgili ne yapabiliriz, ortak nasıl hareket edebiliriz yollarını aramaya başladık. Hemen bu toplantıdan yaklaşık 6 ay sonra burada geçici bir konuk evi açıldı, kadınların güvenliği açısından. Ardından başbakanlık genelgesi yayınlandı. KAMER’in buradaki rolüne kimse itiraz edemez. Çünkü bu genelgede

bizim öne sürdüğümüz başlıkların nerede ise hepsi yer aldı. Ve Diyarbakır'daki örgütler, partiler de kadın sorunu ile ilgili bir şeyler yapmaya başladı.”

Nebahat devletin namus adına işlenen cinayetleri önlemek adına attığı adımları ve daha yapılması gereken şeyleri şöyle değerlendiriyor;

“TCK’nın değiştiği dönemde çok şey başarılıydı ancak hala namus kavramını kabul ettiremedik. Töre ve namus demeye başladılar. Şunu yapmaya çalışıyorlar; çok yaygın bir şey olmadığını, belli bir bölgeye ait olduğunu kanıksatmak. Tabi üstlerinden sorumluluğu atmak üzere de yapıyorlar bunu ama hepsi için söyleyemem ama pek çok yargıç, hâkim bunu aştılar....Tamam, bir başbakanlık genelgesi çıktı ve biz bayram ettik. Bu genelge önümüzü açtı ve kadınlar artık öldürülmeyecek. Tamam, bu genelge gerçekten bir devrim niteliğinde ancak genelge ile birlikte bir yaptırım tarif edilmedi. Dolayısıyla bir keyfiyete bağlı. Bazen kerhen uygulanıyor. Bizim çalıştığımız alanlarda çok az sıkıntı yaşıyoruz artık. Bir kadın öldürülecekse çaldığımız tüm kapılar açılıyor neredeyse. O kadınla ilgili bir şey yapıyoruz. Ama bu bile hiçbir şey aslında. Çünkü o günkü görevli kişinin ruhsal durumuna, niyetine, isteğine bağlı. Belki o gün karısıyla kavga ettiği için bir şey yapmadığından bir kadın ölecektir. Başbakanlık genelgesi, içişleri genelgesi bir yaptırım tarif etmeli ve dolayısıyla bunun da izleme komitesi gibi bir şey oluşturarak izlendiğinde ancak bir şeyler olacak diye düşünüyorum.”

“Namus mu? Töre mi?” tartışmalarına gelince ise, namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak anılmasından oldukça rahatsız olduklarını sıklıkla dile getiriyorlar.

KAMER’li kadınların ortak fikrine göre; namus adına işlenen cinayetlerin törelerden kaynağını aldığı fikri ve bu cinayetleri cinsiyetçilikten bağımsız bambaşka bir meseleymiş gibi ele alınması namus adına işlenen cinayetlerin doğuya has bir olaymış gibi düşünülmesine sebep olmaktadır. Kimi yerlerde yoksulluk, göç, savaş gibi tali unsurların şiddeti daha yoğun hissedilir kılması, cinsiyetçiliğin ve kadına yönelik şiddetin evrensel bir problem olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Dünyaya baktığımızda kadına yönelik şiddet daha çok Ortadoğu’nun meselesi olarak görülse de tüm dünyada değişik yöntemler, isimler ve detaylarla varlığını sürdürmektedir. Ekte de sunulmuş olan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Töre ve Namus Cinayetleri Raporu’na da gösteriyor ki; namus adına işlenen cinayetlerin illere göre dağılımını etkileyen faktör illerin konumu olmamaktadır.

KAMER’li kadınlar da namus adına işlenen cinayetleri doğuya atfeden bu oryantalist bakıştan oldukça rahatsız olduklarının üzerinde duruyorlar. Namus adına işlenen cinayetlerin şiddetten kopuk ele alınışını da oldukça problemli görüyorlar. Bu

konuda yapılan dizi filmlere, sinema filmlerine bakıldığında bile kullanılan dilin, mekânın bu mesajı verdiği görülüyor.

KAMER’li kadınlar da bölgede şiddet olaylarının sayısının da tahribatının da yüksek olduğunu ancak bunun bölgede yaşayan insanlarla ya da bölgedeki kültürden çok bölgede uygulanan politikaların bir sonucu olduğunu düşünüyorlar.

Bu doğrultuda devletle ilişkiler kuran KAMER kurumsal anlamda işbirliği yaptığını taahhüt ettiği herkesin aslında hedef kitlesi içinde olduğunu düşünerek hareket eden bir kuruluş. İlişki içine girdikleri her kurumda öncelikli hedeflerinin farkındalık yaratmak ve bu yolla kalıcı çözümler üretmek olduğu bilgisiyle hareket ediyorlar. KAMER’li kadınlar kendilerini çok iyi ifade etmelerinin ve durdukları yerin sağlamlığının bir artısı olarak devlet kurumlarıyla ilişki içinde olduklarında bu kurumların duruşlarını sarsmaya çalışmadıklarını ve sınırlarını hiç zorlamadıklarını görmüşler. Bu doğrultuda da kurdukları ilişkilerde birtakım yöntemler geliştirmiş ve bilinçli bir şekilde bu yöntemleri uygulamaktadırlar.

Bu yöntemleri uygularken herkeste farkındalık yaratacak bir dil kullanıyorlar. Şiddeti savunan kimseyle yan yana durmamak gibi bir ilkeyle hareket ederken, şiddeti farkında ya da farkında olmadan savunan kişi veya gruplarda farkındalık yaratmaya çalıştıklarını dolayısıyla herkesle çalışabildiklerini söylüyorlar.

Nebahat Akkoç kurumlarla kurdukları ilişkilerde yarattıkları değişimi şöyle anlatıyor;

“Yöntemler çok önemli. Örneğin gidip muhtarlar derneği ile konuşuyorsun ve bunun sonucunda birden bütün bu geleneksel uygulamalar sorgulayıp değiştiriyorlar mı? Hayır... Fakat biz o kadar insani bir yerden bakmasını sağlayarak, o kadar onun hümanist duygularını uyandırarak bir işbirliği yapıyoruz ki. Bunu da ancak birlikte çalıştığın zaman fark ediyor, bir ilişki yakalamadan uzaktan fark ettirmek çok zor. Bu bir yöntemdir ve biz bunu çok bilinçli uyguluyoruz. Resmi kurumlarla çalışırken rasgele “Bizim şu işimiz var, şurada işbirliği yapalım.” demedik. Bizden bıkebilirler, bizi kovabilirler ama biz sabrımızı kullanacağız, farkındalık yaratacağız dedik. Şöyle bir yöntem belirledik; her hafta aldığımız başvurularla ilgili sonuçları onlara duyuracağız. Kaç başvuru aldık? Ne oldu? Kaç kadın öldü? Biliyorduk ki kızacaklar, duymak istemeyecekler, biz çıkınca çöpe atacaklar ama bir gün bakacaklar. Ve bir gün baktılar gerçekten...”

Zahide ise, hangi kurumla çalışılırsa çalışılsın ilkelerinden ödün vermediklerini ve bu sayede duruşlarından taviz vermeden elde ettikleri kazanımları ve bazen de bunu yaparken yaşadıkları güçlüklerden bahsediyor;

“Biz hangi kurumla çalışıyorsak çalışalım öncelikle ilkelerimizi temel alarak çalışıyoruz. Çünkü eğer inandığın bir şey varsa ve sen o işi sahiplenmişsen resmi kurumlara da rahatlıkla gidebiliyorsun. Çünkü bizim yaptığımız iş belli. Onların işini onlara yaptırıyoruz, biraz

iteklıyoruz açıkçası, baskı unsuru olmaya çalışıyoruz. Bazen bize sınırlarımızı şaşırtıyorlar ancak biz farkında olduğumuzdan buna pek izin vermiyoruz. Örneğin Sosyal Hizmetler uzmanı bazen bize bu kadınların sığınma evinden çıkınca ne olacağını, iş imkanı sağlayıp sağlayamayacağımızı soruyorlar. Tabii ki biz bunu da yapıyoruz ama bu olanağı sağlamak aslında onların görevi. Kadını yönlendiriyoruz ama bu aslında sizin işiniz. Biz bunu onlara hatırlatıyoruz. Ama bu alanda çok iyi çalıştığımızı düşünüyorum. Örneğin jandarmadan, karakollardan telefon geliyor ve bize ne yapacaklarını soruyorlar kadınla ilgili. Ne yapacaklarını gerçekten bilmiyorlar ve biz onlara işlerini yaptırıyoruz.”

e. KAMER’in Feminizmi

KAMER herkesin feminizmi kendine diyerek kendi feminizmini tanımlamaktalar. Bu tanımlamayı yaparken de hiyerarşi, paylaşım, dayanışma ne demek olduğunu irdelemişler?

KAMER’in feminizm tanımını çok net ortaya koyduğunu belirtiyor Ayten. Bunu da herkesle paylaşmanın önemini vurgulayarak KAMER’in üstten, hiyerarşik bir dil kullanmadan paylaşarak çoğaldığını söylüyor. Aksi takdirde Kavga eden, üstten konuşan, yırtıcı bir imaj çizilebileceğini ve bunun da insanları soğutarak çözüme giden yolları tıkayacağını belirtiyor. Ayrıca bu durumun feminizm algısını da bozduğunu ekliyor.

Nebahat insanların feminizme bakışında birçok etkenin olduğunu belirtiyor. Birçok kişinin feminizmden uzak durmalarına neden olan şeyin mücadeledeki kadınların öfkeleri olduğunu belirterek Bunu değiştirmek için yeni bir dil kurulması gerektiğini vurguluyor. Duygu Asena’nın bunu yapmakta çok başarılı olup Türkiye’de feminizmin algılanışını yıllar öteye götürdüğünü ve bu yolla ardından gidecek kadınlara bir alan yaratabildiğini belirtiyor.

KAMER’in kendi feminizmini tanımlaması, içinde yer alan kendi içlerindeki şiddeti, ayrımcılığı, ezme ezilme ilişkilerini fark edip tanımlamaya başladıkları döneme dayanıyor. Bu bireysel farkındalık sürecinin çok sarsıcı bir deneyim olduğunu fakat bu dönemde destek ve dayanışmanın önemini de fark ettiklerini belirtiyorlar. Ve bu süreci, cinsiyetçiliği fark edip feminizme adım atmaları olarak tanımlıyorlar.

Feminizmleriyle yaptıkları yolculukta farklı kimliklerini keşfederken çok kimlikli olmanın yaşamlarına kattığı zenginliği fark eden KAMER’li kadınlar fark etmenin ve değişimin yarattığı etkiyle çoğaldıklarını, büyüdüklerini ve dünyanın bireyler değiştikçe değişeceğini görerek heyecanlarını yitirmeden, hızla yollarına devam ediyorlar.

SONUÇ

Kadına yönelik şiddet gündelik hayatta farklı formlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu şiddetin en sert dışavurumu kadınların öldürülmesidir. Kadınların cinsiyetlerinden ötürü tabi kılınmaları ve buna karşı geldiklerinde cezalandırılmaları sadece doğuya ait olmayan evrensel bir problemdir.

Namus adına işlenen cinayetlerin kayıt altına alınamamasının getirdiği birtakım sıkıntılar bu çalışmada da varlığını hissettirmiştir. Kimi zaman normal karşılanan bu tip davranışların yasalara uzun yıllar intikal etmemesi etse de uygulama alanında sıkıntıların yaşanması konuda sağlıklı verilere ulaşamaması, konuya ilişkin veri tabanının oluşturulamaması gibi sıkıntılar doğurmaktadır. Nüfus kaydı bulunmayan kadınların ölümünün yasal açıdan kanıtlanamaması da üzerine düşünülmesi gereken bir konudur.

Bu çalışmada namus adına işlenen cinayetlerin görünür kılınması, engellenmesi ve bu cinayetler üzerine politikalar üretilmesi adına çalışmalar yürüten ve kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin rolü ile kadın hareketinin gündeminde olan kadın kuruluşu KAMER incelenmiştir.

Çalışmada da belirtildiği gibi KAMER, kuruluşundan bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele alanında önemli kazanımlar sağlamıştır.

Gösterilen çabalar sonucu, etkin bir mücadele ile belli kazanımlar elde etmiş olan KAMER, benzer çalışmaların önünü açmak ve örnek olmak açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin kalıcı sonuçlar vermesi için toplumsal cinsiyete dayalı cinsiyetçi algının yıkılması ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. KAMER de bu çalışmaları başarıyla sürdüren bir kadın kuruluşudur.

KAMER'in hem kendi içinde, hem de resmi kurum ve sivil kuruluşlar içinde, bilgi ve deneyimini paylaşarak yürütmüş olduğu projeler sayesinde namus adına işlenecek olası cinayetlerin önüne geçilmiş, toplum genelinde kadına yönelik şiddete karşı bir bilinç oluşması sağlanmaya başlamıştır.

Bağımsızlıklarından ve sağlam duruşlarından taviz vermeden yol alabildiklerini her fırsatta vurguluyor KAMER'li kadınlar. Bağımsız durmayı başarabilmelerinin bu

denli önemli sayılması, herkesin onlardan bir taraf olmalarını beklediği çatışma ortamında bunu başarmalarıdır. KAMER için, başlangıçta, bu kadar genel bir insan hakları mücadelesinin yürütüldüğü bir yerde, özelinde kadın hakları çalışması yapmak asıl mücadele alanını oluşturmaktaydı. Kadınların kurtuluşunun toplumun kurtuluşuyla gerçekleşeceği fikrinin problemli olduğunu ve kadının insan haklarının da üzerinde çalışılıp politika üretilmesi gereken çok önemli bir alan olduğu yönünde bir farkındalık yaratmak KAMER'in önemli kazanımları arasındadır.

KAMER'li kadınlar yaptıkları çalışmalar sonucu yayınladıkları raporlarda, namus adına işlenen cinayetlerin doğru tanımlamalar ve doğru müdahalelerle sona erdirilebileceğini ortaya koyarak bu alandaki mücadelenin aslında her kadın için hayati önem taşıdığını vurgulamaktadırlar.

Türkiye'de kadın hareketinin kazanımlarına güzel bir örnek teşkil eden KAMER'in bir kadın kuruluğu olarak Diyarbakır gibi gelenekçi bir şehirde gerçekleştirilen kadın çalışmaları ile yarattığı değişimin önemini farkında olmak gerekmektedir. KAMER'li kadınların yola çıktıkları gün bulundukları yer ile bugün geldikleri yer karşılaştırıldığında önemli bir değişim yaşandığı gözlemlenebiliyor. Edindikleri kazanımlara baktığımızda, hepsinin ortak fikri, çalışmaları ile birlikte namus adına işlenen cinayetleri engelleme yolunda değişim ve dönüşüm yaratacak toplumsal bir duyarlılık yaratmış olmaları.

Yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere şiddetin fark edilmesi, konuşulması ve şiddetle mücadele alanında politikalar üretilmesi yolundaki değişimi yaratan ana unsurlardan biri KAMER'in yürüttüğü çalışmalar olmuştur.

10 yıl önce bölgede yapılan araştırmalarda kadınların %80'inden fazlası şiddetin kadın olmanın doğal sonucu olarak yaşandığını ve buna karşı yapılacak bir şey olmadığını belirtirken, günümüzde 10 kadından 9'unun haklı şiddetin olmadığını düşünüyor olması kat edilen mesafeyi göstermektedir.

Başlangıçtan bugüne nelerin değiştiğine gelince;

KAMER'in bölgede yarattığı ilk değişim kadına yönelik şiddet ve namus kavramlarının görünür hale gelip tartışılıyor olmasıdır. Eskiden kapalı bir kutu olan namus anlayışı artık konuşulmaya, eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirilerle gelen farkındalıklarla kadınların namus üzerinden kontrol altına alınan bedenleri ve

cinselliklerini konuşabilir hale gelmeleri, güce ve kontrole dayalı cinsiyet ilişkilerine alternatif olabilecek yaşam şekilleri kurgulamalarının yolunu açmaktadır

Sorgulayarak, tartışarak, edinilen bilgileri güncelleyerek gerçekleşmiş olan bu değişimin tesadüfen değil kadınların çalışmalarıyla gerçekleşmiş olması hareket dinamikleri açısından oldukça önemlidir. Şiddetin ve namus adına işlenen cinayetlerin eskiye oranla daha fazla gündemde olmasının nedeni şiddetin artması değil kadınların artık susmuyor olmaları, hayatlarının tehlikede olduğunu bilip mücadele ediyor olmalarıdır.

Kadınların yılmadan mücadele etmelerinin sonuçsuz kalmayacağını bizlere göstermesi açısından KAMER'in varlığı mücadelelerinde kendilerini yalnız hisseden kadınlara umut ışığı göndermektedir.

KAMER'in başlangıcından günümüze kadar yaşadığı süreç ve çevresinde yarattığı değişimi gözler önüne sermiş olmak bu çalışmanın önemli bir çıktısını oluşturmaktadır.

KAMER'in, mücadele alanı, yöntemi ve örgütlenme açısından özgünlüklerini de vurgulamak açısından, diğer kadın örgütleri ile arasındaki fark ayrı bir çalışma konusu olarak ya da bu çalışmayı geliştirmek adına incelenebilir

Bu araştırmanın sonucu olarak; tüm sivil ve resmi kurumları içine alan bilgi, deneyim ve dayanışma ağı ile kadına yönelik şiddete karşı bir bilinç oluşturulabileceği ve oluşan bu bilinçle kadına yönelik şiddetin önüne geçilebileceği görülmüştür.

Ek-1

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ EK İHTİYARİ PROTOKOL

İşbu Protokol'e Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı Andlaşması'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insan değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bütün insanların onur ve hakları bakımından özgür ve eşit doğduklarını ve herkesin bu Bildirge'de yer alan tüm hak ve özgürlüklere, cinsiyete dayalı ayırım dahil olmak üzere, hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın sahip olduğunu ilan ettiğini kaydederek,

Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve insan haklarına ilişkin diğer uluslararası belgelerin cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığını hatırlayarak,

Taraf Devletlerin kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini kınadıkları ve uygun olan tüm yollarla ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi politikası izlemeyi kabul ettikleri Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni ("Sözleşme") de anımsayarak,

Kadınların tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmaları ve bu hak ve özgürlüklerin ihlalini önlemek için etkili önlemler alınması yolundaki kararlılıklarını yeniden teyit ederek, aşağıdaki hususlar üzerinde mutabık kalmışlardır.

Madde 1

İşbu Protokol'e Taraf bir Devlet ("Taraf Devlet") Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin ("Komite") 2. maddeye göre yapılacak başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanır.

Madde 2

Başvurular, Taraf Devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşme'de yer alan haklardan herhangi birinin Taraf Devlet tarafından ihlali sonucu mağdur kaldığı iddiası ile yapılabilir. Bireyler veya bireylerden oluşan gruplar adına başvuru yapılan hallerde başvuruyu yapan, onların rızası olmadan harekete geçmesinin haklı nedenlerini ortaya koymadıkça, başvuru, ilgililerin rızasıyla yapılacaktır.

Madde 3

Başvurular yazılı olarak ve başvuranın kimliği meçhul kalmayacak biçimde yapılacaktır. Başvuru Sözleşme'ye taraf olup da işbu Protokol'e taraf olmayan bir devleti ilgilendirdiği takdirde, Komite tarafından kabul edilmeyecektir.

Madde 4

1) Komite, iç hukuk yollarının işletilmesinin makul olmayan şekilde uzadığı veya etkili sonuç verme ihtimalinin zayıf olduğu durumlar dışında, mevcut tüm iç hukuk yollarının tüketildiği hususunu açıklığa kavuşturmadıkça, yapılan bir başvuruyu değerlendirmeyecektir.

2) Komite aşağıdaki hallerde başvurunun kabul edilemez olduğunu bildirecektir:

a. Aynı başvurunun, daha önce Komite tarafından veya başka bir uluslararası soruşturma veya çözüm çerçevesinde incelenmiş veya incelenmekte olması;

b. Başvurunun Sözleşme hükümlerine aykırı olması;

c. Başvurunun açıkça temelsiz veya yeterli dayanaktan yoksun olması;

d. Başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanılması;

e. Bu Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından ' yürürlüğe giriş tarihinden sonra da devam eden olgular hariç, başvuru konusu olan olguların Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilmiş olması;

Madde 5

- 1) Başvurunun alınmasından sonraki herhangi bir zamanda ve esasa ilişkin bir karar verilmeden önce Komite, iddiaya konu olan ihlalin mağdur ya da mağdurlarını görmesi muhtemel telafisi imkansız zararları önlemek için gerekli olabilecek geçici önlemleri almayı acilen değerlendirmesini Taraf Devletten talep edebilecektir.
- 2) Bu maddenin 1. fıkrasındaki takdir yetkisinin Komite tarafından kullanılması başvurunun kabul edilebilirliğine ya da esasına ilişkin karar verildiği anlamına gelmeyecektir.

Madde 6

- 1) Başvurunun ilgili Taraf Devlete atıf yapılmaksızın Komite tarafından kabul edilemez bulunması hali dışında ve birey ya da bireylerin kimliklerinin söz konusu Taraf Devlete açıklanmasına rıza göstermeleri koşuluyla, Komite işbu Protokol çerçevesinde kendisine yapılmış her başvuruyu ilgili Taraf Devletin dikkatine gizli olarak sunacaktır.
- 2) Taraf Devlet kendisine tebliğ edilen başvuru hakkında aydınlatıcı açıklamaları veya beyanları ve varsa, almış olduğu düzeltici önlemleri altı ay içinde yazılı olarak Komite'ye bildirecektir.

Madde 7

- 1) Komite, işbu Protokol çerçevesinde yapılan ' başvuruları, konuya ilişkin bilgilerin ilgili taraflara ulaştırılması koşuluyla, ilgili Taraf Devlet tarafından ve bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından veya onlar adına kendisine sunulan tüm bilgiler ışığında inceleyecektir.
- 2) Komite işbu Protokol uyarınca yapılan , başvuruları incelerken kapalı oturumlar düzenleyecektir.
- 3) Başvurunun incelenmesinden sonra, Komite başvuruya ilişkin görüşlerini, varsa tavsiyeleri ile birlikte, ilgili taraflara iletacaktır.
- 4) Taraf Devlet Komite'nin görüşlerini ve varsa tavsiyelerini gereği gibi değerlendirecek ve Komite'nin görüş ve tavsiyeleri ışığında yapmış olduğu işlemlerle ilgili bilgiler dahil olmak üzere, Komite'ye altı ay içinde yazılı bir cevap sunacaktır.
- 5) Komite uygun görürse Taraf Devleti, görüş ve varsa tavsiyeleri üzerine almış olabileceği önlemler hakkında, Sözleşme'nin 18. maddesi uyarınca Taraf Devletçe

hazırlanan müteakip raporlardaki bilgiler de dahil olmak üzere, ilave bilgi sunmaya davet edebilir.

Madde 8

- 1) Komite Taraf Devletin Sözleşme'de yer alan hakları ciddi ve sistematik biçimde ihlal ettiği yönünde güvenilir bir bilgi aldığı takdirde, Taraf Devleti bu bilgiye ilişkin incelemede işbirliği yapmaya ve bu amaçla bu bilgi ile ilgili gözlemlerini sunmaya davet edecektir.
- 2) Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulabilecek her türlü gözlemi ve ekinde bulunan diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak, üyelerinden birini ya da birden fazlasını araştırma yapmakla ve sonuçlarını kendisine acilen bildirmekle görevlendirebilir. Araştırma, gerekli ise ve Taraf Devletin rızası varsa, Taraf Devletin ülkesine bir ziyareti de içerebilir.
- 3) Bu tür bir araştırmanın bulgularının incelendikten sonra Komite, bu bulguları her türlü görüş ve tavsiyeleri ile birlikte ilgili Taraf Devlete iletecektir.
- 4) İlgili Taraf Devlet, Komite tarafından iletilen bulguların, yorumların ve tavsiyelerin alınmasından itibaren altı ay içinde kendi gözlemlerini Komite'ye sunacaktır.
- 5) Bu tür bir araştırma gizlilik içinde yürütülecek ve işlemlerin her aşamasında Taraf Devletin işbirliği aranacaktır.

Madde 9

- 1) Komite, ilgili Taraf Devleti işbu Protokol'ün 8. maddesi uyarınca yürütülen araştırma üzerine almış olduğu önlemlerin ayrıntılarını Sözleşme'nin 18. maddesi çerçevesinde hazırladığı rapora eklemeye davet edebilir.
- 2) Komite gerektiğinde, 8. maddenin 4. fıkrasında bahsedilen altı aylık sürenin bitiminde, ilgili Taraf Devleti böyle bir araştırma üzerine aldığı önlemler hakkında bilgi vermeye davet edebilir.

Madde 10

- 1) Her Taraf Devlet işbu Protokol'ün imzalanması veya onaylanması ya da Protokol'e katılma aşamalarında Komite'nin 8. ve 9. maddelerde düzenlenen yetkisini tanımadığını beyan edebilir.

2) İşbu maddenin 1. fıkrası uyarınca beyanda bulunmuş olan herhangi bir Taraf Devlet bu beyanını Genel Sekreter'e bildirimde bulunmak suretiyle her zaman geri çekebilir.

Madde 11

Bir Taraf Devlet, yetkisi altında bulunan bireylerin işbu Protokol uyarınca yaptıkları 'başvurulardan ötürü kötü muameleye veya yıldırmaya maruz kalmamalarını sağlamak için ' uygun olan tüm önlemleri alacaktır.

Madde 12

Komite, işbu Protokol uyarınca gerçekleştirdiği faaliyetlerin bir özetini Sözleşme'nin 21. maddesi çerçevesinde hazırlayacağı yıllık rapora ekleyecektir.

Madde 13

Her Taraf Devlet Sözleşme'nin ve işbu Protokol'ün geniş biçimde bilinmesini ve tanınmasını sağlamayı ve Komite'nin özellikle o Taraf Devleti ilgilendiren konularda oluşturduğu görüş ve tavsiyeleri hakkındaki bilgilere erişimi kolaylaştırmayı taahhüt eder.

Madde 14

Komite, işbu Protokol ile kendisine verilen işlevleri yerine getirirken izleyeceği usul kurallarını kendisi geliştirecektir.

Madde 15

1) İşbu Protokol Sözleşme'yi imzalamış, onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.

2) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin onayına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce saklanacaktır.

3) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış herhangi bir Devletin katılımına açıktır.

4) Katılım, katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verilmesiyle yürürlüğe girecektir.

Madde 16

1) İşbu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verildiği tarihten üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

2) Yürürlüğe girmesinden sonra işbu Protokol'ü onaylayan veya katılan her bir Devlet için, işbu Protokol, söz konusu Devletin onay veya katılım belgesinin veriliş tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 17

İşbu Protokol'e çekince konulamayacaktır.

Madde 18

1) Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokol'e değişiklik ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne iletebilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, değişiklik önerilerini bu Protokole taraf diğer Devletlere ileterek bu önerilerin incelenmesini ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmelerini talep eder. Taraf Devletlerden en az üçte birinin böyle bir konferansı uygun görmeleri halinde, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler himayesinde bir konferans toplayacaktır. Konferansa katılan ve oylamada hazır bulunan Taraf Devletlerin oy çokluğuyla kabul edilen herhangi bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun onayına sunulacaktır.

2) Değişiklikler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandıktan ve işbu Protokol'e Taraf Devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

3) Protokol'de yapılan değişiklikler yürür girdiğinde, onları kabul eden Taraf Devletler, diğer Taraf Devletler işbu Protokol değişikliğinden önceki hükümleriyle ve daha iyi kabul ettikleri değişikliklerle bağlı kalmaya de ederler.

Madde 19

- 1) Herhangi bir Taraf Devlet Birleşmiş Milli Genel Sekreteri'ne yapacağı yazılı bir bildiri işbu Protokol'den her zaman çekilebilir. Çekil bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması altı ay sonra yürürlüğe girecektir.
- 2) Çekilme, yürürlüğe girmesinden önce madde çerçevesinde yapılmış başvurulara vı madde uyarınca başlatılmış herhangi araştırmaya işbu Protokolün hükümler uygulanmasının devamına hanel getirmeyecektir.

Madde 20

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aşağıdaki hususlarda tüm devletleri bilgilendirecektir.

- a. Protokol uyarınca gerçekleştirilen imzalar, onaylar ve katılmalar,
- b. İşbu Protokol'ün ve 18. madde uyarınca yapılan herhangi bir değişikliğin yürürlüğe girme tarihi,
- c. 19. madde uyarınca yapılan herhangi bir çekilme işlemi,

Madde 21

- 1) İşbu Protokol'ün eşit derece geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivlerinde saklanacaktır.
- 2) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Protokol'ün onaylı örneklerini Sözleşme'nin 25. maddesinde bahsedilen tüm Devletlere iletecektir.

EK-2

T.C.
BAŞBAKANLIK
İnsan Hakları Başkanlığı

TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ RAPORU

1. GİRİŞ

İnsan onuruna saygının esas olduğu insan hakları kavramı, hemen tüm ülkelerde -en geri devletlerde bile- kâğıt üzerinde mevcut bulunmaktadır. Bu nedenle önemli olan insan haklarının teorik varlığı değil, bunun pratiğe yansımasıdır. Bu nedenle **uygulama** son derece önemlidir; özellikle uygulamadan da öte konunun **içselleştirilmesi** gerekmektedir. Ele aldığımız töre/namus cinayetleri için bu sonucun altı çizilmelidir.

Ülkemizde insan hakları özelde kadın hakları alanında yapılan Anayasal reformlar (özellikle 90. madde) ve yasal değişimler yanında çıkarılan Başbakanlık Genelgeleri oldukça önem taşımaktadır. Töre/namus cinayetleri konusunda Cumhuriyet tarihimizin en önemli Başbakanlık genelgesinin (Resmi Gazete, 4 Temmuz 2006/26218; Genelge No. 2006/17; ekleriyle birlikte 12 sayfa) çıkarıldığı, TBMM Töre ve Namus Cinayetleri Araştırma Komisyonu’nun, Emniyet Genel Müdürlüğü’nün (Asayiş Daire Başkanlığı) ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) bu konudaki başarılı çalışmaları bilinmektedir. Ayrıca akademik camianın çalışmaları ile STK’larının –özellikle Kadın Merkezi Danışma Derneği ’nin (KAMER) - titiz çalışması da değerlendirilmiştir. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı olarak, töre/namus cinayetleri konusunda 81 İl (bunlara bağlı 892 İlçe dâhil) İnsan Hakları Kurulumuz (İHK) nezdinde –yani tüm Türkiye çapında- yaptığımız 3 aylık titiz bir çalışmanın sonucunu bu Rapor ile sunuyoruz. Bu Rapor, İl İHK’ları (o ilin ilçeleri dâhil) “töre/namus cinayetleri raporları”nın Başkanlığımızca titiz bir inceleme sonucunda değerlendirilmesi sonucunda oluşmuştur. Bu Raporun düzenlenmesinde, 81 İl İHK’larımızın raporlarından ve yukarıda belirtilen raporlardan yararlanılmıştır.

Bilindiği gibi Başkanlığımız, İl ve İlçe kurullarımızla birlikte 14.000’in üzerinde insan hakları savunucusu olan bir kurumdur. Bunların yaklaşık 2.000’i (iki bin) atanmış, yaklaşık 12. 000’ i (on iki bin) de atanmamış sivil üyelerden oluşmaktadır. Başkanlığımız ve kurullara, bireyler yanında STK lar da başvurabilmektedir. Kurulduğumuz 2001’den bu yana (2001–2007=7 yıl) başvuru sayısı 9145 kişidir.

Bu çalışmamızın önemli bir amacı, özellikle tüm il ve ilçelerimizin insan hakları kurullarının (İHK) konu üzerinde durmaları, önemsemeleri, içselleştirmeleri, mevzuatın uygulanmasına yardımcı olmaları ve bu konuda bir bilinçlendirme faaliyetinde bulunmalarıdır.

19 Haziran 2008 tarihinde Ankara Swiss Otel’de sadece 71 İl İHK’un töre/namus cinayetleri raporunun sonucunu açıklamıştık. 25 Haziran 2008 tarihli bu

Raporumuzla, 81 İl'in yani tüm ülkemizin bu konudaki nihai durumunu açıklamış, bir fotoğrafını çekmiş bulunuyoruz. İnsan onuruna saygılı bir gelecek dileğiyle.

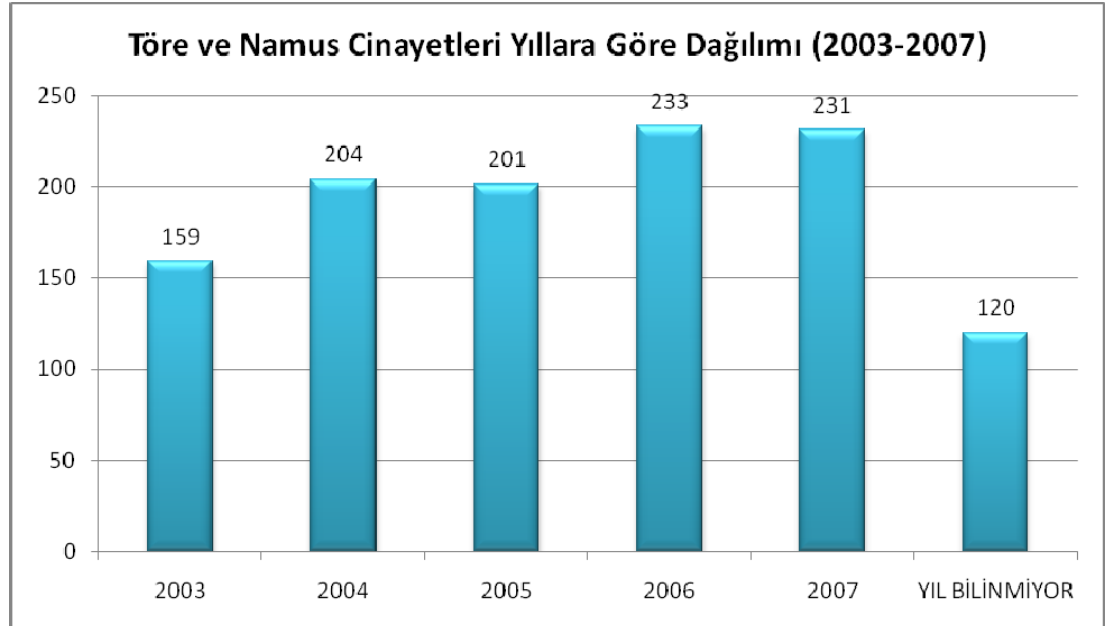
Ankara, 25 Haziran 2008
Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU
Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı

2. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

İl İnsan Hakları Kurullarından gelen raporlar değerlendirildiğinde 2003–2007 yılları arasında gerçekleşen töre ve namus cinayetlerine ilişkin aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- İnsan ve özellikle de kadın varlığına yönelik en ağır insan hakkı ihlallerini oluşturan töre ve namus cinayetleri toplumumuzda maalesef halen varlığını korumakta ve ciddi bir toplumsal yara olmaya devam etmektedir. Her yıl yaklaşık 200'ü aşkın insanımız bu cinayetlere kurban gitmektedir. 81 İl İnsan Hakları Kurullarından alınan raporlar dikkate alındığında bu konuda, 2006 yılına göre 2007 yılında töre ve namus cinayetlerinde ciddi bir değişiklik gözlenmemektedir. Şöyle ki; 2003 yılında töre ve namus cinayetine kurban gidenlerin sayısı 159 iken 2006 yılında bu sayı 233, 2007 yılında ise 231 olmuştur. Son 5 yılda töre ve namus cinayetlerinden ölenlerin sayısı 1100'ü aşmış durumdadır.

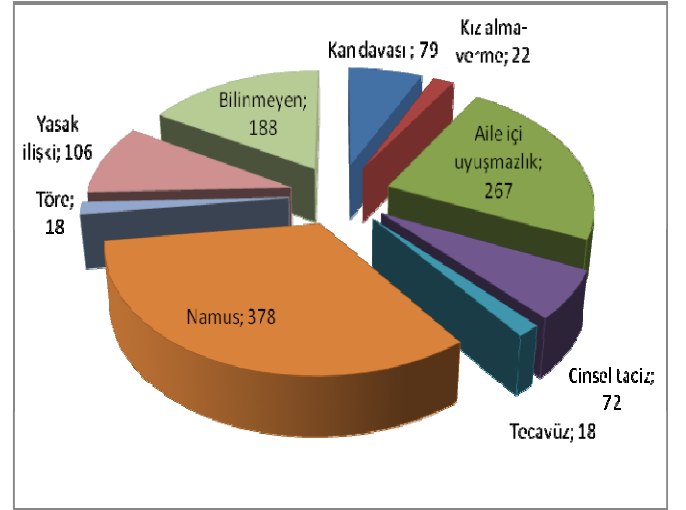
• Tablo 1

3. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN SEBEPLERİ

- Son yıllarda insan hakları alanında ve özelde de kadın hakları alanında mevzuatta sağlanan ilerlemelere ve uygulamanın geliştirilmesine yönelik yapılan çok sayıda eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine rağmen töre ve namus cinayetlerinin sosyal bir olgu olarak varlığını sürdürmesi meselenin yılları aşan ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları içeren çok boyutlu yapısal olduğunu ve bu alandaki zihniyet değişiminin sağlanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kısaca sorun bugünden yarına çözülebilecek tek boyutlu bir sorun değildir. Sorunun çözüme kavuşturulabilmesi, ancak, sistematik, kapsamlı ve uzun yılları gerektiren çabalarla ve bu konudaki azim ve kararlılıkla mümkün olabilecektir. Devletin, medyanın, meslek kuruluşlarının, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin hülusa bu konuda aktif tüm toplumsal aktörlerin katkısı ve işbirliği bu alanda başarının elde edilmesinde hayati derecede öneme sahiptir.

- Töre ve namus cinayetlerinin faktörü olarak, kadının ataerkil geleneksel yapıdan kaynaklanan özellikle namus kavramıyla tanımlanan cinselliğe ilişkin kendisinden beklenen rollere aykırı davranmasıyla veya başka bir ifadeyle cinselliğe ilişkin geleneksel toplumsal normlardan ciddi sapmalar durumunda ortaya çıkan nedenler sayılabilir. (Dar anlamda) namus sebebiyle işlenen cinayet sayısı 370'i geçmektedir. Bu, toplam sayının % 30'unu aşkın bir orana tekabül etmektedir. Yasak ilişki sebebiyle ölenlerin sayısı 106, cinsel taciz sebebiyle öldürülenlerin sayısı 72 ve tecavüz nedeniyle öldürülenlerin sayısı ise 18'dir. Yasak ilişki, tecavüz, cinsel taciz gibi sebeplerin de namusla ilgili sebepler sayılması durumunda (geniş anlamda namus kavramı) ise sayının çok daha fazla olacağı ve oransal olarak % 50' yi aşacağı aşikârdır.

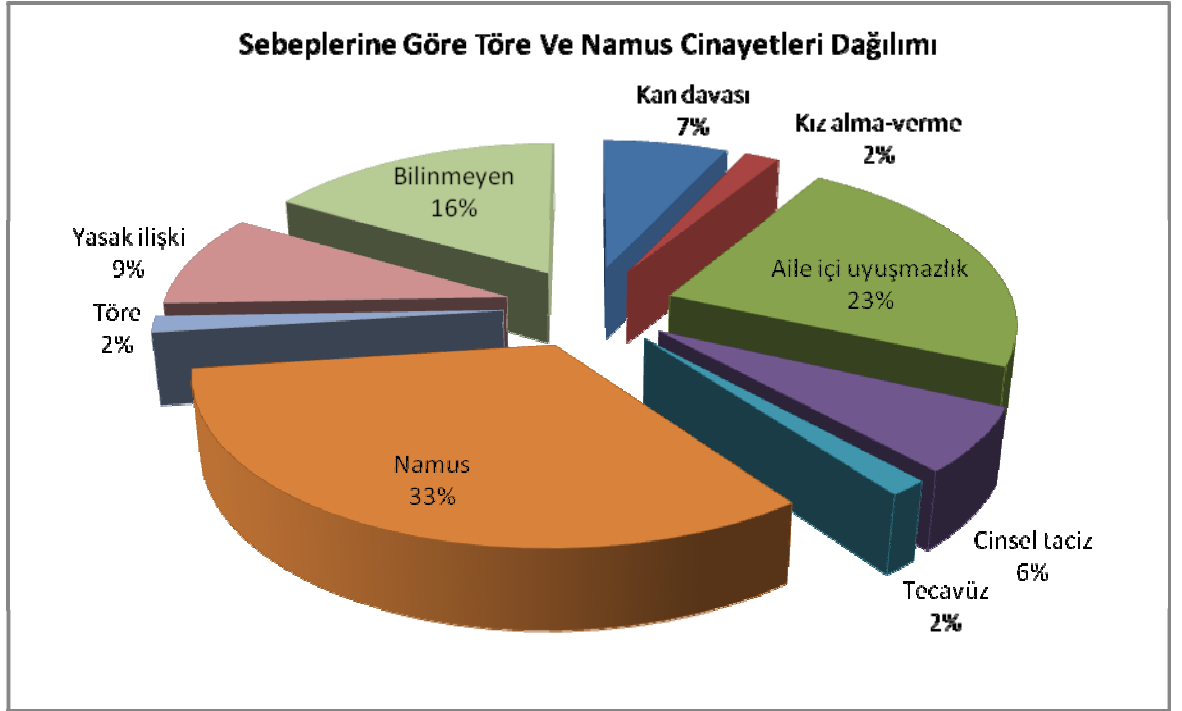
- Töre ve namus kaynaklı cinayetlerin psiko-sosyolojik sebepleri olarak şu hususlar ön plana çıkmaktadır:

- 1.Evli kadının kocası harici bir başka kişi ile cinsel ilişki yaşaması ve birlikte yaşaması,
- 2.Çok evlilikten kaynaklanan sorunlar,
- 3.Boşanmış dul bir kadının eski kocasının akrabası veya yakın komşusu ile evlenmesi,
- 4.Bekâr bayanın evlilik öncesi cinsel ilişki yaşaması,
- 5.Kadına rızası dışında aile baskısı ile evlilik yaptırılması,
- 6.Evli kadının zorla kaçırılıp tecavüze uğraması,
- 7.Erkeğe yönelik sosyo-kültürel baskılar,
- 8.Aile içi şiddetin bireyler üzerinde doğurduğu çeşitli sorunlar.

- Töre ve namus cinayet sebepleri arasında gösterilebilecek diğer nedenler ise kan davaları, kız-alıp vermeden kaynaklanan nedenler ve aile içi uyuşmazlıklardır. Bunların hepsinin kadının geleneksel toplumda kendilerine biçilen rollerle ilgili olduğu belirtilebilir.

Bu konu aşağıda Tablo-2’de gösterilmiştir;

• **Tablo 2**

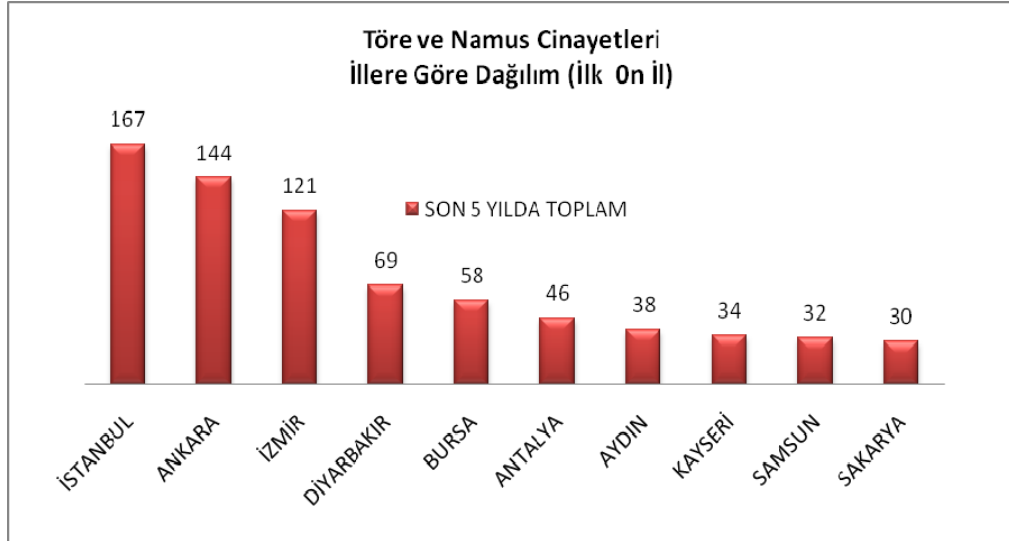

4. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

- Töre ve namus cinayetleri en çok İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Diyarbakır, Antalya gibi nüfus yoğunluğu fazla ve yoğun göç alan büyük illerde görülmektedir. Son beş yılda gerçekleşen töre ve namus cinayet sayısı sırasıyla; İstanbul’da 167 (%15), Ankara’da 144 (%13), İzmir’de 121 (%11), Diyarbakır’da 69 (%6), Bursa’da 58 (%5) ve Antalya’da 46 (%4)’dür. Tüm Türkiye’de gerçekleşen töre ve namus cinayetlerinin yarısından fazlası sadece bu illerde gerçekleşmiştir.
- İstanbul açısından dikkati çeken önemli bir husus, 2007 yılında, 2006 yılına göre, gerçekleşen töre ve namus cinayetleri sayısının neredeyse iki katı bir orana yükselmesidir. 2006’da bu sayı 27 iken 2007 ‘de bu sayı 53’e çıkmıştır. Bu, başka bir deyişle, İstanbul’da her hafta yaklaşık bir kişinin töre ve namus cinayetine kurban gittiğini göstermesi açısından ilgi çekicidir.

- Töre ve namus cinayetlerinin bu illerde görülmesinin nüfus dışında belki de en önemli açıklayıcısı bu illerin her yıl artan bir şekilde göç alan, göç olgusunun ve göçten kaynaklanan sorunların- özellikle yetersiz barınma olanakları, eğitimsizlik, işsizlik, yoksulluk, kalabalık aileler vs.- yoğunlukla yaşandığı iller olmasıdır.
- En katı formlarının kadının cinsiyet rolleri üzerinde odaklandığı geleneksel zihniyet ve yaşam kalıpları, göçle birlikte ağırlaşan sorunlarla birlikte, yeni bir ortama uyum sağlamada, yeni çevre, kentleşme ve sosyal koşullar içerisinde varlığını sürdürebilmede ciddi sorunlarla karşılaşmakta ve sonuçta daha katı ve daha acımasız hale dönüşebilmektedir.

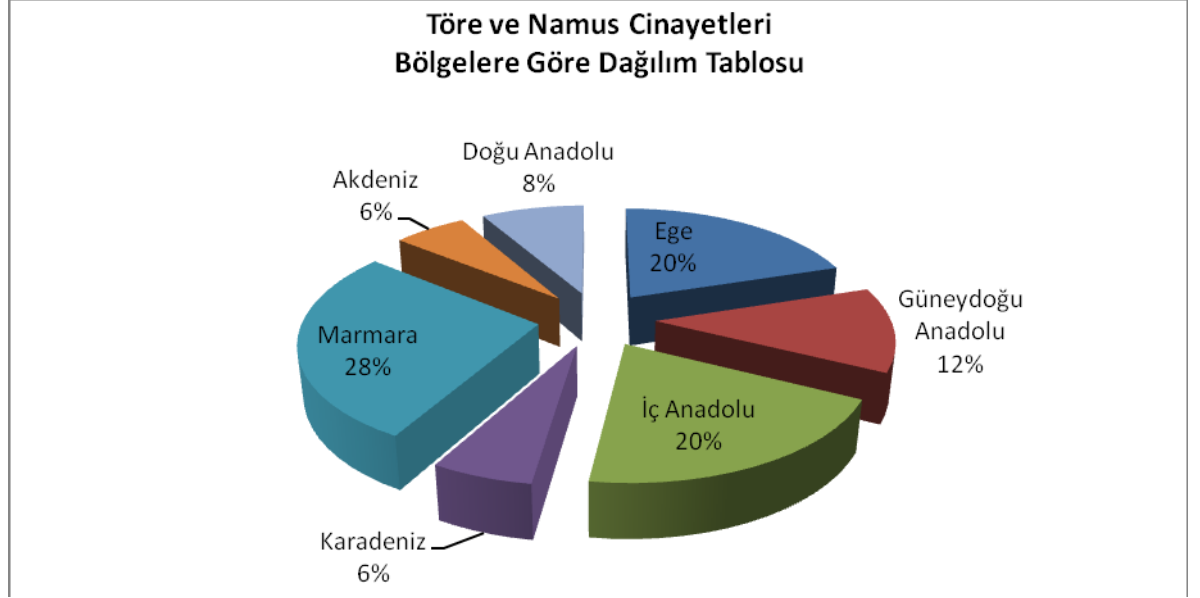
• Tablo 3

5. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

- Bölgesel açıdan bakıldığında, töre ve namus cinayetlerinin en çok, sanılanın aksine, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde değil, Marmara, Ege ve İç Anadolu Bölgelerinde görüldüğü ortaya çıkmıştır.
- Töre ve namus cinayeti sayısı ve oranları bölgelere göre şu şekildedir: Marmara Bölgesi'nde 294 (%28), Ege Bölgesi'nde 217 (%20), İç Anadolu Bölgesi'nde 220 (%20) iken bu sayı Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde 141 (%12), Doğu Anadolu Bölgesi'nde 94 (% 8) ve Akdeniz Bölgesinde ise 84 (%6)'dır. En düşük töre ve namus cinayeti sayısının görüldüğü bölgemiz ise 71 (%6) ile Karadeniz Bölgesi'dir.

- **Tablo 4**

Bu sayı ve oranlar, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 2005 yılında hazırlanan “Töre ve Namus Cinayetler Raporu”ndaki verilerle de büyük ölçüde örtüşmektedir. İlk bakışta töre ve namus cinayetlerinin en çok Marmara ve Ege Bölgelerinde görülmesini anlamlandırmak güç olsa da yukarıda bahsedilen göç olgusu ve cinayeti işleyenlerin/sanıkların doğum yeri itibariyle bölgesel dağılımı dikkate alındığında durum daha anlamlı hale gelebilmektedir; Cinayeti işleyenlerin/ sanıkların neredeyse yarıya yakını, geleneksel ataerkil yapının daha yoğunluklu olarak görülebildiği Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi kökenlidir.

BÖLGELER	1148	Toplam Nüfus (2007 TÜİK)	Toplam Nüfusa Oranı	Cinayet Yoğunluğu Oranı
Marmara	294	20.724.950	29%	25,61%
İç Anadolu	219	11.327.675	16%	19,08%
Ege	217	9.299.322	13%	18,90%
Güneydoğu Anadolu	162	7.170.849	10%	14,11%
Doğu Anadolu	94	5.694.582	8%	8,19%
Akdeniz	83	8.906.427	13%	7,23%
Karadeniz	79	7.462.451	11%	6,88%
TOPLAM	1148	70.586.256	100%	100%

- Bölgelerin nüfusuna oranla cinayet yoğunluğunun bölgelere göre dağılımına bakıldığında; en fazla göç alan ve sanayi bölgesi olan Marmara Bölgesinin %25,61

ile ilk sırada, %19,00 ile İç Anadolu Bölgesinin ikinci sırada ve Karadeniz Bölgesinin ise %6,88 ile en son sırada yer aldığı görülmektedir.

6. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ KONUSUNDA İLLERİN GENEL TABLOSU

Genel Tablo- 2003–2007 Töre Ve Namus Cinayetleri																
İLLER	2003	2004	2005	2006	2007	YILI RELİRSİZ	SON 5 YIL	KAN BAYLIĞI	KIZ ALMA- YARMA	AİLE İÇİ KİVİTİMİZ	CİNSEL TACİZ	YASAK irtiski	TECAVUZ	NAMUS	TÖRE	AYRINTISI RELİRSİZ
ADANA	3	3	3	2	1		12							12		
ADİYAMAN						16	16									16
AFYON	2	2	5	7	2		18							18		
AĞRI	2	0	3	0	6		11							2	9	
AKSARAY	1		1	1	1		4				1	3				
AMASYA	3	4	3	1	0		11	0	0	3	1	5	1	1		
ANKARA	16	31	29	40	28		144	4	2	68	7	29		34		
ANTALYA	10	7	5	17	7		46									46
ARDAHAN							0									
ARTVİN							0									
AYDIN	5	11	6	8	8		38	4	2	14	1	7		10		
BALIKESİR		1	1		1		3							3		
BARTIN					3		3		1			1		1		
BATMAN	2	1	1	2	2		8	1		1		1		5		
BAYBURT							0									
BİLECİK							0									
BİNGÖL						2	2									2
BİTLİS						3	3	1	1	1						
BOLU							0									
BURDUR				1			1								1	
BURSA	12	16	5	14	11		58	2	1	22	6	6	3	18		
ÇANAKKALE						1	1							1		
ÇANKIRI							0									
ÇORUM						1	1			1						
DENİZLİ	2	3		4	2		11							11		
DİYARBAKIR	16	12	19	15	7		69	20	3	6	6	6	2	26		
DÜZCE	3			1	3		7							7		
EDİRNE							0									
ELAZIĞ			2		1		3							3		
ERZİNCAN					1		1							1		
ERZURUM		2	2	1	3		8	5		2	1					
ESKİŞEHİR	0	0	1	1	1		3							3		

GAZİANTEP	1	6	10	7	4		28	3	0	1	0	7	0	17		
GİRESUN	0	0	0	0	0		0									
GÜMÜŞHANE			1	1	1		3	1						2		
HAKKÂRİ					2		2					2				
HATAY		4	1	3	1		9									9
IĞDIR	1		2	1			4				1			3		
ISPARTA	0	0	0	0	0	0	0									
İSTANBUL	31	32	24	27	53		167	14	5	72	30	19	11		2	14
İZMİR	23	22	26	24	26		121	4	2	38	12	7		58		
K.MARAŞ	1	0	3	4	1		9							9		
KARABÜK							0									
KARAMAN							0									
KARS	4	4	3	5	3		19	7	2		3			7		
KASTAMONU	1	2	2	2	2		9							9		
KAYSERİ	5	7	9	4	9		34	3	1	15	1	1		13		
KIRIKKALE						17	17	1	1	5	1			9		
KIRKLARELİ						3	3									3
KİRŞEHİR	1	2	1		2		6		1			5				
KİLİS							0									
KOCAELİ						21	21									21
KONYA		1		1	1		3							3		
KÜTAHYA			2	1			3							3		
MALATYA	1	1	1		1		4							4		
MANİSA	3	4	3	5	4		19							17	2	
MARDİN		1	2	3	4		10	2		1				7		
MERSİN				2	1		3									3
MUĞLA			3	1		3	7			2		1	1	3		
MUŞ	2	6	5		5		18							18		
NEVŞEHİR					1		1			1						
NİĞDE				2	2		4	1		1	1					1
ORDU							0									
OSMANİYE		1	1		1		3							3		
RİZE							0									
SAKARYA		4	9	8	9		30									30
SAMSUN						32	32									32
SİİRT						2	2							2		
SİNOP		1					1							1		
SİVAS	1	1	1	0	0		3	1						2		
ŞANLIURFA		?	?	5	2	11	18			2				5		11
ŞIRNAK	2	3	2	3	1		11			4				4	3	
TEKİRDAĞ			3	2			5							5		
TOKAT						8	8							8		
TRABZON					0		0									
TUNCELİ							0									

UŞAK							0									
VAN	4	5	1	4	5		19	5		6		4		4		
YALOVA		1		3	2		6							6		
YOZGAT							0									
ZONGULDAK	1	3					4			1		2			1	
TOPLAM	159	204	201	233	231	120	1148	79	22	267	72	106	18	378	18	188

7. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ KONUSUNDA BAZI DEĞERLENDİRMELER

- Töre ve namus cinayetinin hem faillerinin hem de mağdurlarının sayısı eğitim seviyesi düştükçe artmaktadır.
- Töre ve namus cinayetlerinde sadece kadınlar değil, erkekler de mağdur olabilmektedir. Hatta ölen erkeklerin sayısı kadınlara göre daha fazladır.
- Töre ve namus cinayetlerinin failleri büyük oranda erkekler olmakla birlikte kadınlar da bazen fail konumunda olabilmektedir.
- Sanılanın aksine, cinayetleri işleyenler/sanıklar içerisinde çocukların oranı oldukça düşüktür (%9). Cinayetleri işleyenler/sanıklar daha çok 19–35 yaş aralığındadır.
- Töre ve namus cinayetlerine ilişkin cezaların arttırılması veya yüksekliği bu fiilleri işleyen veya işleyecek kişiler üzerinde yeterince caydırıcı etki yaratmamaktadır. Bu suçları işleyenler pişmanlık duymamaktadır. Geleneksel kalıplarla belirlenen namus anlayışı bu kişiler için toplumsal ve bireysel varoluş anlamına gelmektedir.
- Töre ve namus cinayetleri de dâhil kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik eğitim ve bilinç artırma faaliyetlerinde, hedef kitlenin anlam dünyasından, yaşanan kültürel değerlerden hareket edilmesi gerekmektedir. Yok edilmesi istenen tutum davranış ve değerlere karşı ‘dışsal’ eleştiri yerine toplumsal değerlerin inşa ettiği ‘içsel’ eleştiri getirilmesi daha etkili olabilecektir. Bu bağlamda, istenilen sonuçların elde edilmesinde toplumsal kanaat önderlerinin katkısı önemli olacaktır.
- Kadın sığınma evlerinin –ki günümüzdeki sayısı 44 tanedir- hem sayı hem de nitelik açısından geliştirilmesi, töre ve namus cinayetleriyle mücadelede ve kadına karşı şiddetin önlenmesinde daha etkin ve somut çözümlerin üretilmesinde önemli bir araç olacaktır.
- Töre ve namus cinayetleriyle mücadelede eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri için, Başbakanlık Genelgesi’nde açıkça belirtilen tüm kurumlar yanında, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarına da önemli görevler düşmektedir.

EK-3**KAMER ACİL YARDIM HATTI
01/08/1997 – 30/09/2006
İSTATİSTİKLERİ**

Başvuru Sayısı	: 2397
Başvurularla Görüşme Sayısı	: 7402
Yüz yüze görüşme	: 2205
Telefon ile görüşme	: 291
Hem telefon hem yüz yüze görüşme	: 119

Not : Bir başvurucu ile 1-10 arasında görüşme yapıp, kadının ihtiyacına yönelik psikolojik, hukuksal, iş danışmanlığı destekleri verilmektedir.

Tablo-1: YAŞANAN ŞİDDET TÜRLERİ

Psikolojik	: 2397	% 100
Sözel	: 1845	% 77,0
Fiziksel	: 1443	% 60,2
Ekonomik	: 1817	% 75,8
Cinsel	: 1178	% 49,1
Ensest	: 357	% 14,9
Tecavüz	: 302	% 12,6

Not : Bir kadın aynı anda birçok şiddet türünü birden yaşayabilmektedir.

Tablo-2: YAŞ GRUBU

12-19	: 153	% 6,4
20-30	: 1031	% 43,0
31-40	: 822	% 34,3
41-50	: 287	% 12,0
51-70	: 58	% 2,4
Yaşını Bilmiyor	: 46	% 1,9

Tablo-3: MEDENİ DURUM

Bekar	: 497	% 20,7
Resmi Nikah	: 1370	% 57,2
Dini Nikah	: 239	% 10,0
Boşanmış	: 143	% 6,0
Eşi Ölmüş	: 62	% 2,6
Resmi Evli /Ayrı Yaşıyor	: 82	% 3,4

Tablo-4: NASIL EVLENDİ

Anlaşarak	:	351	% 14,6
Görücü Usulü	:	1371	% 57,2
Akraba	:	97	% 4,0
Kaçarak	:	55	% 2,3
Zorla	:	26	% 1,1

Tablo-5: EVLİLİK TÜRLERİ

Berdel	:	18	% ,8
Kayın Evliliği	:	3	% ,1
Beşik Kertmesi	:	4	% ,2
Kuma	:	27	% 1,1

Tablo-6: EVLİLİK YAŞI

11 Yaş	:	9	% ,4
12 Yaş	:	17	% ,7
13 Yaş	:	97	% 4,0
14 Yaş	:	195	% 8,1
15 Yaş	:	253	% 10,6
16 Yaş	:	313	% 13,1
17 Yaş	:	245	% 10,2
18 Yaş	:	222	% 9,3
19 Yaş	:	163	% 6,8
20 Yaş	:	154	% 6,4
21 Yaş	:	51	% 2,1
22 Yaş	:	40	% 1,7
23 Yaş	:	33	% 1,4
24 Yaş	:	31	% 1,3
25 Yaş	:	22	% ,9
26 Yaş	:	13	% ,5
27 Yaş	:	7	% ,3
28 Yaş	:	10	% ,4
29 Yaş	:	4	% ,2
30 Yaş	:	9	% ,4
31 Yaş	:	4	% ,2
32 Yaş	:	3	% ,1
33 Yaş	:	2	% ,1
34 Yaş	:	1	% ,0
35 Yaş	:	2	% ,1
39 Yaş	:	1	% ,0

Tablo-7: ÇOCUK SAYISI

1 Çocuk	:	314	% 13,1
2 Çocuk	:	433	% 18,1
3 Çocuk	:	378	% 15,8
4 Çocuk	:	276	% 11,5
5 Çocuk	:	128	% 5,3
6 Çocuk	:	91	% 3,8
7 Çocuk	:	53	% 2,2
8 Çocuk	:	17	% ,7
9 Çocuk	:	12	% ,5
10 Çocuk	:	3	% ,1

Not : Toplam başvuru sayısı 2397 olup bu başvurulardan 692 kadının hiç çocuğu yoktur. (Kültürel yapıya göre kadınlar evlenmeden çocuk sahibi olamadıkları için başvurulardan 497 kadın bekar olup, 195 kadın resmi olarak evli olduğu halde çocuk sahibi değildir.)

Tablo-8: EĞİTİM DURUMU

Okur yazar değil	:	668	% 27,9
Okur yazar	:	227	% 9,5
İlkokul	:	548	% 22,9
Ortaokul	:	192	% 8,0
Lise	:	583	% 24,3
Üniversite	:	166	% 6,9
Bilgi vermedi	:	13	% ,5
ANA DİLİ			
Türkçe	:	460	% 19,2
Kürtçe	:	1875	% 78,2
Arapça	:	29	% 1,2
Sağır Dilsiz	:	1	% ,0
Zazaca	:	29	% 1,2
Azeri	:	3	% ,1

Tablo-9: ARADIĞI YER

Diyarbakır	:	2177	% 91,1
Doğu ve Güneydoğu	:	162	% 5,6
Diğer Bölgeler	:	60	% 3,1
Yurt Dışı	:	6	% ,1

Tablo-10: EV KİME AİT

Kira	:	1153	%	48,1
Kocanın	:	576	%	24,0
Babanın	:	177	%	7,4
Kendinin	:	158	%	6,6
Evsiz	:	70	%	2,9
Evli / aileyle birlikte	:	85	%	3,5
Ailesiyle kalıyor / bekar	:	178	%	7,4

Tablo-11: İNTİHAR DÜŞÜNCESİ VAR MI ? TEHDİT EDİLİYOR MU ?

İntihar düşüncesi var	:	210	%	8,8
İntihar düşüncesi yok	:	2187	%	91,2
Tehdit ediliyor	:	440	%	18,4
Tehdit edilmiyor	:	1957	%	81,6

Yukarıda tehdit ediliyor olarak belirtilen 440 başvurunun içinde ölüm tehdidi sürmekte olan kadınlar bulunmaktadır.

Tablo-12: GELİR DURUMU

Geliri var	:	352	%	14,7
Geliri yok	:	2045	%	85,3

Yukarıda belirtilen 352 başvuru farklı işlerde çalışan ve kendi geliri olan kadınlardır.

Tablo-13: GÖÇ ETTİ Mİ?

Evet	:	607	%	25 ,3
Hayır	:	1790	%	74,7

Tablo-14: GÖÇ NEDENİ

Aile içi şiddet	:	70	%	2,9
Eşinin işi nedeniyle	:	229	%	9,6
Evlilik	:	202	%	8,4
Güvenlik	:	102	%	4,3
Eğitim	:	5	%	,2

Tablo-15: KA-MER ACİL YARDIM HATTI NE YAPTI?

Psikolojik danışmanlık	:	2397
Hukuki danışmanlık	:	660
İş danışmanlığı	:	721
Sığınma	:	160
Sağlık	:	115

Not : Bir kadın aynı anda birden fazla destek almaktadır.

KAMER’li Kadınlarla Yapılan Görüşmeler

Nilüfer Yılmaz ile 02.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-Hem bölgesel durum hem devlet politikaları göz önünde bulundurulduğunda KAMER olarak başlangıçta neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ediyorsunuz?

Başlangıçtan(en başından) beri var olan cinsiyetçi sisteme karşı mücadele ataerkillik demiyoruz artık. Başlangıçta erkek egemen sistemden bahsediyorduk ancak zamanla bunun aslında erkek egemen sistem değil bir cinsiyetçilik sorunu olduğunu, bunun bir cinsiyetçilik sorunu olduğunu anladık. Kadına ve erkeğe bakışla ilgili bir sorun olduğunu düşünüyorduk zamanla bu fikir ve üzerine kurulan dil değişti.

- Bölgede farklı kadın örgütleri de var, KAMER’i bu örgütlerden farklılaştığı noktalar nelerdir?

Bağımsızlık noktasında farklıyız. Her oluşuma, her siyasi yapılanmaya eşit mesafede duruyoruz. Ne çok yakın ne çok uzak duruyoruz. Çünkü onlara bunun bir sorun olduğunu ve bunun sadece kadın sorunu değil toplumsal bir sorun olduğunu anlatmayı ve bu vesileyle onların da değişim dönüşüm yaşamasını hedefliyoruz. Herkesin sizden taraf olmanızı beklediği bir ortamda bağımsız durabilmek çok zor. 11 yıldır bundan kaynaklı çok sıkıntı çektik. Çünkü çok anlaşılmadık, bağımsız olmakla tarafsız olmak arasındaki ince çizgi çok da anlaşılmadı. Nasıl olunur ki diye yaklaşıldı. Hâlbuki biz hep şöyle tanımladık; içinde bulunduğumuz alanı dönüştürmek için ortada bir yerde durup herkese söyleyecek bir sözümüz olmalı. Yani partiler, kurumlar, örgütler, devlet... Cinsiyetçi yapılanmanın buralarda var olduğunu düşünüyorsak hepsine söylenecek bir sözümüz olmalı.

Diğer kadın örgütleriyle işbirliğimiz, ortaklaştığımız noktalar oluyor. Örneğin başbakanlık genelgesinin şekillenmesi, çıkan yasaların, kanunların ya da kanun hükmünde kararnamelerin hayata geçmesi ile, uygulamalarla ilgili. Çünkü onlar da kadın meselesi ile ilgileniyorlar ve bizim kadın meselesini çok kıymetli bulduğumuzu söylemek lazım. Kadın örgütleri çoğaldıkça bizim başlangıçta amaçlarımızdan biri de buydu. 97 yılında KAMER ilk kurulduğu zaman Diyarbakır’da kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan hiçbir kadın kuruluşu yoktu. Dolayısıyla hedefimiz buydu aslında. Bu konuda bilinç geliştirmek, duyarlılık sağlamak, bu konuyu gündeme taşımak ve gündemde tutmak ve çözümü için bir baskı unsuru oluşturmak. Yani asıl hedef bu. Yoksa tek başımıza namus cinayetlerini, şiddeti sonlandıracağız gibi bir iddiamız hiç olmadı.

- KAMER kendi sözünü yitirmeden kurumlarla ilişkilenmeyi nasıl başarıyor?

Aslında durduğunuz yerden emin olduğunuzda bu dili oluşturmak ve korumak çok da zor olmuyor. Çünkü durduğumuz zeminin meşruiyetinin farkındayız ve ben burada sorunun sahibiyim ve çözümün bir parçası olmak istiyorum ama senin de buna dâhil olmanı istiyorum şeklinde yaklaşıyoruz. Yani bu bir sorun ve bu sorunun çözümü

için sen ne yapacaksın noktasından hareketle bir kabul yaratmaya çalışıyoruz. En önemlisi de bu zaten, tüm kurumlar için bu böyle. Kafasında küçücük bir çizgi, bir soru işareti oluşturmak, minicik bir çentik atmak bile tek başına çok kıymetli. Ben çok karşılaştım örneğin bazı görüşmelerde, örneğin ilin mülki amiri ile vali ya da vali yardımcısı ile yapılan bir görüşmede, kadınların sorunları mı var gibi bir soruyla karşılaşabiliyorsunuz ve bunu anlatmanız gerekebiliyor. Dolayısıyla orada bir farkındalık yaratmış oluyorsunuz ve bu da farkındalık çalışmalarının değişik yöntemlerle yapılanları oluyor. 14- 15 kadından oluşan ve 14 hafta süren gruplar şeklinde yapılan bir çalışmada kadınlarla bir farkındalık grubu yapıp onların birçok şeyi fark etmesine yardımcı oluyoruz, bir de bu tür görüşmelerle hem lobi, hem farkındalık yaratma şeklinde yapılan çalışmaların çok faydasını görüyoruz. Bu yolla toplumun her kesiminde bir bilinç oluşturunuz, gidip dokunuyorsunuz ve diyorsunuz ki bakın böyle bir problem var ve siz de bu sorunun çözümü için bir şey yapmalısınız.

-KAMER'in şiddet konusuna bakışta geniş bir perspektifinin olması namus adına işlenen cinayetlerin ele alınışında nasıl bir rol oynuyor?

Toplumun kadını koyduğu yer ve ona yüklediği roller, kadınlık rolleri, erkeklik rolleri ile ilgili. Demin de dediğimiz gibi erkek egemen sistem değil cinsiyetçi sistem demeye başlamamızın nedeni de buydu. Çünkü erkek egemen sistem dediğinizde belli bir cinsi karşınıza alıp bunun sadece onun sorunu imiş gibi, bu sorunu sadece o yaratıyormuş gibi de ele almış oluyorsunuz. Fakat üzerine çalıştıkça bunun sadece bir erkeklik problemi değil, cinsiyetçi sistemin kadın ve erkeklere yüklediği rollerle ve onlara nasıl bakıldığı ile ilgili bir problem olduğunu gördük. Kadına verilen rolleri biliyoruz. Aslında her şey kadın bedeni üzerinden kurgulanıyor. Kadın sadece ailenin değil tüm sülalenin ortak, tapulu malı oluyor ve bu kurguda herkesin bu beden üzerinde bir hakkı var. Bu nedenle namus adına işlenen cinayetlerde her vaka farklı. Her vakada illa ki kadının bir erkekle birlikte olması, onunla bir ilişki yaşaması gerekmiyor. Fakat dediğim gibi genel geleneksel yapıya baktığımızda, bu yapı içinde kadın eve hapsedilmiş durumda. Her ailenin kapısını çaldığınızda o ailenin farklı bir çitası vardır. Örneğin bir ailede kadının sinemaya gitmesi sorun teşkil etmezken, başka bir ailede camdan bakması büyük bir sorun teşkil eder ve kadının öldürülmesini gerektirir. Dedikoduya sebebiyet vermesi bile öldürülmesi için yeterli bir sebeptir. Bu nedenle bu rollere baktığımızda, bu fiziksel şiddetin son noktası haline geliyor. Yani çok büyük bir hırsla kapılıp o anda, kadını toplumun koyduğu normları ihlal ettiği için, itaat etmediği için öldürülme gerçekleşiyor. Yani bir itaatsizlik var ortada, eğer itaat ederseniz sorun yok fakat itaatsizlik ettiğiniz noktada öldürülme gerçekleşiyor.

Cinsiyetçi sistemin her iki cinsiyete de yüklediği roller var; kadınlara öğretilenler, ezberletilen roller ve erkeklere verilen roller. Erkeklere denetleme rolü verilmiş ve erkekler de bu rolü başarıyla oynuyorlar. Fakat bunu onlara fark ettirmek gerekir. Eğer fark ederlerse bunun aslında taşıması güç bir yük olduğunu da fark edecekler. Fakat biliyorsunuz ki iktidardan kolay kolay vazgeçmek mümkün olmuyor, çünkü evet zorlukları fazla fakat getirdiği bir rahatlık da var ve bu rahatlık tercih ediliyor, bu durum bir bencillik yaratıyor, ben böyle iyiyim diyor ve siz bundan vazgeçmesini, oradan inmesini istiyorsunuz. Dolayısıyla bu çok zor bir iş. Eşitler arası bir ilişki kurabilmesi için sizin yanınızda durması gerekiyor. Dolayısıyla bu bilinci yaratmak

lazım. Bu da ancak okul öncesi eğitimle gerçekleşebilecek; kız erkek ayrımının yapılmadığı, yani cinsiyet ayrımının yapılmadığı alternatif bir eğitim modeli ile. Biz de bunu burada çocuk evlerimizde yapıyoruz. Çok da yararlı oluyor. Burada çocuklar kız ve erkek olarak yetişmiyorlar. Toplumdan çok şey öğreniyor, dışarıdan aldığımız mesajlarla büyüyorlar. Bu süreçte bize rolümüz ezberletiliyor, kadının ne yapması gerektiği, toplumdaki yeri gibi. Biz de bunu ezberliyor ve eksiksiz oynuyoruz. Dolayısıyla bunu tersine çevirmek lazım. Eşitler arası ilişki kurabilmek, yan yana durabilmek gerekiyor ki mevcut sistemi değiştirelim. Yeni bir dünya hayal etmek mümkün ancak zor ve zahmetli bir iş, bugünden yarına olabilecek bir iş değil. Ancak mümkün, bu konuda çok karamsar değilim.

Örneğin torunum henüz üç buçuk yaşında ve her şeyinin pembe olmasını istiyor, çünkü gittiği kreşte roller böyle öğretiliyor. Fakat ben ona erkeklerin de pembe giyebileceğini, kızların da mavi giyebileceğini anlatmaya çalışıyorum. Dolayısıyla çocuk şaşırıyor. Buradan başlıyor her şey. Fakat bir değişim yaratmak mümkün. Örneğin önceden pembe olmadığında üzülürken, şimdi mavi de olsun yeşil de olsun diyor. Önce tabii kendi içimizden başlayacak fakat genel anlamda da bunun toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir eğitim sistemi olmalı, bunlar müfredata girmeli ve ilköğretimden başlayarak öğretilmeli. Bu ortamda güç tabi. Aslında toplumun her katmanında bu farkındalığı yaratmak gerekiyor, hakimi, savcısı, tüm bireylerde bu farkındalığı yaratmak gerekiyor. Bu sorunun çözümü budur. Aksi takdirde zor.

-Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak anılması, doğuya has bir problem olarak görülmesinin kaynakları nelerdir sizce?

Geleneksel yapıdan kaynaklandığını düşünüyorum. Batının doğuya bakışındaki problemle ilişkili. Onlar feodal, geleneksel bir yapı var, bu cinayetler orada daha çok işleniyor gibi bir yaklaşım olduğu için böyle düşünülüyor. Fakat bu belli bir bölgeye ait bir problem olarak ele alınırsa yanlış içine girilmiş olunur diyoruz ve bunu her fırsatta, her gittiğimiz yerde dile getiriyoruz, örnekler veriyoruz. İngiltere'de bir yılda 31 cinayet işlenmiş ve adına da tutku cinayeti denmiş. Sadece adı değişiyor fakat cinsiyetçilik sorunu dünyanın her yerinde var. Batıdan bakıldığında böyle görülüyor ama bu sadece Türkiye'nin doğusunun sorunu değil ki. Bir yerde namus deniyor bir yerde tutku, bir yerde kıskançlık, bir yerde töre ama sonuçta hepsinde öldürülen kadın, öldüren ise sistem, sistemin yarattığı erkek egemen zihniyet. Yani eril zihniyetten kaynağını alıyor.

-Diğer feminist çevrelerde, devlet kurumlarında namus nasıl tartışılıyor? KAMER'de nasıl tartışılıyor? KAMER bu tartışmalara ne katıyor?

Biz her yerde deneyimimizi paylaşıyoruz ve ısrarla bunun altını çizerek söylüyoruz. Bize gelen başvurulardan ve deneyimlerimizden yola çıkarak paylaşıyoruz bu deneyimi. Aslında alanda çalışmak çok kıymetlidir. Akademisyenlerin de hakkını teslim etmek gerekir tabii ki ancak alanda çalıştığınızda birebir kadınla ilişki kurduğunuz için, empati yoluyla o kadını, kadının yaşadıklarını o kadar iyi anlıyorsunuz ki. Evrensel düşünüp yerel çalışmak KAMER'in en önemli ilkelerinden biri. Yerel çalışmanın önemi çok büyüktür. Evrensel düşünüyor olabilirsiniz ancak yerel çalışmazsanız, daha üstten bir bakışla hiçbir şey elde edemezsiniz. Ancak

yerelin ihtiyaclarını, yerelin dinamizmini en iyi siz bilirsiniz, ihtiyaclarını bilirsiniz, hangi nedenlerle bu hale geldiğini bilirsiniz ve buna uygun yöntemler geliştirirsiniz. Ve bunların nasıl çözüleceği ile ilgili her gittiğimiz yerde kendi deneyimimizden yola çıkarak söylüyoruz. Bu iş böyle çözülür, ancak bu yolla halledilir şeklinde.

-Namus adına işlenen cinayetlerle mücadelede ne gibi yöntemler geliştiriyorsunuz?
Aslında temelde 2 yöntemimiz var. Aslında önce kadının kendi ortamında kalmasına evinden uzaklaşmamasına özen gösteriyoruz. Ancak eğer bu mümkün değilse her türlü desteği sağlıyoruz, aile meclislerine katılmaya kadar. O ailenin sosyal yapısına, kültürel yapısına, yakın olduğu partiye, aşirete, tarikata bakarak orada sözü geçen kanaat önderlerinden birisini, ikisini işin içine katıp budan vazgeçmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Müdahale ettiğimiz vakaların çoğunda başarıya ulaştık. Fakat bazen öyle bir şey oluyor ki müdahale edemiyorsunuz, uzlaşma yolu tıkalı oluyor. Bu durumda ise diğer yöntemimizi kullanarak polisle işbirliği yapıp kadını hemen, hızlı bir şekilde bulunduğu ortamdan uzaklaştırıyoruz. Genelde sığınma evlerine yönlendiriyoruz. Kadınlar bir şekilde kendi yöntemlerini geliştiriyorlar, bir yolunu bulup hayatlarına devam ediyorlar. Çok örnek var; sığınma evinden çıktıktan sonra kendine yeni bir yaşam kurmuş, yeni bir işe girmiş, çocuklarını yanına almış kadınlar gibi.

-Namus adına işlenen cinayetlerin doğuya özgü bir sorun olduğunu düşünen batı dünyasını eleştirirken aynı sorunu Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında da yaşıyor muyuz sizce? Oryantalist bir bakışın olduğunu düşünüyor musunuz?
Genellemek istemiyorum ama oluyor bazen. Şöyle bir oryantalist bakış açısı var; “Vah zavallılar! Gidelim de biraz destek olalım” gibi. Yani oradan durup burası için bir şey yapma isteği. Yardım etme mantığıyla oluşuyor. Yardım yerine destek sözcüğünü kullanmaktan yanayız. Tabii ki kadın örgütlerinin birlikte hareket etmesi, konuyu birlikte ele alması çok önemli ama bazen rahatsız edici oluyor oradan buraya bakış.

-Doğuda yaşayan feministlerle batıda yaşayan feministlerin önceliklerinin farklı olduğunu düşünüyor musunuz?

Tabii. Burada her şey 2 misli daha zor. Batı bu anlamda biraz daha şanslı. Kadınlık meselesi üzerinden yola çıkarsak hiçbir fark yok ama koşulları düşündüğümüzde yerel hikaye, gelenekler görenekler burada biraz daha ağır basıyor. Batıda bu biraz daha rahat.

- Peki doğu ve batıdaki feministlerin söylemleri değişiyor mu?

Tabii. Örneğin burada çıkıp da "bedenim benimdir" gibi bir söylem üretemezsiniz. En azından şimdilik bu mümkün değil. Çünkü zamanla anlayış, insanlar değişiyor, farkındalık oluşuyor. Bu bugünden yarına olabilecek bir şey değil. Önce bir farkındalık olacak ardından sizi anlayabilecekleri noktaya geldiklerinde ancak bunu kaldırabilirler. Çünkü bir tahammül noktası var.

-KAMER etnikleşmeye karşı nasıl bir dil üretiyor?

Farkındalıklarını arttırmak üzere bir şey yapıyoruz tabii ki, buradan ürettiğimiz sözlerle, birtakım çalışmalarla, daha çok anlamaya çalışmak üzerine kurguluyoruz.

-KAMER namus adına işlenen cinayetlerle mücadele anlamında diğer örgütlerle nasıl ilişki içinde?

Bölgede KAMER'in yaptığı bir çalışmadan sonra giderek bir sorun olarak ifade edilmeye başladı. Diğer kadın örgütleri de bu yönde söylemler geliştirdiler zamanla. çünkü birbirimizden etkileniyor ve giderek aynı noktaya geliyoruz. Bu çok sevindirici. Geçenlerde birkaç toplantıya katıldım ve olaya cinsiyetçi bir yaklaşımla bakıldığını ve bunun gerçekten bir sorun olduğunu görüyorlar ve buna uygun politikalar üretmeye çalışıyorlar ancak engeller var ki bu da durdukları yer. Bağımsız olmamaları, yakın durdukları politik grupların olması durumu güçleştiriyor. Bir yandan haklı şiddet vardır derken bir yandan da meselenin tamamen cinsiyetçi bir yaklaşımla ele alındığı ve bunun böyle olduğunu herkesin anlaması gerektiğini savunuyorlar. Ama konuya duyarlılık yüksek. Bunu anlamak önemli.

-Devlet, STK'lar ver KAMER'in namusa farklı yerlerden bakıyorlar. Peki bu farklılığa neden olan ne? Devlet, KAMER ve diğer STK'lar namus fikrini nasıl kurguluyor?

KAMER, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan bir kurum. Devletin bakışıyla namus bir kadının saçıdır, göğsüdür, bedenidir. Biz böyle bakmıyoruz ve ancak kadın üzerine çalışan STK'lar bu noktaya geliyor yavaş yavaş. Onun dışında tüm kurumlarda eril bir yapılanma var, mecliste bile. Bu konuda da çalışmalar yapıyoruz. Bu nedenle farklılaşıyor.

- Devletin namus adına işlenen cinayetlerle mücadelede etkili politikalar güttüğünü düşünüyor musunuz?

Hayır, hala töre cinayeti deniyor, hala töre cinayetlerine bir takım kulplar bulunup tahrik indirimleri yapılıyor. Namus adına işlenen cinayetlerle, onların tabiriyle töre cinayetleri ile ilgili eylem planı çıkardılar, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında bir çalışma yapıldı KSGM ile birlikte. Bu proje dahilinde 2007-2010 eylem planı yapıldı ve bu plana namus adına işlenen cinayetler de dahil edildi. Bunlar tam mükemmel, ideal bir şekilde yapıldı. İşte budur denecek şekilde hazırlandı. Ancak uygulamada çok ciddi sorunlar var. Tamamen farklı bakılıyor namus işin içine girince orada bir esneklik yapmak güçleşiyor. Fakat şimdi bir eşitlik komisyonu kuruldu umarım yavaş yavaş o da gündeme gelecek.

- Namus adına işlenen cinayetleri engellemek adına neler yapılıyor?

Hedeflenen bir kampanya çalışmasıydı. Bu kampanya ile amaç tüm toplumda bir farkındalık, bilinç yaratmaktı. Tüm kurumları dolaşarak bu sadece kadınların ve KAMER'in sorunu değil, sizin de sorunuzdur, siz de elinizi taşın altına koyun, hep birlikte hareket edelim öncelikle bu cinayetleri önleyelim dedik. Proje zaten duyarlılık yaratma projesiydi. Bu proje dahilinde ne yaptık? Öncelikle kadınların can güvenliğini sağlamak için acil müdahale ekipleri kurduk. Bu ekiplerde muhtarlar, imamlar, jandarma, polis, il sağlık müdürlüğü, devlet hastanesi, üniversitelerin katılımıyla kuruldu. Her bir ekipten birer kontak kişi seçilerek, vaka durumunda derhal müdahaleyi sağladık. Bu çok önemli idi. Aslında biraz da bunu yapmak için onlara kendilerini zorunlu hissettirdik. Aslında konunun ne kadar önemli olduğunu, "adam karısını öldürmüş"ten ibaret olmadığını, bunun bir arka planının olduğunu

yapılan toplantılarda anlattık. İnaniyorum ki böylelikle Diyarbakır ve çevresinde büyük bir duyarlılık gelişti. Bu projede amacımıza ulaştık ve hala da başvuru alıyoruz ve ömrümüz yettikçe, dilimiz döndükçe bu meselenin takibini yapacağız. Devlet ve kurumlarına konunun sadece töreden kaynaklanmadığını, doğuya has olmadığını anlatmak üzere çalışmalar sürüyor. Şimdi yeni bir proje var gündeminizde. Ne varsa o konuda bir önerge veriyorsunuz ve "Bu bir sorundur. Çözümü için ne yapacaksınız" diyerek çözümü üzerine bir talepte bulunabiliyorsunuz, iyi gidiyor

Nebahat Akkoç ile 02.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-Hem bölgesel durum hem devlet politikaları göz önünde bulundurulduğunda KAMER olarak başlangıçta neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ettiğinizi düşünüyorsunuz?

Kamerin diğer kadın kuruluşlarından en önemli farkı, fiilen 97 yılında kurulsada fikir olarak ortaya çıktığı 94 yılından bu yana şiddeti sorgulamaktı. Kadına yönelik şiddet konusunda, toplumsal cinsiyet meselesi konusunda farkındalığı olmayan bir grubun şiddeti çok yanı başında yaşaması, bundan doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmesi ve dolayısıyla "şiddet bir iletişim yöntemi midir, bir amaca ulaşma aracı mıdır" gibi bir merakla yola çıkması, şiddete karşı bir şey yaparak başlamasıdır. Bunu yaparak ortaya çıkmış bir grup, üç beş kişi zaten o zaman şiddeti bir yöntem, bir araç olarak kullanan tüm unsurlardan bağımsız olmalıydı. Çünkü şiddeti sorgularken birinin diğerine uyguladığı şiddeti değil, şiddetin herhangi bir tarzının iyi diğerinin kötü olduğunu falan düşünmeden bir bütün olarak; "Şiddet hakikaten böyle bir şey mi? Biz birbirimizi bu kadar rahat incitiyoruz, şiddeti bu kadar normalleştirerek doğal bir iletişim yöntemi olarak mı kabul ediyoruz? Niye böyle normalleşiyor ve yayılıyor?" gibi meraklarla, canımız yandığı için ortaya çıktı 94 yılında. Ama ondan sonra diye düşünürken bir şekilde yaptığımız tüm iş, inceleme, ortaklıklar, okuduklarımızla şiddetin ev içinde normalleştiğine inanarak başladık. Ama şunu hiç kaçırmadık; esas olarak şiddeti sorguluyoruz. Şiddet ev içinde normalleşiyor, sıradanlaşıyor ve yeniden üretiliyor. Dolayısıyla biz ev içindeki şiddet üzerine konuşalım, daha çok onun üzerine çalışalım.

Bu bölgede büyük bir araştırma yaptık, oradan gelirken, her gittiğimiz yerden döndüğümüzde bile kendi farkındalığımız yoktu aslında, oradaki kadınlara acıyorduk. Ama bir şey oluyor, sen istesen de istemesen de o hikâyeler bir şekilde sana dokunuyor, değişiyor, geliyor gidiyor ve bir farkındalık başlıyor. Kendimiz ile ilgili farkındalıklarımız ondan sonra başladı. Epeyce ağladık biz diğer kadınların haline kendimize ağlamadan önce. Bizim kendimize ağladığımız şey genel olarak siyasal şiddetin bize dokunduğu noktalardı. Örneğin benim kocam öldürülmüştü, benimle birlikte çalışmayı kabul eden bazı arkadaşlar vardı, onların ailelerinde şiddet olayları yaşanmıştı ve oradan var ettik kendimizi. Aslında nerede durduğumuz konusuna gelince o zamanki ilk 2 yıl bizim için çok çok zordu. Yani hani zorluk şöyle öldürülmekten korkuyorduk o kadar zordu. Tehdit ediliyorduk sürekli. Polislerle geziyorduk sürekli, nereye gitsem ardımdan 1-2 kişi geliyordu. Ama o kadar kendimden eminim ki bağımsız duruyoruz ve bunu yapacağız, bu nedenle

arkamızdan dolaşıyorsanız dolaşın diye düşünüyordum. Tabi o dönemde örgütlerin baskısı çok daha fazlaydı çünkü onlar bunu çok hissetmeseler de, bilinçsiz bir öfke gibi yönelse de bize özellikle 1. yılın sonunda 2. yılda çok bilinçli bir şiddete dönüştü, çünkü şiddeti sorgulayan, ben dili kullanmaya başlayan, kendi şiddetini fark eden kadınlar tek tek bulundukları yerleri de sorgulamaya başladılar. Bu 3, 5 10, 15 olmaya başladıkça bu sefer gerçekten onlara karşı bizim birileri tarafından kurulduğumuzu, örgütlendiğimizi falan düşünmeye başladılar ve üzerimizdeki baskı arttı. Fakat bağımsız duruşumuzdan hiç taviz vermedik. Ve sürekli şunu vurguladık; insan haklarından yana tarafız ama insan hakları kadının insan haklarını kapsamıyor. Dolayısıyla biz kadının insan haklarından yana taraf olduğumuzu da sürekli vurguladık. Bugün de bağımsız bir yerde duruyoruz. Başlangıçtan bugüne, geldiğimiz noktada aslında aradaki süreç çok önemli, bu süreçte fark ettik ki bilinçli bir şekilde şiddet uygulayanlara karşı bir dilimiz, sözümüz olmalı ve buna sessiz kalanlarda da bir farkındalık yaratmalıyız, şiddetle ilgili, kadın ya da erkek hiç fark etmez. Dolayısıyla bir dil geliştirdik ve bu dille farkındalık çalışmaları yapmaya başladık.

Geldiğimiz noktada şöyle diyoruz; 10. yıl kutlamalarımız sırasında da bunu dövizlerimize çok inanarak, altını doldurarak yazdık; "kadınlar kendi şiddetleriyle baş ederken geliştirdikleri yöntemlerle yeni bir dünya hayal etmemizi mümkün kılıyorlar." çok anlamlı bir laf, 10 yılın özeti budur. Bunun dışında kadınlar hiyerarşiyi, şiddeti, ayrımcılığı sorguluyorlar, paylaşım ve dayanışma geliştiriyorlar, evrensel düşünüp yerel çalışmak nedir bunun altını doldurup üzerine konuşabiliyorlar, yaşayabiliyorlar. Buradan baktığımızda herkeste bir farkındalık yaratacak bir dil kullanıyoruz. Şiddeti savunan kimseyle çalışmıyoruz. Ama şunu da söylüyoruz; hiç kimse ne masumdur ne de suçlu. Toplumsal cinsiyet rolleri böyle bir şeydir. Bunları bize ezberlettiler. Ne kadar içselleştirdik, ne kadar uyguladık, ne kadar ezildik ama ne kadar da ezdik? Bunları hiç bilmiyoruz, bunlar için bir farkındalık yaşamamız ve yaşatmamız lazım her birimizin birbirine. Dolayısıyla herkesle çalışabiliyoruz. Bir dil geliştirebiliyoruz. insan hakları il kurullarına da girdik, yerel gündem 21'lerle de çalışıyoruz. Yerel seçim öncesi tüm siyasi partilere ziyaretler de yapıyoruz. Ama hep durduğumuz yer çok net. Şunu demek için gidiyoruz; bakalım sizin parti programınızda kadınlarla ilgili neler var? Yeni ne kattınız?

-Devlet ile birçok ortak çalışma yapıyorsunuz. Peki kurduğunuz dili yitirmeden nasıl başarıyorsunuz bunu?

Ben şöyle düşünüyorum; bu, kadın kuruluşları arasında da bir tartışma konusu oldu yakın zamanda. Bizim nerede durduğumuzu o kadar iyi biliyorlar ki sınırlarımızı hiç zorlamadılar bugüne kadar. Ne düşündüğümüzü biliyorlar. Biz de şöyle bir şey yaptık; birlikte çalıştığımız herkes, işbirliği yaptığımızı taahhüt ettiğimiz herkes aslında bizim hedef kitlemiz içinde. İnsan hakları il kurulunda da biz farkındalık yaratmak üzere varız, yerel gündem21lerde de öyle yer alalım. Namus cinayetleri ile ilgili işbirliği yaptığımız diğer yerlerde de öyle yer alalım istiyoruz ama yöntemler çok önemli, örneğin gidip muhtarlar derneği ile konuşuyorsun ve adam sanki bütün bu geleneksel uygulamaları sorgulayıp değiştirdi mi? Hayır, fakat o kadar insani bir yerden, o kadar onun hümanist duygularını uyandırarak bir işbirliği yapıyorsun ki, ama birlikte çalıştığın zaman fark ediyor, bir ilişki yakalamadan uzaktan fark

ettirmek çok zor. Bu bir yöntemdir ve biz bunu çok bilinçli uyguluyoruz. Resmi kurumlarla çalışırken rasgele bizim şu işimiz var, şurada işbirliği yapalım demedik. Bizden bıkebilirler, bizi kovabilirler ama biz sabrımızı kullanacağız, misyonumuz belli, farkındalık yaratacağız dedik.

Şöyleydi yöntemimiz; örneğin bu hafta başvuru aldık, kaç başvuru aldık? Ne oldu? Kaç kadın öldü? Bunlarla ilgili sonuçları onlara duyuracağız. Biliyorduk ki kızacaklar, duymak istemeyecekler, biz çıkınca çöpe atacaklar ama bir gün bakacaklar. Ve bir gün baktılar gerçekten. Ama o önemli bir süreçti de aslında Türkiye'nin AB aday adaylığı dönemi ve zaten bir hareket vardı kadının insan hakları konusunda. Medyayı çok iyi kullandık. Medyayı da biz illa örgütledik demeyeceğim, medya da bu konuda duyarlıydı çünkü Avrupa'dan gelen bir yönlendirme de vardı. Sorular öyleydi; "Kadınlar öldürülüyor mu? Kadınlar şiddet yaşıyor mu?" diye sorulurken sürekli bizim kapımız çalınıyordu. Raporları iyi yazdık, iyi yöntem geliştirdik ve çok iyi dağıttık. Hatırlıyorum da bir kere Amerika'ya gittim. Başbakan da oradaydı, ben birileriyle görüşüyorum o çıkıyor, ya da o çıkıyor ben giriyorum. Ne bu KAMER diye döndükten sonra soruyor ve başbakanla görüşmemiz öyle oluyor. Sonra raporlarımız tüm meclise gitti ve bence başbakanlık ve içişleri genelgesinin çıkmasında çok önemli bir payı oldu.

-KAMER'in bölgedeki diğer kadın örgütlerden farkları neler?

Her tarafa eşit mesafede durmak o kadar belirleyici bir şey ki... Her tarafa uzak bir mesafede durunca her tarafa bakma şansın oluyor ve bu şans yöntem oluştururken de çok işe yarıyor. Dolayısıyla şuan ki farkımız bizim kadına yönelik şiddet konusundaki çalışma yöntemlerimiz de farklı dolayısıyla orada da ayrışıyoruz. Örneğin biz kadına kurtarıcı gözüyle bakmayız, onun bilgilerini hiçbir şekilde deşifre etmeyiz, öncelikli hedefimiz kadını korumaktır, kadına yönelik şiddeti biz bitireceğiz gibi bir iddiamız yoktur, bu çalışmalar sorunu ortaya çıkarmak ve yöntem geliştirmek için sadece bir araçtır. Böyle bir takım çalışma yöntemlerimizde de farklılıklar var ama bunların hepsini orada toplayabiliriz; her yere eşit mesafede durulduğu zaman, ya da benim şiddetim masumdur gibi bir düşünce içinde olmadığınız zaman bunları geliştirme şansınız oluyor.

Diğer örgütlerle işbirliği yapıyoruz. Asgari müşterekte buluşmaya çalışıyoruz. O da bizim tarif ettiğimiz roller ve görevler içinde.

KAMERin şiddet alanındaki geniş perspektifi namus cinayetlerinin ele alınışında nasıl bir rol oynuyor?

KAMER fikri 94'te çıkıyor, ve KAMER 97'de kuruluyor ve biz 2003'e kadar namus cinayeti çalışmıyoruz. Vahim bir durum bu. Bu, durumu ne kadar alıştırıldığımızı gösteren bir kriter benim için. O kadar çok şiddet çalıştık ki... Ama 2003 yılında bir olay oldu ve ancak biz namus cinayetleri bir şiddettir ve bizim konumuz içine giriyor diyebildik.

Bir kadın sürekli baroyu ve bizi arayıp kendisini öldüreceklerine, evden çıkamadığını söyleyip, ağlıyordu. Sadece ismini söyledi ve bunun dışında bir bilgi vermedi. Biz henüz namus cinayetleri üzerine çalışmadığımız için bir şey yapamadık ve kadın öldürüldü. Bir yas duygusu içine girip o zaman fark ettik ki namus cinayetleri de bizim alanımıza giriyor.

-Namus adına işlenen cinayetlerin toplumsal cinsiyet kurgusuyla, cinsiyetçi sistemle nasıl bir ilişkisi var?

Çok doğrudan bir ilişkisi var. Ayrı bir alan değil ancak ayrı bir çalışma yöntemi var çünkü insan yaşamı orada tehlikeye giriyor, çünkü şiddetin son noktası bu, can alan son noktası. Ancak yelpazenin içinde, dışında değil, farklı değil, kopuk değil, şiddetin diğer uygulanış biçimlerinden ayrı değil. Diğer cinayetlerden de bir farkı olduğunu görerek de çalışıyoruz aynı zamanda. Kadın cinayeti çok daha fazla aslında ama namus cinayetlerinde bir plan var, meclis var, çıkarılmış bir karar var. O karar dahilinde kadın öldürülüyor.

-Namus fikrine devletin, KAMER'in ve diğer STK'ların bakışı ne noktalarda değişiyor?

Kadın kuruluşları giderek ortaklaştılar aslında bu konuda sadece nasıl dile getirileceği konusunda bir tartışma sürüyor. Biz namus adına işlenen cinayetler diyoruz, kimi arkadaşlar namus cinayetleri diyor. Biz bir sene namus kisvesi altında işlenen cinayetler dedik. Çünkü onu başka bir suçu örtbas etmek için işlediklerini fark ettik, örneğin bir ensest meselesini, aile içi cinsel istismarı, bir tecavüzü, bekaret kaybını, hamileliği, tacizi kapatmak için yapıldığı için. Basında çok karşılaşıyorum, tabi devlet de bunu yapıyor. TCK'nın değiştiği dönemde çok şey başarıldı ancak hala namus kavramını kabul ettiremedik. Töre ve namus demeye başladılar. Şunu yapmaya çalışıyorlar; çok yaygın bir şey olmadığını, belli bir bölgeye ait olduğunu kanıksatmak istiyorlar. Tabi üstlerinden sorumluluğu atmak üzere de yapıyorlar bunu ama hepsi için söyleyemem ama pek çok yargıç, hâkim bunu aştılar.

-Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak anılmasının nedenleri neler olabilir? Namus fikri farklı düzlemlerde nasıl tartışılıyor? KAMER bu tartışmalara ne katıyor?

Biz namusu kadının bedeni ile yaşam alanına dair bir sürü şey olarak tanımlıyoruz. Yani bedeni üzerinde söz hakkı olmayışı ile ilgili pek çok geleneksel norm nedeniyle yargılanmaları olarak tarif ediyoruz. Bunların her biri. Namus deyince bir zaman sadece sanki bekâret meselesi ya da yasak tabir edilen bir ilişki sonucu bir hamilelik gibi düşünülüyor ama öyle değil aslında. Tüm başvurulardan çıkıyor bu. Aslında bu kurallar da toplumun her yapısında değişiyor. Ailenin ekonomik, sosyal yapı, eğitim yapısına göre. Kadına itaat etmesine yönelik birtakım kurallar konuluyor. Bu kuralların her biri namus, ailenin namusu sayılıyor. Kadının bu kuralları ihlal etmesi hatta ihlal etmeye teşebbüs etmesi hatta bazen düşünmesi bile namussuzluk sayılıyor ve bu yüzden cezalandırılıyor. Sorun yalnızca beden sorunu değil aslında. Bazı başvurularda falanca kişiyle görüşmeyeceksin çünkü bu kişinin adı çıkmış denmiş ve kadın onunla görüştüğü için o kadının da adı çıkmış sayılarak yargılanmış. Birçok feministle aynı noktada buluştuk. Bakıyorum kızdığımız gündüz kuşağı kadın programlarının bile ortak bir dili olmaya başladı. Hepsine raporlarımızı gönderdik, çoğuna katıldık ve bu da ortaklaşan bir dil yaratmaya katkı sağlıyor.

-Devletin namus adına işlenen cinayetlere karşı uyguladığı politikaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Tamam, bir başbakanlık genelgesi çıktı ve biz bayram ettik. Bu genelge önümüzü açtı ve kadınlar artık öldürülmeyecek. Tamam, bu genelge gerçekten bir devrim

niteliğinde ancak genelge ile birlikte bir yaptırım tarif edilmedi. Dolayısıyla yaptırım bir keyfiyete bağlı. Bazen kerhen uygulanıyor. Bizim çalıştığımız alanlarda çok az sıkıntı yaşıyoruz artık. Bir kadın öldürülecekse çaldığımız tüm kapılar açılıyor neredeyse. O kadınla ilgili bir şey yapıyoruz. Ama bu bile hiçbir şey aslında. Çünkü o günkü görevli kişinin ruhsal durumuna, niyetine, isteğine bağlı. Belki o gün karısıyla kavga ettiği için bir şey yapmadığından bir kadın ölecektir. Başbakanlık genelgesi, içişleri genelgesi bir yaptırım tarif etmeli ve dolayısıyla bunun da izleme komitesi gibi bir şey oluşturarak izlendiğinde ancak bir şeyler olacak diye düşünüyorum.

-Namus adına işlenen cinayetlerin doğuya özgü bir sorun olduğunu düşünen batı dünyasını eleştirirken aynı sorunu Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında da yaşıyor muyuz sizce? Oryantalist bir bakış olduğunu düşünüyor musunuz?

Düşünüyorum değil çok karşılaştım. Örneğin birçok TV programında sorular böyle geliyor. Doğrudan buranın sorunuymuş gibi yansıtılıyor. Bu konuda yapılan dizi filmlere, sinema filmlerine baktığımızda bile kullanılan dil, mekan bu mesajı veriyor. Bir kere namus cinayetlerini şiddetten kopuk ele alıyorlar. Bu da buna yol açıyor. Yoksa dünyaya baktığımızda kadına yönelik şiddet daha çok Ortadoğu'nun meselesi olarak görünüyor ancak sadece Ortadoğu'nun meselesi değil. Amerika'da da İngiltere'de de Avrupa'nın her yerinde de şiddet yaşanıyor. yöntemler, detaylar değişse de. Örneğin en son İsviçre'ye gittiğim zaman artık şöyle bir yöntem geliştirdim. Bir Avrupa ülkesine gideceksem önce orayla ilgili araştırma yapıyorum. Nüfus kaç? Kaç sığınma evi var, kalan kadınların sayısı kaç, yeterli mi, değil mi, şiddet nerede yoğunlaşıyor gibi. Nüfusla kıyaslandığında sığınma evlerinin yetersiz olduğu anlaşılıyor. İsviçre'de böyle bir konuşma yaptıktan sonra gazeteler şöyle bir yazı yazıldı; Türkiye'nin güneydoğusundan Nebahat Akkoç geldi ve bizi şiddetimizle yüzleştirdi. Ondan sonra bizim şiddetimizden bahsediyorum, çünkü artık kızdırıyor bu oryantalist bakış. Sonra da namus cinayetinin bu şiddetin bir parçası olduğunu anlatıyorsun. Onlar namus cinayetini cinsiyetçilikten bağımsız bambaşka bir meseleymiş gibi ele alıyorlar. Doğal olarak buradaki cinayet sayısı daha fazla olduğu için sadece buraya mahsus bir olaymış gibi düşünülüyor. Burada şiddetin sayısının da tahribatının da yüksek olduğu doğru ancak bunun burada yaşayan insanlarla ilgisi yok buradaki kültürle ilgisi yok. Buraya uygulanan resmi politikalarla ilgisi var. Kadına yönelik şiddet, cinsiyetçilik evrensel bir problem fakat kimi yerlerde farklılıklar olduğunu görüyoruz çünkü kimi yerlerde yoksulluk gibi savaş gibi tali sebepler var. Bu nedenle daha fazla hissediliyor.

-Doğuda yaşayan feministlerle batıda yaşayan feministlerin önceliklerinin farklı olduğunu düşünüyor musunuz?

Tabii hem yöntemler farklı hem öncelikler farklı. Biz alanda, doğrudan, kadınlarla çalışıyoruz. Nadiren Diyarbakır'da kalıyoruz, sürekli seyahat ediyoruz ve esasa yönelik bir şey yapıyoruz. Şiddet başvurusu alırken de, namus cinayetleri üzerine çalışırken de, resmi bir kuruluşla işbirliği yaparken de sürekli bir zihniyet dönüşümü sağlamaya yönelik bir çabamız var. Esas çabamız bu aslında. Diğerleri o çaba için kullandığımız sebepler. Bu nedenle dilimizin daha uygun ve yumuşak olduğunu düşünüyorum. Uzaklaştıran değil yakınlaştıran, daha farkındalık yaratan bir dilimiz var.

-KAMER etnikleştirmeye karşı bir dil geliştiriyor mu?

Diğer bölgelere de bakmaya çalışıyoruz. Yeni yeni Karadeniz'de de kadın örgütleri çalışmaya başladılar. Aslında bölgeler arası bir dengesizlik, farklılık, eğitimde, kişi başına düşen milli gelirden, kendi başına çalışan kadın sayısı, bunların hepsi buna cevap aslında ama bir de bizden kaynaklı bir iletişimsizlik bu bölgedekini arttırıyordu. Fakat biz başladığımız günden beri tüm kadın merkezlerimizde orada kullanılan yerel dili kullandık. Bunu da açıkladık. Ama yetmiyor tabii ki TRT şerh programlar yapıp kadınların Türkçe yasal haklarını anlatmaya, Türkçe öğrenmelerini sağlamaya çalışacağız. Sadece etnikleştirilmiyor, aslında Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde artan bir sorun haline geliyor, yoksulluk, eğitimsizlik ve daha birçok tali sebepler olduğu için. Fakat din meselesi de buradaki durumu ağırlaştırıyor ona karşı da bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

-Doğudaki feministlerle batıdaki feministlerin söylemleri değişiyor mu?

Evet, ve beni çok üzen bir şey var. Oturduğumuzda hepimiz şiddete karşı olduğumuzu söylüyoruz, bunu söylerken her şeyi göze aldık. Elinde silahı kullanan kapı komşumuz da olsa, ailemizden biri de olsa ona karşı da söyledik. Onların, kadınları bize karşı nasıl örgütlediklerini ve kışkırttıklarını gördük. Katıldığımız her toplantıda sabrımız yettikçe bizim sizinle bir kavgamız yok, çünkü sizi kışkırtıyorlar dedik. Sertleşmemeye çalıştık ama yine batıdan şiddeti sorguladığını söyleyen birkaç kadın kuruluşu doğrudan bu örgütlerle işbirliği içine giriyor, bizimle girmiyor. Burada bir farklılık var ama bu farklılık yöntemsel midir, bir güçten yana olmak, yani elinde para, silah, iktidar olandan yana olmak, çok kötü görüldüğü için çok tarif etmek istemiyorum.

Ben en çok şunu düşünüyorum. Tüm medyanın iktidarın elinde olduğunun ve iktidarın da feminizme karşı olduğunu biliyorum. Duygu Asena'dan örnek verirsek yüz tane iyi şey yaptı, bir tek cinsel özgürlüğü savunduğuyla anılıyor. Bence Duygu Asena öyle bir yol açtı ki önümüzde bizim, benim belki de 10 sene sonra kullanamayacağım bir dil kullandı. Çünkü ben alanda çalışan birisiyim ve bana bir alan açtı ve ben o yolda yürüyebiliyorum şimdi. Ama yumuşaktı, hoştu ve düşünüyorum da feminizme bu kadar karşı insanlar varsa, ki bunların çoğu özgürlüğü savunuyor, kadınlar, genç kadınlar, öğrenciler, bir şeyler yapmaya çalışan insanlar aslında. Ama bizim öfkemizi gördükleri için uzaklaşıyorlar, ürküyorlar. Bizim farkındalık gruplarımız burada çok önemli. Biz de örneğin farkındalık gruplarından çok iyi çıktık. Öfkelerimizle baş ederek çıktık. Ama o farkındalık grupları sırasında çocuklarımızdan, babamızdan, kocamızdan nefret ettik bir dönem, hiçbirini görmek istemedik. Grup bitiyordu kimse eve gitmek istemiyordu ama ondan sonra bunu konuştuk ne olacak bizim halimiz diye. Sonra toplumsal cinsiyet rolleri nedir? Aslında bizim kadınlık, erkeklik meseleleriyle bir derdimiz var yoksa erkeklerle, kadınlarla değil. Kocamız, babamız, oğlumuz, onlar da bizim hedef kitlemiz içinde ve büyük bir sabırla onlarla da konuşmamız lazım dedik. Ama bazı kadınlar o gruplardan öfkeleriyle çıktılar ve hiç bitmiyor bu öfke. Bu da bir sürü genç kadını, insanı uzaklaştırıyor.

-Uzun vadede değişim yaratma yönünde başka çalışmalarınız da var, kreş gibi. Biraz bahseder misiniz bu fikrin nereden çıktığından?

Hep sorunlarla uğraşmayalım biraz da nedenlerle uğraşalım dedik ve kaynağının erken çocukluk döneminde olduğunu gördük. Tüm toplumun farkında olmadan elbirliği ile şiddeti burada ürettiğini fark edip, farklı yöntemlerle cinsiyetçiliği geliştirmeden tam onun tersine bir eğitim yöntemi geliştirebilir miyiz diye düşündük ve buradan çıktı. Sadece yuvalarda değil kadınlarla bir araya geldiğimizde bu toplumsal cinsiyet meselesini hep konuşuyoruz çocuklarımızı nasıl yetiştirmeliyiz diye. Derinden bir değişim büyüye büyüye geliyor ama çok zor bir süreç tabi.

-Son olarak; namus adına işlenen cinayetlerle ilgili çalışmalarınıza başladığınızdan bu yana gelenen yerde kat ettiğiniz yolu nasıl değerlendiriyorsunuz?
Çok önemli bir yol. Bazen insan umutsuzluğa kapılıyor hiç değişmeyecek gibi geliyor. Bu yolu düşündüğümüzde bir örnekle anlatsam daha somut olur. Biz çalışmalarımıza başlamadan önce bu bölgede bir çalışma yapıldı. Kadının insan hakları projesiyle. Bu çalışma sonucunda kadınların neredeyse %80'i 90'ı şiddet kadın olmanın doğal sonucu olarak yaşanır ve bizim buna karşı yapacak bir şeyimiz yoktur demişlerdi ama geçen sene Ayşegül Altınay ve Yeşim Arat'ın yaptığı çalışmada 10 kadından 9'u haklı şiddet yoktur diyor. Bu kat edilen bir mesafedir. Ben şiddetin gizli kalmadığını düşünüyorum. Azalıyor demeyeceğim. Gizli kalmıyor. Artıyor da olabilir ancak artmasının nedeni kadınların şiddete boyun eğmemesi de vardır. Mesela eskiden birçok cinayet olurdu biz sonradan duyardık filanca yerde bir kadın bulundu diye. Artık cinayetler gizli kalmıyor. ve bunu 23 il için söyleyebilirim ki kapısını çaldığımız tüm resmi kurumlar açılıyor. Eskiden olsa bize ne bizim işimiz değil, biz bir şey yapamayız gibi tepkilerle karşılaşıyorduk. Şimdi ise biz geceleyin polisle başvuru kovalıyoruz ve aynı dili konuşuyoruz. Polis eğitiminin de sonuçlarını görebiliyoruz çalışırken.

Sacide Akkaya ile 02.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-KAMER olarak başlangıçta neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ediyorsunuz?

Hem genel çalışmalarda hem namus adına işlenen cinayetler çalışmalarında engelimiz de vardı desteğimiz de vardı. Bazen polis tarafından izlendiğimizi biliyorduk, devlet tarafından, siyasi partiler tarafından kısıtlanıyorduk. Tarafsız duruşumuz birçok kişi, kurum, örgüt tarafından hoş karşılanmıyordu. Kendi tarafına çekme istekleri ile karşılaşıyorduk ancak ilkemiz bağımsız duruşumuzdu.

İlk zamanla şimdi arasında fark ise şimdi çok daha emin, daha zemine basarak, daha hissederek çalışmalarımızı sürdürüyor olmamız.

Namus adına işlenen cinayetler konusunda yaptığımız çalışmalarla ilgili ise; burada mütevazı davranamayacağım, başbakanlık genelgesi bizim baskı unsurumuz olarak ortaya çıktı.

-KAMER'in bölgedeki diğer kadın örgütlerinden farkları neler?

Bizim için bu kapıdan giren her kadın önemlidir. Türk, Kürt, Alevi, Süryani olması önemli değil kadın olması bizim için yeterlidir. Vakad Kürt kadınlara ağırlık veriyor, bizim önkoşulumuz ise sadece kadın olmak.

- Namus adına işlenen cinayetlerin önlenmesinde geliştirdiğiniz yöntemler neler?

Namus adına işlenen cinayetlerin o kadar çok nedeni var ki; saçının açık olmasından radyoda istek istemesine, komşuya gitmesine kadar birçok neden sayılabilir. İtaat dediğimiz sınır her kadın için farklı. Bu da her ailenin yapısına göre şekilleniyor, değişiyor. Biz de hep deneyerek yol aldık. Başladığımız zaman düşe kalka, kendimiz yöntemler geliştirerek başladık. Çok bilinçli başlamadık, ihtiyaçtan doğan bir itkiyle başladık. Hep yöntem geliştirerek böyle bir yere kadar geldi. Her başvuru ayrı bir ihtiyaçla geldi. İhtiyaçlar yöntemi doğurdu. Bunlar bizi hem geliştirdi hem de yöntemlerimizi farklılaştırdı.

-KAMER'in bölgedeki diğer STK'lar ve devletle ilişkisinden bahseder misiniz?
Kamer için 2003'te çalışmalara başladığımızda bu bölgede bir ilkti. Önce kendimizi kurtaralım nasılsa kadınlar kurtulurdu çok ikisini birden yapmak gerekir. Biz, çalışmalarımızı hem devlet tarafından hem de diğer STK'lar tarafından desteklenerek bir yere taşıyabildik. O dönem ilkler arasındaydık fakat şimdi bu alandan çalışan birçok STK var.

Çalışmalarımızı en azından Diyarbakır'da hayata geçirmek için çok çalıştık. Şiddet o kadar normalleşmişti ki bir polis, can güvenliği olmaksızın başvuran bir kadına "ben bir şey yapamam, kocandır" deyip öncelikle yapması gereken şey kadının can güvenliğini sağlamakken kadını eve gönderebiliyordu. Kadının önce can güvenliği sağlanmalı, kadın kendisini güvende hissetmeli.

-KAMER kendi sözünü yitirmeden devletle ilişkilenmeyi nasıl başardı?
Yazdığımız raporları dağıttık. Bunların çok etkili olduğunu gördük. Sadece Türkiye'de değil dünyada bir yol çizilmeye başlandı. Biz hiç taraf olmadık ama çok net bir duruşumuz vardı. Eğer alacağımız yardım kadın için yararlıysa herkesten o yardımı alabiliriz; devletten, polisten, valilikten. Bizim için bağ değil bağcı önemli, ama duruşumuzdan taviz vermeden. Yeter ki kadına faydalı olabilecek bir şey olsun. Alabileceğimiz kadına yarıyorsa sorun değil.

KAMER içinde evden çıkıp çalışan ilk kadın olarak çalışıyorum. Aslında başvuruyula geldim ve KAMER'de onuncu yılım. Yeni dünya dili çok zor, bazen duraksıyorsun, bazen kekeleyorsun. Ancak seni o kadar mutlu ediyor ve doyuruyor ki. Açıklamak da beni heyecanlandırıyor. Eğer bir kadına dokunabiliyorsam, kendi yaşadığım bir sorunu ona da fark ettirebiliyorsam ayrı bir duygu ve beslenme oluyor.

12 kişilik bir aile, dışarıda hayat yok. Bilmiyorum empati kurarak anlayabilir miyiz ama böyle bir yerden çıktım ben. O nedenle yazmayı çizmeyi çok bilmem, ama sahada çalışmak gibi bana kendimi iyi hissettiren bir şey yok hayatta.

-Saha çalışması sırasında karşılaştığınız güçlükler nelerdi?
Devlet alanında örneğin SHÇEK'le çok sıkıntı yaşadık. SHÇEK'le prosedür gereği mecburen ilişkide olunmalıydı, bunu hayata geçirmeye başladık. Ancak bunu aşmayı çok güzel başardık., özellikle kendi çalıştığımız bölgede. Stoklarla ise durumun çok iyi olduğunu söyleyemeyeceğim ama dayandığımız noktalar da arttı zamanla. Kendi tarafımızdan bakınca bazen can güvenliğimiz olmuyordu, bazen ailelerle sıkıntı, korku, endişe yaşıyorduk fakat duruşun netse, aile de, devlet de, STK'lar da anlıyor seni.

- Namus adına işlenen cinayetleri engellemek için geliştirdiğiniz yöntemler neler?

Başvuru bir aile yakınından da, kadının kendisinden de gelse, başvuru sırasında öncelikle kadının talebi önemli. Eğer kadın ben evden ayrılmak istiyorum, ailemin yanında kalmak istemiyorum, desteğiniz olursa bunu başarabilirim diyorsa bunu nasıl başarabiliriz diye düşünüp yöntem geliştiriyoruz kadınla birlikte. Örneğin kadın köyde kalıyorsa köyün imamı, muhtarı, aşiret ise aşirette sözü geçen işbirliği içinde olduğumuz bir kişi, KAMER olarak biz, barodan biri, emniyetten biri, bazen valilikten biri ile oluşturduğumuz acil müdahale ekibi olarak aile ile görüşüyoruz. Orada kadının bir günahı olmadığını birlikte kanıtlıyoruz. Bu kanıtlandığı noktada birlikte adım atabiliyoruz.

-Peki başaramadığınız durumlarda ne oluyor?
Şimdiye kadar başaramadığınızı görmedim.

- KAMER bu mücadelede nasıl bir dil geliştiriyor?

Eğer köye gidiyorsak belki ben de oradaki kadınlar gibi etek giyiyorum. Çünkü onlarla yanyana duramazsam ben o iletişimi kuramam. Bu yöntemler basit görünebilir ama çok ince, önemli noktalar. Değerler üzerinden hareket etmek gerekiyor. Tabii ki biz durduğumuz noktadan taviz vermeyeceğiz ancak başlangıç noktası çok önemli. Bir görüşme olur, iki görüşme olur. ilkinde dinlersin, üçüncüde kendi fikrini söylersin.

- Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak adlandırılmasının nedenleri ne olabilir sizce?

Töre dendiğinde sanki buraya has bir şeymiş gibi anlaşılıyor ama bu tüm dünyada var olan bir şey. Örneğin Almanya'dan birçok başvurumuz var. Ama orada adı kıskançlık, sevgi cinayeti oluyor. Ama altında yatan nedenler aynı. Örneğin Karadeniz'de namus adına öldürülen kadınların sayısı daha fazla. Ve bu durum artık bizi çok rahatsız ediyor.

Batıda eğitim biraz daha ön plana çıkıyor olabilir ama sebepler aynı doğuda da batıda da. Bunun vurgulanması çalışma adına önemli. Bu dünyanın sorunu, sadece batının ve doğunun değil. Bunu değiştirmek için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. Yöntem, isim değişiyor ama mantık aynı. Belki burada bir köyde süreç daha zor geçebilir. Ulaşılacak kurumlar, STK'lar uzak olduğu için. Yani süreci hızlandırma açısından batıda olmak fark edebilir.

-10 yıl öncesiyle şimdiyi karşılaştırdığınızda geline noktaı özetler misiniz?

10 yıl öncesiyle kıyaslandığında şuan hiçbir kadın ben şu danışma merkezinin ya da herhangi bir merkezin kapısını çaldım da bana açılmadı diyemez. Çünkü bu alanda çalışan kuruluş sayısı gittikçe arttı.

-Bu süreçte karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

Ben bir kadının sığınma evine gidene kadar ya da sığınma evi ardından yaşadığı süreçte devletin desteğinin daha fazla olmasını dilerdim. Örneğin sığınma evinde kalma süresi 3ve 6 ay arası. Peki 6 ay sonra bu kadınlar ne yapacak? Sokağa mı atılacak? İşte bu noktada devletin bunun için bir fon ayırması, çözümün sürekliliğini sağlaması gerekir. En azından ekonomik anlamda bir alan yaratılmalı. Belki de kadın 5 çocuğuyla gitti sığınma evine. Kadın için sığınma evi sonrası da risk hala

bitmemiştir. Kadın barışsa bile topluma karşı, komşusuna karşı, ailesine karşı güveni sarsılmış, o güveni tekrar kazanması mümkün değil. O yıllarca süren önyargıları aşması çok zor. Hiçbir zaman tamamen sona ermiyor fakat yapmak gereken şey yüzdesini arttırmak.

Biz zihniyeti değiştirmeye çalışıyoruz. Biz hiçbir zaman kadını kurtardık demiyoruz. Ama bunun değişmesi önemli. Devletin mutlaka daha duyarlı olması süreklilik açısından gereklidir.

- Başvuru yoğunluğu nedir?

Dernekte daha çok başvuru alınıyor. Burada da çok kadın çalışması yapanımız var. Başvurular artıyor tabii. Bunun nedeni şiddetin artması mı? Hayır, kadınlar artık susmuyorlar. Artık hayatlarının tehlikede olduğunu bilip başvuru yapıyorlar, mücadele ediyorlar. Haklarını savunacak danışma merkezleri olduğunu biliyorlar.

Hayriye Aşçıoğlu ile 02.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-KAMER olarak başlangıçta neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ediyorsunuz?

Aslında başlangıçtan bugüne bakınca, en önemli noktalardan biri bağımsızlığımız.. Kadınlar her alanda ayrımcılık yaşıyorlar; dili, dini, ırkı ne olursa olsun. Evde, tarlada, örgütte çalışan kadın, nerede olursa olsun kadın olmaktan kaynaklı bir sıkıntı yaşıyor. Bu noktada bağımsızlık bizim için çok önemliydi. Bu sebeple kadınlar bize geldiler, başvuru yaptılar ve hala da yapıyorlar. O günden bugüne baktığımızda bizim için önemli olan kadınların ne istediğiydi. Biz birçok tespitte bulunduk, bu alanda çalışmalar yapacağımız dedik ama hep kadınların istekleri esas oldu. Kadınlar Acil Yardım Hattına başvurdular, grup çalışmalarına katıldılar, kendi işlerini kurmak istediklerinde ulaşabilecekleri kaynaklar doğrultusunda destek olduk.

Devlet politikalarını nasıl etkiledik? İlk kurulduğumuz dönemde devlet de, yereldeki örgütler de şüpheyile bakıyorlardı. Bir grup kadın bağımsız bir çalışma yaptıklarını söyleyerek ortaya çıkıyor. Devlet bizim partili olduğumuzu, partililer ise devletçi olduğumuzu düşünüyorlardı. İki taraftan da baskı altında olduğumuz zor bir çalışma başlattık. Fakat namus cinayetleri konusuyla beraber biz de ne yapabileceğimizi çok konuştuk, kendi içimizde çok tartıştık. Bir toplantıyla bunu kadınların güvenliğini nasıl sağlayabiliriz, duyarlılığı nasıl arttırabiliriz, herkesin bir şekilde taşın altına elini koymasını nasıl sağlayabiliriz yollarını aramaya başladık. 2003 yılında bir toplantı yaptık. Diyarbakır'dan birçok sivil toplum örgütü vardı, belediye vardı, valilik vardı. Burada herkesin ideolojik kimliğini bir yana bırakıp, söz konusu insan hayatıyla ilgili ne yapabiliriz, ortak nasıl hareket edebilirsiniz yollarını aramaya başladık. Hemen bu toplantıdan yaklaşık 6 ay sonra burada geçici bir konuk evi açıldı, kadınların güvenliği açısından. Ardından başbakanlık genelgesi yayınlandı. KAMER'in buradaki rolüne kimse itiraz edemez. Çünkü bu genelgede bizim öne sürdüğümüz başlıkların nerede ise hepsi yer aldı. Ve Diyarbakır'daki örgütler, partiler de kadın sorunu ile ilgili bir şeyler yapmaya başladı.

-KAMER'i bölgedeki diğer kadın örgütlerinden farklılaştığı noktalar nelerdir?

Bir sorunu tespit edip kadınlarla kadınlar için çözüm üretmeye çalışıyoruz. Diğer kadın gruplarının bağlantılı oldukları partiler, örgütler çalışmaları engelleyebiliyor. Örneğin bir şey yapmak istiyorsun ancak kadın sorununu ikinci plana itilmesi gibi bir şeyle karşılaşabiliyorsun. Bugünkü duruma baktığınızda bu örgütler de önemli adımlar atmaya başladılar. Namus cinayetleri demeye başladılar, kadınlar oralara da başvuruyorlar, belli kurslar belli olanaklar sağlıyorlar. Bunlar da çok önemli.

-KAMER'in şiddet konusundaki geniş bir perspektifinin olması namus adına işlenen cinayetlerin ele alınışında nasıl bir rol oynuyor?

Bu tür başvurular geliyordu ancak biz kendi imkanlarımızla, diğer kadın kuruluşlarıyla işbirliği yaparak o kadınlardan birkaç tanesinin güvenliğini sağlamaya çalışıyorduk. Ancak bir kadının öldürülmesiyle harekete geçip daha somut, daha kalıcı yöntemler geliştirmeliyiz dedik. Çünkü kadın evden bir kere çıkma şansı bulmuştu ve onda da kapının önünde bekleyen adam tarafından öldürüldü. Öyle yöntemler geliştirmeliydik ki evden bir kere çıkınca dönmek zorunda kalmassınlar ve kararı kendileri verip çıkabilsinler. İşte bu dönemde kendi aramızda çok tartıştık, bu 2003 yılındaki çalışma da buradan başladı.

-Namus bakışı, devlet-STK'lar ve KAMER açısından değerlendirdiğimizde ne gibi farklarla karşılaşıyoruz?

Namusu çalışırken biz bir araştırma yaptık. Araştırma sonunda herkesin farklı bir namus anlayışı olduğunu gördük. Kimisi namusu bir kadının kocasını aldatması, kimi pantolon giymesi, kimi evden izinsiz çıkması olarak tanımlıyor. O kadar farklı şeyler geldi ki. Devlete baktığımızda ise bir kampanya başlatalım dedik, bir afiş düzenleyelim dedik ve inanılmaz şeyler çıktı. Kurumsal anlamda bir şeyler yapmak istiyorlar ancak orada fark ettik ki bizim önce bu insanlara bu farkındalığı yaşatmamız gerekir dedik. Değişim dönüşüm buradan başlamalı ki etkili olsun. Örneğin kadın karakola gidiyor, polisler ne olacak o senin kocan deyip eve gönderebiliyorlardı. Bir savcı kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin atasözünden hareketle bir karara varabiliyordu. Bu zorlu bir yol ancak buradan hareket etmeliyiz dedik. Ancak böyle başlar deyip ilçelerde toplantılar yaptık, kaymakamlarla, imamlarla, öğretmenlerle. Gördük ki zihniyet aynı zihniyet. Toplantılarda ortamı germeden gerekçelerimizi sunmaya çalıştık. Örneğin bir kadının birini sevmesinin kötü yanı ne, herkes aşık olabilir gibi insani duyguları uyandırarak başladık. Dili oradan yakalamaya çalıştık.

- KAMER kendi sözünü yitirmeden kurumlarla ilişkilenmeyi nasıl başarıyor?

Çok çatıştığımız dönem de oldu, hala da oluyor. Fakat biz onlardan sadaka dilenmiyoruz, onlara yapmaları gereken görevleri hatırlatıyoruz. TC insan hakları beyannamesi altına imzasını koymuşsa, bunun kadının insan haklarını da kapsadığını hatırlatıyoruz. Toplantılarda bunları da çok dile getirdik. Biz bölge olarak yoğun bir savaşın ortasındayız ve kadınlar ön saflarda değil miydik eylemlerde? Peki, yaşam hakkı kutsaldır derken kadının özgürlüğünü elinden alıp onu eve hapsedmek elini ayağını bağlamak, burnunu kesmek, alnını dağlamak hangi insani değerlere sığıyor? Bu tür soruları yönelttik ve etkili olduğunu gördük. %100 değişim sağladık mı? Hayır, daha çok yolumuz var ancak en azından bir genelge çıktı, azmettirenler de ceza alma yolunda. Burada hâkimlerin savcılarının zihniyetinin değişmesi gerekir.

- Devletin namus adına işlenen cinayetlerle mücadelede etkili politikalar göttüğünü düşünüyor musunuz?

Bazı zamanlar oldu tabii, yasa akabinde azmettirenler ceza aldı örneğin. Namus cinayetleri konuşulmaya başlayınca cinayetlerde bir artış olduğu düşünölmeye başlandı. Çocukluğumuzdan beri etrafımızda o kadar çok hikaye var ki, normalleşiyor artık şiddet burada. Buradan yola çıkarsak şu an konuşuluyor, karşı çıkılıyor. Örneğin bir ailede ölüm kararı alınmışsa muhakkak o aileden biri başvuruyor. Bir şekilde bize ulaşp durum hakkında bilgi veriyorlar.

-Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak anılması nereden kaynaklanıyor sizce?

Başından beri buna karşı çıktık. Çünkü burada töre adı altında meşrulaştırılıyor. Başka yerde ise başka isimlerle karşımıza çıkıyor, tutku cinayetleri gibi. Örneğin burada imam nikahı deniyor, batıda metres. Sadece isimler değişiyor. Özellikle vurguladık biz bunu.

Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında bir söylem farkı yaşıyor mu?

Zaman zaman yaşıyoruz. Feminizmi de tarifledik biz burada. Genelde insanlar da feministlerin uç, sert, lezbiyen, çirkin olduğuna dair bir anlayış var. Bunlarla çok karşılaştık. Bazen bu noktada ayrışıyoruz. "Aaa sizin oralarda böyle şeyler yaşıyor demek?" gibi tepkiler ister istemez bir ayrımcılık yaratıyor. Belki farkında olunmuyor ancak kendini farklı yere koymaya neden oluyor. Başkalarının yaşadıklarına hayret ederek bakarken ben ne yaşıyorum diye dönüp bakmak zor geliyor kadınlara. "Gerçekten ailenin içinde ne kadar sözüm var, kardeşimin yaptıklarının ne kadarını yapabiliyorum?" gibi sorular sorulmuyor.

-“Evrensel düşünüp yerel eyleme” derken neye vurgu yapıyorsunuz?

Burada yeniliklere açık olmak, kendini geliştirmek anlamında konuları tartışmak ancak yerelde yaşadığımızı unutmamak. Örneğin doğu dendiğinde insanların aklında tek bir şablon vardır. Kadınlar orada çok kapalı yaşıyorlar. Bunu bu bölgede çalışırken çok fark ettik. Örneğin burada rahatlıkla yaptığımız bir çalışma Mardin'de çok güç yapılabilir. Ağrı'da farklı, Şirnak'ta farklı. Bu nedenle evrensel düşünüp yerel çalışmayı hiçbir zaman göz ardı etmedik. Çünkü değişim ve dönüşüm o kadar kolay olmuyor. Adım adım gitmen gerekiyor, çok yorucu bir yol fakat ancak bu şekilde oluyor. Kendini hazır hissetmen, bir şeyleri fark etmen gerekiyor.

- Mücadelenizde geliştirdiğiniz yöntemlerden bahseder misiniz?

İlkelerimizden taviz vermeden yöntemleri kendimiz belirliyoruz. Örneğin Diyarbakır'daki restoranı ilk açtığımızda Diyarbakır'ın ilk kadın işletmecileriydik. Çok zorluklar yaşadık. En geç 5te kapatıyorduk, hep beraber hareket etmemiz gerekiyordu, tek başımıza evimize gitmeye çekiniyorduk. Aradan 5-6 sene geçti ve birçok kadın işe girdi, kendi işlerini açtı. Ama bu işi Mardin'de denedik. Her gün tabelalar kırıldı, kadınlarla ilgili bir sürü dedikodular çıkarıldı. Sonra dedik ki burası için erken. Onun yerine atölyeler, kreşler açtık. Sindire sindire yapmak gerekiyor yerelin özelliklerini iyi gözlemleyerek. Ve şimdi bir restoran var Mardin'de.

-peki namus adına işlenen cinayetlerle mücadele ederken nasıl yöntemler geliştirdiniz?

Kafamızda hep önce kadının can güvenliği vardı. Ve bizim de tabii ki. Burada her başvuruyu kendi içinde değerlendirerek yöntem geliştirdik. Örneğin aile meclisi görüşmelerinde ailenin politik eğilimini öğrendik, onları etkileyecek kanalları bulmaya çalıştık. Kadının ailemin haberi olursa öldürür dediği noktada da kadının güvenliğini sağlayıp, SHÇEK’le işbirliği içine girerek başka bir yere gönderdik. Kimi başvurularda ise eşiyle, babasıyla, abisiyle görüştük.

-Namus adına işlenen cinayetlerle mücadelede başlangıcından bu yana gelinen noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Örneğin başlangıçta SHÇEK’e gittiğimizde 5’ten sonra başvuru kabul edilmezken bu durumu değiştirdik. Şimdi gece 11 de olsa 5 de olsa o kapılar açılıyor. Başbakanlık genelgesi olsun, yasadaki küçük değişiklikler olsun (küçük diyorum çünkü henüz istediğimiz şekilde gerçekleşmedi) uygulama kısmında sıkıntılar var. Ama biz bunu biliyorduk, bildiğinde de göğüslemek daha kolay oluyor. Bu yolu katettik. En azından kurumlarda kapılar yüzümüze kapanmıyor. AB süreci de çok etkili oldu tabii. Örneğin KAMER olarak Avrupa Lobisi’ne gidip birçok konuyu tartışabiliyoruz. Baskı unsuru olarak da kendimizi hissettiriyoruz. Değişim oradan olacaksa o kanalı zorluyoruz. Her türlü yolu da deniyoruz.

Vildan Ayçiçek ile 03.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-KAMER olarak başlangıçta neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ediyorsunuz?

KAMER çalışmaya şiddetin çok yoğun olduğu bir dönemde çalışmaya başladı. Aile içi şiddet dediğimizde, bu kadar yoğun çatışmalar varken, insanlar öldürülürken bu ne lüks diyorlardı. Ama aslında KAMER’in çıkış noktası da bu kadar şiddetin olağanlaşmasıydı. Bu insanlar öldürülüyor, işkenceye maruz kalıyor. Bu nereden kaynaklanarak bu kadar olağanlaşıyor? Baktığımızda gerçekten öğrenilen bir davranış şiddet ve aile içinde başlıyor. Örneğin babanın anneye uyguladığı şiddet, çocuğa uyguladığı şiddet. Ve bir şekilde şiddet kanıksanıyor. KAMER kurulduğunda ilk kadın kuruluşuydu. Tabii ki çok zorluklar yaşadık, özellikle bağımsızlık noktasında. Diyarbakır’da 2taraf görünüyor; bir örgüt tarafı, bir de devlet tarafı. Biz tüm kadınların merkezi olmak istedik. Kürt, Türk, alevi, Sünni her kadın bize rahatlıkla gelebilsin istedik. Kadın sorunu evrenseldir. Sadece Kürt kadını, Arap kadını şiddet yaşıyor. Dünyanın her yerinde yaşıyor. O nedenle bağımsızlığımız çok önemli. Bu süreçte büyük zorluklarla karşılaştık. Hem devlet tarafından hem örgüt tarafından zorlandık. Bağımsız durunca herkes bir tarafa çekmek istiyor. Biz kadının insan haklarından tarafız, bu da evrensel bir sorun. Zor oldu ancak biz bu bağımsızlık ilkemizden hiç taviz vermedik.

-KAMER’i bölgedeki diğer kuruluşlardan ayıran noktalar neler?

Bizi diğerlerinden ayıran en önemli özelliğimiz bağımsızlığımız. 5-6 tane kadın kuruluşu var. Kimi belediyeye ait, kimi bağımsız olduğunu söylüyor. Fakat biz öyle olmadığını biliyoruz. Onlar da çok önemli şeyler yapıyorlar ancak bizim dilimiz onlardan daha farklı. Örneğin biz şiddeti Kürt kadınına uygulanan ya da Türk

kadınına uygulanan olarak ayırmıyoruz. Evet yerelde yaşanan ve şiddeti arttıran farklı noktalar olabilir. Yoksulluk, göç gibi, ama şiddet evrenseldir. Biz ise bize gelen tüm kadınlara yardımcı oluruz.

-Bölgedeki diğer örgütlerle ortak çalışmalar yürütüyor musunuz?

Ayrıştığımız noktalar kadar birleştığımız noktalar da var. Örneğin Yerel Gündem 21’lerde, kadın meclislerinde tüm kadın kuruluşlarıyla ortak çalışıyoruz. Bunun dışında sivil toplum geliştirme merkezlerinde, belediye’nin sığınma evi açıldı. Onlarla da ortak çalışıyoruz. Yani kadına destek olabilecek tüm kurumlara başvuruyoruz, onlarla ortak çalışıyoruz. Örneğin biz bir sivil toplum kuruluşuyuz, kadın bize geliyor ve biz tüm resmi mekanizmaları harekete geçiriyoruz. Ve kadının yararına ne varsa biz onu yapıyoruz. Bizim için esas olan kadının yararı. Ama bağımsızlık ilkemizden de taviz vermeden tabii ki.

-KAMER’in şiddet konusundaki geniş bir perspektifinin olması namus adına işlenen cinayetlerin ele alınışında nasıl bir rol oynuyor?

Bizim ilk başvurumuz Şemse Allaktı. Ve 2 ay kadar bir süre komada kaldı. Biz bu çalışmalar sırasında her şeyi deneyimlerle öğrendik. Neye ihtiyaç varsa ona göre yöntem geliştirdik. 2003 yılında namus cinayetlerini önleme projesi başlattık zaten. Şiddet hiçbir zaman bitmeyecek. Bitireceğiz gibi bir düşünceyle de yola çıkmadık zaten. Ama en aza indirilip zihniyetlerin değişmesi ve bir duyarlılığın oluşması çok önemli. Biz n.c. projesine başladığımız zaman kendi içimizde çok konuştuk, tartıştık nasıl yöntemler geliştirebileceğimize dair. Zaten ilkelerimizden biri yerel düşünüp evrensel çalışmak yerelin ihtiyaçlarına, özelliklerine göre yöntemler geliştirmek. Amaç aynı ancak yöntem farklı. Başladığımız zaman valilikler, kaymakamlıklar, jandarma, emniyet, sosyal hizmetler, milli eğitim müdürlüğü, nüfus müdürlüğü gibi kurumlarla birlikte bir toplantı düzenlendi. Kadınlar öldürülüyor ve bu durumda ne yapılabilir, nasıl yöntemler geliştirilebilir doğrultusunda. Bunları hep tartışarak yöntemler geliştirdik. Türkiye’de, Diyarbakır’da çok yol kat edildi. En son Başbakanlık Genelgesi çıktı, evet bu genelgenin bir yaptırımı yok ancak söylemlere baktığımızda tam da bizim söylemlerimiz, bizim savunduklarımız. Bu açıdan bu genelgenin çıkması çok önemli ve daha da önemlisi TCK değişti.

Fakat evet bunlar çok önemli ama bunların çıkması tek başına yeterli olmuyor. Bir yandan da yasa uygulayıcıların bakışı da çok önemli. Örneğin bir hakimin cinsiyetçi bir bakış açısı varsa ve bu bakış içinde bir “namus” algısı varsa farklı kararlar da çıkabiliyor. Sadece hakim, savcı değil, kadınların başvurdukları tüm kurumlardaki kişilerin zihniyetleri çok önemli. Bu bugünden yarına değişebilecek bir durum değil tabii ki. Aslında bu genelge bu sebeple çıkarılmış bir genelge. Tüm resmi ve sivil kurumlara iş düşüyordu. Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin, namus adına işlenen cinayetlerin önlenmesine yönelik bir genelgeydi. Tabii bu genelge çok uygulanmıyor ancak biz ne yapıyoruz? Tüm görüşmelerimize bu genelgeyle gidiyoruz. Bu işimizi daha kolaylaştırıyor. Bu genelgeyle ilçelerde kaymakamlıklara, illerde valiliklere gittiğimizde bir duruyorlar. Çünkü onlara da iş düşüyor, bu aslında onların işi ve biz onların işini onlara yaptırmaya çalışıyoruz aslında.

- KAMER kendi sözünü yitirmeden kurumlarla ilişkilenmeyi nasıl başarıyor? Haklı durduğunuz noktada sözünüzü geçirebiliyorsunuz.

Devletin namusa bakışı nereden?

Aslında devlet, KAMER demektense toplumun namusa bakışını düşünmek gerekir. Toplumda namus deyince akla cinsellik geliyor. Aslında aldığımız başvurularda itaatsizliğin de bir namussuzluk olarak algılandığını görüyoruz. Bu bir iktidar ilişkisi aslında. Bazen baktığınızda aile içi ensesti gizlemek için de kullanılabilir.

-Namus adına işlenen cinayetlerle mücadele ederken nasıl yöntem geliştiriyorsunuz? Aslında her başvurunun durumuna göre farklı yöntemler geliştirmek gerekiyor. Özel olarak namus cinayetleri başvurularında ise bizim için ilk etapta kadının can güvenliğinin sağlanması var. Kadının can güvenliği sağlandıktan sonra kadının bizden nasıl bir isteği olduğunu değerlendiriyoruz. Ailesiyle görüşmemizi istiyorsa, örneğin ailede sözü geçen biriyle iletişime geçiyoruz. Ama bazen kadın o an sağlıklı düşünemiyorsa o an için geçici de olsa kadın için bir karar alıyoruz ancak bunun haricinde kadın adına hiçbir zaman karar almıyoruz. Kadın kadınla birlikte çözüm buluyoruz.

-Namus adına işlenen cinayetlerin doğuya özgü bir sorun olduğunu düşünen batı dünyasını eleştirirken aynı sorunu Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında da yaşıyor muyuz sizce?

Kadın öldürülüyor ama bunun adı değişiyor. Kendinizi kurtarılmış kadın olarak görmek yanılgıya neden oluyor. Sorun hepimizin sorunu, evet biz bir farkındalık yaşamış olabiliriz ancak kadınlara destek oluyoruz. Kadınlarla birlikte kadınlar için çalışıyoruz. Problemin sahibi olarak kendimizi görerek üstten bir bakış geliştirmeden kadınlarla hatta erkeklerle birlikte çalışıyoruz.

Biz gene bu tarz başvurular alıyorduk ancak bizim çalışmalarımız hep ihtiyaç ve talepler doğrultusunda gelişti. Biz bir proje olmadan önce kendi imkânlarımızla yardımcı olmaya çalışıyorduk. Ancak bu proje ile birlikte kurumlarla birlikte çalışmaya başladık.

-Projeye başladığınızdan bu yana neler değişti?

Duyarlılık anlamında çok önemli gelişmeler oldu. Yeterli demiyorum ancak en azından beraber çalışabiliyoruz, bunu kabul ettiler. Örneğin sığınma evleri açıldı. Bunun dışında KAMER'in çalışmalarının duyulması diğer kadın kuruluşlarının da işini biraz kolaylaştırdı. Sıkıntılar tabii ki yaşanıyor. Örneğin ilk zamanlar sosyal hizmetlerle ilişki kurarken yaşadığımız zorlukları şuan yaşamıyoruz.

Acil müdahale ekiplerinin kurulması çok faydalı oldu, müdahale açısından.

Ayten Tekay ile 02.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-KAMER'deki çalışmalarınızdan kısaca bahseder misiniz?

Ben daha çok erken çocukluk dönemi ile ilgili çalışmalara dâhilim ancak zaten hepsi birbiri ile ilişkili olduğu için şiddet ve ayrımcılık benim de çalışma konum. Kadın çalışmasındaki veriler zaten çocuk çalışmasındaki yöntemi bulmamızı, araştırmamızı sağladı. Çünkü şöyle bir hedef koyduk kendimize; namus kavramını tartışırken

özellikle, namus adına işlenen cinayetler projesi geliştirilip, başvurular alındığında bunlar günbegün değerlendirilirken bunun çocuk çalışmasına şöyle bir katkısı oldu; biz öyle bir yaklaşım kullanmalıyız ki çocuklar birbirlerini nesne olarak görmemeli. Erkek çocuklar kız çocukları nesne olarak değil, birey olarak görmeli ve bunun çok farkında olmalı. Eşit söz hakkı verme, ortak iletişim kurma, fikir alma meselesi nereye gidebileceğini düşündük. Bu bireyler yetişkin olduklarında "Siz birini namusunuz için öldürür müsünüz?" sorusuna bu oğlan çocuğu "hayır" şeklinde yanıt verebilmeli, ya da bir kız çocuğu demeli ki "benim bedenim nesne değil, ben bunu hayatıma yerleştirdim". Bunun gibi ileriye dönük hedefler koymak bu kadın çalışmasına da yansdı. Ve bu yaşlar toplumsal cinsiyet rollerinin yerleştiği yaşlar olduğu için bizim çocuk çalışmasına yönelmemizi sağladı.

-Peki dahil olduğunuz süreden bugüne geçen zamanı değerlendirdiğinizde KAMER olarak önceleri neye karşı kiminle mücadele ediyordunuz, bugün neye karşı kiminle mücadele ediyorsunuz?

Temelde KAMER'in kuruluşuna kadar ciddi bir mücadele dönemi geçti, ben bu dönemde içinde değildim. O dönem hayatımda bir kadın olarak başka mücadeleler verme durumundaydım. 98'de ben KAMER'le tanıştığımda zaten bunları duydum arkadaşlardan. Nelerle uğraşarak bu noktaya gelindi? Diyarbakır'da bağımsız bir kadın merkezi açılana kadar nelerle uğraşıldı? Devlet tarafından örgüt bağlantısı, örgütler tarafından siz de o taraftansınız gibi bir çekiştirilme var. Bağımsız çalışma ve tarafsız olma algısının olmadığı bir dönemde bağımsız bir kadın çalışması yapmak, bu kadar genel bir insan hakları mücadelesi varken özelinde kadın hakları çalışması yapmak zaten asıl mücadele alanını oluşturan kısımdı. İlk yıllar sürekli bunlarla uğraştık. Ben o zamanlar grup çalışmalarına katılıyordum ve benim çevremdeki farklı görüşten insanlar burada bize ne öğretildiğini soruyorlardı. Bunu bir öğretme, dayatma olarak algılıyorlardı ve şöyle bir düşünce vardı; kadınlar en kolay bilgi empoze edilebilecek kişilerdir. Bize bir şey öğretmiyorlar, biz kendimiz fark etmeye çalışıyoruz. Bunu yerleştirmek bir süreçti. Diğeri ise bağımsız olmak. Bağımsız olmak steril olmak gibi algılanıyordu. "Orada yangın çıktı ben dokunmam" meselesi değil. Aslında feminist bakış açısıyla her görüşten her bir özellikten kadına yakın ve eşit durmak, aynı zamanda kurum ve kuruluşlara da, bunlar STKlar olabilir, gruplar olabilir. Bu yakınlık ve uzaklığı belirleyen kurumsal ilkeler var. Kuruluş yıllarındaki sancının getirdiği ilkeler bunlar. Geriye dönüp baktığımda bunlar hiç değişmedi. KAMER'in en büyük farkı budur. Başlangıçta mücadele ile edinilen ilkeler gelişerek, tartışılarak devam ediyor. KAMER herkesin feminizmi kendine diyerek kendi feminizmini tanımlıyor. Bunun içinde hiyerarşiyi tanımladı, paylaşım ne demek, dayanışma ne demek? Yerel düşünüp evrensel çalışmaktan ne kastediyoruz? Çünkü önce Diyarbakır'da başlayan bir kadın çalışması iki yıl sonra inanılmaz bir ilgiyle karşılandı. Küçük bir grupla başlayan bir çalışma yayılarak büyümeye başladı. İl dışına çıkınca daha planlı programlı büyümek gerekti. Ama büyürken aslında temel ilkeleri kaybetmemek gerekiyor. En baştan beri mücadele ettiğimiz alanlar değişmedi aslında, şekil değiştirdi. Örneğin 23 ilde çalışıyoruz ve KAMER yeni açıldığında insanlar şöyle bir bakıyorlar acaba gerçekten nereden, gerçekten bağımsız mı diye. Örneğin bir kurum ziyaretine gittiysek, valiye de gidiyoruz, belediyeye de gidiyoruz, seçilmiş de gidiyoruz, atanmışa da gidiyoruz ya da muhtarla görüşüyoruz ve hepsinde de acaba söyledikleri gibiler mi şeklinde bir

soru oluyor. Söylediğimiz gibi olduğumuzu yaptığımız çalışmalar ve süreç gösteriyor zaten. Bizim en temelde kaybetmediğimiz şey bu. Ama her şeyi çok konuşarak, tartışarak, ince ayrıntıyı kaçırmadan yapıyoruz bunu. O zaman başlangıçta yaygın olarak dışarıda çok yoğun bir şiddet, çatışma ortamı ve genel anlamda ciddi bir insan hakları hareketi vardı. Ancak bu hareket içinde kadının insan hakları hareketi yoktu çünkü oradaki mücadele yöntemi ve hedef farklı. Bu da toplumsal bir kurtuluş fikriyle oluşmuştu. Kadın toplumun içinde bir şekilde var, bacımız, eşimiz olarak. onlar bizimle kurtulurlar fikri vardı. KAMER'in burada söylediği ise birey olduğunu fark etmek, kendimizi tanımlayalım, hangi özelliklerimiz var? Belki ben bu mücadele içinde olmayacağım, başka bir alanda etkin olacağım. Bu kendini tanıma ve kendi alanını da seçmek aslında. Bu çalışma yöntemi çok yabancıydı. Örneğin ilk yıllarda siz kadınları boşandırıyor sunuz, buraya sorunlu, boşanmış kadınlar geliyor, boşanmak isteyenlere de siz yardımcı oluyorsunuz, o yüzden de boşanma oranını yükseltiyorsunuz gibi bir kanı vardı. Ancak şimdi dönüp baktığımızda artık insanlar böyle düşünmüyorlar ve daha çok şöyle geliyorlar; "benim çevremde böyle bir kadın var, siz nasıl yardımcı olabilirsiniz?". Aradaki fark bu. Başlangıçta daha yargılıydı, daha çok kadınları etkileyip onları kararlara zorluyormuşuz gibi bir fikir baskındı. Çünkü genel yaşantı böyleydi. bunun için uğraştık ve şimdi bu anlaşıldı; KAMER kadınlara destek oluyor. Artık şu konuda destek olunabilir mi gibi bir soru işaretiyle gelebiliyorlar artık. Bunda sağlam duruşumuzun çok önemli bir etkisi var. Örneğin muhafazakar bir ilden arayıp, "Ben Elazığ'dan arıyorum, bilemiyorum bana yardımcı olabilir misiniz? Size ulaşabilir miyim?" gibi tereddütlerle konuşan kadınlar olur. Sonra biz her kadına, istediği her konuda elimizden gelen desteği sunarız dediğimizde iletişimin rahatladığını fark ediyorsunuz zaten. Bu anlamda da yıpratılmak istendik. Örneğin sadece Kürtlerle çalışıyorlar, Kürtler ama neden Türklerle çalışıyorlar gibi tepkilerle karşılaştık. Örneğin bana da Türk olduğumu söylüyorlar ancak ben böyle hissetmiyorum. Bunu KAMER'in grup çalışmaları sırasında ayrımcılık üzerinde dururken fark ettim, isimlendirdim. Bana bir şeyler olduğumu söylüyorlar ama ben aslında neyim? Ki bu ne kadar önemli. Alma alanı olarak burayı hissetmek önemli. Örneğin başı kapalı kadınlar da, farklı özellikteki, gruplardaki kadınlar da geliyor.

KAMER'in bölgedeki diğer örgütlerden farkı ne?

Demin saydıklarımız dışında bağımsızlığın algılanma şekli önemli bir ayrım KAMER için. Bağımsızlık ete süte dokunmamak, kendini sıyırmak değil, ilkesel anlamda uzaklık, yakınlık mesafesini bilmek. En önemli farklardan biri bu. Örneğin belli bir siyasi çevreden bir kadın ev içinde şiddet yaşıyor. Bağımsız olmayan bir kuruluşa gittiğinde gördüğü şiddet o siyasi görüşle bağlantılandırılıyor. Görüşme ve toplantılarda çok fark ettiğim bir şey vardır. Bizim en büyük sorunumuz Kürt kadın olmanın daha sorunlu olduğunun düşünülmesi. Biz Kürt olduğumuz için zaten bir ayrımcılık yaşıyoruz, kadın olduğumuz için 2 kat yaşıyoruz şeklinde bir anlayış var. Zaten kadın olmak en baştan dezavantajlı. Ancak odağa alınan mesele sadece o sivil toplum kuruluşunun seçtiği siyasi görüşse, her meseleye kendi siyasi görüşleri doğrultusunda bakıyorlar. Örneğin birebir yaşadığım, anlatmakta sakınca görmediğim bir olay var. Çok yakın, her şeyi çok rahat konuşabildiğim fakat çok keskin Kürt milliyetçisi bir arkadaşım var. O bana bağımsızlığı ben de ona bu radikalizmi soruyorum. Neden bu kadar keskinleştiklerini soruyorum. Arkadaşımın yeğeni kocası tarafından ağır bir şekilde dövülüyor ve bir kadın kuruluşuna gidiyor.

Bu kuruluşu da Kürt milliyetçiliğine yakın olan bir kuruluş olduğu için seçiyor. Ancak kuruluş kendi görüşüne yakın olsa da konu kadın meselesine gelince bu fikir birden değişiyor. Kocasını da mücadeleden tanıdıkları için kadını rapor almamak üzere ikna ediyorlar ve şöyle söylüyorlar; bak bu baskı ortamında, bazı şeyleri belki iyi anlatamadık gibi bir tavır sergilemişler kısacası. Ben de bize gelip sadece konuşmasını önerdim. Ama bağımsız olduğumuz için bize gelemeyeceğini söyledi. Kadın olarak bir şiddet yaşamış, ihtiyacı olan bir konuşmayı bile yapamamış, yönlendirilmiş, kararından vazgeçirilmiş. İşte KAMER’de hiçbir şekilde sen şu kuruluşa gitmişsin, yakın durduğun görüş şu, senin tercihin şu yönde demiyor. Ve bu kadın KAMER’e gelemeyi.

-KAMER’in şiddet konusundaki geniş bir perspektifinin olması namus adına işlenen cinayetlerin ele alınışında nasıl bir rol oynuyor?

Bir kere tanım olarak bile fark ediyor. Biz namus, namus cinayetleri, namus kisvesi gibi kavramları çok tartıştık. Çünkü zaten şiddetin en ağır şekli yaşam hakkının elden alınması. Bu da namus adına işlenen cinayetlerde ortaya çıkıyor. en keskin haliyle durum böyle olduğu halde çok netleştığımız bir şey var ki şiddet bitmez, devam eder, şekil değiştirir ama bitirilebilecek namus adına işlenen cinayetler var. Zaten KAMER’in de şiddeti bitireceğiz ya da devlet politikalarını tamamen etkileyeceğiz gibi bir misyon biçmiyor kendine. Ama çalışmalarımızla desteklediğimiz değerlendirmelerimizde, raporlarımızda da diyoruz ki namus adına işlenen cinayetler bitebilir, biter aslında. Sadece doğru tanımlamalar, doğru müdahaleler gerekiyor. Bu anlamda baktığımızda şiddeti böyle tanımlayabiliyoruz. Örneğin BM’nin evrensel bir şiddet tanımı var bu her yerde böyledir. KAMER’in de vardır bir şiddet tanımı. Ama özele indiğinizde ise Örneğin benim hayatımda cinsel şiddet yoğunsa benim için asıl şiddet cinsel şiddet, başka bir kadın için ise psikolojik şiddet asıl şiddet olabilir. Başka bir kadın ise "Karnım aç değil, gezmeye çıkabiliyorum, para da veriyor, dayak da yemiyorum, arada kızar ne olacak ki?" diyebilir. O anlamda baktığımızda namus adına işlenen cinayetler hem bir algı hem de bir zihniyet meselesi. Zaten ikisi de birbirleriyle bağlantılı olduğu için şiddeti nasıl algıladığın ve hangi zihniyetle şiddeti yaşadığın ve öğrendiğin ve namus konusunun nasıl yerleştiği önemli. Örneğin bir kız çocuğuna neden ruj sürüyorsun demek ile bir oğlan çocuğuna göster pipini, o senin gücün demek farklı şeyler. Örneğin oğlan çocukları rahatlıkla dışarıda tuvaletini yapabilirken, kız çocukları eve giderler, kapalı mekanları kullanırlar çünkü bedensel bir yargı vardır. Ama bu süreç içinde biz gördük ki namus kavramı sadece bekaretle, cinsellikle ilgili değil. İtaat, denetim, kontrol ile ilişkili. Örneğin saçımın rengini değiştirmem bile karşıdaki zihniyete göre namus meselesi olabilir. Şiddet tanımı daralmıyor aslında. Bu noktada evrensel düşünüp yerel çalışma işin içine giriyor. Yerelin özelliklerini bilmek gerekir. Örneğin grup çalışmalarına o ildeki kadınlar katılır ve sahiplenip götürürler. Bu nedenle oradaki yereli çok iyi okumak lazım, yerel özellikler nedir, bu özelliklere göre nasıl bir dil ve yaklaşımla geliştirmek lazım? Bazı illerde çok kolay görüşmeleri yapıp, başvurular alırsın ama bazı yerlerde bir kadın merkezi açarsın, biraz sessiz sedasız çalışırsın. O ildeki kadınlar bunu söyler, bizim ilde böyle böyle yapmak lazım şeklinde yönlendirirler. Bu işleri kolaylaştırabilir de zorlaştırabilir de, o nedenle buraya iyi bakmak lazım

-Devlet, STKlar ve KAMER namusa farklı yerlerden mi bakıyor? Ne gibi farklar var?

Bizim çalışmamızdaki yansımasına bakarsak British Council ile başlattığımız namus adına işlenen cinayetlerle ilgili bir kampanya vardı 3 ilde başlattığımız. Oradaki toplantılara katılan arkadaşlarımız heyecanla anlatmışlardı bize aslında nereden bakılıyor. Sonuçta başbakan, cumhurbaşkanı, KSSGM'nin müdürü, SHÇEK'in müdürü de olsa zihniyet olgunluğuna erişip o makamlara gelmiş değiller. Kendi yetiştirilme tarzlarını kendi geleneksel yapılarıyla beraber taşıyan insanlar. Üniversite mezunu olmak da yeterli değil bu anlamda. Değişime açık olmak, bildiğin şeyi yeniden sorgulama niyetinde olmak ayrı bir şey. Bu yüzden devletin kurumları nasıl etkileniyor diye baktığımızda öncelikle yapı olarak değil kişi olarak bakmak lazım. Çünkü yöneten konumundaki kişinin yaklaşımı birimleri organize etmesini etkiliyor. Örneğin SHÇEK Müdürü dedi ki; "Gece gelen başvuruların %99'u fuhuştur, onlar kötü kadınlardır. Ben bunu biliyorum." Fakat şunu düşünemiyor; o kadın o gece yarısı öyle bir şey yaşamış ki kendini dışarı atmış. Ve bu da tabii tüm kurumu etkiliyor. Başlangıçtan yani devletin siz oradansınız, STKların siz devlettensiniz dediği zamandan bugüne baktığımızda kadının insan hakları mücadelesi ilgili her bir yeri etkilemektir. Bir alanda değil, bir ildeki on ildeki kadın merkezi hep birlikte ortak bir ilkeyle devlet politikasını etkilemeye çalışıyoruz. Diyoruz ki kadınların destek almaya, rahat gidebilecekleri yerlerin olmasına ihtiyaçları var ve siz bunu sağlamak zorundasınız. Model budur, böyle başvuru alınır, tarafsız böyle çalışılır, bağımsız böyle durulur, kadınların bir avukatla görüşmesi neden önemlidir, nasıl görüşmelidir, bir ücret istenmesi onun hayatını nasıl zorlaştırır, devletin yapısı içinde sosyal hizmetlerin rolü ne olmalı, KSSGM'nin rolü ne olmalı gibi sorgular üzerinden, politikalarımız böyle etkilemekten yana devam ediyor. Olumlu gelişmeler var ancak bu bizim işimizin bittiğini anlamına gelmiyor. Çünkü asıl önemli şey uygulamaya geçmesi. İnanılmaz bir çaba var. Gazetelerde şunları yeni yeni okumak çok mutlu edici; eş şikâyetçi oluyor ve mahkeme diğer eşe, yani bir erkeğe eşinin kontrolünde medeni kanunu okuma cezası veriyor. Ve bu da kontrol ediliyor. Elinde kitap, gayet mutlu poz veriyor. Bu mutlu edici bir gelişme. Yine başka bir ilde psikolojik ve fiziksel şiddet şikayetiyle baroya başvuran bir kadının eşi hizmetlisi olmayan bir okulda hizmetli olarak çalışmak üzere cezalandırılmış. Bu örnekler tartışılabilir. Ama önceden namus adına işlenen cinayetlerde yaş indirimi vardı. Bu nedenle çocuk katiller oluyordu. bunu böyle bir gerçek de var. Şimdi kişi azmettirdiği için suçun ve cezanın ortağı oluyor.

-Devlet kurumları ile ilişkiyi dili yitirmeden nasıl kurabildiniz?

Bir kere devlet bir yapıdır ancak devletin varlığını sürdüren geçici hükümetler vardır. biz kadın politikası yapıyorsak ilgili olan her kurum ve kuruluşa ilkemizden, duruşumuzdan taviz vermeden ulaşmalıyız. Bu, sen onu ver ben bunu vereyim şeklinde bir pazarlık meselesi değil. kadın geldiği zaman onunla ilgilenmek zorundasınız. SHÇEK'e gittiğimizde şu eleştiriyi getiriyoruz; saat 5'ten sonra da bir başvuru geldiğinde onunla ilgilenmek zorundasınız. Oradaki bir pazarlık yok, senin işin bu, sen bu işi 5'te mesain bitse de yapacaksın dedik. Burada bir etkilenme söz konusu. Devletle işbirliği yapmak demek ilkelerinden taviz vermek değil, bunu çok net koymak lazım. KAMER şiddet izleme komitesinde ise bu yılların çalışmasının, mücadelesinin verdiği bir başarıdır. KAMER'in orada olma nedeni deneyim ile ilgili

bilgi paylaşımıdır. Deneyim paylaşımı ise nedir; biz şu başvuruda şunu yaşadık, şu yöntemi geliştirdik diyerek yöntemin yaygınlaşmasını sağlamak. Diyelim bir yerin müdürü çok duyarlıdır, böyle başvurular çok oldu, o gittiğinde ne olacak? Mesele geliştirilen mekanizmanın hem yazılı anlamda hem uygulama anlamında sürekliliğini sağlamak. Aynı zamanda bu mekanizmayı uygulayan kişilerin de kendi zihinsel dönüşümlerini sağlayabilmek. Örneğin bir SHÇEK müdürünün "Sığınma evine göndermeyin, bizim ama iyi değildir." dememesi gerekir. Bu devlet kurumunun kendi ayıbıdır. Biz bunu da söylüyoruz ancak uygun zamanlarda. Örneğin ev anneliği programı var, uygulamak istiyoruz fakat sınıf yok, ortam yok deniyor. Ortada bir program var ve bunu isteyen kadınlar var. Bu durumda ben ne yapabilirim? Devlet kaynaklarını kullanabilirim. Devletin bir okulu var; Kız Meslek Lisesi, öğretmenleri var. Gider onu kullanırım. Çünkü vergi veriyorum. Örneğin bir STK, dernek de, vakıf da, inisiyatif de olsa devlete ödediği bir vergi var. Bunu senden istiyor, ben de bunu hizmet olarak geri almak istiyorum kadınların yararına. Müftülük, hastane, belediye hepsi

-Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak anılması nereden kaynaklanıyor sizce?

Namus kavramı çok aileden, içerden bir şey. O nedenle insanlar bu kadar içeriye dokunmak istemiyorlar. Töre çok farklı bir şey, içinde kan davasını da barındıran. Bizim kitaplarımızda yer alan her şeyi biz birebir yaşadık. Bir üniversitede töre cinayetleri başlıklı bir toplantı düzenlenmişti ve bir profesör kan davalarını anlattı. Kan davası namus adına işlenen cinayetlerden çok farklıdır. Öldürülen erkeklerdir ve erkekler üzerinden süren bir davadır. Alan itibariyle farklı. Bunu insanlara söylemek genel kabulü kırdığı için şok etkisi yaratıyor. Artık eskisi kadar değil, namus adına işlenen cinayetler dendiğini duyuyoruz ve bilinçli bir şekilde kullanılıyor.

-Namus fikri farklı düzlemlerde nasıl tartışılıyor? KAMER bu tartışmalara ne katıyor?

KAMER'de her bir başvuru üzerinden ayrıca tartışıyoruz. Gizlilik esası var. Namus adına işlenen cinayetler alanında çalışmaya başlarken geçmişe dönük çok araştırma yaptık. Bizim başvurularımız ne, ne yapmışız? şeklinde. Burada temel şey, biz destek oluruz. Ancak bu hayatta kalma meselesi olduğu için önceliğimiz kadının hayatını kurtaracak tedbirler almak oluyor. Her an öldürülebilir korkusu var. Her başvuru bize bir şey öğretti. Her başvurunun hikayesi, bizim olmasını istediğimiz şey, ihtiyacı bir yöntem geliştirmemizi sağladı. Fakat biz bu yöntemleri okuyarak değil tartışarak geliştirdik. ilkesel olarak düşündük, kadının yararına olacak, kadının istediği şekliyle hareket ettik. paylaşım ve dayanışma, kurumları harekete geçirme. Örneğin kadının aleyhine bir durum var mı yok mu? Örneğin kadın aile bireyleriyle görüşüldüğünde etkili olacağını düşünüyorsa bu görüşmede kimlerin olması gerektiğine karar vermemiz gerekiyor. Bu bir parti temsilcisi de olabilir, bir imam da olabilir, ahbap da olabilir. bunların hepsi yöntemdir ve yerel dildir. Diğer düzlemlerde yine farklı bakış açıları devreye giriyor. Örneğin Namus meselesine Kürtler Kürt oldukları için bu kadar öfke olduğunu ve namus cinayetlerinin doğuya atfedildiğini düşünüyorlar. Burada asıl mesele kadınlar üzerinden değil de etnik kimlik üzerinden gidiyor. Araplar buna farklı bir isim veriyor, Fransızlar farklı, kadın sünneti de aslında namusla ilişkili, haz alma ile ilişkili olduğu için.

Farklı açılardan bakılıyor ancak temelde feminizm anlamında ortak bakış açısı kadının temelde ihtiyacının ne olduğunu bulmak, hayatta kalmasını ve hayatını sürdürmesini sağlayacak temel yapıları oluşturmaktır.

-Batıdaki feministleri oryantalizm yapmakla eleştirirken aynı durumun Türkiye’de var olduğunu düşünüyor musunuz?

Var tabi. Burada da benzer ayrımcılıklar yaşıyoruz. Kırsal denenin de ne olduğunu bilmiyoruz, köyler mi, doğudaki iller mi? Kırsaldaki kadınların yaşadığı şiddetin daha fazla olduğu düşünülüyor. Böyle görünüyor olabilir başka nedenlerden ötürü. Örneğin kadının rahatlıkla kendini ifade edebileceğine inanabileceği yerler var mı? Dönüp batıya baktığımızda öyle derin bir şiddet var ki fakat farklı nedenlerden çıkmıyor ortaya. İçerden ruhsal olarak da bir çöküntü yaratıyor.

Bazen bir alışkanlık olarak; "siz doğudaki kadın örgütleri ne diyorsunuz" şeklinde sorularla karşılaşılıyor.

-Peki doğudaki ve batıdaki feministlerin söylemleri değişiyor mu?

Dil orada devreye giriyor. Bunu hep söylüyoruz; İstanbul’dan gelen bir kişi Diyarbakır’ın bir ilçesinde anket çalışması yapamaz. çünkü bu kişi o yerin yerel dilini, kapıyı açanla nasıl konuşacağını bilemez. Biz bu tür çalışmaların hiçbir zaman içinde olmadık. Eğer bunu yapacaksanız yerel insanlarla yapmanız gerekir. Aksi takdirde hiyerarşik, üstten bir dil kullanılıyor. Kavga eden, üstten konuşan, yırtıcı bir imaj çizdiğinizde de insanları soğutuyorsunuz. Genel anlamda feminizm algısını da bozuyor bu. KAMER feminizm tanımını çok net koyuyor ve bunu herkesle paylaşıyor ve herkes de bunu paylaşmalı. Öğreten olmadan, hiyerarşi olmadan.

-Projenin başlangıcından bugüne ne gibi değişimler yaşandı?

Bir kere bu konuşulmaya başlandı. Kapalı bir kutu açılmış oldu ve artık bu konu konuşulacak incelenecek dendi. Bu açılırken körü körüne olmadı. Bir yerden bir yere geldi KAMER bu konu çalışmaya başlarken. Bir kadın baroya başvurdu, mahkemeden korunma kararı aldı ve ertesi gün öldürüldü. Ne oldu? Bir gece yatıp kalkıp çalışalım olayı değil. Hep sorgulayarak gittik. Ne değişti, durum nasıl değişti, olumlu olanlar ne olumsuz olanlar ne, ne yaptık, bunları tartışarak, güncelleyerek çalışmak en önemli farklarımızdan biri. Böyle olduğu için artık konuşan, tartışan insanlar var. Önceleri insanlar daha sessiz konuşuyorlardı. Şimdi ise bir karakoldan bizi arayıp yapılması gerekeni danışanlar var. Bunu yaygınlaştırmak lazım.

Örneğin bir dönem namus adına cinayetleri birden arttı gibi göründü ancak aslında gündeme gelmeye başladı. Eskiden daha gizli saklı aile içinde kalıyordu. Zaten kadınların nüfus cüzdanı yoktu, kimseyi ilgilendirmiyordu, fakat şimdi bu insanları rahatsız etmeye başladı. Cinayetler ortaya çıkmaya başladı ya da cinayeti işleyenler bir şekilde ortaya çıktı. Bir dönem yollarda cesetler bulunmaya başlandı. Sanıyorum ki artık korkulduğu için, kime ait olduğu bulunmasın diye, ortada bağımsız yerlere atılan cesetlerdi bunlar. Halbuki asıl o zaman her şey ortaya çıkmaya başladı. Emniyetten veriler almaya başladık, bir şeyler ortaya çıkmaya başladı. Ama bu birdenbire istediğimiz değişimin olacağını göstermiyor. Hala bilinmeyen bir sürü yer, kurulamayan iletişimler, bilmediğimiz şiddet biçimleri var.

Cahide Okay ile 03.02.2009 tarihinde yapılan görüşmenin metnidir.

-Ne zamandan beri KAMER'in içinde yer alıyorsunuz?

KAMER ile tanışmakta hep çok geç kaldığımı düşündüm. Kuruluşundan beri nasıl haberim olmamış dedim kendi kendime. Ancak bir şeyler canımızı acıtınca fark ediyoruz ya işte öyle başladı benim KAMER'le hikâyem. O zamanlar, kadın çalışmasına çok duyarlı bir çevreden gelmediğim için ben de çok bilmiyordum. Araştırmaya başlayınca gördüm burayı. Başlangıçtan bugüne çok önemli bir yol kat ettiğimizi düşünüyorum. Hani hep diyoruz ya değişim dönüşüm bizimle başlıyor diye, gerçekten öyle. Giderek kocaman bir halka olduk. Şiddet bitti mi? Tabii ki hayır, hayatımızın her alanında varlığını sürdürüyor. Ancak değişen şu ki; artık kadınlar gidebilecekleri yerler olduğunu biliyor ve hayır, bu benim kaderim değil diyebiliyor. Bu da Diyarbakır'da çok önemli bir yol kat ettiğimizi gösterir. Örneğin 1,5 yıl önce Bağlar'a taşındık. Bağlar göçün ve ekonomik şiddetin çok yoğun yaşandığı bir bölge. Yeni açıldığımızda bile tabelayı gören kadınlar hemen geldiler ya da biz ne yapabiliriz diye yaklaştılar. Bu anlamda toplumsal duyarlılığın arttığını düşünüyorum.

-KAMER'i diğer örgütlerden ayıran özellikleri neler sizce?

Bu kuruluşlarla zaman zaman ortaklaşa işler yapıyoruz, hiçbirimizin elinde sihirli değnek yok ve çalışmalarımızı sorun bizim sorunumuz, hep birlikte yola çıktık ve hep birlikte yürüyoruz anlayışı ile sürdürüyoruz. Bizim farkımız ise burada çalışanların hemen hepsi aslında başvuruyla ya da çalışmalara katılarak KAMER'e dahil olması .

-KAMER'in şiddete bakışı nasıl ve bu bakışın geniş bir perspektifinin olmasının namusa bakışa kattıklarından bahsedebilir misiniz?

İlk başta aile içinde şiddetin var olduğundan yola çıktık ve artık bu 4 duvar arasındaki şiddeti dışarı taşımamız gerektiğini düşündük. İnsanlar bu şiddet ortamında bu ne lüks deseler de. Çünkü o kadar içselleştirmişiz ki şiddeti. Örneğin ben bağırmanın bile şiddet olduğunu çok geç fark ettim. Yıllarca bize neler yapılmış dedim. Tabii şahit olduğumuz şiddet türleri içinde de namus cinayetleri çok önemli. Bir cana mal oluyor çünkü. Üstelik bu namus kisvesi altında uygulanınca özellikle geleneksel toplumda meşru görülebiliyor. Biz kadınlar bile bazen namus deyince duruyoruz. Bu nedenle biz önce namus kavramını incelemeye başladık. Namus nedir? Ne ifade ediyor? Ve insanların ölümü nasıl bir cümleye sığdırılabiliyor? Namus fikrini insanlara da çok sorgulattık, kafalarında soru işaretleri oluşmasını sağladık. Gelinek nokta yeterli değil ama çok önemli.

-Devletin namus kurgusu nasıl sizce?

Bizim bu yola fark etme sürecimizle çıktık. Henüz yasalarda bile tam iyi durumda değiliz. Yasalarda bile kurulan dilden namusu bizim algıladığımız gibi algılamadıklarını görüyoruz. Örneğin Van'da 2,5 yıl önce yaşanan olayda namus adına işlenen bir cinayette azmettiriciler müebbet hapis cezası aldılar. Basın tüm kadın kuruluşlarını aramaya başladı, bu konuda görüşmek istediklerini söylediler. Sunuculardan “Çok ilginç bir karar verildi siz nasıl değerlendiriyorsunuz?” gibi sorular geldi. Aslında bu verilmesi gereken bir karardı, zaten olması gereken buydu.

Ama o kadar içselleştirmişiz ki şiddeti, basından devlete kadar herkes için bu durum böyle.

-KAMER olarak birçok kurumla ilişki kuruyorsunuz. Kendi sözünüzü yitirmeden devlet kurumlarıyla ilişki kurmayı nasıl başarıyorsunuz?

Biz hangi kurumla çalışıyorsak çalışalım öncelikle ilkelerimizi temel alarak çalışıyoruz. Çünkü eğer inandığın bir şey varsa ve sen o işi sahiplenmişsen resmi kurumlara da rahatlıkla gidebiliyorsun. Çünkü bizim yaptığımız iş belli. Onların işini onlara yaptırıyoruz, biraz itekliyoruz açıkçası, baskı unsuru olmaya çalışıyoruz. Bazen bize sınırlarımızı şaşırtıyorlar ancak biz farkında olduğumuzdan buna pek izin vermiyoruz. Örneğin Sosyal Hizmetler uzmanı bazen bize bu kadınların sığınma evinden çıkınca ne olacağını, iş imkânı sağlayıp sağlayamayacağımızı soruyorlar. Tabii ki biz bunu da yapıyoruz ama bu olanağı sağlamak aslında onların görevi. Kadını yönlendiriyoruz ama bu aslında sizin işiniz diyoruz. Biz bunu onlara hatırlatıyoruz. Ama bu alanda çok iyi çalıştığımızı düşünüyorum. Örneğin jandarmadan, karakollardan telefon geliyor ve bize ne yapacaklarını soruyorlar kadınla ilgili. Ne yapacaklarını gerçekten bilmiyorlar ve biz onlara işlerini yaptırıyoruz.

-Devlet kurumlarında çalışan birçok personele hizmet içi eğitim olanağı sundunuz? Bunun sonucunda hedeflediğiniz duyarlılığı yaratabildiniz mi? Bu süreç zorladı mı sizi?

Bu acil müdahale ekipleri çok iyi oldu, kadının can güvenliği açısından. Örneğin anında kimlik çıkartabiliyoruz vs. ama keşke bu ağ devlet içinde kalıcı bir ağ olsa. Çünkü kişiler üzerinden cep telefonlarıyla oluşturuluyor ve kişinin tayini çıktığında süreç sekteye uğruyor. Olması gereken kalıcı bir kurumsal ağın oluşması.

-Namus adına işlenen cinayetlerin hala töre cinayeti olarak adlandırılmasının nedenleri neler olabilir?

Şimdi hala itaatsizlik namus altına sığdırılabilir. Buraya bakış açısı da böyle. Ama Bunu her birimizin kendi içinde irdelememiz gerekir. Medyada da, yasalarda da böyle. Her kelimeyi, her hareketi törelere atfetmek yanlış tabii. Töre Güneydoğu’da vardır diye bir sorun var. Ben medyaya çok iş düştüğünü düşünüyorum. Çok cinsiyetçi bir medya var ve bizim bununla mücadele etmemiz gerekiyor. Geçen hafta çok büyük bir gazete manşette “aşık oldu ve öldü” diyordu. Yani kadının âşık olamayacağı gibi bir algı yerleşiyor. Bu cinsiyetçilik hepimizin içine işlemiş. Bu nedenle rahatlıkla şiddet çok basite alınabiliyor, hemen güneydoğunun bir problemi denip geçilebiliyor.

-Namus adına işlenen cinayetlerin doğuya has bir olaymış gibi görünmesi konusundaki görüşleriniz neler?

Biz şiddetin evrensel olduğunu hep dile getiriyoruz yabancılarla iletişime geçerken, ama bir de kendi içimize baktığımızda en küçük bir şeyi bile buraya atfedebiliyor batıdakiler. Burada oranı arttıran tali etkenler olabilir. Biz tüm bu etkenleri tabii ki masaya yatıracağız, hep beraber çözeceğiz ama bu sadece buraya ait bir sorun değil.

-Batıdaki ve doğudaki feministlerin mücadele öncelikleri değişiyor mu?

Öncelikler olmalı zaten çünkü nerede neye ihtiyaç varsa o doğrultuda çalışmak gerekir. Bakıldığında birçok faktör var, eğitim, farkındalık azlığı gibi.

-KAMER'in başlangıcından bugüne gerek kendi içinde gerek çevresinde yarattığı değişimler neler oldu?

Başta 10 kişiysen şimdi binlerce kişiyiz. Bugün Almanya'dan başvuru alabiliyoruz. Bu önemli bir kazançtır. Toplumsal duyarlılığı da arttırdığımızı düşünüyorum. Artık insanlar bize ulaşabileceklerini biliyorlar. Sadece KAMER değil tüm kuruluşlara ulaşabileceklerini biliyorlar. Önceden daha sonra haber alabiliyorduk ama artık öyle değil.

-Başvurular için izlediğiniz belli bir yöntem var mı?

Her başvuru kendince özel ve farklı yöntemler gerektiriyor. Tabii ki namus denince sebepler benzer oluyor ancak her kadının yaşadığı kendi içinde çok farklı. Bu nedenle başvuru kendi içinde kadınla birlikte düşünülerek yöntem oluşturuyor. Önce tabii can güvenliği.

Bibliyografya/Kaynakça

- Abdo, Nahla, Shahrzad Mojab: **Namus Adına Şiddet**, Çev. Güneş Kömürcüler, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006
- Altınay, Ayşe Gül, Yeşim Arat: **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Raporu**, 2007
- Bora, A., A. Günel: **90’larda Türkiye’de Feminizm**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- Demiray, Kemal: **Temel Türkçe Sözlük**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1990
- Eyüboğlu, Beril(yay.haz.): **Sorular ve Cevaplarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması**, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, Haziran 2008, s.33
- Işık, Nazik (Ed.): **Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi-3: Eğitici Eğitim Kitabı**, y.y., 2007
- İlkkaracan, P., L. Gülçür, C.Arın: **Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz**, Metis Yayınları, İstanbul, 1996
- KAMER: **Alışmayacağız: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2003 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2004
- KAMER: **“Keşke” Dememek İçin: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2004 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2005
- KAMER: **Suçlu Kim?: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2005 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2006
- KAMER: **İstersek Biter: “Namus” Adına İşlenen Cinayetler 2006 Raporu**, KA-MER Vakfı Yayınları, Diyarbakır, 2007
- Riches David: **Antropolojik Açıdan Şiddet**, Çev. Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1989
- Tillion, Germaine: **Harem ve Kuzenler**, Çev. Şirin Tekeli, Nukhet Sirman, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

- Uçan Süpürge: **Türkiye’de Kadın Örgütleri Rehberi 2004**, Ankara,2004
- Yirmibeşoğlu, Vildan: **Toprağa Düşen Sevdalar -Töre ve NamusGerekçesiyle İşlenen Suçlar**, Hürriyet Yayınları, İstanbul, t.y.
- Yves, Michaud: **Şiddet** , Çev. Cem Mujtaroğlu İletişimYayınları, İstanbul, t.y.

Makaleler

- Eldén, Asa: “Hayat Memat Meselesi Olarak Namus: genç Kadınların Şeref, Bekaret ve Namus Hakkındaki Şiddet Dolu Hikayeleri- İsveç Bağlamı”, **Namus Adına Şiddet**, (Ed.) Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2006, s.97-106
- Hobart, Mark: “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, **Cogito**,, sayı:6-7, Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.51-64
- Kerestecioğlu, İnci: “Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddet: Mücadele,Kazanımlar ve Sorunlar”, **Birikim**, Sayı: Ağustos-Eylül, 2004, s.122,129
- Koğacıoğlu, Dicle: “The Traditional Effect: Framing Honor Crimes in Turkey”, **A Journal of Feminist Studies**, 15:2, s. 118-151
- Koğacıoğlu, Dicle: “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği”, **Cogito**, sayı:58, Bahar 2009, Yapı Kredi Yayınları, s. 350-384
- Lorenz, Konrad: “Saldırganlığın Spontanlığı”, **Cogito** , sayı:6-7, Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.165-168
- Mojab, Shahrzad: “ ‘Namusun’ Tikelliği ve ‘Öldürmenin’ Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye”, **Namus Adına Şiddet**, (Ed.) Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2006, s.17-42

- Moses, Rafael: “Şiddet Nerede Başlıyor?”, **Cogito** , sayı:6-7, Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.23-28
- Pope, Nicole: “Namus Cinayetleri: Ataerkil Denetim Araçları”, **Namus Adına Şiddet**, (Ed.) Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2006, s.107-116
- Sever A., Y.Gökçeçiçek: “Culture of Honor, Culture of Change: A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey”, **Violence Against Women**, 2001, 7, s.964-998
- Sirman, Nükhet: “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği”, **Namus Adına Şiddet**, (Ed.) Abdo Nahla, Mojab Shahrzad, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2006, s.43-62
- Triphati, A., S.Yadav: “For The Sake of Honour: But Whose Honour? “Honour Crimes” Against Women”, **Asia Pacific Journal on Human Rights and the Law**, 2004, 2, s. 63-78
- Ünsal, Artun: “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **Cogito**, sayı:6-7 , Kış-Bahar 1996, Yapı Kredi Yayınları, s.29-36
- Berktaş, Fatmagül: “Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik”, **Cogito**, sayı:58, Bahar 2009, Yapı Kredi Yayınları, s. 59-72

Tezler

- Pervizat, Leyla: **Uluslararası İnsan Hakları Bağlamında Namus Cinayetleri: Kavramsal ve Hukuksal Boyutu ve Türkiye Özelinin Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005
- Çevrimiçi
- Demirler, Derya, Pınar Gümüş,: “TCK Değişirken”, (Çevrimiçi) <http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=460> , Nisan 2009

Karınca, Eray:

Ailenin Korunması Kanunu'ndaki
Değişiklikler Hakkında, (Çevrimiçi),
[http://bianet.org/bianet/toplumsal-
cinsiyet/106837-ailenin-korunmasi-
kanunundaki-degisiklik-hakkinda](http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/106837-ailenin-korunmasi-kanunundaki-degisiklik-hakkinda) , Ocak 2009

Karınca, Eray:

“Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle İlgili Ulusal
ve uluslar arası Yasal Düzenlemeler”,
(çevrimiçi)[http://www.aileicisiddet.net/egitim/s
et/KY AIS-Ilgili-Ulusal-ve-Uluslararası-Yasal-
Duzenlemeler.pdf](http://www.aileicisiddet.net/egitim/set/KY AIS-Ilgili-Ulusal-ve-Uluslararası-Yasal-Duzenlemeler.pdf) , Şubat 2009,